

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI

ORHAN MİTHAT VE İKTİSADİ ELEŞTİRİNİN TÜRKİYE'DE DOĞUŞU

Yüksek Lisans Tezi

Barış YAŞAR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Remzi DEMİR

Ankara-2017

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI

ORHAN MİTHAT VE İKTİSADİ ELEŞTİRİNİN TÜRKİYE'DE DOĞUŞU

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı :

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi .....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../201...)

**Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı**

.....

İmzası

.....

ÖNSÖZ

Orhan Mithat BARBAROS 1884-1964 yılları arasında yaşamış tarihimiz açısından önemli olayların cereyan ettiği bir dönemin insanıdır. Asıl mesleği avukatlık olmasına rağmen edebiyatla yakından ilgilenmiştir. Dönemin toplumsal yaşantısının yansıtıldığı romanlar kaleme almış ve bir dönem Deniz Harp Okulu'nda edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Bu nedendir ki hukuk mezunu bir yazarın dönemin idari, sosyal ve iktisadi konularını gözlemlemesi bunlar üzerinde düşünmesi ve eleştirel yaklaşması doğal, doğal olduğu kadar kıymetlidir de. Şüphesiz ki bu ve bunun gibi eserlerin dönemin koşullarının ve atmosferinin anlaşılmasında önemli katkıları olacaktır.

Araştırmamın oluşması öncesinde ve hazırlanması aşamasında *İktisadi İletlerimiz* eserini benimle buluşturan ve böyle bir çalışmanın neticelenmesinde engin rehberliğini ve kıymetli düşüncelerini esirgemeyen Tez Danışmanım, sayın hocam Prof. Dr. Remzi DEMİR'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmam için sağladığı kaynaklar ve bana ayırdığı değerli vakit için Orhan Mithat Beyin torunu olan saygıdeğer beyefendi Haşim Nur GÜREL'e de şükranlarımı iletirim.

Son olarak beni bu araştırma boyunca cesaretlendiren ve teşvik eden sevgili arkadaşım Samet Yaşkan'a da yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	4
GİRİŞ	6-7
BİRİNCİ BÖLÜM	8-18
HAYATI VE ESERLERİ.....	8-13
HAYATI	8-10
ESERLERİ.....	11-18
İKİNCİ BÖLÜM	19-61
İKTİSADİ İLLETLERİMİZ.....	19-61
Bir Hasbihal	19-27
Atalet.....	28-41
Cehalet ve Seciyesizlik.....	42-61
SONUÇ	61-66
KAYNAKÇA	67
EK-1	68-132
EK-2	133-212
ÖZET	213
ABSTRACT	214

GİRİŞ

Adam Smith'in klasik eseri *Ulusların Zenginliği*'nin (*The Wealth Of Nations*) yayınlandığı tarih olan 1776 yılı modern iktisat biliminin doğuşu kabul edilir. Osmanlı düşünce sisteminde ise iktisat bilimi 19. yüzyılda şekillenmeye başlamıştır.

Yeni Dünya'dan gelen değerli madenler sebebiyle Avrupa'da ortaya çıkan ve Osmanlı Devleti'ni de etkileyen enflasyon, coğrafi keşifler, yeni ticaret yolları, nüfus artışı, Osmanlı iktisat düzeninin temeli olan tımar sistemindeki bozulmalar, fetihlerin azalması ve uzayan savaşlarla artan maliyetler geleneksel Osmanlı iktisadi sisteminin değişmesi gerektiğini gözler önüne sermiştir. Batı'nın bilimsel ve ekonomik anlamda önlenemez yükseliş birçok alanda olduğu gibi iktisadi sahada da Osmanlı Devleti'ni değişime mecbur bırakmıştır.

Modern iktisadın gelişmesinde Avrupa'nın aksine evrimsel dönemlerden geçmeyip, toplumsal gereksinimlerin neticesinde oluşmayan Osmanlı Devleti'ndeki iktisadi aydınlanma, belli bir süre Avrupalı aydınların düşüncelerinin birebir aktarılması olarak kendini göstermiştir. Bu çabalar değerli olmakla birlikte toplumun ihtiyaçlarına cevap veremeyen teorik bilgilerden öteye geçemediği gibi, Avrupalı aydınlardan aktarılan konuların tam anlamıyla anlaşıldığını söylemek de güçtür. Buradan da anlaşılacağı üzere Osmanlı Devleti'nde modern iktisat anlayışı öncelikle fikir hayatında filizlenmiştir. Dönemin önde gelen bürokrat ve aydınları öncülüğünde öncelikle liberal iktisadi görüş kendini göstermiştir. Tanzimat ve Islahat Fermanları'yla bir nevi bu fikirlerin alt yapısı oluşturulmuş ve Osmanlı

Devleti'nde modern iktisadın yeşerebilmesine olanak verilmiştir. Bununla birlikte liberal iktisat anlayışının sorgulanmadan kabulü Osmanlıyı kapitalist dünya ile bütünleştirirken korumacı milli politikaların uygulanmasını da engellemiştir.

Osmanlı Devleti'nde modern iktisat sahasında görülen ilk kitap Jean Baptist Say'ın *Ekonomi Politik Tezler* adlı eserinin 1852 yılında İstanbul'da basılan tercümesidir. Öte yandan İlber Ortaylı Osmanlıdaki ilk iktisat kitabının *Risale-i Tedbir-i Umran-ı Mülk* isimli yazma bir eser olduğunu iddia etmektedir. İncelenmesi gerektiğini vurguladığı bu eserin 1833 yılından sonra yazılamayacağını belirtir.¹ Bunlarla beraber 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra iktisat sahasında kaleme alınan kitapların sayısında artış olmuştur.

Önceleri liberal görüşlerin egemenliğiyle başlayan iktisadi fikir hayatına bu görüşün alternatifi olan korumacı görüşün de eklenmesiyle Osmanlı iktisadi fikir hayatı derinleşmiştir. I. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla kesintiye uğrayan bu iktisadi fikriyat yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin ve günümüz iktisat biliminin temelini oluşturmaktadır.

İktisadi İletlerimiz Cumhuriyet'in ilanından (1924) sonra iktisat alanında kaleme alınmış ilk eserlerden biri sayılabilir. Eserin salt bir iktisat kitabı olmaktansa sosyo-ekonomik özellikleri ön plana çıkmaktadır. Kitabın eleştirel bir bakış açısıyla Türk toplumunun kronikleşen sorunlarına eğilmesi, tespit ve çözümleri takdire değerdir.

---

¹ Diren Çakmak, *Osmanlı İktisat Düşüncesinin Evrimi Societas ve Universitas Gerilimi*, Libra Yayıncılık, İstanbul 2. Baskı, s. 113.

Orhan Mithat Barbaros

Hayatı ve Eserleri

a- Hayatı

Orhan Mithat Barbaros (Ali Mahirbeyzade Orhan Mithat): 1884'te² doğan Orhan Mithat Barbaros'un babası Ali Mahir Bey, Bahriye'de başkâtipliğin yanı sıra müteahhitlik yapan, hamamlar işleten bu sebepten de hamamcı milyoner olarak anılan varlıklı bir kişidir³. Orhan Mithat ve küçük erkek kardeşi ailelerinin kararıyla görücü usulü ile Şeyhülislam ve Ayan Azası Mehmet Rıza Efendi'nin⁴ torunları ve Defterdar Vanizade Hüsni Bey'in⁵ kızları olan kız kardeşler ile evlendirilir. Eşinin adı Sabiha'dır. Evlendikten sonra ailesiyle birlikte, yaşamaya devam eder. Çalışkan bir öğrenci olan Orhan Mithat, Hukuk Fakültesi'ni birincilikle bitirir.⁶ Orhan Mithat daha sonra babasıyla anlaşamayıp, ailesiyle birlikte yaşadığı evden ayrılır ve eşinin dadısının yanına taşınır. Babasının himayesinde yaşayan genç ve tanınmamış avukat bu dönemde ailesini geçindirmek için polisiye romanlarıyla ünlü Nat Pinkerton'dan birçok çeviri yapar.⁷ Zamanla avukatlık mesleğinde tanınır bir avukat olur.

---

²Cumhuriyet Dergi 5 Ekim 2003, sayı 915

³ İnci Barbaros Gürel, Berfin Yayınları, *Bir Yaşamdan*, s 18

⁴ Gürel, s 16

⁵ Gürel, s 19

⁶ Gürel, s 5

⁷ Gürel, s 23

Bir dönem Deniz Harp Okulu'nda edebiyat öğretmenliği yapan Orhan Mithat, Baro'ya hitaben yazdığı yazıda edebiyata olan tutkusu ve özlemini belirtir.⁸

Orhan Mithat'ın eserlerinde yaşadığı dönemin etkisi büyüktür. İmparatorluğun çöküş döneminde birçok savaş görür. İmparatorluğu saran yenilenme ve ilerleme fikirleri, II. Meşrutiyet, I. Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet'e geçiş, saltanatın ve hilafetin kaldırılması ve süregelen yenilenme ve var olma çabaları Orhan Mithat'ın duygu ve düşünce dünyasında da kendini gösterir. Mutsuz bir evlilik yapan Orhan Mithat eserlerinde de evlilik olgusunu masaya yatırır, "kısa roman özelliği taşıyan eserlerinde (*Küçük Gelin*, 1914; *Kahraman Türk Kızı*, 1917; *Kanlı Muaşaka*, 1917; *Genç ve Güzel*, 1918) aile, evlilik, iç güveysilik ve geleneksel evliliğin olumsuz sonuçlarına dair birtakım sahneler yardımıyla dönemin evlilik ve aile kurumunu tartışmaya açar. *Genç ve Güzel*'de hiçbir romanda ele alınmayan evliliğin tekdüze bir hâl alışı; kayınpeder, kayınvalide, çocuklar ve konak sakinleri, çevre, komşu ve akrabalık ilişkileri canlı sahneler ve kadın konuşmaları içinde verilir. Sevgisiz ve çıkar ilişkisine dayalı evliliğin yıkılışı, düğün, nişan, evlenme töreni, evlilik sonrası aile yaşamı ve bu yaşamın geleneklerle kuşatılmış durumunun anlatıldığı bölümler, romanı âdeta töre romanı hâline sokar. Bu yüzden yazar, toplumun genel psikolojisini verirken, konaklarda sürdürülen yaşamın sıkıcı yanını tatlı bir üslûpla ve canlı sahnelerle gösterir. *Kahraman Türk Kızı* ve *Kanlı Muaşaka*'da roman kişilerinin, aşkları ile vatan ülküsü arasındaki çatışmaları ele alır."⁹ Eserlerinde dönemin adet ve geleneklerini eleştiren Orhan Mithat bu eleştirileri kendi hayatında pek uygulamayarak yine dönemin önemli sorunsalı olan "Arafta kalmak" durumunun

---

⁸ Gürel, s 12

⁹ Osman GÜNDÜZ, II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türk Romanında Yeni Açılımlar, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 4, Sayı 8, 2006, 101-164, s 14

güzel bir örneğini verir. Modern düşünmekte ve görücü usulü evliliği ve bir takım adetleri kendi tecrübelerine de dayanarak sakıncalı bulmaktadır. Fakat kendi kızının erkek arkadaş edinmesine kesinlikle karşıdır ve kızını erkeklerden uzak tutmak için okula göndermek istememekle, tutucu olmaktan geri durmamaktadır.

Üretken bir düşünce ve yazın adamı olan Orhan Mithat, Osmanlı İmparatorluğu'nun her yönüyle Batı'nın üstünlüğünü kabul ettiği bu dönemde, gerilememizin sebeplerini araştırmış, gözlemlemiş, uygulanan politikaları ve neticelerini tetkik etmiştir. Bu doğrultuda devletin ve milletin ilerleyebilmesi için bir takım kurtuluş çareleri tespit etmiştir. Bu tespitlerinde, dönemin siyasî, askerî ve ekonomik koşulları ön plana çıkmaktadır. Orhan Mithat bizim Avrupa'dan geri kalışımızın sebebini tembelliğe atfeder. Ona göre Avrupa âlimleri çalışıp didinerek bizden asırlarca ileride olan vaziyetlerini daha da ileriye götürmek için çabalarlar. Bizim de onlar gibi çalışmamızı önerir ve ekler: Hali hazırda bizden ileri olan Avrupa medeniyetini, fikirlerini biz kendimize uygulayamayız, çünkü onların durumlarıyla bizim durumumuz denk değildir. Biz kendi ihtiyacımızı ve kendi çarelerimizi kendimiz bulmalıyız. Dahası bu çarelerin, teorik olmaktan çok pratik olmasına önem verir.

Kızının anılarını anlattığı kitabında, Orhan Mithat'ın Serbest Fırka'dan mebusluk teklifi aldığını ama siyasete girmeyi düşünmediği anlaşılmaktadır.¹⁰

Fransızca ve Almanca bilen, çiçekleri çok seven ve bahçesinde bakımını kendi yaptığı birçok çiçekleri olan Orhan Mithat, 27 Temmuz 1964 yılında 70 yaşındayken kalp krizinden hayata gözlerini yumar.¹¹

---

¹⁰ Gürel, s 9

¹¹ Cumhuriyet Dergi 5 Ekim 2003, sayı 915

ESERLERİ

I- Edebi eserleri

Edebi eserleri araştırmanın kapsamı dışında olduğu için sadece eser isimlerine yer verilmiştir.

- Tercüme Eserleri

- 1- *Baloda Facia* (1914)
- 2- *Altın Madalyon* (1914)
- 3- *Girdap Yolu* (1914)
- 4- *Aşk Yolunda* (1914)
- 5- *Dağ Haydutları* (1914)
- 6- *Esrarengiz Lokanta* (1914)
- 7- *Ölünün Parmakları* (1914)
- 8- *İnci Kraliçesi* (1914)
- 9- *Müthiş Dram* (1914)
- 10- *Kanlı Otel* (1914)
- 11- *Kanlı Seyahat* (1914)
- 12- *Kanlı Fişenk* (1914)
- 13- *Mahut Bankanın Banknotları* (1914)
- 14- *Maskeli Kadın* (1914)
- 15- *Cinayet Planı* (1914)
- 16- *Örölmüş Pencere* (1914)

- 17- *Cinayet Gecesi* (1914)
- 18- *Gece Faciası* (1914)
- 19- *Nat Pinkerton Tehlikede* (1914)
- 20- *Tom'un Seyahati* (1914)
- 21- *Meksikalının İntikamı* (1914)
- 22- *Siyah Yat* (1914)
- 23- *Caniler Kralı* (1914)
- 24- *Telefon Cinayeti* (1914)
- 25- *Altın Çerçeveli Ayna* (1914)
- 26- *Dört Peçeli Bir Hırsız* (1914)
- 27- *Harriman Mücevheri* (1914)
- 28- *Müfettişin Hilesi* (1914)
- 29- *Pinkerton Daima Pinkerton* (1914)
- 30- *Pinkerton Cinler Arasında* (1914)
- 31- *Katil Diplomat* (1915)
- 32- *Sigorta Hırsızları* (1915)
- 33- *Metruk Maden Kuyusu* (1917)
- 34- *Sahte Serseri* (1917)
- 35- *Kuledeki Hazine* (1917)
- 36- *İhtiyar Dikişçi Kadın* (1917)
- 37- *Pinkerton'un Pençesinde* (1917)
- 38- *Genç ve Güzel* (1918)
- 39- *Caniler Kralı* (1919)

- **Telif Eserleri**

1- *Kahraman Türk Kızı* (1917)

2- *Kanlı Muaşaka* (1917)

3- *Hıyanet* (1920)

4- *Şişli Hayatı* (1923)

5- *Aşk İhtiyacı* (1924)

6- *Meçhul Kan* (1925)

II- Edebi olmayan eserleri

1- *İctimaî İnkılâblar; İslâmiyetin Mâzi, Hal ve İstikbâli* (1916)

1916 yılında İstanbulda Cemiyet Kütüphanesi tarafından basılan *İctimai İnkilâblar; İslâmiyetin Mâzi, Hal ve İstikbâli* kitabı giriş yazısını müteakiben yazılmış aşağıda verilen üç bölümden müteşekkil tamamı 157 sayfadan oluşmaktadır.

1-İslamiyet

2-Osmanlıların Tarih-i Teali ve Tedennisi

3-Esbab-ı İnhitat

“Asırlardan beri âlem-i islamiyede meşhud olan (gözlemlenen) sukut ve inhitat (çöküş ve gerileme) son zamanlarda İslamlık muhitinde biraz intibah

(uyaniş) tevellid etmiş ise de tarih-i islamiyetin sahaif-i beyazını karartan vaka-i mütevaliye (ard arda olan olaylar) ve fecayi'-i tarihiyenin (tarihin facialarının) durgun, yorgun ruhlarda husule getirdiği (oluşturduğu) tesirat, ikazat-ı zeval ve fenanın seyr-i seriana (hızla seyreden) set çekecek mertebelerde değildir.

Bugün muhitimizi, afakımızı saran ataletten, kesaletten (uyuşukluk) tahlis-i giriban (yakayı kurtarmak) ederek mevcudiyet-i diniye ve milliyemizi muhafaza ve müdafâ için çalışmak, çabalamak teali (yükselme), terakki (ilerleme) çarelerini aramak ve bulmak hayat memmat meselesidir.”

Orhan Mithat *İçtimai İnkılaplar* kitabının mukaddime kısmının ilk iki paragrafında bu kitabın yazılma maksadını böyle ifade eder. Zira yazıldığı dönem itibariyle Osmanlı İmparatorluğu'nun güçsüzlüğünden ve gerilemesinden mütevellit İtalya'nın Ege Adaları'nı işgali, Balkan milletlerinin isyanları ve neticesinde gelen bağımsızlık ilanlarıyla gündün güne tabiri caizse eriyen İmparatorluk, I. Dünya Savaşı'nın içinde hayatta kalma mücadelesi vermektedir. İşte bu şartlar altında Orhan Mithat bilimsel bir yaklaşımla, huzura ulaşmanın yolu öncelikle yapılan hatalardan ders almak ve düzeltmek, toplumsal eksikliklerimizi, hastalıklı ve kötü adetleri ıslah etmek olmalıdır der. Bunu yapmaya da toplumun yapı taşları olarak gördüğü aileden başlanması gerektiğini söyler. Ailelerde yapılacak inkılapla, toplumda kurallara ve esaslara tabi, birlik içinde muntazam bir toplumun meydana geleceğini ekler ve bu hususta fertlerin de önemini vurgular.

Aklın önemine de değinen Orhan Mithat, akıldan bahsederken Tanrı'nın insanlığa bağışladığı aklın harikalar icat ettiğini ve bu aklın toplumsal hayatın üstünde de hayretler yaratacak tesiri olduğunu belirtir.

Sosyolojik bir yaklaşımla toplumun hangi şartlar altında olursa olsun düzenli ve muntazam esaslara tabi olduğunu, bu esasları tetkik ederek toplumsal hayatta bir ahenk ve düzen meydana getirmenin, fenalıktan ve düzensizlikten kurtulmanın mümkün olduğunu, bunun da içtimai inkılaplar neticesinde gerçekleştirileceğinin altını çizer.

İşte bu minvalde yazılan *İçtimai İnkılaplar; İslamiyet'in Mâzi, Hal ve İstikbâli* kitabının bölümlerinin içeriği aşağıda kısaca verilmiştir.

- **Mukaddime**
- **İslamiyet:** İslamiyet'in esaslarını, yayılışını, Emeviler'i, Abbasiler'i, Endülüs'ü anlatır. İslamiyet'in tarih boyu geçirdiği devreleri, ilerleme ve gerilemeleri, yaşanan toplumsal değişimleri irdeleyip, çıkarımlarda bulunur. İslamiyet'in içinde bulunduğu zenginliği ve sefahati, çöküşü ve neticelerini belirtir. Bu doğrultuda beliren aydınlanma izlerini arar.
- **Osmanlıların Tarih-i Teali ve Tedennisi:** Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşundan başlayarak genişlemesini, fetihleri ve fethedilen bölgelerde yapılan imara yönelik çalışmaları, Bizans'ın gerilemesi ve çöküşünü, Halifeliğin Osmanlı İmparatorluğu'na geçişini, gerileme dönemini, Tanzimat Dönemi'ni ve Kanunu Esasi'yi, İstibdat Dönemi'ni ve Meşrutiyet Dönemi'ni anlatır.
- **Esbab-ı İnhitat:** Orhan Mithat bu bölümde Avrupa'da yaşanan değişimleri, Avrupalı milletlerin aydınlanması, milliyetçilik akımının etkileri, dışarıda ve içeride

yaşanan olumsuzlukları, yönetim tarzının ne olması gerektiği ve çeşitlerini, çöküşün sebepleri ve tarihi örneklerle birlikte kurtuluşun çarelerini ele alır.

2- İktisadi İletlerimiz (1924)

Bu eser çalışmamızın ana konusu olduğundan değerlendirmesini ilerleyen sayfalarda yapacağız.

3- Kırmızı Kitap (1924)

Bu kitap senet düzenlenmesi konusunda bilgiler veren, döneminin hukuksal uygulamalarını anlatan bir hukuk kitabıdır.

4- Büyük Gazinin Karşısında Hisler ve Fikirler (1927)

Orhan Mithat bu risalesinde, adından da anlaşılacağı üzere Büyük Gazi, yani Atatürk ile olan karşılaşmalarını ve buna binaen oluşan hisleri ve bu hislerin gerekçelerini anlatır.

1 Temmuz 1927 tarihli bu küçük risale Atatürk'ün Cumhurbaşkanı sıfatıyla İstanbul'u ilk ziyareti olan 1 Temmuz 1927'ye denk gelmektedir. Atatürk'ün en son Samsun'a gitmek üzere İstanbul'dan ayrıldığı günden bu yana 8 yıl geçmiştir ve bu süre Milli Mücadele Dönemi'nin en zor zamanlarını teşkil eder.

İstanbul halkı uzunca bir müddet Milli Mücadele'nin mimarı ve kahramanı olan Gazi Mustafa Kemal'in İstanbul'u teşrif etmelerini beklemekteydi. Bu bekleyişi nihayete erdirecek buluşma 1 Temmuz 1927 yılında gerçekleşmiştir. Bu

ziyarete Dolmabahçe Sarayı'nın Muayede Salonunda İstanbul halkının ileri gelenleriyle görüşmüş ve öğretmenlere hitaben bir konuşma yapmıştır.¹² Açıkça yazılmaması ve eserin edebi bir dille kaleme alınmasına rağmen içeriğinden Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayı'ndaki konuşmasında Orhan Mithat'ın da bulunduğu çıkarılabilir. Devrin toplumsal meseleleri üzerine kafa yormuş, eserler kaleme almış bir avukat olması ve bir dönem öğretmenlik yapması da Orhan Mithat'ın bu görüşmede bulunma olasılığını yükseltmektedir.

Bu görüşme vesilesiyle hissettiği mutluluğu ve Atatürk'ün şahsında birleşen milletin yeniden hürriyetine kavuşmasını coşkulu bir dille anlatır. Padişahların ve Halifelerin milletin fiğanını duymamak için kat kat duvarlarla sardıkları saraylarında milleti Tanrı namına, din namına yönettiklerini söylemelerine rağmen aslında şahsi safahat ve menfaatleri için halkı kullandıklarını belirtir.

Milli hâkimiyetin bir tecellisi olarak yapıldığı günden bu yana padişahların ve eşrafın israf ve şüursuz törenlerinin merkezi olan Dolmabahçe Sarayı'nın artık asıl sahipleri olan milletin eline geçtiğini vurgular ve ihtişam ve günahla dolu bir fildişi kuleye benzettiği saray saadetiyle, açıktan yoksulluktan kırılan Anadolu halkının arasındaki adaletsizliği gözler önüne serer.

İşgal altındaki İstanbul'da İstanbul halkının çektiği sıkıntıları, işgal kuvvetlerinin davranış ve halleri karşısında Orhan Mithat duygularını aktarır ve dönemin yöneticileriyle işgal kuvvetleri arasındaki yakın ilişkilerden bahseder.

Atatürk'ün gerçekleştirdiği zaferin dönemin koşullarında bir mucizeye delalet ettiği ve gün geçtikçe zaferin ve inkılapların halk tarafından değerinin daha da iyi anlaşıldığını aktarır.

---

¹² Yücel Özkaya, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın 1927 İstanbul ve Sonraki Gezileri

Memleketin istiladan kurtulduktan sonra yaşanan saadet döneminde, inkılap ve inkişaf döneminde herkesin hayat, hâkimiyet ve kurtuluşun manasını ve Gazi'nin eserinin kutsiyet ve ehemmiyetine inandığını söyler. Daha dün düşmanların hakaretleri altında çiğnenen millet ve memlekete uluslararası bir şan ve şeref bahşettiğini, dün Türklüğün bir aşağılanma sebebi olduğunu, bugünse hür ve vatanına sahip olan Türklüğün bir kıvanç kaynağı olduğunu söyler.

İktisadi İletlerimiz

Cumhuriyet'in ilanından kısa bir süre sonra hicri 1340, miladi 1924 yılında. Kütüphane-i Sudi tarafından basılan 79 sayfalık kitap, üç bölümden oluşmuştur. Bunlar: Bir Hasbihal, Atalet, Cehalet ve Seciyesizlik başlıklarını taşımaktadır.

“Bir Hasbihal” bölümünde iktisadın önemini şu sözlerle anlatılmıştır:

“Asırlardan beri sayısı belirsiz felaketler içinde ezilen, bitirilen Türk'ün son neslini tehdit eden tehlikelerin en büyüğü iktisadi illetlerimizdir.”¹³

Bu cümleden de anlaşılacağı üzere Osmanlı İmparatorluğu'nun ve ardılı olan Türkiye Cumhuriyeti'nin en büyük sorunu olarak iktisaden geri olunmasını göstermektedir. Bu geri kalışımızın sebeplerini bizim iktisat âlimlerimizin Avrupalı âlimler gibi teoriler tartışmalarını ve bu teorilerin hiçbirinin mevcut olan düzende uygulanamamasını eleştirir ve bu eleştirisini Avrupalı âlimlerin hâlihazırdaki durumları itibariyle bizden ilerde olduklarını ve bu doğrultuda geleceklerini şekillendirmek için teorik düşüncelerinin normal ve anlaşılabilir olduğunu söyler. Bizde ise durum itibariyle temel ihtiyaçları bile karşılamamanın mümkün olmadığı bir ortamda farazi düşüncelere değil pratik çarelere ihtiyaç vardır der. Bu savı bugünün temel ihtiyaçları gidermeden yarını planlamayı düşünmenin imkânsızlığını, ancak

---

¹³ Orhan Mithat, Kütüphane-i Sudi, *İktisadi İletlerimiz*, s 4

bu planlamanın bugünün ihtiyaçlarının giderilmesinden sonra yapılabileceğini belirtip ihtiyaçlar arasında bir hiyerarşı kurarak bu görüşünü temellendirir.

Orhan Mithat iktisaden ilerlemenin de bir evrimsel süreç olduğunu belirtir. İktisadın genel kanunlarının ve esaslarının olduğunu belirtmekle birlikte iktisadi gelişmişlik açısından daha ileride olan Avrupa'daki iktisat bilginlerinin fikirlerini takip etmenin tabiri caizse Türk iktisadı için birkaç beden büyük geldiğini, Avrupalı milletlerin sermaye birikimlerini nasıl daha da artıracacağını düşünürken bizim hali hazırda bir sermaye birikiminden söz etmekten öte temel ihtiyaçlarımızı zor karşıladığımızı söyler¹⁴. Orhan Mithat'ın buradaki yaklaşımı Hilmi Ziya Ülken'nin evrimci ve terakkici bir medeniyet öğreticisi olarak nitelediği Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk iktisatlarından olan Münif Paşa'nın yaklaşımıyla paralellik göstermektedir.¹⁵

Türk iktisadını, Anadolu'nun bakımsızlıktan ıssız çöllere benzeyen yollarına, Avrupa'daki iktisadi fikirleri ise bu yollarda ilerlemeye çalışan son model kamyonların haline benzetir. Bu metafordan yola çıkarak Avrupa'daki fikirlerin memleketimizde tatbikinin imkânının olmadığını anlatır. Eğer yeterli gelişmeyi kaydedersen o zaman Avrupalı düşünürlerin fikirlerinden faydalanabileceğimizi ama şu anda uygulanma alanı olmayan teorilerden çok faaliyete geçirilebilecek düşüncelerin gerekli olduğunu ekler. Vatan kurtarılmıştır, fakat bu mücadeleden galip, galip olduğu kadar da perişan halde çıkmış olan millet ve memleketin yapması gerekenlerin ve çarelerinin altını çizer.

---

¹⁴ Orhan Mithat'ın yerli iktisat görüşleriyle Ahmet Mithat'ın İktisat görüşleri arasında büyük bir benzerlik bulunmaktadır. Daha ayrıntılı bilgi için bakınız Çakmak, s 181-193.

¹⁵ Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Ülken yayınları, 3. Baskı 1992, s.68

İktisat biliminin önemini vurgulayan Orhan Mithat, iktisat bilimine hayati bir mesele gözüyle bakar. Savaş meydanlarında kazanılan zaferlerden daha üstün gördüğü iktisadi zaferlerdir. Yaşanılan savaşların sebeplerinden birisini belki de en önemlisini iktisadi geri kalmışlık olarak görür. Ona göre bu iktisadi geri kalmışlığın faturası da savaşlarda kaybedilen sayısız kurbanlardır. Bu fikirle iktisadi düşüncenin somut getirileri ve götürüleri anlatılarak, fikirsel düşüncelerin muhasebesi yapılmaktadır.

Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'in sonlarına kadar dönemin düşünürleri problemin kaynağında iktisadi geriliğin olduğunu görmeyip ona bir sebepten ziyade bir sonuç gözüyle bakmışlar, iktisadi yoksulluğu, siyasal düzenin menfi ve doğal sonucu olarak karşılamışlar ve bütün dikkatlerini siyasal sisteme vermişlerdir. Orhan Mithat'ın yaşanan sıkıntıların kaynağında iktisadi geriliğin olduğunu belirten görüşünün benzeri, *Ulûm-u İktisadiye ve İçtimaiye* dergisinin ilk sayısında derginin kurucuları olan Ahmet Şuayip, Mehmet Cavit, Rıza Tevfik tarafından şöyle açıklanıyor:

“Memleketimizin ciddî bir ihtiyacına cevap verdiğini sandığımız bu dergiyi beş aydır uğradığımız büyük bir gazete ve dergi hücumuna rağmen koruyoruz. Dergiyi milletin İktisadî ve sosyal eğitimine hizmet edebilecek bir dereceye yükseltmeye bütün kuvvetimizle çalışacağız. Bu çalışmamız Osmanlı milletinin bugün iktisadî ve sosyal problemleriyle her şeyden çok ilgilenmiş olmasından ileri geliyor. Son yarım asırlık dünya tarihi incelenince, bütün siyasî mücadelelerin temelinde şiddetli İktisadî bir mücadelenin bulunduğu görülür. Hâlbuki şimdi bizde

bütün dikkat, yalnız bu temel problemin üzerinde yer alan siyasî probleme çevrilmiş bulunuyordu.”¹⁶

İstiklal mücadelesi zaferle sonuçlanmıştır, fakat yeni mücadele iktisadi istiklalimize kavuşmak için verilmelidir. İktisaden ilerlenmeli, kendi servetimizle kendi ihtiyaçlarımızı kendimiz temin etmeliyiz. Aksi takdirde başkalarından yardımlarıyla yaşamak durumunda kalırız der ve Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki yönetim anlayışını ve yönetici zümresinin kendi menfaatleri uğrunda vatanın aleyhine çalışmakla eleştirir.

“Asırlarca ağyarın iktisadî yardımlarıyla yaşamak ızdırarında kalan eski Osmanlı saltanatı istiklal-i maliyesini tamamen kayıp etti, büsbütün ecnebî vesayeti altına girecek kadar elim derekelere düşürdü, Meşrutiyet’ten sonra maliyemizi vesayet-i mutlak altına koyacak olan, hazinedarlık usulü bir devlet değil bir ticaret müessesesinin bile istiklal maliyesiyle kabil-i telif değildir. Maliye nazırlığından ziyade kendi hesabına simsarlıkda kabiliyet gösteren inkilab tufeylilerinden biri kendisine iktisad mütehassısı tanıtarak hasis maksatlar uğrunda bu hazinedarlık usulünü olanca telakkiyle müdafaa etmiş, kabulünü pek ziyade iltizam eylemişti. Mamefi devletin, istiklal-i iktisadisinin zevaline, maliyesinin inhilaline haricden çalışanlardan çok, dâhilden uğraşanlar vardı, tacidarlardı olduğu halde vezirler, nazırlar bugünün israf sefaletine millet ve memleketin âtisini feda ettiler.”¹⁷

---

¹⁶ Ülken, s. 161.

¹⁷ Mithat, s 11.

Bu kötü yönetim anlayışına ve kötü gidişe muhalefet edenlerin de gazaba uğradığını belirtir. Türk tarihinde devlet yönetiminde bulunanların komisyon almaları normal sayılmaktadır. Niyazi Berkes bu durumu şöyle anlatır:

*“Osmanlılarda Savaş politik-ekonomi eylemi sayıldığı için bundan alınan gelir de böyle bir muamele sayılmaktadır. Hediye ve rüşveti birbirinden ayırmak zordur ve ahlak ölçülerine göre değişir. Bu durum komisyondan rüşvete geçişi kolaylaştırmıştır.”*¹⁸

Berkes’in belirttiği gibi hediye ve komisyonun makbul sayıldığı bir düzende kişilerin kendi çıkarlarına çalışmalarını da normal karşılanır ve bu durumun ne derecelere geldiğini gören Orhan Mithat durumu şöyle eleştirmiştir:

“İktisadi esaretimiz o mertebelere vardı ki yabancılar bizden ziyade memleketimizle alakadar olmaya, her milli teşebbüsümüze set çekmeye, sanayi ve ticaretimizin inkişafına mani olmaya, bu aziz toprakları tesahub etmeye, memleket mülk müstakilleri gibi birbirleriyle muhaseden istirkabiyeye girişmeye, uzlaşmaya başladılar, yalnız istiklalimizin şahidi olarak sema-ı vatanda dalgalanan bir kırmızı bayrak kaldı. İstihsal etmedikleri bir emel, istihsal etmedikleri bir menfaat kalmadı, bizim esaret-i iktisadiyemize mukabil olanlar kahir bir hâkimiyet tesis ettiler ve vatanın öz evladı açlık, işsizlik, sefalet, mahrumiyet içinde sürünürken memleketin servetinden, saadetinden, her şeyinden istifade ettiler. Yabancıların debdebe ve

---

¹⁸ Niyazi Berkes, *Türk İktisat Tarihi*, Yapı Kredi Yayınları, 2013, s 178.

âlâyiş hayatı yanında millet; hakir bir kafîle-i üserâ menzilesine indi... Yalnız yabancıların iltifatına avuç açan bir zümre daima müreffeh ve mutantan yaşadı, lakin hiçbir devirde ne hamileri ne kendileri mülk soymak ihtiyacını tatmin edemedi, ne saraylar, ne hazine hiçbir şey gözlerini doyuramadı.”¹⁹

Orhan Mithat burada halkın yaşadığı sefaleti, yabancıların ülkede kurdukları iktisadi ve siyasi hâkimiyeti, edindikleri gücü aleyhimize kullanmalarının sebebini iktisadi geriliğimize bağlamaktadır.

Şerif Mardin, memurların aldıkları bu komisyonlara Sultan II. Abdulhamid’in göz yumarak onların zenginleşmelerine izin verip, bir sermaye birikimi sağlamayı bu yol ile de bir Türk ve müslüman tüccar ve sanayici sınıfı oluşturmayı hedeflemiştir. Abdulhamid’i tahttan indiren Jön Türkler ise bu sınıfı oluşturmanın yolunu savaş zengini olarak ortaya çıkan gruba fırsat vererek ve onları girişimci konumuna getirerek gerçekleştirmeye çalışmıştır, der²⁰

Tarihin tekrardan ibaret olduğuna inanan Orhan Mithat, tarihten dersler alınması gerektiğini, aynı tehlikeli yollara tekrar düşmemek için elzem olduğunu belirtir ve yabancı devletlerin müdahalelerine zemin hazırlayan etkenin memleketimizin iktisadiyatına hâkim olmalarını gösterir. Aslında kendilerine sömürge devletler ve açık pazarlar edinmek isteyen devletlerin ilk önce hedef memleketleri iktisaden kendilerine bağımlı kıldıklarını, iktisaden esaret altına aldıklarını belirtir. Saltanatın gaflet ve hıyanetinin bu emeldeki devletlerin değirmenine su taşıdığını söyler.

---

¹⁹ Mithat, s 12.

²⁰ Şerif Mardin, Türk Modernleşmesi, Makaleler 4, İletişim Yayınları, 23. Baskı 2014, s 219.

Niyazi Berkes'in tahlilinde temellendirdiği gibi çıkar odakları haline gelen saltanatın kaldırılması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile saltanatın zorlama ve baskısını, yönetim katının zulmü ve yabancıların müdahalesinin bitmesini fırsat bilen Orhan Mithat'a göre, milletin önünde sınırsız bir yükselme ve yenilenme sahası açılmış bulunmaktadır. Millete düşen bu fırsatı değerlendirmek, geleceğimiz için çalışmak ve bu fırsattan istifade etmek şarttır. Bu fırsatı değerlendirmemek çok büyük bir hata, tembellik ve miskinlik yapmak vatana ihanetle eş değerdir. Zira durumumuz itibariyle ne sosyal ne iktisadi bir yapılanmamız bulunmadığını yazar. Bu durumun yarattığı karışıklıkla yolumuzu tayin edemediğimizi söyleyerek bir rehber eksikliğinin altını çizer. İhtiyacımız olan rehberler ise iktisadi illetlerimizi tahlil ederek uygulanması mümkün olan fikirler üretecek uzmanlar, düşünürler ve âlimlerdir. Orhan Mithat'ın buradaki yaklaşımı, rehberleri yöneticilerden çok işin uzmanlarının çözmesini beklemesidir. Kitabın genelinde yönetici zümrenin birçok kez eleştirisi yapılsa da işleri düzeltecek unsur olarak uzmanları, âlimleri görmektedir; burada da devrin pozitivist düşünürlerinden etkilendiği söylenebilir.

“Nazariyatçılar hiçbir zaman meydana bir eser koyamayan mefkûreleri bir tarafa bırakarak düşündüklerini faaliyetle tesbit etmiş olanlara terk-i mevki etmelidirler. Bu vadede yazı yazarlar da telif ve tercümeden vaz geçerek halkın ruh ve ihtiyacından, memleketin tabî, ictimai şerâit-i hayatiyesinden doğan esasına vakıf, tecrübeye müstenid eserler meydana koymalıdır ki milletin intibahına, memleketin umrânına, vaziyet-i iktisadiyemizin islah ve tekâmülüne hizmet edebilsin... Geçen asırların âlimleri hadisat-ı ictimaiyeyi kendi darü'l-mesailerinde bir takım faraziyat, nazariyat, ihtimalat ile tahlile çalışırlar, hakaik-i ilmiyeye ve

savle uğraşırlardı. Tecrübeye müstenid olmayan bu efkâr ve mütalaatın faaliyet sahasında hatası, ekseriyyâ hiçbir kıymeti olmadığı görülür. Hâlbuki zaman-ı hazır âlimleri her şeyini yakından tedkik ve tahlil ederek hakiki müsbet netâyic-i ilmiyeye dest-res olmaktadır. Denilebilir ki asrî ulûmun menbai; temas, müşahede, tecrübedir.”²¹

Rehberlerin izleyeceği yöntemi böyle açıklayan Orhan Mithat olgulara faydacı, deneysel bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Tanzimat’la birlikte Osmanlı İmparatorluğu’nun yaşadığı sıkıntıların ve sorunların üstesinden gelmek ve Devlet-i Aliye’yi kurtarmak için fikirlerin çoğu pratik kaygılar taşımaktadır.²² Dahası fikirlerin uygulamaya konması hususundaki haklı görüşleri dönemin ihtiyacına tamamen karşılık vermektedir. Zira Orhan Mithat’ın kitabında şöyle yazar:

“Milleti yalnız ilimle irfanla techiz etmek de kifayet etmez. Muktesebat-ı ilmiyesinden hayatını kazanmak yolunu öğretmelidir. Yoksa ilim bu güne kadar olduğu gibi aklıktan ölenlere yalnız vesile-i tefahur olmamalıdır. Çok bilip bir şey yapamamaktan, az bilip bildiğinden istifade etmek evlâdır.”

Bilim insanlığa hizmet etmelidir, uygulamalara dökülerek toplumun ihtiyaçlarına cevap verdiği müddetçe tercih sebebidir.

---

²¹ Mithat, s 14.

²² Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bakınız, Bekir Balkız, *Sosyolojide Pozitivist Yöntem Anlayışı ve Türkiye’deki Etkisi*, Doktora Tezi. 2003

Yönetim katındaki uzmanların cehaletini de eleştiren Orhan Mithat bilgisizliklerine rağmen maliye nazırlığına kadar yükselen ve milletin mukadderatına hâkim olan yönetici tayfasının komisyon almak için borçlanmaya gittiklerini anlatır. Bu borçlanma o derecelere varır ki faizi bile devletin gelirinin çok üstündedir. Bu durumda da bu borçların ödenmesi için ecdattan kalan kışlaların, meydanların satıldığını ve kendi çıkarlarını düşünen bu yönetici zümrenin bu gidişatı umursamadığı gibi şahsi çıkarları için bu durumun devamından yana olmuşlardır.

Yakın bir zamana ait bu anlatılardan çıkarılacak netice şudur: Refaha ulaşmak için iktisadi mevkiimizi iyileştirmeliyiz, bunu da yaparken hatalarımızı tetkik ve tahlil etmeliyiz ve bunlara çareler düşünmeliyiz ki elde edilen zaferin bir anlamı olsun, aksi takdirde sefaletle geçen bir hayattansa ölmeyi tercih ettiğini belirtir ve birinci bölümü bitirir.

“Atalet” bölümünde ise mevcut halimizle, gelişen Avrupa Medeniyeti karşısında geri kalmamızın sebebini iktisaden geri kalmamıza dayandıran Orhan Mithat, iktisaden geri kalmamıza nelerin sebep olduğunu tespit etmeye girişir. Memleketin geri kalmasının sebeplerinin en başında atalet gelir. Ana sebep olarak görülen ataletle mücadelede yöntem olarak uygulanabilirlik ve pratiklik belirlenmiştir. Bu yöntemin uygulanmasındaki araç olarak da diğer âlimlerin başka toplumlar üzerine yaptıkları teorik incelemelerin aksine memleketin kendi sorunlarının çözümüne yönelik araştırmaları ön plana çıkartır. Burada kastedilen araştırmalarla, dönemin âlimlerinin Avrupa’da görüp Osmanlı İmparatorluğu’nda tatbik etmek istedikleri fikirler eleştirilmiştir.

Avrupalı düşünürlerin fikirlerini Osmanlı İmparatorluğu’nda uygulamaya çalışan âlimleri eleştiren Orhan Mithat, bundan sonra Osmanlı İmparatorluğu’nun iktisadi analizini şöyle yapar

“O zamanlar vücuda getirilen eserler, fikr-i imardan ziyade, zaferlerin temin ettiği hadsiz hesapsız ganâimin ve halkın refah ve sefahate temayülünün neticesiydi. Halkın kazancının, hükümetin ve vâridatının mühim bir kısmını ganâim teşkil ederdi.”²³

Burada yapılan tespitin öneminin altını çizmek gerekmektedir, çünkü doğru ve yerinde bir tespit yapan Orhan Mithat bunun çözümü konusunda pek başarılı olamamıştır. Orhan Mithat’a göre iktisadi geriliğin başlıca sebebi tespitinden

---

²³ Mithat, s 19.

anlaşılacağına aksine atalettir. Hâlbuki gelirlerin azalmasının başlıca sebebi olarak ataletten ziyade Avrupa’da yaşanan bilimsel gelişmelerin etkisiyle askeri üstünlüğünü kaybeden Osmanlı İmparatorluğu’nun maliyesinin ana kaynağı sayılan savaşlardan sağladığı ganimetin kesilmesidir.²⁴

“İstihsalatın tezyidi, istihlâkâtın tenkizi, ithalat ihracat meseleleri, sermayenin faaliyetini ve milli istidadların inkişafını temin etmek, vatanın menâbi’-i servetinden istifade eylemek gibi iktisadî endişeler ne halkı ne hükümeti meşgul etmezdi, İstila siyaseti takip etmek, büyümek, zafer kazanmak daima harb ve harb ile uğraşmak mecburiyetinde olan bir halkın sulh ve sükûn mahiyetinde inkişafa mazhar olabilen ticaret ve sanata fazla ehemmiyet vermesi madden imkânsızdı.”²⁵

Orhan Mithat’ın burada belirttiği şey Niyazi Berkes’in değimiyle yorumlanırsa savaş ekonomisine dayanan Osmanlı İmparatorluğu’nun durumu bu ileri finansal ve mali hesaplamaları önemsemesini gerektirmiyordu. Batı medeniyetiyle karşılaşıldığında bile eski uygulamalarda değişiklik ihtiyacı duymadılar. Ne zamanki iş işten geçti ve yenilik ihtiyacı kaçınılmaz oldu, o zaman 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra iktisat bilimi üzerine kafa yormaya başladılar.²⁶

Savaş ekonomisine dayandığı zamanlarda ecdadın ömrünün çadırlarda, savaş meydanlarında geçmesine rağmen geride kalanların çalışarak Türk’ün emeğiyle bütün ihtiyaçlarını giderdiğini belirten Orhan Mithat, şimdiyse en temel

²⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız Niyazi Berkes, *Türk İktisat Tarihi*, yapı kredi yayınları, İstanbul 2013

²⁵ Mithat, s 20.

²⁶ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız Niyazi Berkes, a.g.e.

ihtiyaçlarımız olan evlerin kiremidinden, ununa varıncaya kadar yabancı memleketlerden satın alındığını ve milli servetin avuç avuç ecnebi memleketlere aktığını söyler. İlber Ortaylı bu durumu şöyle belirtir: 19. yüzyıl ortalarında yiyecek buğday Dobruca ve Rusya'dan getirilirken, Osmanlı İmparatorluğu'nun başkentinin biraz ötesinde boş ekim alanları uzanır.²⁷ Orhan Mithat bu temel ihtiyaçların hiç birinin üretiminde ileri bir bilime dayanmıyor ve Batı'nın makinelerine ihtiyaç duyulmuyor olmasına rağmen üretimin yapılamamasını atalete ve acziyete bağlıyor.

“Mazide Anadolu'nun her vilayeti kendini idare ederdi ve her vilayetin tabii, sinayî bir hususiyeti vardı, ihtiyacâtını tatmin edecek mevâdd-ı ibtidaiyeye haizdi. Osmanlı saltanatının tesisinden evvel Anadolu'da birçok küçük ve müstakil hükümetlerin teşekkülüne ve uzun müddet hal-i infiradda yaşayabilmelerine, Anadolu'nun kabiliyet-i araziye ve servet-i tabiîyesinin bir amel-i mühim ve müessir olduğu ötedenberi iddia edilmektedir. Binaenaleyh yağmurların, nehirlerin azlığına rağmen hududsuz ormanları, sahipsiz madenleri, nihayetsiz yaylaları, henüz el sürülmemiş defineleri, coğrafi, iktisadî mühim mevkîyle dünyanın en feyyaz bir parçası olan vatanın bu hazineleri karşısında seyirci kalmak; ana vatandan ayrılan memleketimizdeki madenler servetler gibi günün birinde yabancıların olacaktır, çabalamadan hiçbir şeyin ne istihsaline ne de inkişafına imkân vardır. Vatanın petrol emtialarının üstünde karanlık geceler yaşayan, kömür madenlerinin yanında soğuktan katılan, zümrüt ovalarında açlıktan sararan halk faaliyete getirilmedikçe, bunlara el sürülmedikçe birkaç asır daha geçse servet ve refaha, hayata yarayan bütün bu şeylerden hiçbir istifade edilemeyeceği aşîkardır.

²⁷ İlber Ortaylı, İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2008, s 229.

Bizi asırlarca geride bırakan atalet, gaflet uykusundan başımıza inen katil zorbalarla uyandık.”²⁸

İktisat biliminin önemini her fırsatta vurgulayan Orhan Mithat Batılı anlamda iktisat bilgisinden çok uzak olduğunu gösterir. Orhan Mithat da Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemi'nin ileri gelenlerinden olan Ahmet Mithat gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda ticaretin yabancıların elinde geçmesinin yegâne nedeninin Osmanlı İmparatorluğunun güttüğü dış ticaret imtiyazlarından yani kapitülasyonlardan kaynaklandığını²⁹ ve halkın bu hale gelmesinin temel nedeninin bu olduğunu göremez. Tam tersine Avrupa'da gerçekleşen gelişmelerin bu imtiyazlarla birleşiminin neticesi olarak meydana gelen yerli sanayinin ithal ürünlerle rekabet edememesinin yarattığı işsizlik, atıllık yüzünden iktisaden yabancılara bağımlı kaldığımızı iddia eder.

İktisadi geriliği ataletle bağlayan Orhan Mithat ataletin nasıl toplumsal sorunlara davetiye çıkardığını örneklerle anlatır. Bu sorunların çözüm yollarını belirlemeye çalışır. Ataleti 2 grup altında sınıflandırır.

- İş bulamamaktan kaynaklanan atalet
- Çalışmak istememekten kaynaklanan atalet

Orhan Mithat'a göre asıl önemli olan atalet sebebi ise iş bulamamaktan kaynaklanan atalettir.

Çalışmak istememekten kaynaklanan ataletin sebebinin seciyesizlik olduğunu belirten Orhan Mithat, bunların topluma kazandırılmaları için haleti

---

²⁸ Mithat, s 22.

²⁹ Berkes, s 397.

ruhiyelerinde bir inkılap yapabilmeyen mümkün olduğunu söyler. Bunların ileri aşamasını ise başkalarının sırtından geçinmek isteyen, toplumun düzenini bozan, başkalarının malına mülküne göz koyan hırsızlar, gayri ahlaki kazanç elde edenler, katiller olarak sıralar ki bunların ıslah edilmelerinden ziyade topluma zarar vermelerinin engellenmesinin toplumsal hayat için daha iyi olduğunu belirtir. Böyle insanların elden ayaktan mahrum, çalışma kabiliyeti olmayan malul kabul edilmesini ve nasıl malullerin yaşatılması sağlanıyorsa toplumun da bunların zararlarını önleyerek yaşatması gerektiğini anlatır. Çalışmadan yaşama eğiliminde ilk olarak ilgisiz aile ve okul ortamının etkisi olduğunu altını çizerek. Yıllarca akıllarına yerleşen davranışların ve alışkanlıkların değiştirilmesinin zorluğuna dikkat çeker. Dahası kanunların, ataletin suça teşvik ettiği bireyleri caydırmakta yetersizliğini ve müsamahakârlığını eleştirir. Bu durum için çözüm önerisini ise şöyle ifade eder:

“Fihakika denebilir ki milyonlarca insanı bir âhenk ve iltizam tahtında yaşatan, onları meşgul eden onların tasavvur ve tasmin ettikleri fenalıkların akîm kalmasını intac eden sa'yıdır. İnsanların düşündükleri fenalıkların milyonda birini kuvveden fiile îsâl edemezler; bu mümkün olsa cihan bir anda alt üst olur... Fakat onların dimağı ve kollarının daima hayatını kazanmak gayesi için yorulması, cemiyete birçok rabıtalara mazbut bulunması, fenaliğe ne zaman ne de imkân bırakır. Refah ve saadetin insanların soyunu ve seciyesini yükselttiğine, zaruret ve sefaletin en iyi tanınmış şahsiyetleri fenaliğe, ruhu ahlaki tereddide sevk ettiğine şüphe yoktur. Bugün çalışarak hayatını kazanabilene yarını temin etmek endişesi

gelir ve yarını düşünmek çalışmak, çabalamak âtiyi kurtarmak için en büyük saiktir.”

Sa'yı³⁰ toplumsal düzenin sorunsuz işlenmesi için gerekli olan bir etken olarak gören Orhan Mithat, işsiz kalan insanların boşluğa düştüklerini düzenden koştuklarını ve gelecek endişesinin oluşmamasından dolayı günlük zevklere yöneldiklerini anlatır. İş bulamayanlar için de bu durumun geçerli olduğunu söyleyen Orhan Mithat bu durumun iktisattan ziyade toplumun nizam ve asayışı için bir tehlike olduğunu, tam tersi olan çalışmanın da servet ve huzuru sağladığını belirtir.

Emeği servetin kaynağı olduğu fikrini Orhan Mithat'ın şu sözleri anlatmaktadır.

“İktisat âlimlerinin nokta-i nazarları, fikirleri, ne olursa olsun dünyada tabiat ile tabiattan istifade imkânını veren sa'y, asıl müvellid-i servettir. Zaten sa'yın müvellid-i servet olduğunu Garbın birçok âlimleri kabul etmişlerdir. Biz memleketimizin istidad-ı tabîyesinden faaliyet-i milliyeyi tezyid suretiyle istifade edebilirsek iktisadî terakkinin, iktisadî zaferin yolu bulunmuş olur.”

Emeği servetin kaynağı olarak belirttikten sonra, iktisadi geriliğimizi ataletle bağlar. Bunun sorumluluğunu sadece halkta aramak yanlış olur. Hükümetin de bu atalette büyük payı olduğunu söyler. Hükümet üstüne düşen vazifenin tam olarak

---

³⁰ Sa'y: Emek

idrakine varamamıştır. Orhan Mithat, hükümetin görevini sadece halkın gelirin e ortak olup memurlarına maaş vermek olmadığını, aynı zamanda memleketin maddi, manevi kaynaklarını tek elde toplayıp halkın aciz kaldığı işleri yapan ve halkın güvenliğini sağlayan, ticareti kolaylaştıran, halkın çalışabileceği ortamı sağlamakla yükümlü bir müessese olarak tanımlar. Hükümet bunları sağlayamadıktan sonra halkın hükümete karşı olan vazifelerinin anlamsızlaşacağını belirtir. Halkın hükümete karşı görevi olduğu gibi hükümetin de halkına karşı sorumlulukları vardır. Hükümetin varlık sebebinin halk olduğu anlaşılmalıdır. Hükümetin vazifesini yerine getirmeyip halkına eziyet ve baskı uygulamasının ilkel bir derebeylik ideolojisi olduğunun altını çizer. Orhan Mithat, baskıcı büyük servet sahibi kişileri de genel anlamda derebeylerine benzetir. Onun bu görüşlerinden Devlet'in insanların güvenliğini, huzurunu, çalışma hürriyetini kullanabilmesi için gerekli ortamı sağlamakla ve yeri geldiğinde halkın yapamayacağı büyük işleri yapmakla sorumlu olduğunu söylerken, diğer taraftan da büyük sermaye sahiplerinin halkı ezmelerini engellemesi gerektiğini belirtir. Bu görüşlerinden onun müdahaleci kapitalizmi savunduğu anlaşılmaktadır.

İktisaden yükselmek halkın güvence altında çalışmasına bağlıdır. İnsanların her hareketi gelecek kaygısından dolaydır. Büyük işleri başarmak, büyük servetler kazanmanın saiki gelecek endişesidir. Bu gelecek endişesini taşımayan milletler ise hiçbir iz bırakmadan yok olurlar.

Bu zamana kadar olan yönetimin kendi şahsi çıkarları, sınırsız arzuları doğrultusunda halka uyguladığı zulüm ve sömürüyle, halkta bırakın gelecek kaygısını yaşama arzusunun bile tükendiğini söyler. Artık milli bir hükümet vardır.

Bu milli hükümet yetkisini halktan aldığı için halkın gayesinin hükümetin gayesi olduğunu belirtir.

Bu zamana kadar yapılan ıslahat projelerinin temenniden öteye geçemediğini, bunun da hükümetin bir emir komuta heyetinin olmayışından ileri geldiğinin altını çizer. Milli işlerin ilk uygulayıcısının hükümet olduğunu belirten Orhan Mithat, şimdiye kadarki hükümetlerin bir atalet müessesesi olduğunu söyler ve yaşanan bürokratik engellemelerden şöyle bahseder:

“Bab-ı hükümete başvurular bin türlü müşkülata maruz kalarak na-murad olarak dönerlerdi; hükümet halkın arzularını tatminden ziyade cevab-ı red vermek, maniler ihdas etmekle aksilikle kudret ve kuvvetini istimal etmiş olduğuna kanaati, halkın da hükümetin de vaktin nakit olduğunu takdir etmesi lazımdır. İş sahiblerini hükümet kapılarında süründürmek, çalışarak servet-i milliyeyi tezyid için sarf edecekleri zamanı israf etmek ve erbab-ı mesaiyi işinden alıkoymaktır... Memleketin iktisadiyatını, halkın ve hükümetin mütecanis, hem-ahenk faaliyeti yükseltir.”³¹

Hükümet ve halkın beraber uyum içinde çalışması sayesinde İstiklal Harbi'nin kazanıldığını söylerken, savaştan harap ve yoksulluk içinde çıkan memleketin bu durumdan kurtulmasının yine hükümet ve halkın beraber uyum içinde çalışmasıyla sağlanacağını söyler. Dahası kurtuluş için emek gösterip faaliyete geçirmek bir zorunluluktur. İktisatın önemini bir kez daha şöyle belirtir.

---

³¹ Mithat, s 31.

“Memleketi, milleti kurtaracak iktisadî terakkîdir.

Hakayığın fecaati, bütün meraretiyle bilinmelidir ki tehlikenin büyüklüğü layıkıyla takdir edilebilsin... Memlekette hastalıktan, sefaletten, bakımsızlıktan ölenler; serhadlerde verdiğimiz kurbanlardan çok fazladır; bu istilayı hastalıkların sebebi de yoksulluktur... Luzumu kadar beslenemeyen bir bünyenin günden güne kabiliyet-i hayatiyesini kaybedeceğini, nihayet günün birinde yıkılvereceğini tahmin etmek güç bir iş değildir... Efradın hayatını kazanması faaliyet-i milliyeinin tezyidi sayesinde mümkündür. Ferdin serveti hükümetin serveti demektir. Hükümet bütün kuvvet ve kudreti milletten alır. Milletin zaafı hükümeti zayıf düşürür; hükümetin aczi milli felakete sebep olur... Onun için iktisat mütehasısları memleketin servet-i umumiyesinin efradın servet-i cüziyesinden teşekkül ettiğini söyleyerek iktisadî nokta-ı nazardan efrad ile memleketin mukadderatındaki iştiraki ifade etmek istemişlerdir... ”³²

Bu doğrultuda iktisadi hastalıklarımızın en başında gelen atalet olduğu için buna karşı atılacak ilk adımlar da tembelliği ve rahatı engellemektir. Ataletle hayatını geçirenleri minnet ve zilletin ezeli mahkûmları, şeref ve refahınsa alınının teriyle yaşayanların olduğunu söyler. Dahası çalışıp çabalayan bir kişinin gururu ve vicdanen rahat olması bir sürü halkın sırtından geçinen tacidarlardan³³ ziyadedir der.

---

³² Mithat, s 32.

³³ Tacidar: tac sahibi, hükümdar.

Bir insanın kendi emeğiyle geçinmesi tahsil ve terbiyenin sunduğu en son nokta olarak görür. Herkesin kendini ataletten kurtardığı, topluma faydalı olabildiği zaman bütün kötülüklerin kaynağı olarak gördüğü atalete sonsuza kadar veda edilir. Bu sayede insanlar mutluluğa erişirler.

Hayat mücadelesinde hükümetin halka rehberlik ve bir amaç tesis etmesi gerekli olmakla birlikte, halkın da her şeyini hükümetten bekleyerek tamamen iradesiz ve atıl halde kadere bel bağlamasının doğru olmadığını söyler. Hükümetin rehberliğinin halkın aciz kaldığı noktada gerekli olduğunu ve yapacağı işlerin sınırsız olduğunu belirtir. Fakat halkın rehbersiz olarak yürüyebileceği alanın da fazla olduğunu belirtir. Burada Orhan Mithat'ın müdahaleci kapitalizmin müdahale sınırlarını çizdiğini görmekteyiz. Bu doğrultuda amaca ulaşmak için ne hükümetin halktan ne halkın hükümetten bir şey beklemeden ortak amaçlarına doğru yürümleri gerektiğini yazar. Var gücüyle halk ve hükümet önlerine çıkan bütün engelleri aşarak ilerleme yollarını aramalıdır.

Diğer taraftan memlekette yaşayan yabancıların durumuna değinir. Onların durumlarının daha yüksek, işlerinin yolunda olduğunu, çünkü onların çalışmalarında ve yaşamlarında ilerlemiş milletlerdeki düzen ve uyumun olduğunu söyler. Batılılar kadar olmasa da onların da mevcut halleriyle Türk halkından daha ileri olduğu inkâr edilemez bir gerçekliktir. Bunu anlamak için şehirlerdeki yapılaşmayı örnek verir. Yanmaya yıkılmaya mahkûm olan siyah yüzlü yaşam azminden yoksun evler Türklerindir, Yabancıların evleri ise yaşama azmiyle taştan, demirden yapılanlardır. Yabancıların devlet memurluklarına girip tembellik etmediklerini sadece kendi emeklerine dayandıkları için ve bu yola Türklerden çok uzun yıllar önce girdikleri için başarılı oldukları ve gelecek nesilleri için evler,

ticarethaneler tesis ettiklerini belirtir. Diğer taraftan Türkler ise zaman oldu ki çalışmayı didinmeyi bırakarak, bütün çabalarını ve emeklerini bir yolunu bulup hükümete kapılanmaya harcamışlardır. Doğduğu günden bu yana aile zihniyeti de fertleri bu yolda teşvik etmektedir. Bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır.

“Doğduğu günden itibaren ailenin teşvikatı, temenniyatı, tassavuratı hükümete sığınmak noktasına münhasırdı. Hazine-i hükümet içe içe bitirilemez bir deniz gibi herkes oradan geçinmek istiyordu. Şehirliler ve tefennün tenevvür eden Anadolu evladları ilmiyle, muktesabatıyla vatanına dönüp yuvasını imar edeceği yerde bir maaş elde ederek şehirde kapanıp kalıyorlardı. Zahmetsizce halka geçinmek fırsatını veren bu maaş beliyyesi; memlekette ne inkişaf edecek zekâ, ne çalışacak kabiliyet bıraktı... Herkes uyuşuk bir halde çalışmadan yaşayabildiğine çok memnun, aybaşında kapacağı lokmaya kemal-i zilletle muntazırdı...”³⁴

Burada toplumsal ve bürokratik algıyı gözler önüne seren Orhan Mithat, geri kalışımızın altında yatan zihniyeti eleştirmektedir. Bu zihniyetle temel üretim kaynaklarının başında gelen tarımın ihmal edildiğini, kırsal yerleşim yerlerinde üreterek vatana katkı sağlayacak insanların şehirlerde kalıp daha zahmetsiz ve sabit bir geçim kaynağına dayalı memuriyeti tercih etmeleri sonucunda toplumda iktisadi ve sosyal alanlarda bozulmalar meydana geldiğini anlatmaya çalışır. Dahası bu bozulmaları belirleyip önlem alması gereken memleketin ileri gelen fikir adamlarıysa koltukları uğrunda bilgilerini ve bilimlerini bir kenara bıraktıklarını belirterek dönemin aydınlarını da eleştirir. Halka tembelliği ve dönemin memur

---

³⁴ Mithat, s 35.

olup geçinme zihniyetini gütlediklerini yazar. Bu durumun yarattığı sonuçsa üretimin giderek azalması, insanların yeni bir şeyler öğrenmek şöyle dursun bildiklerini de unutmaları olarak ortaya çıkar. İmparatorluk içerisinde yaşayan yabancıların iktisadi ilerlemesine sebep olan en büyük etkenin ihtiyaç olduğunu savunur. Yabancıların kendi emeklerinden başka onları sıkıntıya sokmadan geçindirecek ne bir müessese ne de bir ümit olduğunu söyler. Yabancıların en sefil olanlarının da memuriyete bağlananlar olduğunu belirtir.

Her ne şekilde olursa olsun milli faaliyetlerin, baskı rejimlerini tehdit ettiğini söyleyen Orhan Mithat, baskı ve zulüm kudretini acizlikten ve tembellikten alan zorba hükümetlerin geri kalmışlık ve tembelliği teşvik ettiği gibi yenilikçi ve cesur olanları da düşman olarak gördüğünü yazar. Memuriyeti hiçbir işi bilmeyen başarısız ve esaret altında yaşayan tembellik yeri olarak nitelendirir. Millet ve hükümet asırlarca ne beklediğini bilmez, amaçsız bir şekilde günden güne küçülerek, güçsüzleşerek bekleyip durmakla suçlayan Orhan Mithat, istila devrinde yani ganimet gelirlerinin hesapsız servetiyle yapılan camilerin, medreselerin, çeşmelerin, ormanların yok olduğunu söyler. Yıllardan beri hayat ve hareket izi görülmeyen memleketin harabeye döndüğünü belirtir. Ne zamanki iğneden ipliğe kadar her şeyi yabancılardan beklemek tembelliğine son verirse o zaman saadete erişeceğiz; bu da milli servetin, milli sanatın, milli ticaretin kısacası milli iktisadiyatın gelişmesine bağlıdır. Bu durumdan kurtulmak elzem olmakla birlikte nasıl olması gerektiğini birincil meseledir. Orhan Mithat'a göre yapılması gereken ilk şey şudur:

“İlk çare faaliyet-i milliyenin tezyidi kaziyesidir. Millet ve memleketin nâzım ve mukadderatı hükümettir. Halkın idbar veya ikbalinde hükümet en müessir bir âmildir. Mühim bir hisse-i iştiraki, hisse-i mesuliyeti vardır. İnân-ı hükümet iyi, şaibesiz ellerde iken halk huzura nail olmuş, fena ellerde iken uçuruma sevk edilmiştir. Binaenaleyh millî faaliyeti vücuda getirecek, halkı tahrik ve teşvik edecek, gireceği çıkacağı yolu gösterecek hükümettir. Milletın ruhuna azim ve imanı, çalışmak ve muvaffak olmak feyzini hükümet ilham eder... Azmin serâpâ münevver, müterakki mahiyetlerinde sanayiye, ticareti teşvik, faaliyet-i milliyeyi tanzim eden ve halkı muayyen gayeler etrafında toplayan hükümettir.”³⁵

Gelişmiş ülkelerin bile iktisadi mücadelede başarılı olabilmeleri için hükümetlerinin yardımlarına muhtaç oldukları halde, seviye itibariyle gelişmiş ülkelere geri olan halkımızın hükümet yardımlarından mahrum kalarak kendini kurtarmasının imkânsız olduğunun altını çizer. Mucizevi bir savaşla idam sehpasından kurtulan vatanın şimdi de iktisadi savaşta başarılı olması gerekmektedir. Yoksa bu büyük zafer tarihi süslemekten başka bir işe yaramaz. Bu doğrultu da nasıl ki muzaffer kumandanlarımızın etrafında, Kuva-i Milliye'nin meydana getirildiği gibi toplanılmışsa, şimdi de iktisadi alanda varlık göstermek için iktisat kahramanlarının etrafında toplanılmalıdır. Memleketin geleceği kurtarılmadıktan sonra şahsın geleceğini temin edilemeyeceği, fakat toplumun kalkınmasının da ferdin kalkınmasıyla gerçekleştirileceğini belirterek iktisadi kalkınmanın nasıl yapılması gerektiğini belirtir. İktisat kahramanlarının tarih önünde hak ettikleri mevkilere gelemediklerini söyleyen Orhan Mithat, onların

---

³⁵ Mithat, s 37.

mücadele sahalarının diğere savaşlardan daha geniş olduğunu söyler. Fırsat verildiğinde vatan evlatlarının sadece savaş meydanlarında değil her alanda yeteneğinin olduğunu ispat ettiği söyleyip buna örnek olarak Hicaz Demiryolu yapımını gösterir. Bu örnekle anlatılmak istenen rehberlere duyulan ihtiyaçtır. Bu rehberlerin halkı yönlendirdiği durumda iktisaden ilerleme de gerçekleştirilecektir.

Halk ve hükümet her Şeyden önce iktisadi teşkilatlarımızı geliştirmeye gayret ve dikkat etmekle sorumludurlar. Önceki insanların hayalinden bile geçmeyecek icatların yapıldığını belirten Orhan Mithat, bunların hepsinin azim ve sebat ürünü olduğunu söyler. Osmanlı İmparatorluğuna sığınan Rus mültecileri bu duruma örnek gösterir. Memleketlerini istila eden ölümden açlık yoksulluk içinde kaçıp Osmanlı İmparatorluğu'na sığınan Rusların lisanını, ahlakını, yolunu, izini bilmedikleri bu memlekette hayat mücadelesine girişip takdire Şayan başarılar kazandıklarını ve memleketin öz evlatlarından daha müreffeh yaşamayı başardıklarını belirtir. Bunun da çalışmak daha da önemlisi ne yapacağını bilerek çalışmak sayesinde olduğunu söyler.

Emeği servetin kaynağı olarak gören Orhan Mithat, azim ve imanı da başarının kaynağı olarak görür.

“Cehalet ve Seciyesizlik” kısmında adından da anlaşılacağı üzere iktisaden geri kalmamızın son nedenine değinmektedir. Memleketin uğradığı, halkın çektiği çilelerin diğer ana nedenlerinden birisi de halkın ve hükümetin cehaletidir.

“Derebeyliğinden başlayarak mutlakiyet-i idareden tefrik-i kuvâ esaslarıyla bu günkü şekillere inkilab eden hükümetlerin en iptidai teşkilatlarından asrî idarelerine gelinceye kadar gaye birdir, yeryüzünde yaşayabilmektir. Aileler de cemiyetlerin küçük birer numunesidir ve ailelerle cemiyetin arasındaki katî rabıta ve münasebet meydandadır. Cemiyetin kuvveti, ahenk ve intizamı, aileleri teşkil eden efradın seciyesiyle kaimdir. Hükümet de milletten ayrı bir unsur, ayrı bir mevcudiyet değildir. Evini idare eden efrad da, evlad-ı vatandır. Şu kadar ki: ferдин hatasından mütevellit zararlar mahduddur, mevzidir. Fakat kuvveti bütün vatan memleketi muhit olan hükümetin icraatından her ferd müteessirdir.”³⁶

Yukarıdaki sözlerinden ve kitabında da sık sık geçen hayat mücadelesi, hayat savaşı gibi tanımlamalarının Orhan Mithat’ın materyalist yönünü biraz daha ileri gidilirse sosyal darwinist yönünü belirtmek için kullanılabilir. Diğer taraftan iktisadi sorunların analizinde, hükümetin ve halkın sorumluluklarının ve hatalarının ayrı ayrı incelenmesi gerektiğini savunur. Millet ne kadar kalkınma hususunda irade gösterirse gösterebilir, idarenin memleket üstündeki etkisinin tartışılmaz olduğunu ileri sürer ve şu açıklamayı yapar:

---

³⁶ Mithat, s 45.

“Vaktiyle memleket mutlakiyetle idare olunurken ferman-ferma olan müstebit tacidarlar nüfuz-ı hükümraniyelerinden nisbedar ettikleri bendeleri vasıtasıyla icra-i hükümet ederlerdi. O zamanlar halkın hayatı, istikbali, saadeti, neketi bir şahsın idaresine, idaresi dirayetine, liyakatına mevdu idi. Hükümdar iyi ise memleket de iyi idare edilirdi, fena ise felakete uğrardı; yüz bin kişinin hayatına mâl olsa da haşmetpenahın iradesi tenfiz edilirdi. Tarihin layığıyla tenvir edemediği devirlerden başlayan asırca sürü sürü insanları birbiriyle çarpıştırarak dünyayı kana boyayan zihniyet, zaman zaman müthiş bir kasırğa gibi estiği yeri yakıp yıkıyor, kasıp kavuruyor... Ferdî saltanatlarda memleketin mukadderatı üzerine hükümdarlar kadar efendilerinin itimatını kazanmış mensubiyenin, iş başına geçen adamlar yanında büyük tesiri olurdu. Tarihte aynı hükümdarın bir müddet memleketi çok iyi idare ettikten sonra bir müddet de her türlü zulüm ve hakareti irtikab ederek gayet fena idare eylediğini tesbit eden misaller az değildir.”³⁷

Tek kişinin iki dudağı arasındaki lafın millet üstündeki tesirini örnek göstererek Saltanat veya monarşi gibi idare şekillerinin sakıncalarını somutlaştırır. Ülkeleri yöneten idarecilerin millete ve memlekete faydalı olabilmeleri için yönetim erkânının yetenek ve bilgisine bağlı olduğunu söyler. Diğer taraftan hükümetin cahil ve aciz bir kurum olarak kaldıkça hükümetin, bireylerin ilerlemesi ve kalkınmasını desteklemekten ziyade engel olacağını ve iktisadi kalkınmada hükümetin ciddiyet göstermesi ve düzen sağlamasının şart olduğunu açıklar. Bu düzenin nasıl sağlanacağını, hükümette olan kişilerin ne gibi vasıflara sahip olması

---

³⁷ Mithat, s 48.

gerektiğini irdeler. Cahil, bilgisiz, faydalı bir hizmet sunamayan insanlarla memleketin idare olunamayacağını anlaşılması gereklidir ve bu kanaatle hükümete yarayacak üyeler seçilmelidir. Bu üyelerin vasıflarının ise teoriden çok pratik yönlerinin değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizer, uygulanmayan teorilerin bir işe yaramayacağını kanun örneğiyle verir. Ne kadar mükemmel kanunlar yaparsanız yapın uygulanmadıktan sonra hiçbir işe yaramaz der. Hükümet adamlarının her şeyden önce icracı olmaları gerektiğini söyler.

Görevinin önem ve esaslarını bilmeyen yöneticilerle idare edilen memleket çöküşten kurtulamaz. Bir kişiye unvan ve güç vermekle istenilen amaç gerçekleştirilmez dahası mevcut durumu daha da kötüleştirir. İş başına getirilecek kişilerde aranması gereken nitelikler vardır. Bir insanın vatansever olması ya da daha önce şu veya bu memuriyette bulunması yeterli olmaz. Nasıl bir sanatçının kıymeti eserinden anlaşılırsa, iş başına getirilecek devlet adamının da yeteneği için ilminin, emeğinin, zekâsının eserini görmek yeterlidir der.

“Memleket ve millet, vatanperverliği pek pahalıya satanların dest-i ihtirasında çok çileler çekmiş, bu uğurda pek çok kurbanlar vermiştir. Mevki-i ikbalin şaşasıyla gözleri kamaşan, beyni dumanlanan vatanperverler; en yüksek mansıbları paylaşarak memleketin gençliğini Sina'nın kızgın kum deryalarından Kafkas'ın karlı şahikalarına, Fırat'ın zümrüt sahillerinden Galiçya'nın buzlu steplerine kadar döküp saçmışlar, kırıp geçirmişlerdir. Nazarlarında evlad-ı vatanın hiçbir kıymeti, memleketin ehemmiyeti olmadığı içindir ki orduları aç ve perişan maktellere sevk etmekten, mamur yurtları harabeye çevirmekten çekinmemişler, birbirini takip eden feci akıbetlerden mütenebbih olmamış, nezaret

makamlarına yapışıp kalmışlardır. Ve ancak onları ihtiraslarından ölüm ayırabilmiştir. Onların vatanperverliği ekseri ihtilalciler gibi ikbalperestlikten başka bir şey değildi; millete hürriyet ve adalet temin etmesi lazım gelen Meşrutiyet'in ilanına çalıştılar, fakat bu kendileri için bir vesile-i sefahat ve saltanat, millet için mukaddime-i izmihlal oldu. Bir yandan milletin hân mânîni söndürürken bir yandan da kendilerine saraylar, kâşhaneler yaptılar, ana babaların yıllarca emek ve zahmetle yetiştirdikleri, okşamaya kıyamadıkları yavruları cebhelerde açlık ve ölümden kırılırken onlar bir düşman kayıtsızlığıyla bütün bu serencama seyirci oldular. Kâh Suriye manilerinin neşelendirdiği ziyafetlerin hava-ı sefahati içinde, kâh Boğaz'ın sahilsaraylarında, kâh Berlin'in debdebe ve ihtişamı arasında bunalıp kaldılar; dökülen şehit kanları bir şarab-ı meskur gibi onlara behimî, maddî bir ihtiras verdi.”³⁸

Vatanperverlik adı altında yöneticilerin kendi ihtiras ve istekleri doğrultusunda davrandıklarını ve memlekete büyük zararları dokunduğunu halkın yoksulluğu ve içinde bulunduğu durumlarla alakadar olmadıklarını söyleyerek dönemin yönetici ve aydın zihniyetini eleştirmektedir.

Bir milletin sadece düşman ordularıyla, düşman kurşunuyla mahvedilemeyeceğini, iktisadi düşkünlüğün milleti yok edebilecek felaketsel sebepler olacağını söyler. Hükümet bir şahsi manevidir ve her uzvunun kendine göre yapacağı işler bulunmaktadır. Bu uzuvların görevlerini yerine getirebilecek yetkinlikte olmaları gerekmektedir. Halk bu hayat mücadelesinde servetini, canını, malını ve mevcudiyetini vatani yönetenlerin ellerine bırakmışlardır. Geleceğimiz bu

---

³⁸ Mithat, s 53-53.

uzuvların liyakat ve başarısına bağlıdır. Diğer taraftan bu uzuvların acizliği ise milletin ve memleketin yaşamında büyük bir engel teşkil etmektedir. Ortaya bir eser koyamayan hükümetler ilerleme ve çalışmanın düşmanındırlar. Baskıcı yönetimler milli birlik ve faaliyetlerden çekindikleri için daima halkın geri kalmasını istemektedirler ve bunu sağlamak için çalışmaktadırlar. Bu durumun değişmesi için yönetimin uzman ellere geçmesi gerektiğine vurgu yapan Orhan Mithat'a göre bu gerçekleşmez ise hiçbir şey ortaya konulamaz. Geri kalmışlıktan kurtulmak için mükemmel kanunlara ve projelere ihtiyacımız olduğu kadar bunları olması gerektiği gibi uygulayacak kişilere de ihtiyacımız vardır. Memleketin içinde bulunduğu sefaletten kurtaracak tek çare iktisaden yükselmektir. Bu iktisaden yükselmenin anahtarı da kanunlardır. Orhan Mithat kanunlar ve kanunların uygulanışındaki önemin ve verimin en önce iktisadi alanlarda kendini göstereceğinin altını çizer. Sınırsız insan zekâsının oluşturduğu sınırsız ihtiyaçlar günden güne insanlığın etrafını sararken oluşan mücadelenin şiddetinin de arttığını söyler.

İşte bu iktisadi mücadelede kanun koyucu olan devletin görevi son derece önemlidir. Devletin faaliyetlerini doğru sonuçlar verecek şekilde yönlendirecek olan kanunlardır. Memleketin servetinin ve milletin hayatının bekçisi de yine bu kanunlardır. Fakat nedenleri ve sonuçları iyi tahlil edilmeden yapılan kanunlar da genellikle telafisi zor milli zorluklara ve felakete yol açar. Umumi Harb'in son senesinde çıkarılan "sükna kanunu" adı verilen kanunu da gaflet kanununa en iyi örnek olarak verir. Bu kanunla kira artışlarına bir sınırlama getirilmiştir. Savaş döneminde her şeyin fiyatları büyük oranlarda artarken kira artışındaki bu kısıtlamayı eleştirir. Bu kanunla sınırlandırılan kira artışını diğer ürünlerdeki

artışlar ile kıyaslar. Savaş şartlarında tüketim maddelerindeki fahiş fiyat artışlarına aşağıdaki örnekleri verir;

Ürün adı	Savaş öncesi fiyatı	Savaş sırasındaki fiyatı
Şeker	2 kuruş	300 kuruş
Ekmek	1 kuruş	50 kuruş
Ayakkabı	60 kuruş	1500 kuruş

Bu artışın sorumlusu olarak savaş ortamında spekülasyon yapan vurguncuları gösterir. Hükümetin ne bu durumdan yararlanan vurgunculara engel olabildiğini ne de tüketim maddelerine fiyat belirleyip açlığın önüne geçebildiğini söyler. Sadece kiralarda yüzde ellinin üzerindeki bir artışı yasakladığına dair 3 maddelik bir kanun çıkardığını belirtir. Mesken buhranı zamanında mecburiyet gibi görülen bu kanunun yıllarca Müslümanların servetlerini kemirdiğinden, binlerce haneyi söndürdüğünden bahseder.

Meskenlerin kira bedellerine yapılacak yüzde ellilik zammın meskenlerin sigorta ve vergisine dahi yetmeyecek bir meblağ olduğunu, her şeyin savaş öncesindeki fiyatlarının yüzlerce misli fiyatlarla satılırken kira gelirleriyle geçimini sağlayanların hayatlarını idame ettirmelerine imkân olmadığını, dahası bütün zorunlu ihtiyaçların da fiyat kısıtlaması kanununa tabi tutulması gerekirken idarecilerin yakından alakadar oldukları hususi endişeleri nedeniyle spekülatif

hareketlerin önüne geçilemediğini dile getirir. Altınız çizmek gerekir ki bu spekülâtif hareketlerin cumhuriyetin ilk yıllarındaki sermaye birikimlerinin temelini oluşturduğu bu durumun bilinçli olarak arzulandığı söylenebilir.³⁹

Sükna kanunu ile en çok zarara uğrayan kesim Müslüman nüfustur. Ülkede yaşayan Müslümanların geçim kaynakları ya memur maaşı ya da kira geliridir. Ticaretle geçinen Türk pek azdır. Hayat pahalılığı karşısında memur maaşıyla yaşamaya imkân kalmadığını, kira geliriyle geçinmeninse çıkarılan kanunla ortadan kalktığını söyler. Bu durumda geçinemeyen mülk sahipleri ellerindeki mülkler karşılığında faizcilerle anlaşır. Vade günü gelince borçlarını ödeyemeyerek mülklerini satarlar. Gayrimüslimlerinse çok harcama zorunluluğu karşısında çok kazanma imkânlarının bulunduğunu, Müslümanların aksine gayrimüslimlerin yabancı bankalara yüzbinlerce lira yatırdıklarını, apartmanlar, köşkler satın aldıklarını söyler. Günlük gazetelerin 4. sayfalarında borcunu ödeyemeyen borçluların müzayede ilanlarının bulunduğunu, isimlerine dikkat edilirse alacaklıların gayrimüslim borçlularına Müslüman olduğunun altını çizer. Defterhane İdaresi'nin gazetelere verdiği önemli istatistiklerden de Müslümanların mülklerinin gayrimüslimlerin eline geçtiğinin açıkça görülmekte olduğunu belirtir. Dahası bu gazete ilanlarından yalnızca Müslümanların elinde olan mülklerin el değiştirmesi değil sosyolojik trajedilerin de emarelerini çıkarmak mümkündür. Eğer bu kanunu yapanlar gayrimenkullerin yüzde doksanının Müslüman Türklerin elinde olduğunu bilip bu kira sınırlama kanunundan ancak yüzde on müstecirlerle yüzde doksan yabancıların yararlanacağını bu durumda Türklerin eline geçecek servetin gayrimüslimlerin elinde kalacağını bilselerdi ve kanunu çıkartırken bunları

---

³⁹ Korkut Boratav, Türkiye İktisat Tarihi 1908-2009, İmge Kitabevi 21. Baskı, s. 27-29.

etraflıca tetkik etselerdi bugün memleketin içinde bulunduğu sefalet manzarası bu kadar ümitsiz ve yıkıcı olmazdı, der. Yakın zamana kadar gayrimüslimlerin ellerindeki gayrimenkullerin kayda değer bir miktar olmadığını genelinin vakıflar, miri ve Türklerin ellerinde olduğunu, bunun milli bir iktisadi gelenek olduğunu belirtir. Kanunun bu milli geleneği temelinden sarstığını, Müslümanların, servet-i islamiyenin heder olmasına ve halkın fakirleşmesine yol açtığını savunur.

Sükna kanunundan en çok etkilenen yerin İstanbul olduğunu ve kira geliriyle geçinen İstanbulluların bu kanundan sonra İstanbul'un uzak köşelerine taşınmaya hatta sahip oldukları mülkleri satıp İstanbul'dan çekilmeye başlayıp Anadolu'ya gittiklerinden bahseder. Aslında çok isabetli gibi görülen bu kanunun milli servet üstündeki yıkıcı etkisinin inkâr edilemez olduğunu bunu göremeyecek cahil bir hükümetin esasen en büyük felaketlerin sebebi olduğunu anlatır. Hükümet kendi varlığını halktan ayrı olacak şekilde konumlandırmamalı bilakis yaptığı bütün işlerde hükümet teşkilatının halk için var olduğunu öngörmelidir. Halkı harap eden kanunlar, idaresizlik ve zorbalığın hükümetin kendini halkın üstünde halka zulmeden bir güç olarak konumlandırmasından ileri gelir, der. Çöküş halindeki tüm idareler memurlar ve mensubunun maaşlarını tedarik etmek, iş başında olanları doyurmak, halktan sadece para toplamak için kurulan bir heyet halini almışlardır. Hâlbuki hükümet halktan doğar, hükümetin kurulma ve var oluş nedeni halktır. Milletın serveti hükümetin serveti, milletin zaaf ve acizliği hükümetin zaaf ve acizliğidir. Hükümetin varlıklarını arttırmak için halktan vergi toplamak, halkın sırtına yüklenmek gibi bozulmuş düşüncelerin iktisadi ilerlemenin ve iktisadi olgunluğun en büyük düşmanı olduğunu belirtir.

Tekâlifî emiriyenin hızlı bir şekilde uygulanması için Meşrutiyet'ten sonra Fransa maliye kanunundan yararlanılarak emval kanunu yapıldı ki bugün uygulanan bu kanun iktisadi sefaletimizi arttırmaktadır. Fransa için değersiz olan bu kanun bizim içinse tamamen bir afet olmuştur. Vergi borcunu ödeyemeyenler, ödeyecek güçleri olmadığı için ödeyemiyorlardı, içlerinde yiyecek ekmekleri bile olmayanlar vardı. Fransa ve diğer gelişmiş devletlerde olduğu gibi bizde de tarhın eşya bankaları olmadığı için borçluların ellerindeki malları tamamen elden çıkarmadan cüzi bir faiz karşılığında borçlanma imkânları olmadığından borçlunun malları haciz edilip acilen değerinin onda biri değerinde satılmakta olduğunu belirtir. Bu durum karşısında ne borçlu olanlar mallarını tekrar yerine koymaya imkân, ne de devlet sonraki vergi için satılacak mal bulamazlar. Bu durumda devletin geçim kaynağı olan vergiler büsbütün kurutulmuş olmaktadır. Bu durumun önlenmesi için kanun yürürlüğe girmezden evvel borçluların borçlarını ödeyebilmeleri için bankaların tesis edilmesi gereklidir. Yani yabancı memleketlerden alınan kanunları memlekete getirmeden önce bu kanunların sosyal, iktisadi gereklerinin araştırılması ve ona göre düzenlemelerin yapılması gerekmektedir, der. Yarım tedbirlerden, bayağı kanunlardan hiçbir zaman olumlu sonuçlar elde edilemez. Bilakis bir taraftan yapıp diğer taraftan yıkmaya benzer. İdarenin icraatlarının ana hatlarını kanunlar belirler. Kanunsuz devletlerin rehbersiz gezginlere benzediğini söyler. Gezginin selameti rehberin istikametine bağlı olduğu gibi memleketin saadeti de kanunların doğruluğuna, mükemmelliğine bağlı olduğunun altını çizer.

Yönetimde gösterilen gaflet, acz, tedbirsizlik, liyakatsizlik memleketin iktisadını bitirir. Şimdiki sefaletin sebebi de bu yönetim zafiyetinden başka bir şey

değildir. Şimdiye kadar idarenin milli faaliyetleri daha müspet neticeler verecek şekilde yönlendirmekten ziyade daima milli faaliyetlerin, milli kalkınmanın, milli kapasitelerin geliştirilmesine engel olmuştur. Geçmiş zamanların yaygın anlayışı olan bu zihniyet değişmedikçe bir şey yapmanın imkânı yoktur. Yıkmaq için hiçbir zorlukla karşılaşmadığını fakat bir bina yapmak için birçok kısıtlama ve zorlukla karşılaştığını belirtir.

Hükümet erkânı ne yaptığı bilmelidir. En büyük kötülük yöneticilerin kendi acizliklerinin farkında olmamaları ve mesuliyet korkusu olmadan gelişigüzel hareket etmeleridir. Memleketimizin en hassas ve can alıcı damarı iktisadiyatıdır. Hükümetin icraatından, siyasetinden, başarısından veya hatasından iktisadi hemen etkilenir. Dahası hükümetin gafleti kadar halkın cehaletinin de iktisadi geriliğimize sebep olduğunu savunur.

Bizde halk ne servet sahibi olabilir ne de elindeki servetten faydalanmasını bilir. Türkleri en çok tembellikle itham ederler, hâlbuki bu tembellik çalışmak istememekten değil yapacak iş bulamamaktan, ne yapacağını bilmemekten kaynaklanır. Maddi hayatın ihtiyaçlarının bilinmemesi ve gelişmemiş bir hayat düzeninin de ataletle sebep olduğunun altını çizer. Toprak evlerde zor zamanlar geçiren temel ihtiyaçlarını karşılamaktan başka hayattan beklentisi olmayan temel ihtiyaçlarını karşılanmasıyla bütün arzularını temin ettiğini düşünür. Bunu için ömrünü insanüstü bir gayretle sığağın altında tarlada heba eder. Türk köylüsüne tembellik yakıştırması yapmanın hiç de doğru bir düşünce olmadığını belirtir. Köylü hükümetin sadece haksızlığına ve zulmüne uğramış hiçbir iyilik ve yardımını görmemiştir. Halkın gözünde hükümet kırıp döken, ezip çiğneyen bir beladır. Memurlar ise insafsız, dinsiz, imansız cellatlardır. Hükümetin köylüyle irtibatı ya

onları soymak ya da çocuklarını ellerinden koparıp almak içindir. Bir türlü sonu gelmeyen vergileri niçin ödediğini nereye gittiğini bilmez, sadece itaat ve tahammül ederler. Ne malına ne canına sahiptir, didinir çalışır yine sefildir, yine aç. Bu durumun sonucunda günü kurtarmaktan başka çaresi yoktur. Yarını düşünmek dahi istemez, çünkü yarın yeni bir mücadele yeni bir felaketten başka bir şey getirmez. Yarın kapının önüne dikilen jandarma ya canından çok sevdiği çiftini, davarını ya bıyıkları yeni terleyen evladını götürecektir. İşte bunlardan dolayı fedakâr köylülere tembel ya da iradesiz denemez. Çalışıp durur, çorak toprakları alın teriyle sular, bin türlü belanın öldüre öldüre bitiremediği evlatlarını yaşatmaya uğraşır, birçok felakete göğüs gerer. Hiçbir şey onları yıldırılmaz, birçok felaketi görüp geçirmiştir. Türk köylüsünü yıldırılmaz tek şey ise yol yapmadan, eğitim vermeden, güvenliğini sağlamadan hiçbir faydası dokunmadığı halde malına mülküne ve canına musallat olan hükümettir. Kurtuluş mücadelesinde harikalar yaratan asil Türk ırkının nelere kadir olduğu anlaşılmıştır, tek kusurunun cehaleti olduğunu savunur.

En büyük sıkıntısı ise yoksulluğudur, bunun da sebebi cahilliktir. Bilimle aydınlanan beyinlerin kendi memleketlerinde denizlerden toprak kazandığını ve ülkesini genişlettiğini, bizimse uçsuz bucaksız topraklarımız varken onunla ne yapacağımızı bilemeyerek didinip durduğumuzu söyler. Önünü göremeyecek kadar yoğun bir cehalet içinde olduğunu ona refah ve kazanç yolunu gösterecek bir ışık gerektiğini yazar. Gerekli olan bütün vasıflara sahiptir, çalışır didinir fakat marifetsizlik ve hükümeteşizliğin iki büyük derdi olduğunu belirtir.

Batılı âlimlerin Türklerin karakterini anlattıkları eserlerinde memleketimizi tanıyamadıkları gibi halkı da tanıyamadıklarından tembel olarak

değerlendirdiklerini söyler. Türk köylüsünün seciye itibariyle Türk şehirlisinden çok daha yüksek olduğunun altını çizer. Şehirlilerin az çalışıp çok kazanma peşinde olduklarını, istikbale kayıtsız günü kurtarma derdinde olduklarını anlatır. Memuriyete girmek çalışmadan yaşamak arzusunu yenemezler, serbest çalışma hayatına atılmak istememektedirler. Bunun asıl sebebi hayat mücadelesine yeterince hazırlanamamış olmalarıdır. Aynı imkânlarla sahip ecnebilerle karşılaştırma yapar ve ecnebilerin iktisadi alanlarda büyük başarı gösterdiklerini ve iktisaden yükselmekte oldukları halde bizim bir türlü bu alanda ciddi mücadeleye girişemediğimiz gibi iktisadi teşebbüslerimizin daima olumsuz neticelerle sonuçlandığını yazar.

Uzmanlaşmak her şeyde başarının anahtarıdır. Bizim başarısızlığımızın sebebi cehalettir, bunun nedeni ise bilimsel kurumlardan ticaret okullarına varıncaya kadar tüm kurumların memur yetiştirmek için düzenlenmiş olmasıdır. Bu düzen memurdan başka bir şey yetiştirememektedir. Bu kurumlara uğramayan gençlik belki daha azimli ve girişimci olabilir. Eğitim teorik bir kavramdır. Gençliğin kafasındaki etkileri belirsizdir. Son zamanlarda Fransa'da da gençliği azim ve iradeden mahrum bırakan eğitim bilimlerinde bir farkındalık uyanmıştır. Bütün talihsizlik ve felaketlere rağmen hala güçlü bir şekilde bütün dünya pazarlarını dolduran Alman sanat eserlerine ve marifetlerine, bitmeyen kinleri ve ihtirasları davet eden bu üstünlüğü sağlayan tahsil ve terbiyede takip edilen yöntemlerdir. Amaçsız, usulsüz teorik eğitimin hiçbir işe yaramadığı, yoksulluktan kıvrana kıvrana eli kolu bağlı hükümetin sırtına yüklenmek için fırsat bekleyen münevverlerimizin haline acıklı bir örnektir. Ticaret okullarından mezun olanların tacirin yanında yazıcı olmaya can atarlarken, tahsilsiz olarak nitelendirilen

insanların süratle işlerini idare ederek, servet sahibi oluyolar. Hâlbuki eğitimsiz olarak nitelendirilen bu insanların iştigal ettikleri alanların gerektirdiği bilgi ve birikimle mükemmel şekilde donatılmıştır. Yani Trabzon ile ticaret yapan bir tacir okyanusun en derin noktasını ya da Everest'in yüksekliğini, Avustralya'nın madenlerin ya da Amazon'un uzunluğunu bilmez, fakat kendine lazım olan malumata sahiptir. Ticaret yaptığı memleketin ticari, sınayi, iktisadî doğal hatta siyasi coğrafyasına hâkimdir. Trabzon'un mahsulünü, ithalatını, ihracatını, İstanbul Trabzon arası mesafeyi, nakliyat masrafını bilir. Rusya'ya ihracat yapıyorsa herhangi bir Rus limanı ile olan mesafeyi, Trabzon mahsulüyle rekabet eden diğer mallar ve bölgeleri, memleketin yollarını, sanat ve ticaret merkezlerini, mevsim şartlarını bilir. Bildiği için başarılı olduğunu yazarak bilginin pratikte ne kadar kullanışlı ise o kadar önemli olduğunu belirtir. Nazari bilgilerden çok ameli bilgilerin altını çizer. Yoksa bu kişiler herhangi bir okulun işe yaramayan süslü şahadetnameleriyle yoksulluktan kırılanlara, iftihar konusu olmaktan başka bir işe yaramayan bilgilerle bir iş göremezler. Bu insanları Sahra'nın büyüklüğünü, Panama Kanalı'nın iktisadi, siyasi önemini, Çin'deki dinleri bilmedikleri için cehaletle suçlamanın doğru olmadığını vurgular. Asıl olan çok şey bilip bu bilgiden bir fayda sağlayamamaktansa az bilip bu bilgiden istifade etmek tercih edilir.

İktisadi alanda en büyük eksikliğimiz meslek okullarıdır. Memleketimizde meslek okulları her şeyden fazla ihmal edilmiş kurumlardır. Meslek okullarına sadece sanayimizin ihyası için değil iktisadiyatımızın ihyası için de ihtiyacımız vardır. Meslek okulları olmadığı halde gayrimüslimler usta çırak ilişkisi çerçevesinde bizimkinden daha fazla sanatkâr yetiştirmektedirler. Eskiden Müslümanlar arasında da ustaların dükkânlarında mükemmel sanatkârlar yetiştirdi

ve bunların yaptıkları milli ürünler halkın ihtiyacına yeterdi. İthalat çok az seviyelerdeydi. Halkın seciyesizliği ve Avrupa ürünlerinin rekabet üstünlüğü karşısında esnaf da, sanatları da yok olmaya mahkûm oldu. Bunun önemli sebeplerinden birisi halkın milli sermaye kavramını anlayamıyor oluşudur. Yerli ürünlere verilen paranın ülke sınırları içinde kalacağını, ithal mal alımıdaysa ülkeden çıkacağını ve bir gün parasız kalınacağını düşünemiyorlardı. Hiç tereddüt etmeden memleketimizde benzerleri üretilen mallara sırtını dönüp yabancı malların satıldığı dükkânlara konuşuyorlardı. Halkın bir kısmı bu durumun idrakine varacak seviyede olmamalarından ileri geliyor ise de halkın bir kısmı vahim neticelerin olduğunu bile bile kendinin de bir ferdi olduğu milli menfaatleri çiğneye çiğneye yabancılarla alış veriş yapmayı tercih etmektedir. Orhan Mithat bu durumu seciyesizlik olarak nitelendirir.

Düşman gözümüzü oyar, açıktan düşmanlık eder, taşkınlıklar yapar, fırsatını bulduğu zaman rengini değiştirir, altı asırlık efendisini bir dilenciden daha hakir görür. Biz ise tarifi zor bir anlayışsızlıkla daima onların peşinden koşarız. İnsanlar ne kadar aydınlanırsa aydınlansınlar milliyet duygularından, milliyet prensiplerinden ayrılamayacaklarını savunur. Zaman nasıl yenilikler ve değişimler getirirse getirsin mazinin insanların ruhlarındaki etkisi yadsınamaz. Milletleri yaşatan kuvveti temsil eden hükümetler değil kişinin ruhunda doğan milli duygular, milli terbiye, milli müesseselerdir. İdareimiz altına girdikleri günden çok daha iyi durumda olan gayrimüslimlerin mevcudiyetleri, çağdaşlaşmaları ve maddi üstünlükleri bir milletin yaşayabilmesi için hükümetin kuvvetinden ziyade milli unsurlara muhtaç olduğunu gösterir. Şehirlerimizde her zaman çoğunluğa sahip olan Türkler güçlkle yaşarlarken, yabancılar müreffeh hayatlar sürmektedirler.

Memleketimizin en münevver unsurları başta olmak üzere sekiz yüz bin Türkü barındıran İstanbul'un geçim kaynağı hükümet hazinesidir. Bu kaynağın kurumasıyla İstanbul ıssız çöllere dönmüştür. Memleketin her tarafından vatan evlatları çalışıp çabalarken maaşa bel bağlayan İstanbulluyu Anadolu halkının sonsuza kadar beslemeyeceğinin altını çizer. Sekiz yüz bin insanın açlıktan inleyeceğine gayrimüslimler gibi aralarındaki dayanışma, uyum, irade ve azim olsa bu sekiz yüz bin insan geçinemez mi diye sorar. Sadece bir türlü alışamadıkları milli duygularla ihtiyaçlarını birbirinden tedarik etmeleri halinde bile binlerce ailenin huzuruna sebep olacağı gibi milli servetin de yabancıların eline geçmesine engel olacağını savunur.

Hükümet halkı milliyetçi yapmak için baskı ve şiddet uygulayamaz ama milli faaliyetleri himaye etmek için kanunlar çıkarabilir. Bu kanunları çıkarmanın da ötesinde temel bir terbiye ve milliyetçilik lazımdır. Vatanın en zor günlerinde bile düşman unsurlarla alış veriş yapmayı anlamanın güç olduğunu belirtir. Hâlbuki ecnebiler kendi cemiyetleri haricinde alış verişe girmezler. En büyük endişeleri kendi milli servetlerinin eksilmesidir. Batıda bütün devletleri meşgul eden mesele ithalat ve ihracat meselesidir. İthalatı azaltıp ihracatı arttırmaya çalışırlar. Milli servet düzeni ve iktisadi gayeleri de budur der. Ve bu durumun devletlerde olduğu gibi bireylerde de böyle olduğunun altını çizer. Kazancından çok harcayan birey de olsa devlet de olsa sonunda iflas etmesi kaçınılmazdır, der.

Bu zamanda yaşanan iktisadi sefaletin sebebini sadece son dönemlerde yaşanan hadiselere bağlamanın doğru olmayacağını belirtir. Bu durum asırlardan beri süregelen gafletin ve seciyesizliğin neticesidir. Bunun çözümünü halkı bilinçlendirmekte görür. Halkın, her ne sebeple olursa olsun harcadığı paranın

yabancı unsurların eline geçmesine göz yummakla vatana kötülük yapmak arasında bir farkın bulunmadığına şüphesi olmamalıdır. Milliyetçiliğin sadece gösterişten ibaret olmaması gerektiğinin, her şeye vatan endişesiyle bakılması gerekliliğinin anlaşılması lazımdır. Bu doğrultuda insanlar hayatlarından feragat etmişlerdir, zevklerden ve tercihlerden de feragat etmek gerektiğini vurgular.

Milli sanat ve faaliyetlerimizin gelişmesi istikbal ve istiklalimiz için zorunludur. Eğer elde edilen zaferi iktisadi alana taşıyamaz isek geleceğimizi tehlikeye atılacağı kesindir. İnsanların sefaletе düşeceği fırsat bekleyen düşmanların tahakküme kalkışacağı muhakkaktır. Bunu engellemek için geceyi gündüze katarak çalışıp milli servetin yabancıların eline geçmesinin önlenmesi lazımdır, der.

Şu da vurgulanması elzem bir gerçektir ki aydın zümre de seciyesizlikle maluldür. Cahil insanların seciyesizliği gaflet, duygusuzluğu hamiledilebilir lakin işin nereye varacağını az çok anlayan fikir adamlarının kaygısızlıklarının tek açıklaması milliyetçilikle alakasızlıklarındandır. Yerli ürünleri kullanıp ithal malların zarafetinden mahrum kalmak işsizlikten, açlıktan ölen vatandaşların çaresizliği karşısında hiç hesabındadır. Milli serveti elden çıkarmak hususunda olan kayıtsızlık devam ederse gelecek karanlıktır. Kayıtsızlık yalnız bundan da ibaret değildir. Hükümete sadece kendi varlığını ve şahsiyetini düşünmekle sorumlu bir müessese bir şirket gibi yanlış bir zihniyet hâkimdir. Bu zihniyet sadece şahsi geleceğiyle ilgili olan efratta da görünür. Bütün dünya kavimlerinin düşman olsalar dahi bir diğerinin hayatı ve geleceğiyle alakaları, irtibatları ve münasebetleri vardır, der ve bu yaklaşımı eleştirir. Kişiler geleceklerinden emin olurlarsa olsunlar, ahval ve şeraiti memleketinkinden farklı değildir. Memleket harapsa efrat da haraptır.

Bunun içindir ki milli endişeler dışında yaşamak isteyenlere vatan evladı gözüyle bakmak ve onlardan hayır ummak hatadır, der.

Halkta süregelen cehalet ve seciyesizliğin ortadan kaldırılması için uzun bir zaman ve çabaya gerek vardır. Halkın seviye ve seciyesi yükselinceye kadar içinde bulunan iktisadi mücadele nasıl sürdürülmelidir? Nasıl başarılı olunur? Bu soruların cevabını şöyle verir.

“Esasen münevver, müterakkî milletlerde de halk daima mütehasısların hayat-ı mübarezesinde şahsen muvaffakiyet temin etmiş. İktisat kahramanlarının etrafında toplanarak onların ihtisas ve tecrübesinden istifade ederek müreccib, muvaffak bir kumandanın emri altındaki ordu gibi iktisat sahasında yürürler. İktisadî muvaffakiyetler için bütün halkın yükselmesini beklemeye ne lazım, ne de imkân-ı maddî var... Asrın, ziyanın sürati gibi aklın erişemeyeceği mertebelerde serî olan terakkiyatına lakayd kalan, seyirci olan milletler bu şiddetli cereyanın önünde süpürülmek tehlikesine maruzdurlar. Durmadan, dinlenmeden ne yapmak lazımsa yapmalı, çalışıp çabalamalıyız... Asırdan beri intizar içinde geçen zaman; sinirlerimize hâkim olan ataleti, miskinliği azimsizliği, ümitsizliği ziyadeleştirmekten başka bir şeye yaramamıştır... Zaten sefaletin başlıca sebebi, hareketsizliği intac eden azimsizliktir...”⁴⁰

İktisadi ilerleme için uzmanların rehber alınması gerektiğinin altını çizerken, uzmanların ve aydınların sorunlar üzerinde fikir üretmediklerinin dahası

---

⁴⁰ Mithat, s 74.

öyle bir çabalarının olmadığını belirtir. Münevverlerin iki eli koltuğunda ümidi hükümete bağlı, kendinde bir iş yapma kudreti olmadığını düşünerek dahası kişisel çabasıyla yaşama imkânının olmadığına inanarak yaşamaktadır, der. Gençlerdeki acizliğin ve ümitsizliğin kaynağı tahsil ve terbiyedeki amaçsızlıktır. Dünyadaki en büyük ve fedakâr hareketlerin kaynağı azim ve imandır. Laboratuvarlarda deney uğrunda kurban olanlardan, kitaplarda açlıktan kendini didikleyenlere, sahrada yırtıcı hayvanlarla pençeleşenlerden, uzaya yükselirken düşüp bin parça olan insanlara varıncaya kadar hepsine hayatlarını feda etmeyi göze aldırان kuvvet insanların sınırsız manevi varlığı olduğunun altını çizer.

Bereketli memleket topraklarında halkımızın en önemli derdi yaşamaktır. Hâlbuki bu bereketli topraklarda yaşamak yoksulluktan kıvrana kıvrana ölmekten daha kolaydır. Fakat halkı kemiren ve bitiren ümitsizlik ve rehbersizliktir. Kendinde rehber olma azim ve inancını taşımayanlar rehberlik etmek isteyenlere de engel olmaktadır. Bu memleket bilmemekten ziyade bilenleri görmemekten zarar görmüştür. Geçmiş zamanlarda şahısların tesiri altında olan insanlar gelecek zamanlarda da nadir dehaların nuruna muhtaç olduğunu belirtir. Bu duruma yıkılan imparatorluğun en karanlık zamanında bir kurtarıcı olarak gelen, sayısız belalara rağmen millete yaşamak ümidi ve imanını veren halaskârı örnek gösterir. İstiklal mücadelesinde yoksulluk içinde kazanılan zafer onun dehasının neticesidir. Türkiye'yle kıyasla bizden çok ilerde, gelişmiş ülkelerle girişilen mücadelede tarihe karıştığı düşünülen Türkleri, büyük harbin galiplerinden çok daha şerefli bir konuma yükselten şeyin bu deha ve iman olduğunu vurgular.

İktisadi alanda sağlam adımlarla yürüyebilmek öncelikle gideceği yolu iyi bilen bir rehberin peşine takılmakla mümkündür. Amaçsız, yöntemsiz mesai heder

olur. Asırlardan beri süregelen durum bunun en iyi örneğini oluşturur. Ne vatan ne de vatandaşlar iktisadi yeteneklerinin farkına varabilmiş değillerdir. Bu doğrultu da halkı bilinçlendirmek sanata, mesleğe alıştırmak için uzun yıllara ihtiyaç vardır. Fakat açlıktan kırılan, sefaletin ezdiği halkı bu felaketten kurtarmak için bekleyecek zamanımız yoktur. Bu durumdan kurtulmak için alınması gereken önemli tedbirler, yapılması gerekenler nelerdir sorusunu sorar ve şu cevabı verir.

“Memleket evlatlarının bu işlere akli eren ve muvaffakiyeti asarıyla sabit olan mütehassısların etrafında toplanarak çalışmak, onların tecrübe ve ihtisasından istifade etmek, iktisadî sahada ileri giden milletlerin tuttuğu en kestirme yoldur. Dünyada hiçbir iş hiçbir sanat yoktur ki en kabasından en basitinden en ince ve mühimine varıncaya kadar mütehassısına ihtiyaç görülmesin... Yeryüzündeki her şeyi tecrübe doğurmuş, ihtisas tekemmül ettirmiştir... Milyonlardan mürekkebe bir cemiyeti yaşatmak, sefaletin ölümün pençesinden kurtarmak ne büyük bir ihata ve ihtisasa mütevakkıftır. Bilmeyenlerin imkânsız sandıkları şeyler, bilenler için basit tekrardan ibarettir.”⁴¹

Orhan Mithat bu cevabında uzmanların önemini vurgular, bilenle bilmeyenin farkını anlatır. İçinde bulunulan durumun getirdiği umudun ve emellerin heder olmaması için rehber olarak belirlenecek uzmanların başarıları somut olarak kanıtlanmış olmalıdır. Bizde uzman deyince akla gelen ilk fikrin ise Avrupalıları ülkemize sokmak ve işimize karıştırmak olarak belirtir. Bu Avrupalılar ülke doğasına, insanına, âdetine kısacası her şeyine yabancıdırlar. Ruhen düşman

---

⁴¹ Mithat, s 78.

oldukları millet ve memleketimiz için faydalı bir iş görmek istemedikleri de son senelerin acı tecrübeleriyle görülmüştür. Kendilerinde vatani imar edecek kabiliyet göremeyenler memlekette kendilerinden başka insan yokmuş gibi yabancı uzmanlar getirmek hastalığına kapılacaklarına eksikliklerini anlayıp çekilseler hiç değilse memlekete kötülük etmemiş olurlar. Kabiliyetsizliklerini kabul etmeyenlerin milli sefaleti ve felaketlerin en büyük sebebi olduğunu belirtir.

SONUÇ

Yukarıdaki başlıklar altında iktisadi kalkınmanın merkezde olduğu bu kitapta toplumsal refahın sağlanabilmesi için geçmiş ve günümüzdeki eksiklikler ve hatalarla birlikte bunların çözümü için yapılması gerekenler sıralanmıştır. İktisadi kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için yapılması gereken toplumsal dönüşümün yanı sıra yöneticilerin toplum üstündeki menfi etkileriyle içinde buldukları aymazlık ve ağır bürokratik sistem eleştirilmiştir

Bu kitabı değerlendirmeden önce Osmanlı İmparatorluğu'nun genel hatlarıyla üretim, tüketim ve ticaret alanındaki vaziyetini ve bakış açısını incelemek gereklilikten öte bir zorunluluktur. Mehmet Genç'in izah ettiği gibi

“Osmanlılarda iktisat temeli, üretim ve tüketimin dengede tutulmasıydı. Şöyle ki üretimde yaşanan dalgalanmalar endüstri öncesi ekonomilerde kolaylıkla bunalım ve kıtlığa yol açabilmekteydi. Onun içindir ki, tüketimi artıracak eğilimler sürekli kontrol altında tutulurdu. Meni İsrifat diye bilinen ve amacı lüks tüketimin sınırlandırılmasından ibaret görünen yasaklamaların önemli bir kaynağı budur. Dengenin korunmasında yalnız tüketimin değil, üretimin de kontrol altında tutulması gerekiyordu. Ekonomide ihtiyaç duyulan zorunlu ithalatı sağlayacak kadar bir üretim fazlası dışında, herhangi bir mal veya hizmette üretim fazlası görülmesi de arzu edilen bir şey değildi. Çünkü emek ve kapital gibi üretim faktörlerinin kat olduğu ve miktarının kolayca arttırılamadığı bir ekonomide, belirli bir mal veya hizmetin üretimini artırmak için gerekli olan ilave emek ve kapitali,

diğer alanlardan çekip o mal veya hizmeti üreten sektöre kaydırmakla mümkündür. Bu ise, emek ve kapitalin çekildiği alanlarda üretimin azalması ve neticede bu alanlarda üretilmekte olan mal ve hizmetlere kıtlığın doğması ile sonuçlanacağı için tehlikeliydi.”⁴²

Bu çerçevede, sanayi devrimi öncesi dönemde başlı başına bir ekonomi olan Osmanlı Devleti, kendi kendine yetebilmeyi düstur edinmiş bir anlayışla idare olunmaktaydı. Kendi içinde bile zaman zaman bölgeler arası ihracat yasaklanmış, ithalat ise ihtiyaç duyulan ürünlerin temini anlamına geldiği için faydalı ve hoş görülmüştür. Yukarıda izah olunduğu gibi bu yaklaşımın kendi döneminde anlaşılabilir gerekçeleri mevcuttur. Ta ki Avrupa’da yaşanan olaylar, yeni teknolojiler ve aletler temelinde gelişen ekonomilerin bu görüşün tam tersi denebilecek şekilde işlemesi ile Osmanlı Devleti’nin geleneksel denge ve düzen anlayışının oluşturduğu politikayla birleşimi Osmanlı Devletini zamanla yarı sömürge bir ülke konumuna düşürmüştür.

Ekonomik olarak büyük bir kontrol altında bulunan tarım ve imalat sektörünün artık oluşturma olanakları yok denecek kadar azdır. Bu durumun neticesinde engellenen servet birikimleri, genel olarak devlet memurlarının elinde bulunmaktadır.⁴³ Memuriyete meyil o derecelere varmıştır ki kendi emeğiyle yaşamak fikri toplum tarafından riskli ve gereksiz bir durum olarak algılanmaktadır. Bunun başlıca sebebi ise Osmanlı İmparatorluğu’nun geleneksel iktisadi sisteminde üretim yapan kesimlerin üstündeki baskılar nedeniyle sermaye birikiminin önüne geçilmesi, dahası üretim ve ticaretin içerdiği riskle

---

⁴² Daha detaylı bilgi için bakınız, Mehmet Genç, *Osmanlı İktisadi Dünya Görüşünün İlkeleri*

⁴³ Şevket Pamuk, *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914*, İletişim Yayınları s. 82.

kıyaslandığında daha rahat bir hayat sunan memuriyetin tercih sebebi olması gösterilebilir.

Buna rağmen 19. yüzyılda devletin kurduğu imalâthanelere rastlanmaktaydı ve devlet üretimi teşvik ediyordu.⁴⁴ Fakat bu fabrikalar kısa süre sonra etkili bir şekilde işletilemeyerek, faaliyetlerini durdurdu. Diğer yandan ithalatın gelişmesiyle Osmanlı İmparatorluğunun geleneksel anlayışının içerisinde önemli bir yere sahip olan loncaların etkinliği git gide azaldı. Merkezi idarenin ve ordunun ihtiyaçlarını gidermeye verilen öncelikten dolayı loncalara duyulan ihtiyacın ortadan kalkmasıyla devlet desteğinden mahrum kalan loncalar gerilemeye başladı.⁴⁵ Gerileyen loncaların ve yerli sanayi kurma çalışmalarının da istenilen sonucu vermemesiyle Osmanlı Devleti buhar teknolojisini kullanan Avrupa sanayiyle rekabet edemez duruma gelmiştir.

Sanayi mallarında rekabet edemeyen yerli üreticilerin tarımsal ürünlerde de rekabetinin sınırlı kaldığını, hatta İstanbul'un buğday ihtiyacının Rusya'dan ithal edildiğini söylemiştik. Osmanlı Devleti'nde tarım faaliyetlerinin yapılması için gereken toprak mevcuttu ve tarımsal üretimin artırılması devlet tarafından desteklenmekteydi. Şöyle ki 19. yüzyıl boyunca yaşanan toprak kayıplarının yarattığı dış göçlerle Anadolu'ya gelen nüfus Osmanlı Devleti'nce kırsal alanlara yerleştirilerek tarımsal üretimin desteklenmesi hedeflenmiştir. Buna rağmen ekonomik bağların ülke içerisinde sınırlı olmasından dolayıdır ki İç Anadolu'dan İstanbul'a buğdayın getirilmesi New York'tan buğdayın getirilmesinden %75 daha pahalıydı.⁴⁶ 1890'lardan itibaren Konya-İstanbul ve Ankara-Eskişehir demiryolu

---

⁴⁴ İlber Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, s. 234.

⁴⁵ Pamuk, s. 202

⁴⁶ Boratav, s. 28

hatlarının devreye girmesiyle iç pazarlar için hububat üretiminde önemli artışlar olmuştur. İstanbul'un tükettiği buğdayın bir bölümü İç Anadolu'dan gelmeye başlamıştır.⁴⁷ Bu durumdan da anlaşılacağı üzere imkânsızlıkların ortadan kaldırılarak belli bir rehber eşliğinde ataletin üstesinden gelinebilmektedir. Fakat söz konusu dönem boyunca Amerikan ve Avrupa unlarına karşı yerli üreticinin rekabet etme şansı olamamıştır.⁴⁸ Bu durum yazarımızın isabetli tespitler yaptığını doğrulamaktadır. Nitekim bu gibi adımların atılmasının olumlu neticeleri olmakla birlikte geç kalınmış ve daha köklü sorunların üzerine bina edilmiş olması nedeniyle iktisadi çıkmazdan ülkeyi kurtaramamıştır.

Modern iktisadi düşünce Osmanlı İmparatorluğu'nda kendini iki ana akım olarak göstermektedir. Bunlardan birincisi Sakızlı Ohannes ve M. Cavit Bey'in temsilcisi olduğu çağdaş Fransız liberal iktisatçıların görüşlerinin yansıtıldığı, ekonomide devlet müdahalesine ve korumacı politikalara karşı çıkan liberal iktisat görüşü, ikincisi ise Ahmet Mithat ve Musa Akyiğitzade tarafından savunulan ve Alman tarihçi okulunun korumacı görüşlerine dayanan milli iktisat görüşüdür.

Yazarımız birinci görüşü eleştirmiştir. Tabiri caizse Osmanlı Devleti'nin liberal politikaları benimsemesi çıplak elle zırhlı bir savaşıyla savaşa girişmesine benzetilebilir. Avrupa'nın teknoloji ve iktisadi açıdan bizden çok ilerde olmasının, onların uyguladıkları politikaların Türklerin değil Avrupalıların işine yaradığının altını çizer. Üretmenin önemini vurgular ve yerli üretimin devlet tarafından korunması gerektiğini bildirerek milli bir ekonomi oluşturma gayesini güder. Bu doğrultuda halkı yerli ürünleri tüketmemekle eleştirir. Halkın milli iktisadın oluşması çerçevesinde bilinçlendirilmesi gerektiğini vurgular. Fakat halkın ithal

---

⁴⁷ Pamuk, s. 218.

⁴⁸ Boratav, s. 20.

ürün tüketimiyle yerli ürün tüketiminin neler doğuracağını bilmemektedir, böyle bir endişesi de olmamıştır.

Osmanlı Devleti'nde ortaya çıkan ilk modern iktisadi çalışmaların liberal ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bu görüş dönemin sosyal ve iktisadi atmosferinde yaygın olarak benimsenmiştir. Bu görüşün tersini savunan korumacı iktisat anlayışı da daha sonraları kendine yer edinmiştir. İşte bu şerait altında Orhan Mithat kendi tecrübesinden ve terazisinden geçirdiği görüşlerini korumacı politikalarından taraf olarak bizlere aktarmaktadır. Liberal anlayışın işleyebilmesi için oluşması gereken eşitler arasındaki iktisattan uzak olunduğunun, bu durumun bizim için sakıncalı olduğunun altını çizmiştir. Kurtuluşun çarelerini ise bireylerin eğitilmesinde, toplumun eğitilmesinde, işini bilen rehberler eşliğinde çok çalışarak milli iktisadımızı oluşturmamızda bulmuştur.

KAYNAKÇA

BALKIZ Bekir, *Sosyolojide Pozitivist Yöntem Anlayışı ve Türkiye'deki Etkisi*, Doktora Tezi. 2003

BARBAROS GÜREL İnci, *Bir Yaşamdan*, Berfin Yayınları

BERKES Niyazi, *Türk İktisat Tarihi*, Yapı Kredi Yayınları, 2013

BORATAV Korkut, *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2009*, İmge Kitabevi 21. Baskı

Cumhuriyet Dergi 5 Ekim 2003, sayı 91

ÇAKMAK Diren, *Osmanlı İktisat Düşüncesinin Evrimi Societas ve Universitas Gerilimi*, Libra Yayıncılık, İstanbul 2. Baskı, s. 113.

GENÇ Mehmet, *Osmanlı İktisadi Dünya Görüşünün İlkeleri*

GÜNDÜZ Osman, *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türk Romanında Yeni Açılımlar*, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 4, Sayı 8, 2006,

MARDİN Şerif, *Türk Modernleşmesi, Makaleler 4*, İletişim Yayınları, 23. Baskı 2014

ORTAYLI İlber, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2008

ÖZKAYA Yücel, *Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın 1927 İstanbul ve Sonraki Gezileri*

PAMUK Şevket, *Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914*, İletişim Yayınları

ÜLKEN Hilmi Ziya, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Ülken yayınları, 3. Baskı 1992,

EK I

İKTİSADİ İLLETLERİMİZ

(Transliterasyon)

İKTİSADİ İLLETLERİMİZ

Bir hasbihal-i nazariyecilik - İktisadi nazariyelerin kabilet-i tatbikiyesi - Şahsi ihtirasların iktisadi tahribatı- ferdi saltanatların seyyiatı - İstikbali tehdit eden tehlikeler... İktisadi mücadelenin ehemmiyeti - Azimsizlik, iradesizlik - Halkın vazifesi, hükümetin vazifesi - Hükümette hükümlan olan fena zihniyetler - Vatanperverler yüzünden vatanın çektiği çileler - Açlık ve sefaletin önüne nasıl geçilebilir? - İktisadiyatımızı kimler kurtarabilir? - Gayrimüslimlerin iktisadi tasavvurları esbabı - Seciyesizliğin elim neticeleri - Aczden mütevellit menfi tedbirler - Ecnebi mütehassıslardan istifade mümkün müdür? - Kanunların iktisadi tamiratı - Memleketi de halkı da harap eden idari ve ictimayi fenalıklar - Halas çareleri.

Sahip ve neşri:

Kütüphane-i Sudi

İstanbul- Babiali caddesi

1340

Orhaniye Matbaası

İKTİSADİ İLLETLERİMİZ

- 1 -

Bir hasbihal

[2/3] Nazariyecilik - Garb uleması - Vaziyet-i iktisadiyemiz - Metruk milletlerin gayesi, bizim hedefimiz. - Millet ve memleketin ihtiyacı - Nazariyâtın tatbik-i imkânı - Fiiliyata olan ihtiyacımız - Müsbet ve ameli fikirler - Milletın ızdırabını - Vatanın imarı - İkdâm ve tahammül - Efradın vazifesi - Yabancılardan mülhem fikirler - Şeraîf-i hayatiye ve iktisadiyemiz - İktisadi terakkiyenin lüzum-ı hayatiyesi - Düşmanlara cüret veren sebepler... - İktisadi düşkünlüğümüzün neticeleri - Terakkiyat ve ihtiraat-ı medeniye - Muhak endişeler... - Zaferden sonra intiba-ı vasıla lazım - Sefaletin yarattığı mesâib - İktisadi istiklal - Mazinin hatîfâtı - Hususi menfaatler uğrunda iktisadi esaret - Tarihî şaibeler yabancıların nüfuz-u iktisadisî - Doyurulamayan istirasat - Hadisattan alınacak dersler - Büyük zaferin iktisadi kıymeti - Vatana en büyük hıyanet - İntibah çareleri - Mütihazsısların hayat-ı ictimaiyede mevki - Âlim geçinen acizler - Şahsi ihtiraslar - Hasis kazanç yolları - Memleketi babadan kalma miras-ı sefahat sananlar - Bütçe nedir? - İflas siyaseti - Umûr-ı maliyemizi idare ve ıslah kabiliyeti - Nazariyat, müellefât-ı iktisadiyenin tatbikatde kıymeti - Milli felaketlerin başlıca amelleri - Hayat mücadelesinin kutsiyet ve ehemmiyeti.

[3/4] Asırlardan beri sayısı belirsiz felaketler içinde ezilen, bitirilen Türkün son neslini tehdit eden tehlikelerin en büyüğü iktisadi illetlerimizdir.

Sair milletlerden her şeyden ziyade iktisaden geri kalmamızın sebebi araştıranların fikirlerinden, mütalâlarından bir kaide hâsıl olmadığı ve müspet bir netice elde edilemediği bu günkü vaziyetimizle sabittir. Çünkü bu fikirlerin, mütalaaların mühim bir kısmı yabancı eserlerden toplanmış ve memleketimizde şimdiye kadar tatbik edilmemiş nazariyelerden ibarettir.

Gurbette yaşayan iktisat âlimleri kendi memleketlerinin vaziyetini, istikbalini ahval-i tabiyesini düşünerek mensup oldukları milletlerin ihtiyaçlarına göre âtilerini temin edecek esaslar, usuller taharrisine koyulmuşlardır. Onlar halen istihsalatın, iktisadi terakkiyatın son merhalesine vasıl oldukları için halden ziyade istikbali düşünmektedirler. Hâlbuki yoksulluktan başka bir şey tatmayan, nihayetsiz mahrumiyetler içinde iptidai insanlar gibi yaşayan Türk bugünkü hayatını kazanmak mecburiyetindedir. Açlık, sefalet, yokluk, ölüm tehdidi altında nesl-i âtînin müstakbel ihtiyacatını, iktisadi inkişafını düşünecek halde değildir... Günün mübrem ihtiyaçları temin edilmedikçe âtî ile alakadar olmak, ferdayı düşünmek imkânsızdır. Halk ihtiyaç ve ıztırarından vareste kalan insanlar, milletlerdir ki bugünü düşünmek lüzumundan müstağni kaldığı dakikadan itibaren yarın için çalışmak iktidarını kesb edebilirler. İstikbalin ilk merhalesi haldir. Bu günkü [4/5] hayat mücadelesinde muvaffakiyet gösteremeyip aciz kalanların yarın daha büyük hezimete uğrayacakları muhakkaktır... Garp milletlerinin birçokları iktisaden pek çok terakki ettikleri için âlimlerinin düşünceleri, sâ'yları, gayeleri; yükselen cemiyetleri daha ziyade yükseltmek son dereceyi bulan istihsalatı daha çok

arttırmak, milli faaliyeti tanzim etmek, zaten nafi' surette kullandıkları milli sermayeyi daha faideli şekilde istimal ederek tezyidine çareler bulmak gibi esasen iktisat sahasında ilerlemiş olan halkı daha ileri sevk etmek ameline matuftur. Bizim bu günkü iptidai vaziyet-i iktisadiyemiz Garbın müterakki milletleri için birkaç asır evvele ait bir mazidir. Şüphesiz ki İktisadın her zaman ve mekân için tatbikine imkân olan birçok umumi kaideleri vardır. Fakat milletin ruhundan, ihtiyacından, seciye ve seviyesinden doğacak usullerle müsait bir zaman hazırlanmadıkça o umumi kaidelerden, nazariyelerden istifade etmek mümkün değildir... Bakımsızlıktan, himmetsizlikten ıssız çöllere benzeyen Anadolu'nun çetin yollarında en iptidai vesait-i nakliyeden olan kağnılar kadar işe yaramayan son sistem kamyonlar gibi bu harap kimsesiz illerde Garbın mütekâmil efkâr-ı nazariyatını tatbik etmek müşküldür. Belki yarın vatanımız iktisadî bir inkişafa mazhar olur ve o zaman müterakki memleketlere feyz veren iktisadî kanunlar memleketimizde de saha-i tatbik bulur; fakat bugün nazariyattan, faraziyattan ziyade tatbikat ve faaliyete muhtacız... Bize iktisat âlimlerinin ne karnı tok milletleri oyalayan faraziyeleri, ne bizim halimize uymayan nazariyeleri lazımdır. Biz asırlardan beri bir miras-ı mezellet [5/6] gibi nesilden nesle intikal eden safalet-i iktisadımızın sebeplerini tayin etmek ve çareler aramak mecburiyetindeyiz... Şu kadar ki: bulunan çareler, teşhis edilebilen iktisadi hastalıklarımızı tedaviye yaramalı ve kabiliyet-i tatbikiyesi olmalıdır. Ne kadar parlak bir fikir olursa olsun herhangi bir sebep ve mecburiyet tahtında bünye-i ictimaiyemizde tatbikine ve bir fayda teminine imkân olmadıktan sonra neye yarar! Cemiyetin hayatıyla alakadar olan meselelerde fikirlerin kıymeti imkân-ı tatbikinin derecesi ve temin edeceği müspet ve maddi neticelerle tayin edilebilir. En ehemmiyetsiz görünen fakat tatbiki kolay olan bir fikri, filhâl saha-i tatbik bulamayan en yüksek fikre bin kere

müreccahtır... Binaenaleyh memleketi baştanbaşa harap ve perişan eden, tahammülen en yoksul mertebesini gösteren milletimizi canından bezdiren ve müstevli bir afet gibi maddi, manevi tahribatı günden güne artan iktisadi sefaletimize ancak ameli fikirlerle nihayet verilebilir... İktisadi terakkiyattan mahrumiyetimizin amilleri umumiyetle malum gibidir. Lakin o kadar çok sebepler-i illetler sayılmıştır dökülmüştür ki: bugün felah bulmak için bu dertlerden hangisiyle mücadele etmek lazım geleceğini tayin etmekte düçar-ı müşkülât olmamak kabil değildir...

Vatanın bin türlü ihtirasatla parçalanan enkaz-ı tarumarı üstünde felaketzede bir aile halkı gibi inleyen milletin çektiği ıstırapatı duyan ve yazan kalemlere asıl teveccüh eden vazife-i necat yolunu çizmektir. Bir felaketin bütün fecaatıyla tasvirinde gösterilen muvaffakiyet; tevellüd ettiği ıstırapat-ı beşeriyeyi, teskin ve izah edemez. [6/7] Ne hâilenin dökürdüğü gözyaşlarından bir damla eksilir ne mustarip milletin feryadı kesilir... Bugün memleketin perişanlığını duymamak, görmemek, tanımamak için yalnız âmâ ve sağır olmak kâfi gelmez, belki ruhsuz bir ceset ve bu vatan ve milletle alakası kesilmiş bir şahıs olmalıdır.

Sararmış solmuş, çile çekmeden yılmış, her günkü ihtiyacın sert sadmeleriyle beli bükülmüş, şimdiye kadar ömründe bir gün bile gülmemiş ve bu fakir fakat aziz topraklar için her şeyini feda etmiş milletin; yanmış yıkılmış bir viraneye çevrilmiş olan vatani o dünyayı hayrette bırakan azim ve imanı ile imar edeceğine artık kurtardığı gibi yaşatmasını da bileceğine şüphe yoktur.

Vatani kurtarmak hususunda bütün milletin gösterdiği ikdam ve tahammülün onda birini iktisaden yükselmek hususunda aynı dikkat aynı ciddiyetle gösterilse husûl-i maksada kifayet eder. Memleketi kurtarmaktan gaye; yaşamak ve

yaşatmaktır. Hülâsa her vatan evladı sefalet-i iktisadiyemizin hem şahidi hem mahkûmudur. Âlimlerimiz, mütehasıslarımız, mütefekkirlerimiz milletin yüz bin iktisadi derdinden bahsedeceklerine bir tek deva, bir tek çare gösterebilirler. Lakin daima göz önünde bulundurulması icap eden bir nokta var! Yabancılardan mülhem fikirlerden bu memleket şimdiye kadar feyz alamamıştır. Müterakki memleketlerin desatir ve nazariyatını tatbika yeltenmekten de bir fayda hâsıl olmamıştır. Garbın müterakki mahiyetinde yaşayan insanlar şerait-i hayatiyesi ile bizim yaşayışımız arasındaki [7/8] fark pek barizdir. Onlarda yaşayanların hepsi mesud ve müreffeh olmayabilir. Lakin dertleri de devaları da başkadır. Bizden büsbütün ayrıdır. Çünkü o müterakki diyarlarda ne bir bakraç yoğurdu satmak için sekiz saatlik mesafeyi kat eden, ne bütün ömrünü ağaç gölgesinde yatmakla geçiren insanlar vardır.

İktisaden yükselmek bir zaruret-i hayatiyedir. Türlü türlü şekillere inkılap eden teşkilat-ı ictimaiyenin gayesi milletleri yaşatmaktır. Hakiki zafer mücadele-i iktisadiyedir, her günkü mücadele-i hayatiyede muvaffak olanlarıdır. Harp meydanlarında kazanılan galip memlekete, millete taarruz eden bir düşmanı def eder. Hâlbuki her ihtiyaçla memleketin en büyük düşmanı gibi mücadele etmek ve o ihtiyacı tatmin ile muvaffakiyet temin eylemek lazımdır.

Vatanın, milletin, her şeyden yaşaması ve yükselmesi iktisaden yükselmeye bağlıdır. Hiç şüphe edilmesin ki düşmanlarımıza bizi kolayca mahvetmek ümidi veren ve üzerimize saldıran fakirliğimiz, düşkünlüğümüzdür. Onlar yalnız paranın her şeye kadir olduğunu sandılar, sefaletin kemirdiği zayıf vücutlarımızla vatana siper olduk, kollarımızın dermansızlığı imanımızın kuvvetinden hiçbir şey eksilmedi ve bizi azmimizden geri çevirmedi... Fakat biz iktisaden düşkünlüğümüzden mütevellit noksanları kanla, sayısız kurbanlarla telafi ettik...

İktisadi bir inkişafa mazhar olmadıkça asri terakkiyattan istifade etmeye imkân yoktur. Her gün yeni bir harika ibdâ' eden Garbın bugünkü [8/9] muazzam saray medeniyeti iktisadi bir intibah üzerine kurulmuş yani iktisadi terakkiyat sayesinde yükselmiştir. Her ihtiraî, neşrin mücadele-i hayatiyede kazandığı zaferin ezeli bir abidesidir.

Yaşamak, düşmanların tasallutlarına karşı koymak, istikbalden emin olmak için her şeyden evvel mevki-i iktisadiyemizi temin etmek lazımdır... Zayıf bir bünyeye ârız olan hastalıklar gibi içtimai inhitatlar, bir milleti harap eden ameller, bünye-i cemiyeti zaafa uğratan mücadeleler, mukateleler, şûriş ve fesat ihtilal ve ihtiras hep iktisaden düşkünlükten ileri gelir... Tarih sayfalarını çevirmeye hacet yok. Biz bu mesâibin az zamanda birçoğuna şahit olduk... Bugün de dünyalara hayret veren bir zafer kazanmış, her taraftan bir seyl-i bela gibi üzerimize saldıran düşmanları hezimete uğratarak muhakkak bir ölümden kurtulmuşken nişeste zaferle parlayan gözlerimizde beliren bir endişe var. Bu umumi ictimai bir kaidedir. Vatanî endişeler, bertaraf edildiği gün şahsî endişeler uyanır. Büyük tehlikeler atlatıldıktan sonra küçük tehlikeler göze çarpar. Fikirler ne kadar acı olursa olsun samimiyeti, vuzuhuyla ölçülebilir. Sakarya dökülen şehit kanıyla yatağından taşı, yeşil Bursa kana boyandı, Anadolu beş yüz sene evvele ait kimsesiz tarihi harabelere döndü, her yuva birkaç yavrusunu ciğerinden kopararak millete bağışladı, tarihte nadir tesadüf edilen bu müthiş cidal milleti, memleketi kurtarmak yaşatmak içindi, yüz binlerce vatan evladının ölümü ve ırmaklar gibi akan kanıyla çok pahalıya mal [9/10] olan zafer; kalanların hayat ve saadeti içindi. Bu zafer iktisadi intibaha ve itilamıza hizmet etmezse seraptır. Netice itibariyle açlıktan yahut sefaletin yarattığı bin türlü ölümden biriyle ölmekle düşman kurşunuyla ölmek arasında büyük bir

fark yoktur. Biz şimdi bahar muhitinin ortasında halas ihtimali olmayan müthiş bir kasırgadan kurtulmuş kazazedeler vaziyetindeyiz. Ölüm tehlikesi bertaraf edildi. Fakat sahil-i selamete, zavallı Anadolu'nun, zavallı vatan evlatlarının adını bile bilmediği huzur ve saadetleri temin eden medeniyete nasıl erişeceğiz? Asırların emvâc-ı kahrına göğüs gerdik, nihayet parçalanan vatanın enkazını kurtardık... Son kalan parçayı elimizden çıkarmamak, düşmanların mühinane taarruzlarına uğramamak, mesut ve müreffeh yaşamak ve felaketlerin tekrarına set çekmek istiyor isek, her şeyden evvel vaziyet-i iktisadiyemizi ıslah etmeliyiz! Fedakarâne mücadelemizin hedeflerinden bir de iktisadî istiklalimize nail olmaktır... İktisaden yükselemezsek, kendi menâfi-i servetimizle yaşamak, kendi ihtiyacatımızı kendimiz temin etmek kabiliyetini göstermezsek yarın birçok kan dökerek elde ettiğimiz istiklalimizi kendi ihtiyarımızla terk etmek dalaletine irtikâb edeceğimize şüphe yoktur... Başkalarının muavenetine arz-ı iftikar eden milletler, istikbalinden fedakârlık etmek mecburiyetindedirler... Asırlarca ağyarın iktisadî yardımlarıyla yaşamak ızdırarında kalan eski Osmanlı saltanatı istiklal-i maliyesini tamamen kayıp etti, büsbütün ecnebî vesayeti altına girecek kadar elim derekelere [10/11] düşürdü, Meşrutiyet'ten sonra maliyemizi vesayet-i mutlak altına koyacak olan, hazinedarlık usulü bir devlet değil bir ticaret müessesesinin bile istiklal maliyesiyle kabil-i telif değildir. Maliye nazırlığından ziyade kendi hesabına simsarlıkta kabiliyet gösteren inkılap tufeylilerinden biri kendisine iktisat mütehassısı tanıtılarak hasis maksatlar uğrunda bu hazinedarlık usulünü olanca telakkiyle müdafaa etmiş, kabulünü pek ziyade iltizam eylemişti. Mamafih devletin, istiklal-i iktisadisinin zevaline, maliyesinin inhilaline haricden çalışanlardan çok, dâhilden uğraşanlar vardı, tacidarları olduğu halde vezirler, nazırlar bugünün israf sefaletine millet ve memleketin âtisini feda ettiler. Hasis zelil menfaatler mukabilinde istiklalimizi de,

istikbalimizi de tehlikeye koydular, nihayet kendileri debdebe ve tantana içinde gönül eğlendirmek için millete feci akıbetler hazırladılar. Tarihimizin sayfalarında menâfi'-i hususî için memleketin menfaatine mugayir olarak hain vezirleri delaletiyle hükümdarların bile taahhüd altına girdiği ve bu emelle muhalefet eden vatanperver devlet ricalinin gazaba uğradığını kaydeden şaibeler var. İktisadi esaretimiz o mertebelere vardı ki yabancılar bizden ziyade memleketimizle alakadar olmaya, her milli teşebbüsümüze set çekmeye, sanayi ve ticaretimizin inkişafına mani olmaya, bu aziz toprakları tesahub etmeye, memleket mülk müstakilleri gibi birbirleriyle muhaseden istirkabiyeye girişmeye, uzlaşmaya başladılar, yalnız istiklalimizin şahidi olarak semayı vatanda dalgalanan bir kırmızı bayrak kaldı. İstihsal etmedikleri [11/12] bir emel, istihsal etmedikleri bir menfaat kalmadı, bizim esaret-i iktisadiyemize mukabil onlar kahir bir hâkimiyet tesis ettiler ve vatanın öz evladı açlık işsizlik, sefalet, mahrumiyet içinde sürünürken memleketin servetinden, saadetinden, her şeyinden istifade ettiler. Yabancıların debdebe ve âlâyîş hayatı yanında millet; hakir bir kabile-i üserâ menzilesine indi... Yalnız yabancıların iltifatına avuç açan bir zümre daima müreffeh ve mutantan yaşadı, lakin hiçbir devirde ne hamileri ne kendileri mülk soymak ihtiyacını tatmin edemedi, ne saraylar, ne hazine hiçbir şey gözlerini doyuramadı.

Tarihin bir tekrardan ibaret olduğunu çoktan söylemişler. Fakat tarih yalnız bir tekrardan ibaret değildir. Tarih istikbalin de rehberidir. Maziye nisyana gömmek, göçmüşlere lakayd kalmak istikbale göz yummak... Aynı tehlikeli yollara düşmemek, aynı esarete musab olmamak için çekilen çileler, acılar, elemeler ıstıraplar unutulmamalıdır... Devletin hâkimiyetini her fırsatta bilistifade baltalayan müdahale-i ecnebiyenin başlıca sebeplerinden biri memleketin iktisadiyatına hâkim

bulunmalarıydı, esasen kendi memleketlerinin haricinden mahreçler, müstemlekeler bulmak emelini takip eden Garp devletleri istihdaf ettikleri yerleri evvel emirde iktisadi esaret altına aldıktan sonra müdafaasız ve zebun bir halde ele geçirmişlerdir. Biz de mütegalibenin, özürlü saltanatın gaflet, daha doğrusu hıyaneti yüzünden aynı siyasete kurban olmuş, aynı küreyve-i izmihlale düşmüştük. [12/13] Nezh kanlarla yazılan kitab-ı hayatımızın hiç onulmayacak pek çok ibret sayfaları vardır.

Maziyi göz önünde bulundurmakla beraber bütün kuvvetimizle iktisadi, mali istiklalimizi kıskanmak ve ona ellerini uzatmak çaresinde bulunanları, mukaddesatımıza tecavüz etmiş kadar nefretle karşılamak vatani bir vazifedir.

Bu millet, milli mücadelenin kazandırdığı istiklale Devr-i İstilada böyle nail olamamıştır... Ortada ne saltanatın cebir ve ikrahı, ne mensubunun zulüm-ü teadisi ne de ağyarın belaya beliyeye müdahalesi var.

Bu zaferle milletin önünde na-mahdud bir itila ve tecdit sahası açılmış oluyor. Tanrı'nın tasavvurumuzun bile erişemeyeceği derecelerde büyük olan lütfundan istifade etmemek âti için çalışmamak cidden affedilmez bir hatadır, büyük bir küfran-ı nimettir. Yapmaktan yıkmak, yaşatmaktan öldürmek kolaydır. Düşmanların yırtıcı tırnakları arasından hun-rizane mücadelelerle kurtulabilen vatani yaşatmak için dün kanımızı akıtmaktan çekinmediğimiz gibi bugün de alnımızın terini isar etmeliyiz, hiyanet-i vataniyenin en büyüğü, vaktini boşa geçirmek atalet ve meskenet içinde uyuşup kalmaktır.

Filhakika şu harap illerde içtimaı, iktisadî hiçbir teşkilatımız yok... Pâyânsız bir çölün ortasında kalmış ne yapacağını, nereye gideceğini kestiremeyen rehbersiz seyyahlar gibiyiz.

Milletin huzur ve refahı, memleketin umrân ve inkişafı iktisaden terakki-i taliyesine bağlıdır. Bir düstur-ı itilâ gibi her yerde bir neden bahs olunuyor. [13/14] Lakin bu refah-ı inkişafı nasıl temin edebileceğiz? Burada bunun mütefekkiire, âlimlere hususiyle mütehasıslara terettüb eden bir vazife var: O da iktisadi illetlerimizi tahlil ederek kabil-i tatbiki müspet fikirlerle millete rehberlik etmektir.

Nazariyatçılar hiçbir zaman meydana bir eser koyamayan mefkûreleri bir tarafa bırakarak düşündüklerini faaliyetle tespit etmiş olanlara terk-i mevki etmelidirler. Bu vadede yazı yazarlar da telif ve tercümeden vaz geçerek halkın ruh ve ihtiyacından, memleketin tabî, ictimai-î şerait-ı hayatiyesinden doğan esasına vakıf, tecrübeye müstenid eserler meydana koymalıdır ki milletin intibahına, memleketin umrânına, vaziyet-i iktisadiyemizin ıslah ve tekâmülüne hizmet edebilsin... Geçen asırların âlimleri hadisat-ı ictimaiyeyi kendi darü'l-mesailerinde bir takım faraziyat, nazariyat, ihtimalat ile tahlile çalışırlar, hakaik-i ilmiyeye ve savle uğraşırlardı. Tecrübeye müstenid olmayan bu efkâr ve mütalaatın faaliyet sahasında hatası, ekseriyyâ hiçbir kıymeti olmadığı görülür. Hâlbuki zaman-ı hazır âlimleri her şeyini yakından tedkik ve tahlil ederek hakiki müspet netâyic-i ilmiyeye dest-res olmaktadır. Denilebilir ki asrî ulûmun membaı; temas, müşahede, tecrübedir.

Milleti yalnız ilimle irfanla techiz etmek de kifayet etmez. Muktesebat-ı ilmiyesinden hayatını kazanmak yolunu öğretmelidir. Yoksa ilim bu güne kadar olduğu gibi aklıktan ölenlere yalnız vesile-i tefahur olmamalıdır. Çok bilip bir şey yapamamaktan, az bilip bildiğinden istifade etmek evlâdır. Bir ilmin âlimi olmak, tatbikatında mutlaka muvaffakiyet temin etmek [14/15] için kâfi değildir. Bir fenin nazariyatında yüksek bir mevki sahibi olanların tatbikatında acz ve hüsrana

uğradıkları görülmüştür. İdaresiz lakin vukufsuzluğun, hülasa dehrin her türlü musabının, ıstırabını çeken millet, böyle âlim geçinen acizlerin tamiri müşkül belki gayr-i mümkün fenalıklarına da hedef olmuştur. Mesela günün birinde halkın mutadı olan tevekkül ve teslimiyetinden ve etrafını alanların cahil gafletinden bilistifade yeryüzünde dikili bir ağacı bile olmayan, evini idare etmekten aciz aç sefil bir zavallı; ne yaptığını bilmez aynı derd-i ihtiyaç ve maişet içinde yuvarlanan bir sürü müstevlilerin yardımıyla yükseldi, milletin mukadderatına hâkim oldu, maliye nazırlığına kadar irtika etti, tekâmülüne imkân olmayan büyük bir hırs ve iştiâ ile işe başladı. Memleketi babasından kalmış bir miras-ı sefahat sandı. Zaten müstagrık düyun olan milleti milyonlarca lira istikraz ederek altından kalkamayacağı derecelerde ağır bir borç altına soktu. Komisyon almak hırsıyla yayılan bu istikrazlar o dereceyi buldu ki faizi vâridat-ı umumiye-i memleketi aştı. İstikrazla para tedarik edemediği zamanlarda el çabukluğuyla ecdadın birçok emek sarfıyla vucuda getirdiği kışlaları, meydanları, zırhlıları haysiyet-i devlet ve memleketi düşünmeden bir avuç altına sattı, milletin refahını, umur-ı maliyemizin islahını hatırına bile getirmede. Bütçenin manası varidat-ı mesarifata tekabül ettirmek değil; bir mesarif cetveli tanzim etmek imiş gibi mütemadiyen mesarif kapısı açarak yeni yeni istikrazlara zemin hazırlattı. Bu iktisat mütehasısının icraatı babasından kalan [15/16] serveti idare edemeyerek satıp savmakla, borç etmekle geçinen sefih ve sefil bir mirasyediden farklı değildi. Yalnız netice eylemesi itibariyle arada büyük bir fark vardı, mirasyedinin idaresizliğinden doğrudan doğruya mütesir ve mutazarrır yalnız kendisidir. Hâlbuki bu idaresizlik, bu iflas siyasetiyle memleketin ati mukadderatı alakadardı, mutadı olduğu üzere ilk fırsatta ecnebî diyarlarına iltica edebileceğinden emin olduğu için maliyemizi iflasa sokabildi. Milleti de memleketi de ağır taahhüdler altına soktu. Ne umrân namına bir şey yapılabilirdi, ne ortaya

bütçeye benzer bir şey kondu, ne de hükümetin mesarifi bir santim tenzil edilebildi. Ne de vâridat-ı devlete bir şey ilave edildi. İlminden, irfanından, maharet ve dirayetinden kendisinden başka kimse bir şey anlamadı. Hazinenin zarureti, milletin sefaleti arttı... Zaten ömrünü mahrumiyet içinde geçiren, kendi hayatını tanzim ve temin etmekten aciz olan aliyü'l-a'lâ bir şahsiyette de memleketin maliyesini idare ve ıslah kabiliyetini aramak fahiş bir hata idi. İrtikâb edilen bütün hatayât gibi bu da millete çok pahalıya mal oldu. Dünyada erkamın meydana koyduğu gayr-ı kabul-i itirazı hakayık o kadar belagatiyle hiçbir şey ifade edemez. Bu sözlerin vakıa-ı derece-i mütabakatını erkamla her zaman ölçmek kabildir. Vakıat ve hadisat gösteriyor ki:

Nazariyat ve müellefât-ı iktisadiyenin hafız kitabı olmak bir milletin iktisadiyatını idare ve ıslah etmek değil; kendi karnını doyumak kudret ve kabiliyetini bile vermiyor. [16/17] Samimi hasbihalimiz arasında yakın bir maziye ait olan bu fazayihî mevzu bahs etmekten maksat; akli ermeyenlere bir mevki ve itibar vermek, mali felaketlerin başlıca amillerinden olduğundan aynı hatanın tekrarına meydan vermemek ve gösterişe, âlâyişe kapılmamak için milyonlara mal olan bu feci misale nazar-ı dikkati celb etmektir. İktisadî mevkimiz salâh kesb etmedikçe büyük zaferimizden umduğumuz ikbale, refaha ve saadete nail olamayız. Bu sahada temin-i muvaffakiyet için, bir taraftan noksanlarımızı, illetlerimizi, hatalarımızı tetkik ve tahlil ederek, diğer taraftan çareler tedbirler düşünmek, çalışmak, çabalamak icab eder. Mücadele-i hayatın mücadele-i vatan kadar kudsi bir vazife olduğuna iman etmeliyiz... Zillet, meskenet, sefaletle geçen bir hayata ölüm bin kere müreccahtır.

ATALET

[17/18] Tetkikat ve müşahedat - Devr-i istilamıza bir nazar... Mazinin âsar ve âbidâtı - Tarihi bir mukayese - Fütûhât ve diyanet siyaseti - Mazide vaziyet-i iktisadiyemiz – İstila-î iktisadi - Millî servetler - Atalet ve ilmî neticeleri - Vatanın umrân kabiliyeti ve menâbi'-i serveti - Faaliyet-i milliyenin tezyidi - Cemiyetin ahengini tehdit eden mâzur unsurlar - Ataleti doğuran zihniyet - Kanunlarımızın noksanı - Cerâim-i meslek ve sanat ittihaz edenler - Salâh çareleri - Sa'y... - Sa'ya dair Garb âlimlerinin efkârı - Hükümetin vazifesi ve icraatının memleketin iktisadiyatı üzerindeki tesirâtı - Hükümet ve milletin münasebet-i iktisadiyesi - Derebeyliği mefkûresi - Tahsil ve terbiyenin ve aile muhitinin iktisadi tesirâtı - kanunlarımız ve suret-i tatbiki - Adlî müsamahalar - Saik-i iktisadi ictimai ehemmiyeti - Seviye ve seciye-yi yükselten sebepler - İstikbal endişesi - Cemiyete muzır olarak yaşamayı itiyad edenler - İktisadi zaferin yolu... - İktisadi inhilal, asri terakkî - Hükümet müesseseleri - Cemiyetin menâfi'-ini vikaye eden kuvvet - Müstebid idarelerin iktisadi tahribâtı - Halkın hayat ve hürriyet ve servetini masunîyeti - Halktan doğan hükümet - Maziden alınacak dersler - Hükümet nedir? - Hükümet-i müstebide zihniyeti - Hâkimiyetin tarz-ı telakkisi - Halk ve hükümetin müşterek gayesi - Sefaletle mücadele... Millet harap, memleket viran... - Hükümet rehberliği - Büyük tehlike - Sefalet kurbanları - Halk ve hükümet - Millettin zaafi, hükümetin aczi - Atalet, meskenet! - İnsaniyetin en yüksek seciyesi - Gaye-i tahsil... - İradesizlik... - İktisadi seferberlik - Yabancı anasının kudreti - Tefevvuk-ı esbabı - Halkımızı ataletle sevk eden âmiller - Maaş ve memuriyet derdi - [18/19]

Sönen zekâlar... İhtiyaç saikası - Müstebid idarelerin istinad ettikleri kuvvet – Halas - İktisadi mübareze - Hükümetin iktisadi mücadelede hisse-i iştirak ve mesuliyeti - Halas anını idrak eden millet... - Kılıçların kınına sokulduğu silahların çatıldığı gün - Cemiyeti yükseltecek unsurlar - İktisat orduları – İktisat kahramanları - Milletın kabiliyet-i iktisadiyesi - Sa'y ve sebat mucizeleri - Yabancı unsurların esbâb-ı tefavvukı- cemaat teşkilatı ve mahiyeti - İnsanların azmindeki kudret ve azamet - İbret-i muhifeleri - Nasıl çalışmalıyız? - Mücadele-i iktisadiyede münasır muvaffakiyet - Hayat-ı memuriyet... - Yapılan tensilat ve netâyic-i ameliyesi - Sanat ve ticaret sahası - İktisadî mücadelede ilk hedef! - Gayeye vâsıl için... - Hayat mübarezesinde muvaffakiyet amilleri.

Birçok asırlardan beri memleketin umrân ve refaktan mahrum kalmasının, sefalet-i iktisadiyemizin başlıca sebebi atalettir.

İktisadî illetlerimiz arasında en mühimi olan ataletle şiddetle mücadeleye mecburuz. Eserimize ilmî, nazarî kıymet vermektan ziyade vatanın sinesinde yapılan tetkikat ve müşahedata istinad ederek amelî bir mahiyet temin etmek emelinde olduğumuz için vatanî bir hasbihalden ibaret olan şu satırları yazarken başkalarının başka cemiyetler üzerindeki tahlilat ve tettebbuâtına yakından gördüğümüz mahsul-i tetkikatı tercih edeceğimiz şüphesizdir.

Devr-i istilada her yeni kurulan zenginleşen milletler gibi memleketin imarına çalışıldı, fakat o zamanlar vücuda getirilen eserler, fikr-i imardan ziyade, zaferlerin temin ettiği hadsiz hesapsız ganâimin ve halkın refah ve sefahate temayülünün neticesiydi. Halkın kazancının, hükümetin ve vâridatının mühim bir kısmını ganâim teşkil ederdi. İstihsalatın [19/20] tezyidi, istihlâkâtın tenkizi, ithalat ihracat meseleleri, sermayenin faaliyetini ve milli istidadların inkişafını temin etmek, vatanın menâbi'-i servetinden istifade eylemek gibi iktisadî endişeler ne

halkı ne hükümeti meşgul etmezdi, o asırlarda Garb milletleri de iki elleri kanda birbirlerini boğmakla meşguldüler, yapmaktan ziyade yakmaya, yıkmaya uğraşıyorlardı. Onlara nisbeten en büyük feyz ve kuvveti dinden alan ictimâî teşkilatımız çok mükemmeldi, lakin milletin hükümdarlarından mülhem umdesi yalnız askerî zafer ve istiladan ibaretti, her yapılan şey her ortaya konan eser, fütihat ve diyanet içindi. Her devrin derece-i azamet ve şevketinin şahidi ve büyük hakanların İstanbul'un şahikalarında mualla birer taht-ı saltanat gibi yükselttiği Türk sanat ve dehasının la-yemût tak-ı zaferleri olan camiler, memlekete ilim ordusu hazırlayan medreseler, Türkün o zamanki seciyesini gösterir. Türklerde sanat ve ticarete, dünyalığa meyil ve rağbet arttı. İstila siyaseti takip etmek, büyümek, zafer kazanmak daima harb ve harb ile uğraşmak mecburiyetinde olan bir halkın sulh ve sükûn mahiyetinde inkişafa mazhar olabilen ticaret ve sanata fazla ehemmiyet vermesi madden imkânsızdı. Mamafî ecdadımızın ömürlerinin birçok zamanları yuvalarından uzak çadırlarda, serhadlarda harb meydanlarında geçtiği halde sanat ve ticaret hususunda bizden çok bahtiyardılar çünkü gerilerde kalanlar erkek kadın çalışır, başka memleketlere, yabancı ellerin sanatına muhtaç olmadan her şeylerini yapar, yakıştırdıkları, tepeden tırnağa kadar giyilen, yenen, [20/21] içilen her şey Türkün emeğiyle meydana konurdu her şey Türk'tü. Fakat bugün sığındığımız evlerin kiremidinden kapısının kilidine kadar taşından toprağından başka her şey yabancılarındır. Giydiğimiz elbisenin kumaşından tîresine hatta dikişine kadar her şey başkalarınınındır. Yediğimiz şeylerin yağından salçasına kadar hepsi başka memleketlerin mahsulüdür. Bunun sonu nereye varacak? Bu hal devam ettikçe iki yakamızın bir araya gelmesi, cebimizde bir şey kalması imkânı var mı? Her şeyimizi yabancılar alıp götürüyor. Her şeyi yetiştirmek istidatı olan topraklarımız çöllere gibi himmetsizlikten feyzsiz, semeresiz duruyor. Ot bile

bitmiyor, açlık kıtlık tehditi altında dünyanın ta öbür ucundan gelecek unlarla uzaktaki insanların mesaisiyle yaşıyoruz. Memleketimiz bir ziraat memleketi olduğu halde atalet, meskenet saikiyle en ibtidaî havucumuzu bile hariçten tedarik ediyoruz. Marsilya'dan patates, İsviçre'den süt, Hollanda'dan peynir, Sırbıye'den Romanya'dan Bulgarya'dan her cins hayvanat, İtalya'dan yumurta, domates hatta karanfil, gül gibi her nev çiçek vatanımıza idhal edilerek servet-i milliye avuç avuç ecnebî memleketlerine akıyor. Bunlar vatanımızda istihsal edilemez, ekilemez, yetiştirilemez şeyler mi? Bunları istihsal için de fenin, sanatın kolay kolay ihata edilemez incelikleri, medeniyet-i haziranın akılları hayrette bırakan ihtirââtı, makineleri mi lazım? Aczin, ataletin, duygusuzluğun bu derecesi nasıl tevil edilebilir? Ortada ne bir şeyi bilen, [21/22] ne yapan, ne öğrenmek isteyen var... Bu varlığımızı korumak, yiyeceğimizi giyeceğimizi tedarik etmek için de yabancı ellere muhtaç bir vaziyetteyiz... Milli terakkî, milli teâlî, ancak milli faaliyet sayesinde elde edilebilir. Yalnız efradın hayat ve mevcudiyeti değil; milletlerin de hayatı hareket ve faaliyetleriyle kaimdir... Kolları çalışmayan, dimağı çalışmayan bir millet rakid sular gibi tefessühe muhikk zavallı bir mahkûmdur. Ecdaddan yadigâr-ı himmeti olan bir âsâra bir taş ilave edemediğimiz gibi badanasına bile kudretimiz yetmiyor...

Mazide Anadolu'nun her vilayeti kendini idare ederdi ve her vilayetin tabîî, sinayî bir hususiyeti vardı, ihtiyacâtını tatmin edecek mevâdd-ı ibtidaiyeye haizdi. Osmanlı saltanatının tesisinden evvel Anadolu'da birçok küçük ve müstakil hükümetlerin teşekkülüne ve uzun müddet hal-i infiradda yaşayabilmelerine, Anadolu'nun kabiliyet-i araziye ve servet-i tabîîyesinin bir amel-i mühim ve müesser olduğu ötedenberi iddia edilmektedir. Binaenaleyh yağmurların, nehirlerin azlığına rağmen hududsuz ormanları, sahipsiz madenleri, nihayetsiz yaylaları,

henüz el sürülmemiş defineleri, coğrafi, iktisadî mühim mevkiyle dünyanın en feyyaz bir parçası olan vatanın bu hazineleri karşısında seyirci kalmak; ana vatandan ayrılan memleketimizdeki madenler servetler gibi günün birinde yabancılardan, çabalamadan hiçbir şeyin ne istihsaline ne de inkişafına imkân vardır. Vatanın petrol emtialarının üstünde karanlık geceler yaşayan, kömür madenlerinin yanında soğuktan katılan, zümrüt ovalarında açlıktan sararan halk; [22/23] faaliyete getirilmedikçe, bunlara el sürülmedikçe birkaç asır daha geçse servet ve refaha, hayata yarayan bütün bu şeylerden hiçbir istifade edilemeyeceği aşikârdır. Bizi asırlarca geride bırakan atalet, gaflet uykusundan başımıza inen katil zorbalarla uyandık.

Kanlı tırnaklarını boğazımıza geçirmişken düşmana saldırdık, Tanrı'nın yardımıyla ölümden kurtulduk. Bu mücadelede kollarımızın zaafı, bünyemizin kuvvetsizliği, silahımızın noksanlığını anladık... Bu eksiklikleri telafi etmez ve kuvvetlenmezsek daha müthiş, daha kâhîr bir zorbaya uğrayacağımıza şüphe etmemeliyiz. Henüz üstümüzde ağır bir uykudan uyananların ağırlığı var. Lâkin vaktimiz o kadar dar, noksanlığımız o kadar çoktur ki bir dakikayı ataletle geçirmek vatana hıyanettir. Bu memleket halkını sefil ve avare eden atalet; işsizlikten, iş bulamamaktan ve çalışmak istememekten mütevelliddir. Memleketimizde aylarca hatta senelerce iş aradığı, birçok yerlere, birçok işlere başvurduğu halde yine hiçbir işe girişemeyen yahud senelerce satıp savmak, hayatını kazananlara musallat olmakla yaşayan insanlar var. Fakat burada asıl mühim olan iş bulamamaktan ileri gelen atalettir. Meskenetle zilletle bi-hareket ömür sürmek isteyenlerin bu sefil halet-i ruhiyelerine sebep seciyesizlikleridir. Mamafih bu gibilerin ruhî terdîdden kurtulup memleketine nafi' bir uzuv olabilmesi, seciyeleri yükselttilerek halet-i ruhiyelerinde bir inkilab yapılması, fazilet sahasına sevk edilmesi de mümkündür.

Zamanın doğurduğu sayısız hesapsız tufan-ı ihtiyacatlar karşısında çırpınmayan, boğuşmayanlar [23/24] mahva mahkûmdurlar. Çalışmadan yaşamak emelinde olan bu muzır sürüler; mamur iklimleri harab eden haşerat, ehli hayvanata musallat olan yırtıcı mahlûkat gibi cemiyet için iktisadî terakkiyatı, hatta cemiyetin asayiş ve intizamını ihlal eden bir tehlikedir:

Mahbesleri dolduran, birkaç liranın cazibesine dayanamayarak en feci şekillerde hemcinslerini ifnâ eden, namuslu adamların arttırdıkları servet-i milliyeyi çalan, memleketin mihver-i nizam ve intizamı olan hükümet makinesini sekteye uğratacak surette ihtilaslar yapan, kasalar kıran, başkalarının yıllarca uğraşarak kazandıklarını bir hamlede en kanlı vasıtalarla ele geçirmeye kalkışan, hülasa daima gayri meşru, gayr-ı kanuni, gayrı ahlaki kazançlar, cürümler, cinayetler peşinde koşan serserilerin yüzde doksan beşini, çalışmadan başkalarının sırtından yaşamak isteyenler teşkil eder...

Cemiyet içinde saf bir ak suları bulandıran muzır, mülevves şeylere benzeyen bu sürüleri faideli bir unsur haline koymaktan ziyade ikâ edecekleri zararın, hasarın önüne geçmek hayat-ı ictimaiyenin asıl gayesidir.

Denilebilir ki cemiyetin elden, ayaktan, çalışmak kudretinden mahrum malül evladı gibi bunlar da çalışan unsurların sırtına yüklenmiş bir yükür. Mamafî malülleri yaşatmak kadar bunları zarar ikâ edemeyecek halinde bulundurmamak ictimai bir vazifedir. Çalışmadan yaşamak meyli seciyesiz ve soysuz insanlarda görülür, aile muhitinde doğan ilk [24/25] temayülleri ananın, babanın, mektebin, muallimin lakaydiyesi besler... Artık bir itiyad haline gelen serserilikten yakayı kurtarmak, dimağında yerleşen telakkileri, senelerce istinas ettiği zihniyet ve hüvviyetini değiştirmek pek müşküldür. Herhangi bir fenalığa ikâ edenler evvel emirde muhitin, zaman ve mekânın müsaadesinden istifade ederler. Ceraim

irtikâbıyla geçinenlerin adeta kendilerine gasb ve sirkati, dolandırıcılığı, emniyeti suistimali, yağmakârlığı, haydutluk ve şekaveti meslek ittihaz edinmelerine ve senelerce bu yüzden geçinmelerine kanunlarımızın kifayetsizliğinden ve tatbikatında gösterilen ihmal ve lakaydının büyük tesiri vardır. Bir taraftan mücrimleri başkalarının cüretini kırarak surette sürat ve şiddetle cezalandırmakla beraber diğer taraftan ekseriye onları mücrimiyete sevk eden ataletten ve ataletin netice-i tabîyesi olan zarurettten kurtarmak namuskârane, cemiyete muzır olmayacak şekilde yaşamaya alıştırmak lazımdır. Cezaî kanunlarımızın tatbikinde gösterilen müsamaha o kadar büyüktür ki bir sirkatten dolayı hakkında tahkibat-ı kanuniyeyi tevessül edilen maznun mahkemeye sevk olunup mahkemesi rivayet edilip mahkûm olarak mahbese gireceği güne kadar geçen müddet esnasında birkaç sirket daha ikâ eylediği, ne aleyhindeki takibattan ne de düçar olacağı mücazattan hiç ihtiraz etmediği görülmektedir. Çünkü bugün bir cürüm irtikabına ictira eden bir mücrim, yakayı ele verdiği dakikadan itibaren pençe-i adaletten kurtulmasa da en az bir sene muhakemeyi oyalayacağına emindir. Hülâsa ceza kanunlarımızın müsamahakârlığına inzımam eden memleketin fakru zarureti [25/26] birçok cerâimin adeta bir sanat halinde birçok serserilere medar-ı maişet teşkil eylesini intâc etmektedir. Bu kabil erbab-ı ceraimi sa'ye, namuskarâne hayata sevk için mücazat ve tatbikatında sürat ve şiddet göstermekle beraber cürüm ve cinayetle yaşamaya imkân bırakılmamalıdır... Asıl müessir, esaslı çare cürüm irtikâbına kabiliyet kalmaması için işsizliğin önüne geçmek, herkese faziletkarâne yaşamak, çalışmak fırsatını vermek hayat-ı ictimaiyenin vazifesidir. İşsizliklerin fenalıkların anası olduğunu söyleyen hükema bizim şu uzun silsile-i makul ile izah etmek istediğimiz bir hakikat-i müsellimeyi ne muciz bir lisanla ifade etmiştir. Filhakika denebilir ki milyonlarca insanı bir âhenk ve iltizam tahtında yaşatan, onları meşgul

eden onların tasavvur ve tasmim ettikleri fenalıkların akîm kalmasını intac eden sa'yıdır. İnsanların düşündükleri fenalıkların milyonda birini kuvveden fiile îsâl edemezler; bu mümkün olsa cihan bir anda alt üst olur... Fakat onların dimağı ve kollarının daima hayatını kazanmak gayesi için yorulması, cemiyete birçok rabitalarla mazbut bulunması, fenalığa ne zaman ne de imkân bırakır. Refah ve saadetin insanların soyunu ve seciyesini yükselttiğine, zaruret ve sefaletin en iyi tanınmış şahsiyetleri fenalığa, ruhu, ahlakı tereddiye sevk ettiğine şüphe yoktur. Bugün çalışarak hayatını kazanabilene yarını temin etmek endişesi gelir ve yarını düşünmek çalışmak, çabalamak âtiyi kurtarmak için en büyük saiktir. Hâlbuki istikbal endişesi bizim dimağımızı en az işgal eden şeylerdendir. Halk muvakkat serab gibi [26/27] muğfil saadeti için istikbalin uzun bir silsile-i sefaletine katlananlarımız çoktur ve bir günlük zevki bütün bir ömrün mihnet ve zaruretiyle değişenler vardır.

Cemiyete muzır olarak yaşamayı itiyat edenler, fenalıkla yaşamak imkânını bulamayınca hayatını temin için ilk arayacağı iştir. Bir iş bulur da çalışır ve sebat ederse hayat-ı içtimaiye bir fert kazanmış olur. Memlekete muzır bir unsur halinde bir müddet yaşadıkdan sonra işini yoluna koyup da mazisini tamamıyla unutturacak surette yükselen namuskârane yaşayan insanlara her cemiyette tesadüf olunur... İş bulamayanların geçinmek ıstırabıyla cemiyete muzır unsurlara iltihakı îyani, meşru surette hayatını kazanamayıp yanlış yollara sapması memleketin iktisadiyatından ziyade intizam ve asayişi için tehlike teşkil eder. Atalet, memlekete zaruret ve sefalet getirdiği gibi faaliyet de servet ve refah temin eder.

İktisat âlimlerinin nokta-i nazarları, fikirleri, ne olursa olsun dünyada tabiat ile tabiattan istifade imkânını veren sa'y, asıl müvellid-i servettir. Zaten sa'yın müvellid-i servet olduğunu Garbın birçok âlimleri kabul etmişlerdir. Biz

memleketimizin istidad-ı tabîyesinden faaliyet-i milliyeyi tezyid suretiyle istifade edebilirsek iktisadî terakkinin, iktisadî zaferin yolu bulunmuş olur.

Burada muhakeme ettiğimiz halkın ataleti, halkın seciyesizliğidir. Memleketin feyz ve umrândan büsbütün mahrum kalması yalnız halkın [27/28] ataletinden mütevellid değildir... Mazide olduğu gibi halde de hükümetin iktisadi inhilâlimizde büyük bir hisse-i mesuliyeti vardır.

Aradan epeyce zaman geçtiği, seviye yükseldiği halde ne hükümet, ne halk; hükümet teşkilatından maksat ne olduğunu lâıkiyla ihâta edememiştir. Hükümet yalnız halkın kazancına hissedar olup mensubuna maaş tevzi etmekle mükellef bir müessese değildir. Hükümet, memleketin kuva-i maddiye ve maneviyesini bir noktaya cem ederek efradın mesaisini tanzim eden, ferdin aciz kaldığı büyük işleri başaran, asayişî muhafaza eden, ticareti kolaylaştıran, efrâda emniyet ve selamle çalışmak kudretini, hakkını, malını hayatını, uzak yakın, dâhilî, haricî her türlü tehlikelere karşı müdafaa kuvvetini veren bir heyettir. Adeta efradın menafi'-i müşterek ve hususiyelerinin kefilidir, harisidir. Yoksa şahsen, mal'en, ma'nen, madden, taarruzlardan, tecavüzlerden, zulümden, gaddardan masun olmadıktan, sa'yinin semeresini elde edemedikten, emniyet ve refahla yaşayamadıktan, cemiyetin kanunlarından, nizamlarından istifade ederek mesaisi nisbetinde asrî, medenî, bir inkişafa mazhar olarak sanat, marifet ticaret sahasında ferden yükselmedikten, her adımda engeller, tehlikeler, ıstıraplarla karşılaştıktan ve hiçbir istinad bile bulamadıktan sonra bir hükümetin tebaası olmakla, hükümetlerin nüfuz-ı hâkimiyetleri haricinde kalan bir çölde vatansız, kuvvetsiz tehlikelerle muhat yaşamanın ne farkı var? Efrat, yaşamak kabiliyetini hükümetten aldığı gibi hükümet de efrattan alır. Fertler yaşarsa hükümet yaşar. Hükümet halkı ezmek, cebir [28/29] ve şiddet göstermek hakkına, kuvvetine haiz efrattan ayrı bir heyet

şeklinde telakki etmek hükümetlerin maksad-ı teşekkülüne büsbütün münafidir... Bu insanların vahşi hayvanat gibi avlandığı, hayat-ı beşere hiçbir kıymet verilmediği, insaniyatın karanlık zamanlarına, tarihin eski devirlerine ait bir zihniyettir. Daha açık tabirle bu ali-ül-alâ bir derebeyliği mefkûresidir.

Müstebid, hod-bin tacidarların da idare ve düşüncesi büyük mukayesede derebeyliğinden başka bir şey değildi. Memleketi babalarından mevrûs malikâne, içinde yaşayanları istedikleri gibi kullanacakları hatta öldürebilecekleri mal sarihleri sanırlardı. Halkın şahsî masuniyetini, serbestçe çalışabilmesini, malını, canını vikaye, muhafaza etmedikten başka hükümetin efradın hürriyetine, hayatına musallat bir belliye, her zaman için ictinabı lazım gelen bir tehlike teşkil ettiğini ve istibdat devrinde sabahleyin evden çıkan ağzından bir söz kaçırın, hükümdarın veya bendelerinin hoşuna gitmeyecek herhangi bir harekette bulunanların bir daha harim-i ailesine dönmek şartıyla birçok ıstırap ve işkenceye maruz kaldıktan sonra canilerden çok bedbaht çöllerin zindanlarında kavruğunu hatırlamak, hükümdarların bilâ-tereddüt hakkında her şey reva görülen bir kabile-i üserâ, memleketi de malikâneleri telakki ettiklerine iman için kâfi bir misaldir. Hâlbuki ne bir esir, ne bir hayvan hakkında gayrı insanî, hatta gayrı kanunî hareket imkânı yoktur.

Memleketin iktisaden yükselmesi, halkın hayat ve hürriyet kazandığının masuniyetinden emin olarak çalışmasına bağlıdır. İnsaniyatın her hareket-i [29/30] hayatı bir endişeye müsteniddir. Büyük işleri, büyük servetleri, büyük eserleri vücuda getiren saik istikbal endişesidir. Âti ile alakadar olmayan cemiyetler, fertler hiçbir iz bırakmadan gölge gibi gelir, geçer...

Saltanatın yıllarca süren istibdadı; bu memleket halkındaki yaşamak kabiliyetini, yaşamak ümid ve arzusunu bile söndürdü. Bugün ortada yıkılan bir

şahsın, ekseriya bütün vatan halkının menafî'ne mugayir olarak - her iradesini, namahdud arzularını tatmin ile uğraşan hükümetin enkaz-ı tarumarı üstünde yaşayan, yaşamak kabiliyeti ve kudretini gösteren bir halk ve yalnız ferdin değil, bütün memleketin hayat ve saadetini temine çalışmak isteyen ve milletin ruhundan doğan bir hükümet var. Milli hükümetin gayesi halkın gayesidir. Çünkü hükümet kuvvet ve nüfuzu, ferdi hükümetlerde olduğu gibi tacidarların şahsında mevcudiyeti farz olunan hakimiyetten değil; mukadderatına hâkim ve kanını semihâne akıttığı vatanına hükümran olan milletten alıyor...

Milli hükümetin istihdaf ettiği gayeye vusul için azami azim ve irade göstermek zaruretinde olduğu şüphesizdir. Birçok müessesatın üssü'l harekesiyle gayeye vusul için kat edeceği zaman ve mekân arasında birçok tahavvülata uğrayarak gayesinden büsbütün uzaklaştığı hadisatıyla müsbettir, binaenaleyh programlar, kanunlar, nizamlar, prensipler ne kadar mükemmel olursa olsun mesele kuvveden fiile çıkarmakta, tatbikatında muvaffakiyet temin edebilmektedir. Memlekete ma'delet ve müsâvât [30/31] getirecek kanunlar yapanlar, refah ve hürriyet vadedenler istibdadın, istibdad-ı idarenin fazayihini unutturacak ırzı, malı, canı pa-mâl-i tasallut eden muhteris bir siyasetle yıllarca halka kan kusturdular, hükümet kanunların tatbikatında ihtimam ve takyide mecburdur.

Şimdiye kadar ıslahat projeleri, hiç icabı ifa olunmayan temenniyattan ibaret kalmıştır... Hükümetin bir emir ve kumanda heyeti olmayıp bilakis bütün icraatında kanunların mukteziyatıyla mukayyed, ahkâmına münkad bir vasıta-ı icradan başka bir şey olmadığı anlaşılmalıdır.

Bu ana kadar şu aziz vatanda hükümran olan hükümetler, bir atalet, meskenet müessesesi idi.

Millî faaliyetlerin ilk manası hükümet idi; bir müracaatın süratle intacına imkân yoktu. Bab-ı hükümete başvuranlar bin türlü müşkülata maruz kalarak namurad olarak dönerlerdi; hükümet halkın arzularını tatminden ziyade cevab-ı red vermek, maniler ihdas etmekle aksilikle kudret ve kuvvetini istimal etmiş olduğuna kanaati, halkın da hükümetin de vaktin nakit olduğunu takdir etmesi lazımdır. İş sahiplerini hükümet kapılarında süründürmek, çalışarak servet-i milliyei tezyid için sarf edecekleri zamanı israf etmek ve erbab-ı mesaiyi işinden alıkoymaktır... Memleketin iktisadiyatını, halkın ve hükümetin mütecanis, hem-ahenk faaliyeti yükseltir.

Hayrette bırakan muazzam zaferimiz; halk ve hükümetin gaye uğrunda müştereken gösterdikleri gayret ve ikdam semeresidir. Binaenaleyh istilai [31/32] bir şekil alan atalet ve ataletin intac ettiği sefaletle mücadele için halk ve hükümet; İstiklal Harbinde gösterilen azim ve sebatı devamlı surette istihlas mücadelesinde de ihtiyar etmelidir... Memleket o kadar viran, yoksulluk o kadar tahribkar ki boş geçirecek hiç vaktimiz yok!

Vusul için de fevkalbeşer sa'y ve faaliyet göstermek ıztırâfidir. Memlekette hükümran olan sefalet yoksulluk etrafımızı saran düşmanlardan daha az tehlikeli değildir.

Memleketi, milleti kurtaracak iktisadî terakkîdir.

Hakayıkın fecaati, bütün meraretiyle bilinmelidir ki tehlikenin büyüklüğü layıkıyla takdir edilebilsin... Memlekette hastalıktan, sefaletten, bakımsızlıktan ölenler; serhadlerde verdiğimiz kurbanlardan çok fazladır; bu istilay-ı hastalıkların sebebi de yoksulluktur... Lüzumu kadar beslenemeyen bir bünyenin günden güne kabiliyet-i hayatiyesini kaybedeceğini, nihayet günün birinde yıkılıvereceğini tahmin etmek güç bir iş değildir... Efradın hayatını kazanması faaliyet-i milliyeinin

tezyidi sayesinde mümkündür. Ferdin serveti hükümetin serveti demektir. Hükümet bütün kuvvet ve kudreti millettten alır. Milletın zaafı hükümeti zayıf düşürür; hükümetin aczi milli felaketslere sebep olur... Onun için iktisat mütehasısları memleketin servet-i umumiyesinin efradın servet-i cüziyesinden teşekkül ettiğini söyleyerek iktisadî nokta-ı nazardan efrad ile memleketin mukadderatındaki iştirakı ifade etmek istemişlerdir...

[32/33] Binaenaleyh evvel emirde iktisadî hastalıklarımızın en mühimi atalet olduğu için acze, meskeneta, minnete, rahata ve sükûnete karşı koymak atılacak ilk hatveyi teşkil eder...

Ataletle ömür sürenler, minnet ve zilletin ezelî mahkûmlarıdır. Şeref ve refah, alınının teriyle yaşayanlarıdır... Çalışan çabalayan, namuskârane yaşayan bir şahsın gururu, azim ve cesareti, huzur-ı vicdanı; bir sürü halkın sırtından geçinen tacidarlardan ziyadedir.

Bir insanın kendi sa'yiyle, emeğiyle geçinmesi tahsilin terbiyenin istihdaf ettiği en son gaye, insaniyatın istediği en yüksek seciyedir. Çünkü herkesin kendini kurtardığı, cemiyette faydalı bir unsur olabildiği gün sefalete, zarurete, beşeriyatı hıyanete, cinayete sevk eden atalete ebediyen veda eden insanlar; adim-el-vasl sandıkları saadete eriştikleri gibi, bütün dünyada en harap iklimlerine varıncaya kadar ümrana mazhar olunur.

Mücadelât-ı hayatiyede hükümetin halka rehberlik etmesi, maksad-ı teesüsü müktezasından olmakla beraber halkın da her şeyini hükümetten bekleyerek büsbütün iradesiz ve atıl bir halde mukadderata bel bağlaması da doğru değildir. Hükümetin rehberliği milletin âciz kaldığı noktadan başlar; hükümetin yapacağı şeyler göreceği işler na-mahduttur. Lakin halkın kendi kendine rehbersiz yürüyebileceği saha da o kadar dar değildir. Hayat mübarezesine azim ve imanla

girişenler, her müşküle galebe ederek emellerine vasıl olurlar. Yakamıza yapışan sefaletten kurtulmak için ne hükümet halktan, ne halk hükümetten bir şey beklemeyerek müşterek gayeye doğru yürümelidir.

[33/34] Bütün kuvvetiyle hedefe zaferyab olmak için tehlikeleri, manileri çiğneyerek ilerleyen seferber ordu gibi millet ve hükümet itila yollarına atılmalıdır.

İçimizde yaşayan yabancıların vaziyet-i iktisadîlerinin bizden yüksek ve hayatlarının müemmen, işlerinin yolunda olduğuna şüphe yoktur. Çalışmalarında, yaşamalarında müterakkî milletlerin intizam ve âhengi var... Garplılar kadar değilse de herhalde gözümüzün önünde iktisadî, içtimâî bir mevcudiyet ve kabiliyet gösterdikleri kabil-i inkâr değildir... Şehirlerimizin herhangi bir noktasından geçerken intizam ve umranından, yahut kasvet ve harabiyetinden kimlerle meskun olduğunu sormadan tahmin etmek kolaydır. Yanmaya, yıkılmaya mahkûm siyah yüzlü ahşap evler bizim, demir ve taştan, yaşamak azmiyle yapılmış asrî meskenler onlarıdır. Hazine-i hükümete intisab peyda ederek alınacak maaşa kanaat edip atalete, çalışmadan yaşamak imkânı olmadığı için onlar kendi sa'yleriyle geçinmek yollarını bizden asırlarca evvel bulmuşlar öğrenmişler, tamamıyla istinas hâsıl ederek nesl-i âfî için meskenler, ticaret evleri, dest-gahlar tesis etmişlerdir.

Gelecek nesillerin hayatlarını temin için takip edecekleri yol, babalarının izi üzerinden yürümekten ibarettir. Hâlbuki bizde zaman oldu ki efrad-ı millet, çalışmayı didinmeyi her şeyi unuttu, bütün ameli herhangi bir vasıta ile olursa olsun birkaç kuruş maaşla hükümete kapılanmaktan ibaret kaldı. Doğduğu günden itibaren ailenin teşvikatı, temenniyatı, tassavuratı hükümete sığınmak noktasına [34/35] münhasırdı. Hazine-i hükümet içe içe bitirilemez bir deniz gibi herkes oradan geçinmek istiyordu. Şehirliler ve tefennün tenevvür eden Anadolu evladları

ilmiyle, muktesabatıyla vatanına dönüp yuvasını imar edeceği yerde bir maaş elde ederek şehirde kapanıp kalıyorlardı. Zahmetsizce halka geçinmek fırsatını veren bu maaş beliyyesi; memlekette ne inkişaf edecek zekâ, ne çalışacak kabiliyet bıraktı... Herkes uyuşuk bir halde çalışmadan yaşayabildiğine çok memnun, aybaşında kapacağı lokmaya kemal-i zilletle muntazırdı... Memleketin münevverleri sayılan mütefekkir unsurun sa'yi ve faaliyet sahasında diğer anasıra rehberlik etmesi ve âtîyi lâyıkiyla der-piş eylemesi lâzım gelirken halka ders-i atalet ve meskeneti onlar verdiler... Onları mücehhez oldukları malumatları, muktesabat-ı ilmiyeleri, hakir bir sandalyeye nail olmak için boyun eğmekten kurtaramadı; ilim, marifet müesseselerinde, memleketlerde tenevvür eden memleketin gençliği hükümetin bi-hareket mahiyetinde söndü. Bilenler bildiğini unuttular. Çalışanlar, çalışmak istidadını kaybettiler. Mamafih bütün insani hareket ve faaliyetlerin bir ihtiyaç ve mecburiyet saikesiyle vücuda getirildiği şüphesizdir.

İçimizde yaşayan yabancıları iktisadî inkişafa mazhar eden en büyük sebep ihtiyaçtır. Kendi sa'yilerinden başka onları yaşatacak, onlara yorulmadan, üzülmeden rızık verecek ne müessese, ne ümit vardı; hatta onların içlerinden bile en sefil ve bedbahtları kendi sa'yleriyle geçinmeyip memuriyete intisab edenlerdi. Her ne şekilde olursa olsun [35/36] faaliyet-i milliye; istibdad-ı idareyi tedhiş eder. Müstebit hükümetler büyük tahakküm ve tagallüb kudretini halkın acz ve meskenetından aldığından sükûnet ve ataleti iltizam eder ve tecdid ve tecellüd göstermek isteyenleri düşman sayarlar. Hiçbir işi başaramayan hükümet makinesini tanzim ve idare edecek memuriyenin hayatı bir hayat-ı esaret ve meskenettan başka bir şey değildir. Millet ve hükümet asırlarca ne beklediğini bilmez bir halde günden güne küçülerek, düşerek, sefilleşerek bekledi durdu. İstila devirlerinin hesapsız servetiyle yapılan eserler yavaş yavaş toprağa karıştı. Camiler yıkıldı, medreselerin

kapıları çöktü, çeşmeler kurudu, ormanlar yandı, vatanının yeşil yaylaları içinde yaşayanların benzi gibi sarardı, her şey göçtü. Memleket baştanbaşa nihayetsiz bir harabe manzarası aldı, çünkü bu illerde yıllardan beri ne hayat ne hareket eseri görülmedi. Hakikat ve vaziyet meydanda... Bu kâbus-u sefaletten kurtulacağız. Nasıl asrî insanlar gibi müsterih ve âsude, halinden, âtisinden, hayatından emin yaşamak saadetine erişeceğiz? Ne zaman iğneden ipliğe kadar her şeyi yabancılardan beklemek meskenetına nihayet vereceğiz? Bunlar milli servetin, milli sanatın, milli ticaretin hülasa herkesin bildiği ve anladığı gibi milli iktisadiyatımızın inkişafına bağlı! Fakat bu inkişaf ne suretle hâsıl olacak... Nereden başlayıp nereye gideceğiz? Bu lüzumu takdir etmek ne bir eser-i zekâ, ne de zade-i keramettir. İktisadî mübarezenin milletin piş-i azminde İstiklal Harbinden daha mühim ve devamlı bir saha-ı cidal ve tahammül açtığını [36/37] idrak etmeyen yok... Bu mübarezede kudret ve muvaffakiyet göstermezsek netice, istilakâr bir düşman karşısında uğranacak hezimet ve menfuriyetin aynıdır.

Netice; esaret, sefalet ve ölümdür...

İlk çare faaliyet-i milliyenin tezyidi kaziyesidir. Millet ve memleketin nâzım ve mukadderatı hükümettir. Halkın idbar veya ikbalinde hükümet en müessir bir âmildir. Mühim bir hisse-i iştiraki, hisse-i mesuliyeti vardır. İnân-ı hükümet iyi, şaibesiz ellerde iken halk huzura nail olmuş, fena ellerde iken uçuruma sevk edilmiştir. Binaenaleyh millî faaliyeti vücuda getirecek, halkı tahrik ve teşvik edecek, gireceği çıkacağı yolu gösterecek hükümettir. Milletın ruhuna azim ve iman, çalışmak ve muvaffak olmak feyzini hükümet ilham eder... Azmin serâpâ münevver, müterakki mahiyetlerinde sanayiye, ticareti teşvik, faaliyet-i milliyeyi tanzim eden ve halkı muayyen gayeler etrafında toplayan hükümettir.

Azmin müterakki akvamı bile iktisadi mübarezedede temin-i muvaffakiyet için hükümetlerinin muzâheret ve muavenetlerine muhtaç oldukları halde seviye ve seciye itibarıyla layıkıyla cidal-ı hayata hazırlanmamış olan efrad-ı memleketin hükümetimizin rehberliğinden müstağni kalabilmesi, yalnız başına kendini kurtarması imkânsızdır. Şu halde mucizeler iddia ederek vatani düşmanların sel-i istilasından, halkı ölümden kurtaran hükümete bir de yaşatmak vazifesi teveccüh ediyor. Millet sehpa-ı idamdan, muhakkak bir katliamdan kurtuldu... halas anını [37/38] idrak etti. Fakat yaşayamadıktan, yaşatamadıktan sonra bu cidal, bu fedakârlık, bu harikalar, esâtîr-i zaferler tarihi süslemekten başka neye yarar? Şüphesiz halaskârlar milleti yaşatmak için kurtardılar... Fakat kılıçlarımızın kınına sokulduğu, silahların çatıldığı gün harb sahalarında şanlar, zaferler kazanan kumandanları tebci ve takdis ederek tarihin sahaif-i mefharetine tevdi ederken kılıcın yerine orağa, silahın yerine sabana yapışan halkın teşkil ettiği hayat ve hareket ordularını muzaffer kumandanlarımız derecesinde muvaffakiyetle sevk ve idare edecek iktisat kahramanlarının etrafında tıpkı Kuva-i Milliyeyi vücuda getirdiğimiz gibi toplanmak, iktisadî varlık göstermek mecburiyetindeyiz... Halk arasında sa'y ve sebatı, azim ve imanıyla iktisadi sahada teferrüd etmiş hiçbir tarafa inhina etmeden hayat ve mukadderatına hâkim olmuş, hülâsa kendinin değil, ensâl-i âtiyesinin de istikbalini temin edebilmiş ne yoksul, seciyeli şahsiyetler var. Fakat memleketin istikbali muvaffak olmadıktan sonra şahsın âtisi temin edilmiş sayılır mı? Mamafih cemiyetin itilası ferdi itila ile kaimdir. Cemiyeti yükseltecekler ferden yükselen, yükselmek kabiliyetini gösteren mümtaz hüviyetlerdir. Tarih-i cihan; iktisat kahramanlarına şimdiye kadar bir mevki, şeref ve şan vermedi. Kim bilir belki şimdiden sonra milletine refah ve saadet iras edenlere de bir hisse-i şeref ayırır! Onlar için cidal sahası yalnız bir İnönü, bir Sakarya değildir. Vatanın

açlıktan, sefaletten kavru lan her köşesi bir mübareze-i Mudanya'dır... [38/39] Kendini kurtarabilenler memleketi, milleti kurtarmak istidadına haizdirler, fakat hayat mücadelesinde şahsen hüsrân ve hezimete uğrayanlar memleketi nasıl kurtarabilirler? Kendini idarededeki aczleri, şahsi sefaletleriyle müsbet olanların memlekete refah verebilmelerine imkân-ı tasavvur olunur mu? Beşerin dehası; bir vasıta-ı nüfuz ve muvaffakiyettir ki her mahiyette âsârını gösterir.

Bu vatanın evladı kabiliyet-i hayatiyesini yalnız harp meydanlarında değil; istidad-ı büleninin inkişafına fırsat verdiği zaman her yerde isbat etmiştir. Hiçbir yabancı yardımını araz-ı ihtiyaç etmeden kızgın çölleri alınının teriyle ve kanıyla sulayarak binlerce kilometrelik şimendiferler yapmıştır. Kendisine daima acz isnad olunması, kendi kabiliyetini bilmemesinden ve fart-ı mahviyetindedir. Hicaz şimendiferi, yalnız harikuladeliikle tavsife layık bir eser-i sanat değil; aynı zamanda müstesna bir fedakârlık numunesi, sa'y ve sebatın milletlerin nadiren izhar edebildikleri beliğ bir mucizedir. Görülüyor ki şu vatanın evlatları toprakları kadar feyyaz ve pür hayattır... Binaenaleyh büyük muvaffakiyetler, büyük eserler iddia etmek için yalnız rehberlere, alemdarlara muhtaçtır... Şüphesiz ki bizimle beraber yaşayan yabancı anasının da iktisadî inkişafına hükümet yardım etti. Fakat onlar daima bizden daha müsaid mevkide bulundular; bugünkü iktisadî tefavvukları büsbütün rehbersiz, teşkilatsız değildir. Onların cemaat teşkilatı, asırlardan beri tezebzüb ve inhilal içinde bocalayan hükümetimizden çok faideli bir müessesedir. Bu teşkilattan [39/40] doğan iktisadî, ilmî, harsî tesisat sayesinde yükselmişler, hükümet içinde hükümet kurmuşlar, memleketin öz evlatlarından ve başka hükümetlerin tabiiyetinde yaşayan millettaşlarından çok müsait bir mevki-i içtimâî temin etmişlerdir.

Halk, hükümetimiz her şeyden evvel iktisadî teşkilatımıza sarf-ı dikkat ve gayret etmekle mükelleftir... Millet de yaşamak azim ve imanıyla çalışmalıdır, evvel insanların hatır ve hayalinden geçmeyen bu günkü medeniyetin- aklın güçlülükle ihata edebileceği- havârıkı his azim ve sebat mahsulüdür. Denizlerin dibinde gezmek, dağlar gibi zırhlıları devirmek, dakikada dünyanın öbür ucuyla muhabere etmek kudretini gösteren, semalardan yıldırımlar yağdıran, fakat tabiyen zayıf olan insanın azmindeki dehşet ve azameti ispata hacet yoktur... Cemaat-i beşeriyeyi sevk ve idare eden maddî kuvvetler, maddî ameller yanında maneviyatın, manevi sevaikin ne büyük bir mevkiî olmuştur. Cemiyetleri, milliyetleri yaşatan kuvvet-i maneviyedir. Yaşamaya, itilaya azmeden mutlaka yaşar ve itila eder... Hayatta halas ve refah yolunu bulmak bir makine ihtirâ etmek kadar müşkül bir şey değildir. Çalışarak yaşamak azmi ve yaşayabilmek imanı, bu mübarezede en büyük saik-i muvaffakiyettir... Bu çok bariz hakikate ve bizim ataletimizin sebeb-i sefaletimiz olduğunu memleketimizde yaşayan milletçe Rusların hayat ve muvaffakiyetleri ibretle, dikkatle tedkike şayan bir misaldir. Memleketlerini istila eden ölümden kaçarak bu gurbet ellerinde kara bir sefaletle ölüm kadar korkunç açlık, çıplaklık, yoksullukla karşılaştılar.

[40/41] Lisanını, âdetini, ahlakını, yolunu, izini bilmedikleri vatanımızda mücadele-i hayatiyeye koyuldular. Meskensiz, me'vâsız, himayesiz kırlarda geceleyerek bin türlü mahrumiyetle pençeleştiler; aç kaldılar, susuz kaldılar, yılmadılar, mücadeleden bir an ferağ olmadılar; her yere başvurdular; kimsesizliklerine, başlarına bu sefaleti davet eden asaletlerine bakmayarak her işe girdiler. Çalışırken dermansızlıktan düştüler; açlıktan bayıldılar; çalışmaktan geri kalmadılar; nihayet çalışmanın yolunu buldular. Aralarında cemiyetler vücuda getirdiler; teşkilat yaptılar; asırlardan beri bu vatanda yaşayan memlekete sahip

olan halktan çok müreffeh bir ömür sürmeye muvaffak oldular; demircilik, arabacılık gibi en kaba sanatlardan kuyumculuk gibi en ince işe varıncaya kadar hepsinde çalışmak sayesinde liyakat gösterdiler; bu memlekette yapılabilmesi imkânı olan şeyleri buldular. Çiftçilik, tavukçuluk, sürücülük, balıkçılık, sebzeçilik, çiçekçilik, demircilik, doğramacılık, duvarcılık, mimarlık, ressamlık, memurluk, muhasebecilik, şoförlük, seyyar satıcılık gibi her biri istidadı ve kabiliyeti nispetinde bir işe koyuldu. Sefil ve nevmid Karadeniz sahillerinden dökülüp vatanımıza saçıldıkları felaketli günler ile bugünkü mesud, müstağni hayatları arasında birkaç asırlık bir fark var. Onları bu ikbale nail eden çalışmaları, didinmeleridir. Mektepler açtılar; matbaalar tesis ettiler. Gazete çıkardılar; kitap bastılar... Bu yabancı memlekette sinai, ticarî, ilmî, hülâsa asrî müttekâmil bir varlık gösterdiler. Yüz bine yakın mülteci iş güç sahibi oldu. İçlerinden [41/42] aç ve nevmid kalanlar yüzde bir bile değildir. Onlar da ya alil, ya sefildir. Görülüyor ki memleketin evlatlarının çok gayr-ı müsait şerait tahtında işe başlayanlar, hayat mücadelesine giriştiler, az zamanda muvaffak oluyorlar. Yalnız çalışmak ne yapacağını bilerek çalışmak, bıkmadan, yılmadan usanmadan çalışmak lazımdır..

İnkıaptan sonra yapılan tensikatlar, hükümete atıl-âne bel bağlayan birçok kimseleri açıkta bıraktığı için hoşnutsuzlukla karşılandı; yıllardan beri uyuşuk bir halde sandalyelerine yapışıp kalanlar birdenbire ortaya fırlatılmaları onları şaşırttı. Darbenin ani olmasından mütevellid sersemlikten kurtuldukları zaman çalışmak lüzumunu hissettiler; hayat mübarezesine atıldılar; hükümetin birkaç kuruş maaşı esirgeyip açığa çıkardığı memurlardan birçoğu az zamanda esaret ve minnetle geçen ömürlerine teessürle yâd edecek kadar mühim bir servet ve mevki-i içtimai sahibi oldular. İçlerinde sefil kalanlar da oldu. Fakat çalışabilenler, çalışmak isteyenler kazandılar... Binaenaleyh âtfi olarak büsbütün medar-ı maişetten mahrum

bırakmamak, bir müddet himaye etmek ve seneleri nazar-ı dikkate alınmak şartıyla mahdud bir maaşa kanaat ederek ömürlerini ataletle geçiren memurları serbest hayata, faaliyete sevk etmek, gerek kendileri, gerek memleket için ekseriya daha müsait neticeler tevellüt etmiştir. Bu tahvilat ve tensikatın sebep olduğu mücadelat-ı hayatiye, müziç ve yorucu olmakla beraber pek gayr-ı kâfi olan bugünkü intiba-ı iktisadiyemiz, on beş sene evvelki hayat ve telakkiyelerimize nazaran mühim bir [42/43] hatvedir. Bir kere zihniyet tamamen değişmiştir; herkes hayat-ı esaret dedikleri memuriyetten müctelib, mütenafir insan-ı âtiyeyi sanat ve ticaret sahasına sevk etmeye çalışmakta ve evvelce her türlü ikbal ve refahı hükümete intisabdan, hükümet memuriyetinden bekleyen halk, şimdi esnafılık, tüccarlık, sanatkârlıkla yaşamak yolunu aramaktadır. Fakat günden güne aranan ihtiyacatın ıstırabına bir an evvel nihayet vermek, harap yurdumuzu şenlendirmek, sefalet ve meyusiyetten kırışan, sararan çehrelerimize renk ve teravet vermek, iktisadî düşkünlüğümüzden tevellüd eden millî felakatlere göğüs germek için geceyi gündüze katarak uğraşmak, yapabileceğimiz ne varsa yapmak zaruretindeyiz! Her ferd kendi işini düşünmek aklının erdiği gücünün yettiğini yapmalı, bir dakikasını boş geçirmemelidir.

Layıkıyla tetkik edilirse anlaşılır ki boş kalmak, yalnız işsizlikten değil; daha ziyade tutulan işte sebat etmemektendir.

İktisadî mücadelede tesadüf edeceğimiz azmimize fütur iras edecek ilk mani, asırların asabımıza hâkim kıldığı atalet ve meskenettir.

Çalışmak ve çalışarak gayemize vasıl olmak lüzumuna iman ettiğimiz gün iktisadî mücadelede zaferkârane hakkımıza kani olabiliriz.

Çünkü sa'y servet tevlid ettiği gibi her muvaffakiyet de azim ve imandan doğar.

Cehalet ve Seciyesizlik

[43/44] Felaket amilleri - Aile, cemiyet, hükümet teşkilatı - Hükümetin hatiatının milletin mukadderatı üzerindeki tesirâtı - Hadisatından alınacak dersler - Hükümet tesisinden maksat ve gaye – Ferdi saltanatlarda milletin mevki-i ictimai - Hakiki mesuller – Tarihi masallar ve hadiseler – İktisadi zaferi temin edecek unsurlar... - Hükümet ve iş adamları’ – Hükümetin vazifesinin mevzuu, gayesi – Hükümet ricalında aranacak evsaf... - Yalnız vatanperverlik muvaffakiyet temin eder mi? – Ferden yükselen mümtaz şahsiyetler – Şahsen hayat mücadelesinde münhezim olanlar.. – En âli vatanperverlik – İhtirasatın bünye-i vatandaki tahribatı – Meşrutiyet devrinin feci hatıraları – Bir mukaddime-i izmihlal!.. – İktisadî hezimetler... – Müstebit idareler – Milli faaliyet ve hareketler – Mütihazsıs, imanlı eller- Hayat mücadelesinde gaye. – Vazih kanunun vazifesi – Faaliyet-i milliye nasıl müspet neticeler verebilir? – Numune-i gaflet kanunların iktisadi tahribatı – Hasis endişeler, nakis tedbirler.. – Telakkisine imkân olmayan felaketler – Servet-i İslamiye nasıl mahvoldu? İktisadî hezimetleri tespit eden istatistikler – Cehaletin feci neticeleri. – Şahidi olduğumuz manzara-i sefalet – İktisadiyatta milli anane – Sermest kumarbaz zihniyeti – İstanbul’un iktisadî inhilali – Son mesut tecelli olmasaydı – Kapatmak imkânı olamayan – Halkı harap eden idaresizlik – Hükümetin medar-ı hayatı – Sakim zihniyetler – Memleketimizde tatbik olunan ecnebi kanunları ve tesirâtı – Kanunların muhitin ictimâf, iktisadî şeraitiyle derece-i ünsiyet ve münasebeti – Tedbirde taksir – Tehdidat, takyidat, müşkilat – Hiss-i

vazive ve mesuliyet – Türk köylüsü, köylü nazarında hükümet – Ödenmekle bitmeyen mal ve can borcu – Köylü için istikbal! – Hükümetin halka karşı vazifesi – Hayat yolunu, refah yolunu gösterecek ziya-ı marifet – Kâh sapana [44/45] kâh silaha sarılan çelik kullar! – Memuriyet ibtilası – Serbest hayat – İktisadî teşebbüs ve faaliyetlerimizin akim olması – Amelî ve nazarî gençlik - Tahsil ve terbiyese ameli ve müsbet usuller – Hayat için lazım olan bilgiler – Amelî hayat – Meslek mektepleri – Tarihi ananeler – Servet-i milliye'nin tarz-ı telakkisi – En büyük seciyesizlik – Milliyet prensipleri – Tesanüd, tecanüs, millî duygular - Milletlerin mevki-i iktisadiyelerinin ayarı – İdhalat, ihracat, sarfiyat-ı varidat. – Mukaddes gayeler. - Şahsi endişeler..- Mütihazlara tevci eden vazife..- Halkın en mübrem ihtiyacı – Ümitsizlik, rehbersizlik – Şahsiyetin tesirâtı – İlmî ve ameli vukuf ve ihtisasın iktisadiyatta ehemmiyeti – Fena mücerrebeler – En müessir sefalet âmîlleri – Bilenler ve bilmeyenlere terettüb eden vatanî vazife.

Memleketin uğradığı felaketlerin, milletin çektiği çilelerin avamlı arasında cehaletin ne mühim mevkiî vardır! Uzak ve yakın mazimizde hadsiz, hesabsız hüsrânların, siyasî ve iktisadî, maddî, manevî hezimetlerin başlıca sebebi halkın cehaleti, hükümetin cehaletidir.

Derebeyliğinden başlayarak mutlakiyet-i idareden tefrik-i kuvâ esaslarıyla bu günkü şekillere inkilab eden hükümetlerin en iptidai teşkilatlarından asrî idarelerine gelinceye kadar gaye birdir, yeryüzünde yaşayabilmektir. Aileler de cemiyetlerin küçük birer numunesidir ve aileleriyle cemiyetin arasındaki katî rabita ve münasebet meydandadır. Cemiyetin kuvveti, ahenk ve intizamı, aileleri teşkil eden efradın seciyesiyle kaimdir. Hükümet de milletten ayrı bir unsur, ayrı bir mevcudiyet değildir. Evini idare eden efrad da, evlad-ı vatandır. Şu kadar ki: ferdin

hatasından mütevellit zararlar mahduddur, mevzidir. Fakat kuvveti bütün vatan, memleketi muhit olan hükümetin icraatından her ferd müteessirdir. Hükümet elindeki na-mahdud salahiyet [45/46] ve kudretle ferden yapılamayacak mazim işleri görür ve koyduğu esaslar, kanunlar, kurduğu binalar asırlarca yaşar, millete de yaşamak kabiliyetini verir.. İngiltere daha hala asırların yadigâr-ı intizam ve meskenetı olan kanunlarıyla idare ediliyor. Bütün Avrupa kanunları Roma saray hukukunun her tarafa dağılan sütunlarına istinad ediyor; millet ve memleketin vasıta-ı umran ve itilası kanunlarıdır. İdare-i memlekette ilk hatve muzariyyet ihtiyacından doğan ve ihtiyacı kâfil ve zaman olan kanunlar yapmakla atılır. Tatbikatında gösterilebilecek ciddiyet, ihtimam, muvaffakiyet nisbetinde müsbet neticeler elde edilir.

İktisadi illetlerimizi tahlil ederken halkın ve hükümetin cehaletinin, seciyesizliğinin mucip olduğu felaketleri ayrı ayrı tetkik ve tamik etmek, sevaik ve müessiratını lâyıkiyla teşhis eyleyerek tamir çarelerini düşünmek, selamet ve isabet-i muhakeme noktasından zaruridir. İrade-i milliye ne derecelerde bariz bir tecelliye mazhar olursa olsun hükümetlerin, milletlerin hayat ve mukadderatı özündeki tesiratı kabil-i inkâr değildir. Binaenaleyh milletin salâh ve felahını özlerken evvel emirde şimdiye kadar hükümetin cehil ve gafletiyle irtikâb ettiği hatalar ve ika' ettiği iktisadi tahribat muhakeme edilmelidir.

Dünyada hadisat ve vukuattan alınan ders intibaktır müessir ve ruhlara nafiz bir şey tasavvur olunamaz. Milletler vakıalardan mütenebbi olmak istidat ve kabiliyetini gösterdikleri gün zeval tehlikesini atlatmış telakki edilebilir... Vakayi ve zaman gösteriyor ki bünye-i ictimaiyeye arız olan sukut [46/47] ve ihatat amillerinin esas ve menşeleri birdir; bir cemiyete ataletin zaruret, sefahatın sefalet

iras etmesi gibi ezeli la-yetegayyer esaslardır. Bina-ı devlet ve memleketi sarsıp yıkan, hatayat ve seyyiatın tekerrür ve tevalisidir. İşte asırlardan beri müsavi-i hükümetin, taksirat-ı milletin birbirini kovalayan emvac kahrı önünde hırpalana hırpalana zedelenen bünyan-ı devlet nihayet son hadiselerin katî sadmelerine dayanamayarak yıkılıverdi,

Ne istiklal, ne istikbal hiçbir şey kalmadı, herşey mahvoldu; bitti.

Her ümit söndü! Yalnız ortada düşmanların tevacümü altında ezilen bir yığın millet ve memleket enkazı kaldı...

Lakin daima hür, daima hükümrân geçinen Türk son ve ani darbenin şiddetiyle silkindi; ölüverecek sanarlarken dirildi. Hal-i ihtizarındaki celadeti düşmanlara dirilen bir ölünün havf ve dehşetini verdi; can-kahımıza kadar sokulmak cüretini gösterenlere denizler dar geldi; babalarının malikânesi gibi memleketimizi taksime yeltenenler dostluğumuzu kazanmak, yaşamak hakkımızı teslim etmek için birbiriyle müsabakaya girişti. Mütevelli, müteselsil hatalarla kaybedilen her şey tasavvuru ruha haşvet veren akibetleri izhar eder... Şu halde evvela hükümeti maksat ve gaye-i tesisine muvaffaki bir şekle ve halkı, memleketi, yıkan kemiren bir kuvvet değil, yaşatan yarayan bir müessese haline koymak için ne yapmalı? Hükümet [47/48] nasıl ellerle idare edilmelidir? Hükümet itila ve terakki sahasında halka pişdar olacağından memlekete ilk ıslahat yollarını da o gösterecektir. Binaenaleyh meselenin esas ve ruhu bu noktadır. Millet hakk-ı hâkimiyetini, inan idaresini kimlere tevdi etmelidir?

Vaktiyle memleket mutlakiyetle idare olunurken ferman-ferma olan müstebit tacirdarlar nüfuz-ı hükümraniyelerinden nisbedar ettikleri bendeleri

vasıtasıyla icra-i hükümet ederlerdi. O zamanlar halkın hayatı, istikbali, saadeti, neketi bir şahsın idaresine, idaresi dirayetine, liyakatına mevdu idi. Hükümdar iyi ise memleket de iyi idare edilirdi, fena ise felakete uğradı; yüz bin kişinin hayatına mâl olsa da haşmetpenahın iradesi tenfiz edilirdi. Tarihin layıkıyla tenvir edemediği devirlerden başlayan asırca sürü sürü insanları birbiriyle çarpıştırarak dünyayı kana boyayan zihniyet, zaman zaman müthiş bir kasırga gibi estiği yeri yakıp yıkıyor, kasıp kavuruyor... Ferdî saltanatlarda memleketin mukadderatı üzerine hükümdarlar kadar efendilerinin itimadını kazanmış mensubiyenin, iş başına geçen adamlar yanında büyük tesiri olurdu. Tarihte aynı hükümdarın bir müddet memleketi çok iyi idare ettikten sonra bir müddet de her türlü zulüm ve hakareti irtikab ederek gayet fena idare eylediğini tespit eden misaller az değildir. Bu tebeddülün saiki, hükümdarın şahsiyat ve hüvviyetindeki tagayyür değil; mahiyetinin, ilkaâtın değişmesidir; telkinatın tesirine tabi olmayan hiçbir fert tasavvur olunamaz; ba-husus hissiyat ve efkarımıza mülayim kılan telkinat derhal [48/49] dimağımızda en yüksek bir mefkure halini alır... Tarihte birçok müstebit hükümdarlar en kuvvetli hürriyet fikirleri, en esaslı adalet ve refet hisleri ile meşbu olarak tahta çıktuktan sonra etrafındakilere ilk verdiği iman ve kanaatin tamamen aksine olarak tebaasına hürriyet yerine en insafsız esareti, adalet yerine gadr ve ihaneti reva görmüşlerdir ki ilk önce millete bin-netice hükümdara elim akibetler hazırlayan bu faciaya sebep olanlar ale'l-ekser efendilerini gururlandırarak göze girip hasis menfaatler teminine çalışan haris şahsiyetlerdir. Kaçmaya göçmeye mahkûm olan ve hiçbir fenalık ve maasiye tahammülü olmayan hayat ve dağdağayı ihtirasları uğrunda başkalarının zevaline idameye uğraşan muhtıras hükümdarları ve mensubiyetini şevket ve satvetlerinden, kudret ve azametlerinden ayıran zaman; nihayet bir türlü tatmin edilemeyen ihtiraslarla dolu bünyelerini taşıyan kafalarını

bedeninden ayırmış, kemiklerini paralamış, kemire kemire bir çıkın kemik bir avuç toprak haline koymuştur... Mamafî hilkat ve tabiatın hazırladığı akibet ezeli bir hakikat olduğu halde, dem-i vapesinine kadar tırnaklarını hemcinsinin ciğerlerinden çekmeyen insanlar var.

Tarihte itisafiyle meşhur hükümdarların isimlerini yanında hain, gaddar bendelerinin isimleri bilakis adalet ve şefkatle yad edilenlerin yanında ulvi himmeti, hasail-i mümtazesıyla halkın hafıza-i tekrimatında yaşayan büyük insanların namı bilindi geçer... Şu halde halkın idbarından da ikbalinden de mesul-i asıl inan-ı idareyi elinde bulunduranlardır. Vakıada [49/50] zaman da hükmünü böyle vermiştir. Millet kanını içen hükümdarlarına karşı yürüdüğü vakit hakkını ve intikamını yalnız bir şahısta aramamıştır. Bütün şerin zulüm ve cinayetlerini birden mesul tutmuş hep birden meydan-ı siyasete sürüklemiştir.

1908 senesinde Mısır'da basılmış ve Bağdad'ın tesisinden başlayarak mazisi, hali, istikbali hakkında bir müsteşrik tarafından yazılmış mükemmel bir eserde memleketin terakkisi, milletin tealisi ve hükümdarların muvaffakiyetleri avamlı birkaç satırla çok güzel ifade edilmiştir. Bağdad'ın en parlak şaşalı devrini yaşayan Harul el Reşid'in savet ve şevkatinden, fazl ve marifetinden, medeni, asrî asar ve muhalledatından, hesabsız hareketlerinden bilhassa idare-i memleketteki kudret ve muvaffakiyetten bahseden sahib-i eser; halifenin idare-i mülkde gösterdiği intizam ve mükemmeliyeti şahsî iktidar ve dehasından ziyade her işi ehline tefviz etmek müdebbir müdebbir bulmak, onları ikdar ve izaz ile teşvik ederek kadirşinaslık göstermek gibi hüsn-i irtihab ve takdir-i mahiyet hususundaki kabiliyet-i fitriyesine medyun olduğunu kaydediyor. Binaenaleyh her türlü fevz ve necatın mihveri olan hükümetin be-hakkı millet ve memlekete nafi olabilmesi

eczasının, azasının mükemmeliyeti, muvaffakiyeti, kabiliyeti ile mümkündür. Hükümet, cahil, âciz bir müessese halinde kaldıkça ferdi teali ve inkişafa himaye ve tenmiye değil; bilakis akim bırakır... Binaenaleyh her şeyden akdem iktisadî mücadelede temin-i hayat ve galibiyet için idare-i hükümette intizam ve ciddiyet göstermek lazımdır. Bu intizamı nasıl temin ve takrir etmeli?.. Hükümeti idare [50/51] edecek şahsiyetler ne gibi evsafa haiz olmalı? Sıfırın da dûnunde bir kemmiyyet salan adamlarla iş görülemeyeceği, idare-i memleket edilemeyeceği anlaşılmalı ve bu iman ve kanaatle hükümete yarayacak uzuvlar aranmalıdır... Bunlar âlim mi, âmil mi olmalıdır? Bize nazariyeci mi, yoksa teşkilatçı mı lazım? Şurası muhakkak ki memleketin bugün allamelerden ziyade âmillere, nazariyecilerden çok tatbikatçılara ihtiyacı vardır. Bugüne kadar nazariyatçıların, âlimlerin eser-i feyzlerini tatbikat sahasında görmek müyesser olmamıştır; kütüphanelerde ömr-i beşerin tetkik ve tatbikine kifayet etmeyecek kadar bî-hudut ulum-u fûnunun mahzenidir. Âlimin ilmi, okunmayan bir eser gibi neşr-i feyz etmedikten sonra neye yarar? Yolculara yol gösteren rehberler gibi efrada hattihareket tayin eden, gideceği yolları gösteren kanunlar ne kadar mükemmel olursa olsun tatbik ve tenfiz edilemedikten sonra mükemmeliyetinden ne faide hâsıl olur? Hükümet adamları her şeyden evvel bir unsur-u faaliyet olmalıdır... Yapacağı işi, vazifesinin mevzuunu, gayesini bilmelidir.

Vazifesinin ehemmiyet ve mahiyetini bilmeyen kimselerle idare edilen bir memleket harabiyeden kurtulamaz. Bir şahsı bir iş başına getirmekle, ona sıfat ve selahiyet-i kuvvet vermekle maksat hâsıl olmaz; mansıbın cazibesine dayanamayarak koşan o şahsiyette kabiliyet yoksa bir şey yapamaz, bilakis mevcudu bozar, halkı da memleketi de ızrar eder. Umurda iktidar ve muvaffakiyet

lazımdır, iktidar ve kabiliyetin mizanı basittir. Bir sanatkârın kıymetini takdir etmek için eser-i sanat ve maharetini görmek kâfi olduğu gibi iş başına geçirilecek bir devlet adamının, [51/52] kudret ve kabiliyetini ölçmek için ilmin sa'yinin, zekânın asarını görmek, araştırmak yeter... Yalnız vatana karşı sadakatini ispat etmiş olmak âlim geçinmek, makaleler neşretmek, kitap yazmak, vaktiyle şu veya bu memuriyette bulunmak isbat-ı iktidar ve hüvviyet için kifayet etmez. İş başına geçmek için maddî, amelî asar ile müspet bir iktidar ve ehliyet lazımdır.

Heyet-i içtimaiye için kendi ilmi, kendi zekâsı, kendi müktesebatıyla ferden sa'y ve ikdamından başka hiçbir kuvvete istinat etmeksizin yükselmiş istikbalini temin etmiş olmalıdır. Ailesinin hayat ve atisini kaderin dest-i takdirine tevdi edenlerin, ilmi, zekâsı kendine yar olmayıp endişe-i istikbal ile titreyenlerin kelimenin vâsi ve şümulü manasıyla birçok efrattan müteşekkil muazzam bir aile olan milletin başına geçip idare edebilmesi, yerinden kımıldamayacak halde menzul ve kötürüm olanları koşma müsabakasına davet etmek gibi garip, garip olduğu kadar da muhal bir temennidir. Hükümet adamları için yalnız müstakim olmak da kâfi değildir. İstikamet aranır saffetlerden biridir. Fakat iktidar ve nüfuz-ı nazar da lâzımdır, doğruluk ve her nezahet ferdin muttasıf olması zaruri olan bir vasf-ı insanidir, vasf-ı fitrîdir, ilimle, irfanla, vukuf ve tecrübe ile kazanılır bir şey değildir. Hiçbir şey bilmedikten, yapamadıktan sonra yalnız istikamet müsbet bir netice veremez; yalnız vatanperverlik de mühim mevkileri işgal etmek, iş başına geçmek için kâfi değildir. Sadakatle dirayet ve kabiliyet tev'em olmadıkça sade vatanperverlik [52/53] başlı başına bir âmil-i muvaffakiyet olamaz. Belki istidat ve kabiliyetin büyük bir azim ve imanla inkişafı, gayenin istihsali için bir kuvvettir. İcabında tarihin sahaif-i tekrimine geçecek fedakarlıklar ihtiyar ettirecek bir saiktir..

Mamafih en büyük vatanperverlik; şahsî ihtirasatına galebe edip yapamayacağı işin peşine koşmaktır. Memleket ve millet, vatanperverliği pek pahalıya satanların dest-i ihtirasında çok çileler çekmiş, bu uğurda pek çok kurbanlar vermiştir. Mevki-i ikbalin şaşasıyla gözleri kamaşan, beyni dumanlanan vatanperverler; en yüksek mansıbları paylaşarak memleketin gençliğini Sina'nın kızgın kum deryalarından Kafkas'ın karlı şahikalarına, Fırat'ın zümrüt sahillerinden Galiçya'nın buzlu steplerine kadar döküp saçmışlar, kırıp geçirmişlerdir. Nazarlarında evlad-ı vatanın hiçbir kıymeti, memleketin ehemmiyeti olmadığı içindir ki orduları aç ve perişan maktellere sevk etmekten, mamur yurtları harabeye çevirmekten çekinmemişler, birbirini takip eden feci akıbetlerden mütenebbih olmamış, nezaret makamlarına yapışıp kalmışlardır. Ve ancak onları ihtiraslarından ölüm ayırabilmiştir.. Onların vatanperverliği ekseri ihtilalciler gibi ikbalperestlikten başka bir şey değildi; millete hürriyet ve adalet temin etmesi lazım gelen Meşrutiyet'in ilanına çalıştılar, fakat bu kendileri için bir vesile-i sefahat ve saltanat, millet için mukaddime-i izmihlal oldu. Bir yandan milletin hân mânîni söndürürken bir yandan da kendilerine saraylar, kâşhaneler yaptılar, ana babaların yıllarca emek ve zahmetle yetiştirdikleri, okşamaya kıyamadıkları yavruları cephelerde [53/54] açlık ve ölümden kırılırken onlar bir düşman kayıtsızlığıyla bütün bu serencama seyirci oldular. Kâh Suriye manilerinin neşelendirdiği ziyafetlerin hava-ı sefahati içinde, kâh boğazın sahil saraylarında, kâh Berlin'in debdebe ve ihtişamı arasında bunalıp kaldılar; dökülen şehit kanları bir şarab-ı meskur gibi onlara behimî, maddî bir ihtiras verdi. Kudurmuş gibi diyar diyar dolaşarak arzularını tatmine uğraştılar, maddî manevî ne varsa her şeyi yıktılar, memlekete Meşrutiyet getiren, hürriyet ilan ettiren, adalet vadedenler öyle bir tufan-ı bela gibi baştanbaşa vatani istila ettiler ki, ihtiras ve gafletin bu derecesine dayanamayan altı yüz senelik imparatorluk parça parça oldu,

yıkıldı. İmparatorluğun enkaz-ı perişanı altında kalıp ezilmemek için kaçtılar. Lakin dest-i kaza onları her yerde kovaladı ve yakaladı... Binaenaleyh şahsen irade ve iktidardan mahrum bulunanların günün birinde tesadüfen izafe ettiği vatanperverliklerinin ecri olarak menâsıb-ı aliyei paylaşarak mukadderat-ı millete hâkim olmaları, en haris bir düşmanın yapamayacağı fenalıklar tevellid eylemiştir. Her işin başı iktisadî terakkidir; en müstekrih, menfur ve korkunç şekillerde mevcudiyetimizi sarsan sefaletle mücadeledir. Çünkü bütün dağdağadan, mücadeleden, nihayetsiz fedakârlıklardan maksat; yaşayabilmek, hayat-ı ictimaiyemizi sahil-i selamete sevk etmektir. Bir millet yalnız düşman ordularıyla, düşman kurşunuyla mahvedilmez, sefalet-i iktisadiyenin milletin varlığını tehlikeye koyan fenalıkları; harbde uğranan hezimetlerden, çok büyük milli felaketslere sebep olur.

[54/55] Hükümet bir şahs-ı manevidir ki her uzvu beklenen işi görmeli, görmek kudretine haiz olmalıdır. Bu saha-ı hayat ve cidalde uzun bir sefere çıkmış, hayatını, servetini, maddî ve manevî mevcudiyetini, her şeyini kemal-i itimatla sefine-i vatani sevk ve idare edenlerin dest-i tedbir ve takdirine bırakmış yolcular gibiyiz... Âti ve mukadderatımız onların ikbaline onların liyakat ve muvaffakiyetine bağlıdır... Hükümetin acz ve cehaleti; milletin istidadının, vatanın kabiliyet-i hayatiyesinin inkişafına büyük haildir. Asar-ı feyz ve umran gösteremeyen hükümet terakki düşmanıdır, sa'y düşmanıdır. Müstebit hükümetler, müstebit idareler millî hareket ve faaliyetlerden ürktükleri için daima atalet, meskenet siyaseti elzem eylemişlerdir. Şekl-i idaresi, mesai programı, gayesi, hedefi ne olursa olsun inan-ı idare, mütehasıs, imanlı ellere geçmedikçe hiçbir şey hâsil olmaz... Yaşamak, halas yoluna koyulmak için mükemmel kanunlar,

nizamlar, projelere muhtaç olduğumuz kadar mükemmel surette tatbik edebilecek, ne yaptığını bilir şahsiyetlere, ihtiyacımız vardır. Maddî ve manevî mevcudiyetimizi, vatanımızı, istikbalimizi her şeyimizi kurtaracak memleketi ve bünye-i ictimaiyemizi kemiren sefalet, açlığa nihayet verecek yegâne çare iktisaden yükselmektir. Kanunların ve suret-i tatbikin en büyük tesirat ve netaici iktisadî sahada görülür. Bu teşkilattan, tesisattan, nihayetsiz mücadelelerden, didinme, çabalamalardan gaye, hayatın ve hayatî ihtiyaçların temininden ibaret değil midir? Na-mahdut zekâ-ı beşerin iddia ettiği na-mütenahi ihtiyaçlar bir sel gibi günden güne [55/56] insanı ihata ediyor ve mücadelenin şiddetini arttırıyor. Mücadeleden yılmamak, usanmamak, daima artan bir şevk ile uğraşmak, yaşamak aziminde olanlar için zaruridir.

Bu iktisadî mücadelede vazı-ı kanunun vazifesi de ne kadar mühimdir. Faaliyet-i milliyeyi müsbet neticeler verecek istikametlere sevk edecek kanunlardır. Servet-i memleketin, hayat-ı milletin hârisi yine kanunlardır. Avalim müessirati tevlid edeceği netaic düşünülmeden yapılan kanunlar, ekseriya telafisi müşkül milli felaket ve hüsrana sebep olmuştur... Harb-i Umumi'nin son senesinde ortaya atılan sükna kanunu namı verilen numune-i gaflet kanunu da bu iddianın en bariz bir misalidir... Harbin herkesi az çok dağdar eyleyen mesaibi yetmiyormuş gibi evlad-ı vatan cinnet ve ihtirasın yarattığı sayısız cephelerde kurban edilirken geride kalanların açlıktan, sefaletten kırıldığı, yaşamının, geçinmenin de inhisar altına alındığı günlerde her şey gibi ev kiralari da yükseldi; İstanbul'u baştan başa harabezâra çeviren yangınlar, düşman istilasından kaçan muhacirler, buhranı teşdit etti; iki kuruşa alınan şekerin üç yüz kuruşa, bir kuruşa alınan ekmeğin elli kuruşa, altmış kuruşa alınan fotinin bin beş yüz kuruşa tedarikinde müşkülât çekildiği ve

yiyecek, giyeceğin vasatı yüzde bin beş yüz misli arttığı, harp felaketinden ziyade erzak ve eşya üzerinde yapılan spekülasyon bu tereffu'un başlıca sebebi olduğu halde hükümet ne ihtikâra mani olabildi, ne eşyaya fiyat koyup açlığın önüne [56/57] geçebildi. Yalnız mesken kiralalarının yüzde elli nisbetinden fazla tezyidini, bir günde çıkardığı üç maddelik kanuniyle men etti. Mesken buhranı pek lazım ve zaruri gibi görünen bu kanun yıllarca servet-i islamiyeyi kemirdi; binlerce hanmanı söndürdü. Bedelat-ı icareye yüzde elli zam; meskenlerin vergisine, sigortasına bile kifayet etmeyecek bir miktardı. Her şey her türlü kayıttan azade, harpten evvelkinin yüzlerce misli kıymetle satılırken iratla yaşayanlar yüzde elli kira ile geçinmeleri imkân haricinde idi. Binaenaleyh bütün havayic-i zaruriyenin de tahdidat-ı kanuniyeye tabi tutulması iktiza ederken, inan-ı idareyi elinde tutanların yakinen alakadar oldukları hususî endişelerle ihtikârın önüne geçilemedi... Ashab-ı emlakı açlığa mahkûm eden bu kanundan en çok hasara uğrayan servet-i İslamiyedir. Çünkü memlekette yaşayan İslamların medar-ı maişet-i ya memuriyet maaşı yahut iradıdır. Ticaretle geçinen Türkler pek azdır. Gayr-ı kabil-i tahammül dereceleri bulan hayat pahalılığı karşısında memuriyet maaşıyla geçinmeye imkân kalmadı. Maaş ashabının aldığı para ihtiyacatının onda birini bile temine kifayet etmiyordu; sûknâ kanunu da iradıyla yaşamak ihtimalini ortadan kaldırdı; bir kısım Müslümanlar yıllarca evlerine bir çivi bile kakamadılar, aldıkları bir senelik kira belki evin badanasına bile yetişmezdi. Tamirsizlik yüzünden birçok evler harap oldu, sahipleri geçinmek için enkazını satmak mecburiyetinde kaldı; bir kısmı da ne yaptığını bilmez bir halde aç, perişan başkalarının izmihlalinde kendilerine bir hisse-i ihtiras [57/58] çıkaran faizcilere koştular; ellerindeki emlaki ilk önce vefaen ferağ ettiler, vadesi hululünde borçlarını ödeyemeyerek sattılar; medar-ı maişetleri ticaret olan gayrimüslimler bu kanundan müteessir olmadılar. Çok sarf etmek

zarureti karşısında çok kazanmak imkânı buldular, Müslümanlar elinde avucunda ne varsa satıp savmakla yaşamaya uğraşırken onlar ecnebi bankalarına yüz binlerce lira tevdi ettiler; apartmanlar, kâşaneler satın aldılar; kanunun tevlid ettiği zaruret yüzünden iradıyla geçinemeyen Müslümanlara avuç açtirdılar... Borç para verdiler, her günkü gazetelerin dördüncü sahifesinin sütunları borcunu ödeyemeyen medyunların müzayede ilanlarıyla doludur. İsimlere dikkat edilirse görülür ki dâinler hep gayrimüslim borçlular ise hep müslimdir...

O ilanlardan yalnız Müslüman emlakının elden çıkarıldığını değil, yuvası dağılarak sefaletle atılan, sürünmeye mahkûm olan Türk ailelerinin ne kadar çok olduğunu anlamak çok güç bir şey değildir... Yıllar geçti, daha hala gazete sütunlarındaki o sefalet levhalarının arkası kesilmedi; son senelerde defterhane idaresinin gazetelere verdiği mühim istatistikleri yekûnu, aynı elvah-ı sefaletin yekûn-ı umumiyesinden başka bir şey değildir... Bu istatistikler milyonlarca lira kıymetinde emlakın Müslümanlardan gayrimüslimlerin eline geçtiğini gösteriyordu... Senelerce servet-i İslamiye yabancıların kucağına aktı, çünkü maaşla yaşamak, iradla geçinmek muhaldir; aç da durulamazdı, sefaletle mücadeleye takati [58/59] kalmayanlar birkaç gün geçinebilmek için yarının kati hüsrânına göz yumarak sığındıkları yuvalarını feda etmeye mecbur oldular... Kanunu yapanlar, kanunun tesirat ve neticesini düşünmediler. Emlakin yüzde doksanının Müslümanların uhdesinde olduğunu, binaenlayeh iradın tahdidinden anca yüzde on müslim müstecirlerle yüzde doksan yabancıların müstefid olacağı bu yüzden Türk müslümanların eline geçecek servetin gayrimüslimlerin elinde kalacağını bilmiş ve memleketin hayatıyla alakadar olanlar bu meselede bu derecelerde fahiş bir gaflet ve cehalet göstermemiş olsaydılar, bugün şahidi

olduğumuz manzara-ı sefalet bu kadar ümitsiz ve suzişli olmazdı. Yakın zamanlara gelinceye kadar gayrimüslim uhdesindeki emlak hiç hesabesinde idi. Memleketimizdeki gayrimenkulatin kısm-i azamını evkafın, mîrînin, Türklerin emlaki teşkil eder ki bu da ikdisadiyatta millî bir ananedir. Ecdadımızın kalpleri istiklal endişesiyle çarptığı, ellerine müsait fırsatlar geçtiği zaman ancak iradlarını tezyid etmekle âtiyi taht-ı emniyette gördüklerinden ferd için iddihar-ı servetten ziyade irad, akar yaptırmaya çalışmışlar, evlatlarına hanlar, hamamlar, dükkânlar, kervansaraylar, bağlar bahçeler, çiftlikler bırakmışlardır... Bu hakikatler, düşünülmeden millî iktisadiyemizi temelinden sarsan bu kanunu yapanlar sermest bir kumarbaz zihniyetiyle milleti ve memleketi ihtiraslarına bazice kılmaktan çekinmedikleri gibi servet-i islamiyenin hederinden, halkın açlıktan ölümünden de bir şey duymadılar. Kanunun en büyük asar-ı tahribatı istanbulda görüldü; Türklerin [59/60] yüzde sekseni emlak sahibi olduğundan ecdadından kalan büyük küçük akarının iradıyla geçinirdi; kanun halkın bu menba-ı hayat ve maişetini kurutunca ticaretle geçinen ve parasız denecek kadar ucuz evlerde oturan, bu sayede de para biriktiren yabancılar kolaylıkla mal, mülk sahibi oldular. Sefalet-i iktisadiye düşman istilası gibi birçok aileleri yuvasından söküp İstanbul'un uzak ıssız köşelerine attı. Vaktiyle mesud ve müreffeh yaşayan Türkler iki elleri koltuğunda melce'siz, me'vasız yaşamak, iş bulmak umuduyla her şeylerini satıp savarak babalarının mezar taşından başka bir şeyine sahip olmadıkları İstanbul'dan çekilmeye, Anadolu köylerine dağılmaya başladılar. Türk ve Müslüman âlemine yeniden hayat ve ümit veren son mesud tecelli olmasaydı, bu iktisadi sel-i istila önünde İstanbul'da bir dikili ağacımız kalmayacağı muhakkaktı... Servet-i İslamiyeyi heder ettiği bedihî olan bu kanunun yıktığı yuvaları yapmak, halk bütçesinde açtığı rahneyi kapamak mühimdir, müşküldür, zamana muhtaçtır. O

zaman bu kanunun mütegalibenin emlak kıymetini düşürerek iddihar ettikleri servetle ucuz mal almak ihtirasından doğduğunu iddia edenler varsa da, mesken buhranının önüne geçmek müstecirleri himaye etmek için nafi ve zararı muvazene edilmeden ihtiyar olunmuş büyük bir hata eseri olduğu şüphesizdir.

Yeknazarda pek musib gibi görünen bu tedbirin servet-i milliyeyi telafisi gayr-i kabil zayiata uğratacağını tahmin edecek kadar nüfuz-ı nazardan mahrum bir hükümetin cehaleti esasen bütün milli felaketlerin en büyük [60/61] müvellidir. Hükümet, halkın menafi'ni temin edebilmek için şahsiyet-i maneviyesini milletten ayrı bir varlık telakki etmemeli, daima hükümet müessesesinin, bütün bu muazzam teşkilatın halk için yaşatıldığını ve maksad-ı tesisindeki mevzuu ve gayeyi her türlü icraatında derpiş etmelidir... Halkı harab eden kanunlar ve idaresizlik, tagallüb, tahakküm; hep hükümetin milletin fevkinde, icabında satvet ve şiddet istimal eder bir kuva-i aliye telakki edilmesinden ileri gelmektedir. Bütün hal-i inhitattaki hükümetler; memuriyenin, mensubunun maaşlarını tedarik etmek, iş başında bulunanları doyurmak, halktan yalnız para çekmek için temaşa gelen bir heyet halini almıştır. Hâlbuki hükümet halktan doğar, hükümetin sebep ve medar-ı hayatı halktır. Milletin serveti, hükümetin serveti, milletin acz ve zaafı hükümetin acz ve zaafı demektir. Varidat-ı hükümetin tezyidi için halktan vergi tarh etmek, halkın sırtına yüklenmek gibi sakim zihniyetler, iktisadî terakki ve tekâmülün en büyük düşmanıdır.

Tekâlif-i emiriyenin süratle temin-i cibayeti için Meşrutiyet'ten sonra Fransa kavanin-i maliyesinden iktibasen tahsil-i emval kanunu yapıldı ki el-yevm tatbik edilmekte, istilaî bir şekil alan sefalet-i iktisadiyemizi tezyid etmektedir. Fransa için pek melam olan bu kanun memleketimiz için bir afet oldu... Vergi

borcunu ödeyemeyenler; kudretleri olmadığı için veremiyorlardı; içlerinde yiyecek ekme bulamayanlar da az değildi; Fransa'da hatta bütün mütemeddin memleketlerde olduğu gibi [61/62] bizde tarhın eşya bankaları olmadığı için eşya ve emvalini büsbütün elden çıkaramayarak ehemniyetsiz bir faiz mukabilinde kısa bir vade ile istikraz ederek borcunu ödemek imkânını bulamayan medyunun emval ve eşyası hiç bir aman vermeksizin haciz edilip ale'l ekser değerinin onda biri nisbetinde bedelle satılıyor...

Zaten sefalet içinde bocalayan aileler bu son darbe ile büsbütün yıkılıyor... Artık ne o aile için elden çıkarılan eşyayı bir daha yerine koymak, ne de bir daha vergi tahsili için satacak eşya bulmak imkânı vardır... Vergi tahsil etmek, hükümetin menba-ı varidâtını büsbütün kurutmak demek değildir, bir taraftan bu kanunu mevki-i tatbik koyarken bir yandan da halkı taziyik edilince derhal istikrazla borcunu verebilmesi için bankalar tesis etmeyi düşünmek lazımdır. Hususiyile yabancı memleketlerden getirilen kanunları kabul ve tatbik etmezden evvel mahiyetin ictimai, iktisadî şeraitiyle derece-i münasebet ve ünsiyetini tetkik ve tahlil etmelidir.

Tahsil-i emval kanunuyla beraber tarhın eşya bankaları getirilmelidir; yarım tedbirlerden, nakis kanunlardan hiçbir zaman müsbet neticeler elde edilemez... Bu bir taraftan yapıp diğer taraftan yıkmak gibidir... İcraat-ı hükümetin ama hatlarını kanunlar tayin ve tesbit eder. Kanunsuz memleket, rehbersiz seyyah gibidir. Seyyahın selameti, rehberinin istikametine bağlı olduğu gibi, memleketin saadeti de kanunların derece-i isabet ve mükemmeliyetine mütevakıftır. [62/63] İdare-i umûrda gösterilen gaflet, acz, tedbirsizlik, liyakatsızlık memleketin iktisadiyatını bitirir... Hali hazırdaki harabiyenin avamili de başka bir şey değildir. Şimdiye

kadar hükümet; halka rehber olmadıktan, faaliyet-i milliyeyi daha müsbet neticeler verecek surette tanzimine himmet etmedikten başka, daima terakkiyata, millî istidatların inkişafına engel olmuştur. Geçen asırların yadigâr seyyiatı olan bu fena zihniyetler hükümete hükümran oldukça hiçbir şey yapmak imkânı yoktur. Daha hâlâ yıkmak için hiçbir müşküle tesadüf etmeyenler, bir bina yaptırmak istemiş olsalar bin türlü tahdidat, takyidat hatra gelmez müşkülâtlarla karşılaşırılar. Hükümet erkânı, ne yaptığını bilmelidir. Fakat en büyük fenalık; ekseriyetle müdiran-ı amirimizin aczini idrak edememeleri, ortada mesuliyet korkusu olmadığı için gelişi güzel hareket etmeleridir... Memleketin en hassas, en can alacak damarı iktisadiyatıdır. Hükümetin icraatından, siyasetinden, temayülatından, muvaffakiyetinden, hatayatından derhal iktisadiyatı müesser olur. Hükümetin gafleti kadar halkın cehaletî de iktisadi düşkünlüğümüze sebep olmuştur...

Bizde halk ne temin-i servet edebilir, ne de elindeki servetten istifade etmesini bilir. Türkleri en çok tembellikle itham ederler, hâlbuki tembelliği çalışmak istememekten ziyade, yapacak iş bulmamaktan, ne yapacağını bilememektendir... Sonra asrî, maddî hayatın ihtiyacatını tanımamasının, ibtidaî bir şekilde yaşamanın da ataletle sebep olduğunu kaydetmeleridir... Toprak meskenlerinde, karanlık geceler geçiren, toprak üstünde yatan Türk köylüsü ihtiyaç namına ekmek, sudan, giyecek [63/64] palasparadan başka bir şey bilmediği için, bunları bulduğu gün bütün arzularını temin etmiş oluyor; fakat hayatın bu en basit en ibtidaî şeylerini tedarik etmek için bütün ömrünü çapa elinde güneşin yakıcı ziyası altında geçirmek bazen fevkalbeşer mesai sarf etmek ancak kifayet ediyor. Türk köylüsüne tembellik isnad etmek hiç doğru değildir. Köylü hükümetin yalnız haksızlığına, zulmüne, tasallutuna uğramıştır. Hiçbir iyiliğini, hiçbir yardımını

görmemiştir. Halk nazarında hükümet, kıran, döken, ezen çiğneyen bir beliyedir. Memurlar bî-insaf dinsiz, imansız cellatlardır. Hükümetin onlarla teması ya soymak yahut yavrularını ciğerinden koparıp, herhangi bir ihtiras ve cinnetin tutuşturduğu düşman ateşini atmak içindir. Bir türlü ödeyemediği vergi borcunu, can borcunu niçin verdiğini bilmeyerek her zaman mutî, her zaman mütehammil, yaşlarını gözünde düğümleyerek verir... Ne canına, ne malına sahiptir... Çalışır, didinir, uğraşır; yine açtır, yine sefildir, yine kimsesizdir, hayatı mûkedderdir. Yarını düşünmez, düşünmek istemez, çünkü bilir ki yarın daima felaket doğurur, yarın daima karanlık ve korkunçtur, yarın kapının önünde dikilen jandarma, ya canından çok sevdiği çiftini, davarını, ya bıyıkları henüz terleyen evladını ya daha yarası kapanmayan kıymetlisini götürecektir. Kadını erkeği bu kadar fedakâr olan Türk köylüsü ne tembeldir, ne de iradesizdir. Çalışır, yorulmak bilmeden çalışır, kazancı nihayetsiz hicranlarla boğazında kalan [64/65] bir dilim ekmektir. Kurak çorak toprakları alın teriyle sulaya sulaya, bin türlü mesaibin öldüre öldüre bitiremediği evladını bütün felaketselere göğüs gererek yaşatmaya uğraşır. Hiçbir şey azmini kıramaz, her felakete alışkındır, her musibetin zehrini tatmıştır. Yalnız onu yıldırان, sarartan, ona yol yapmadan, onu okutmadan, eşkiyayı tepelemeden hiçbir faidesi dokunmadan malına, mülküne, canına musallat olan hükümettir.

İstiklal Mücadelesinde Türk köylüsünün gösterdiği bu yükün insan elinde bu asil ırkını ne büyük harikalar îdâ'na olduğunu göstermiştir... Yalnız günahı cehaletidir...

En büyük çilesi yoksulluktur. Bilgisizlik yüzünden sarf ettiği emekten eline geçen hiçtir... İlmin nurlandırdığı dimağlar, dalgalarla mücadeleye girişip setler yaparak memleketlerini genişletmeye uğraşır, zümrüdün ovalar yaparken, denizler

gibi nihayetsiz topraklarında Türk köylüsü ne yapacağını bilmeyerek didinir, durur... Önünü göremeyecek kadar kesif bir zulmet-i cehalet içindedir. Ona refah yolunu, kazanç yolunu gösterecek bir ziya, ziya-ı marifet lazımdır. Yoksa çalışmaktan yılmaz yorulmaz, güneşin altında kuruyan vücudu abanozdan sağlam, hiç dinlenmeden kâh sapana kâh silaha sarılan kolları çelikten daha kavîdir, fakat marifetsizlik, hükümsizlik iki çaresiz derdidir...

Garb âlimlerinin Türk'ün seciyesini tahlil sadedinde yazdıkları eserlerde [65/66] memleketimizi tanımadıkları gibi halkı da tanıyamadıklarından tembellik isnad ederler... Mamafî Türk köylüsü seciye itibariyle şehirlisinden çok yüksektir. Şehirliler az çalışıp çok kazanmak ibtilasındadırlar. İstikbale tamamıyla lakaytdırlar, gayesi bugünkü ihtiyacı temin etmekten ibarettir. Memuriyete kapılanmak, çalışmadan yaşamak arzusuna galebe edemezler. İlimleri, zekâları maaşla geçinmek ihtirası yanında tamamen metruktür; serbest hayata atılmak, kendi alınının teriyle hayatını kazanmk onlar için sefil perişan sürünmekten daha güçtür... Bunun asıl saiki vaktiyle hayat mücadelesine hazırlanmamış olmaları, terbiye-i esasiyenin noksanlığıdır. Aynı memlekette aynı muhitte aynı idareye, aynı kanunlara tabi yabancılar, hayat mücadelesinde büyük muvaffakiyetler göstermekte, iktisaden yükselmekte oldukları halde bir türlü ciddi mücadeleye girişemiyoruz; iktisadî teşebbüslerimiz, gayretlerimiz daima menfî neticeler veriyor.

Her şeyde muvaffakiyet ihtisasa mütevakkıftır; bu muvaffakiyetsizliğimiz cehaletimizden mütevellitdir. Çünkü bizim bütün müessesat-ı irfanımız, ticaret mekteblerimize varıncaya kadar memuriyet hayatına ihzar için tesis edilmiş gibi memurdan başka bir şey yetiştirememektedir. O müessesata uğramayan gençlik

belki hayat mübarezesinde daha azimkâr, daha müteşebbit ve gayrettir. Çünkü tahsil, sırf nazaridir; gençliğin dimağındaki inikâsâtı suret-i istimalı belletmeyen makineler gibidir. Son zamanlarsa Fransa'da da gençliği azim ve iradeden mahrum bırakan nazarfî tahsil ilminde bir cereyan uyanmıştır. Her şeye, bütün idbar ve felaketlerine [66/67] rağmen daha hala esrarengiz bir kuvvet ve galibiyetle bütün dünya pazarlarını dolduran Alman asar-ı sanat ve marifetine yenilemeyen kinleri, ihtirasları davet eden bu tefevvuki temin eyleyen tahsil ve terbiyede takib edilen amelî, müspet usullerdir. Gayesiz, usulsüz nazarfî tahsilin hiçbir işe yaramadığını, yoksulluktan kıvrana kıvrana iki eli bağlı hükümetin sırtına yüklenmek için fırsat bekleyen münevverlerimizin haline acıklı misaldir. Ticaret mektebinden çıkanlar bir tacir yazıcılığını cana minnet bilirken, tamamıyla tahsilden mahrum sayılanlar mükemmel surette işlerini idare ederek cem-i servet ediyorlar; hâlbuki her türlü tahsil ve terbiyeden bî-nasib telakki ettiğimiz o tacir iştiğal ettiği şube-i ticarete iktiza eden nazariyat ve malumat ile mükemmelen mücehhezdir. Filhakika Trabzonla muamelesi olan amelî bir tacir, Bahr-ı Muhit'in en derin noktasını, Bab'ül-Mendeb'in arzını, Everest tepesinin irtifanı, Amazon'un tûlunü, Sahra'nın mesaha-i sathiyesini, Kanada'nın mahsulatını, Avustralya'nın maadinini bilmez. Fakat kendine lazım olan hayat ilmüne vakıftır. Ticaretiyle meşgul olduğu memleketin ticarî, sınai, iktisadî, riyazî, tabiî hatta siyasî coğrafiyesini bilir. Trabzon'un mahsulatını, ithalatını, ihracatını İstanbul'dan Trabzon'a olan bahrî mesafeyi, mesarif-i nakliyeyi, Rusya'ya ihracat yapıyorsa herhangi bir Rus limanı ile olan mesafeyi, Trabzon mahsulatıyla rekabet eden diğer mahaller mahsulatını, ahval-i tabiîyesini, memleket dâhilindeki yollarını, sanat ve ticaret merkezlerini en mahsuldar, en zengin mıntıkalarını, Karadeniz'in [67/68] fırtına mevsimlerini, malı memalik-i ecnebiyeye ihraç ediyorsa ne kadar zaman zarfında,

ne kadar masrafla mahalline îsal edebileceğini, Trabzonun istihsalatının miktarını, limanını, sekenesini, derece-i umranını pekiyi bildiği ve bilerek işe giriştiği için muvaffak olur. Yoksa onlar herhangi bir mektebin sadra şifa vermeyen müzehheb, müzeyyen şehadetnamesiyle yoksulluktan kırılanlara sermaye-i iftihar olmaktan başka bir şeye yaramayan mütenevvi malumat ile iş göremezler. Fakat bilgileri yalnız iştiğal ettiği işe, münhasır olanları Hintlilerin garâib-i âdâtını, Sahra-ı Kerim'in sekenesini, Çin'deki edyânı, Panama Kanalı'nın iktisadî, siyasî, ehemmiyetini, Fransa'nın harb ve ticaret limanlarını bilmediği için cehaletle itham etmek de doğru değildir. Birçok malumat sahibi olup bilgisinden hiçbir istifade edememekten az bilip ilminden müstefid olmak elbette müreccaktır...

Sanatın, ticaretin itilasına hizmet edecek amelî vukuftur. Son senelerde tahsile daha amelî bir gaye takip edilerek tatbik olunan usuller; gayr-ı kâfi olmakla beraber gençlikte bir azim ve intibah husûlüne hizmet etmiştir.

İktisadî sahada en büyük noksanımız meslek mektepleridir. Memleketimizde herşeyden ziyade ihmale uğrayan meslekî müesseseler olmuştur... Vaktiyle saatlerce nazarî oyalayan eserleri vücuda getiren milli sanatkârlarımız da sanatları da bugün tarihe karışmıştır. Meslek mekteplerine yalnız sanayimizin ihyası değil; iktisadiyatımızın ihyası için de ihtiyacımız var, [68/69] her üstadın hücre-i mesaisi bir meslek mektebi demek olduğundan, belli başlı sanat ve meslek mektepleri olmadığı halde gayrimüslimlerde sanatkâr daha çoktur...

Eskiden de bizde meslek mektepleri yoktu; adeta sınıf sınıf erbab-ı sanattan olan üstatların dükkânları mükemmel sanatkârlar yetiştirirdi ve yalnız millî eserlerle bütün halkın ihtiyacatını temin ederlerdi. İthalat hiç mesabesinde idi, halkın seciyesizliği, Avrupa masnuatının gayr-ı kabil-i galebe rekabeti karşısında

bu esnaf da sanatları da ortada kalakaldı; bir kere halk servet-i milliye mefhumunu layıkıyla anlamıyordu; yerli masnuatına, mahsulatına verdiği paranın memlekette kalacağını, memleketten mütemadiyen bir sel gibi paralarımız aktığı surette günün birinde parasız kalacağımızı takdir edemiyor, düşünemiyordu. Hiç tereddüt etmeden memleketimizde emsali yapılabilen şeylere başını dönüp ecnebi masnuatına yabancı dükkânlarına koşuyordu, bir kısım halkın bu iptilası, neticenin vahametini idrak edebilecek seviyede olmamalarından ileri geliyorsa da, münevver sayılan, iktisadî cereyanlara az çok vakıf olan kısım da hatta kendisinin hissedar olduğu menafi-i milliyeyi çiğneyerek yabancılarla alış verişe girişmeyi daima tercih etmek seciyesizliğini göstermektedirler. Milletın seviye-i irfanının yükselmesi kadar, seciye sahibi olması teali için, istihlas için, cidal-i hayatta tefevvuk için zaruridir. Zaten şu çektiğimiz sefalet ve çilenin sebeplerinden biri de seciyesizliktir. Düşman gözümüzü oyar, yüzümüze karşı [69/70] izhar-ı nefret ve husumet eder, ruhumuzu yaralayan taşkınlıklar yapar, ilk müsait fırsatlarda her şeyi unutarak rengini değiştirir, altı asırlık efendisini bir sâilden daha hakir görür; biz tarifi müşkül bir anlayışsızlıkla daima onların arkasından koşarız, insanlar ne kadar tenevvür ederse etsinler milliyet prensiplerinden, milliyet duygularından ayrılamazlar. Zaman nasıl inkılap ve istihalelere şahit olursa olsun, mazi yine ruhlara hükümandır, insanın damarlarında cevelan eden klan ecdadın kanıdır... Milletleri yaşatan kuvveti temsil eden hükümetler değil, ferdin ruhunda doğan milli duygular, milli terbiye, milli müesseselerdir. Devirlerin bütün inkılaplarına kendi ideallerine nazaran bütün tazyiklere rağmen aramızda idareimiz altına girdikleri günden çok müsait mevkide bulunan gayrimüslimlerin mevcudiyeti, asrî terakkiyatı ve maddî tefevvuku, bir milletin yaşayabilmesi için hükümetin kuvvetinden ziyade milli harsa muhtaç olduğunu gösteriyor, şehirlerimizde daima toplu olarak bulunan

ve daima ekseriyeti teşkil eden Türkler güçlkle yaşayabilirlerken yabancılar mükemmel, mesut müreffeh ömür sürmektedirler... İşte memleketin en münevver unsuru olmak üzere sekiz yüz bin Türk'ü sinesinde taşıran İstanbul'un bugünkü sefil manzarasını gözleri yaşarmadan düşünmek mümkün değildir. Hükümet hazinesinin yaşattığı Müslüman İstanbul, o membain kurumasıyla ıssız çöllere, tarihi harabelere dönmüştür. Anadolu'nun harabiyesine bedel maaşla geçinen İstanbul'un umranı, refahı arızî idi; hazinenin sızıntısına bağlıydı... Şüphesiz ki memleketin her tarafında vatan [70/71] evlatları canını dişine takarak çalışıp çabalarırken maaşa güvenip zevk ve sefahattan başka endişesi olmayan İstanbul'u Anadolu ilelebet besleyemezdi; sekiz yüz bin Türk aç sefil şaşkın bir halde hükümetin mürüvvetine sığınmış inliyor; hâlbuki gayrimüslimler gibi aralarındaki tesanüd, tecanüs, irade, azim, iman olsa bu sekiz yüz bin insan geçinemez mi? Yalnız bir türlü istinas edemedikleri millî duygularla mütehalli olup da muhtaç oldukları şeyleri birbirinden tedarik etmek lüzumunu düşünseler, aralarındaki iktisadî faaliyet binlerce ailenin refahına medar olduğu gibi millî servetin yabancıların eline geçmesine mani olur... Halkı milliyetperver yapmak için cebir ve şiddet istimal edilemez, fakat hükümet faaliyet-i milliyeti himaye edecek kanunlar yapabilir... Mamafih her şeyden evvel terbiye-i esasiye, terbiye-i milliye lazımdır. Milli felaketin en acıklı günlerinde bile düşman unsurlarla alış veriş etmekteki seciyesizliği anlamak çok güçtür; onlara iktisadî mübarezede hayat mücadelesinde muvaffakiyet temin eden milliyetperverlikleridir; ferdin elden çıkardıkları serveti mensup oldukları cemiyet, millet muhitinden harice çıkarmazlar; daima endişeleri servet-i milliyenin ziyâ'a uğramaması millî faaliyetlerinin eksilmemesidir... Garpta bütün devletleri işgal eden iktisadî hadise ithalat ihracat meselesidir... Ve gayeleri ithalatın tenkisinden, ihracatın tezyidinden

ibarettir. Devletlerin mizan-ı serveti ve iktisatı da budur... İthalatı ihracatından fazla olan devletlerin iktisadiyatı er geç felce mahkûmdur. Milletler, fertler için de böyledir. Milli servete hariçten ilave edebildiğinden [71/72] fazla harice çıkaran bir millet sefaletle namzet olduğu gibi, varidatından fazla sarfiyat yapan fertlerin de iflası bir emr-i vaki telakki edilebilir... Binaenaleyh bugün millî mevcudiyetimizi sarsan iktisadî sefaletimiz yalnız son hadiselerin, son inkılapların mahsulü değildir. Bu asırlardan beri maneviyatımızı yıkan gafletin, seciyesizliğin neticesidir... Halkta öyle bir kanaat uyanmalıdır ki her ne sebeple olursa olsun sarfına mecbur olduğu servetin yabancı unsurların eline geçmesine meydan vermekle millî serveti ziya'a uğrattığına, vatanına fenalık ettiğine şüphesi kalmamalıdır... Ve vatanî vazifeleri arasında servet-i milliyeyi esirgemenin de mühim bir mevki olduğunu bilmeli, milliyetperverliğin yalnız nümâyiş ve alayıştan ibaret olmadığını itiyadıyla, tahsisatıyla, seyyiatıyla, mazisiyle mücadele etmek, her şeye vatan endişesini tercih etmek lazım geldiğini anlamalıdır... Mukaddes gayeler uğrunda insanlar zevklerinden değil, hayatlarından da feragat etmişlerdir.

Mazi ve hali baştanbaşa yalnız fedakârlıktan ve fedakârane mücadelelerden ibaret olan milletin geçmiş günlerin fena itiyatlarına karşı da – zehirli derslerin acısını hiçbir zaman unutmayarak – aynı fedakârlık hissiyle mücadele etmek kabiliyetine haiz olduğu şüphesizdir. Mademki milli sanatımızın terakkisi, milli servetimizin faaliyetimizin tezyidi istikbal ve istiklalimiz için zaruridir... Mademki zaferimizi iktisadî mücadeledeki muvaffakiyetimizle itmam etmezsek istiklalimizin tehlikeye maruz kalacağını, milletin yaşamak kabiliyetini sefaletin söndüreceği, düşmanların zaafımızdan istifade ederek [72/73] tahakküme kalkışacağı muhakkaktır, o halde geceyi gündüze katarak çalışıp servet istihsal etmek ve eldeki

serveti muhafazaya uğraşmak yabancı ellere geçmemesi için titremek, çırpınmak milli bir itiyat halini almalıdır... Şurası da teessürle kayda şayandır ki münevver sayılan zümre de seciyesizlikle maluldür.

Cahil tabakanın seciyesizliği gaflet, duygusuzluğa hamil olunabilir, fakat işin nereye vardığını varacağını az çok anlayabilenlerin, mütefekkirlerin kaygısızlığı milliyetsizlikten başka bir şey değildir. Yerli mamulâtı kullanıp başka memleketler mamulâtının zarafetinden mahrum kalmak, işsizlikten, açlıktan ölen vatandaşların mahrumiyeti yanında hiç mesabesinde... Sonra onların elimizdeki serveti çekmek için gösterdikleri tabasbusa, sırnaşıklığa, riyakârlığa kapılmamalıdır... Binaenaleyh servet-i milliyeyi elden çıkarmak hususunda gösterilen kayıtsızlık, düşüncesizlik, idraksizlik devam ederse istikbal karanlıktır; iktisat bahsinde hükümete güya yalnız kendi mevcudiyet ve şahsiyet-i maneviyesini düşünmekle mükellef bir müessese, bir şirket-i iş gibi yanlış bir zihniyet hükümran olduğu gibi efrat da yalnız şahsi âtisiyle alakadar görünür, bir millet efradının değil; bütün dünya akvamının yekdiğerinin hayat ve âtisiyle düşmanı da olsalar alakaları, münasebet ve irtibatları vardır... Âtisinden ne kadar emin olursa olsun, efradın istikbali memleketin istikbal ve mukadderatına bağlıdır... Memleket harapsa efrat da [73/74] harabtır. Millî, vatanî endişeler haricinde yaşamak isteyenlere evlad-ı vatan nazarıyla bakmak, onlardan hayır ummak ayn-ı hatadır.

Halkın gerek cehaletten gerek seciyesizlikten kurtarılması zamana, uzun, yorucu mesaiye muhtaçtır. Hâlbuki biz bütün bu noksanlarımıza rağmen iktisadî mücadeleye girişmiş bulunuyoruz... Halkın seviye ve seciyesi yükselinceye kadar bu mücadeleyi nasıl idare edeceğiz? Nasıl muvaffak olacağız? Esasen münevver, müterakki milletlerde de halk daima mütehassısların hayat-ı mübarezesinde şahsen

muvaffakiyet temin etmiş. İktisat kahramanlarının etrafında toplanarak onların ihtisas ve tecrübesinden istifade ederek müreccib, muvaffak bir kumandanın emri altındaki ordu gibi iktisat sahasında yürürler. İktisadî muvaffakiyetler için bütün halkın yükselmesini beklemeye ne lüzum, ne de imkân-ı maddî var... Asrın, ziyanın sürati gibi aklın erişemeyeceği mertebelerde serî olan terakkiyatına lakayt kalan, seyirci olan milletler bu şiddetli cereyanın önünde süpürülmek tehlikesine maruzdurlar. Durmadan, dinlenmeden ne yapmak lazımsa yapmalı, çalışıp çabalamalıyız... Asırdan beri intizar içinde geçen zaman; sınırlarımıza hâkim olan ataleti, miskinliği azimsizliği, ümitsizliği ziyadeleştirmekten başka bir şeye yaramamıştır... Zaten sefaletin başlıca sebebi, hareketsizliği intaç eden azimsizliktir... Köylü en iptidai şekilde kendi haline terk edilmiş didiniyor.

Münevver kısım iki eli koltuğunda bütün ümidi hükümete bağlı bekliyor. Ve kendinde hiçbir iş yapmak kudretini görmüyor; bir şey yapabileceğine, [74/75] şahsi teşebbüs ve sa'yle yaşamak imkânı olduğuna da inanmıyor...

Gençlikteki bu acz ve fütura tahsil ve terbiyedeki gayesizlik sebeptir. Dünyadaki en mazim işlerin, en fedakârane hareketlerin, en büyük hareketlerin validi azim ve imandır. Laboratuvarlarında tecrübe uğrunda kurban olanlardan, kitaplarda açlıktan kendini didikleyen, Sahra-ı Kebir'de yırtıcı hayvanlarla pençelesen, fezalara yükselen düşüp bin parça olan insanlara varıncaya kadar hepsine bir daha ele geçmesi ihtimali olmayan hayatı feda ettiren kuvvet; beşeriyetin hududu olmayan manevî varlığıdır.

Halkımızın bugünkü ihtiyacı halen yaşamak çaresini bulmaktan ibarettir. Çalışmak, her şeye kabiliyeti olan bu feyyaz topraklarda hayatını kazanmak, günlerce açlıktan, yoksulluktan kıvrana kıvrana ölmekten çok kolaydır. Lakin

memleketi kemiren, bitiren ümitsizliktir, rehbersizliktir... Hiçbir şey yapamayanlar, bir günlük hayatını kazanamayanlar, herkesi aynı acz ve zaruret içinde görmekte-dirler... Ümitsizlik, çalışmak azmini esasından kıran bir illettir. Hâlbuki kendindeki aczi herkese teşmil etmek, herkesi aynı halde görmek kanaat ve cehaleti; uyanmak istidadını büsbütün söndürüyor. Bu suretle memlekete hizmette bulunmak rehberlik etmek isteyenlerin önüne geçiliyor. Her türlü kabiliyet ve istidatların inkişaf edememesine halkın bildiğinden şaşmamasının da büyük tesiri olmuştur. Bu memleket bilmemekten ziyade bilenleri görmemekten zarar görmüştür. Ferdi işlerde değil; [75/76] milyonlarca insanın alakadar olduğu hadiselerde şahsın hizmeti, şahsın hizmeti, ilkaâtı inkâr edilebilir mi? Geçmiş zamanlar şahsın tesiratına muti olan insanlar, gelecek zamanlarda da öylece fitratın nadir yarattığı dehaların nuruna muhtaçtır. Tarihi milletler değil şahıslar idare etmiş, her asırda harita-ı âlemi kahramanların kılıcı çizmiştir.

Yıkılan imparatorluğun harabelerinde düşman süngüleri arasından yükselen hür, müstakil Türkiye'nin hiç umulmayan ve âleme dehşet salan ikbaline Anadolu'nun karanlık ufuklarında güneş gibi parlayan büyük halaskârının yüksek şahsiyetinin başlı başına bir amil olduğu ve her şeyin kırılıp parçalandığı en ümitsiz günlerde baran-ı rahmet gibi her şeyine, sayısız belalara rağmen yaşamak ümid ve imanını millete îsâr ettiğini bilmeyen, görmeyen var mı?

Hiç kimse inkâr edemez ki ihtilas mücadelesinde yoksulluk içinde kazanılan zafer, onun dehasının, onun hiçbir felaket karşısında sarsılmayan imanının, harikalar doğuran kabiliyetinin şaheseridir. Türkiye'den kıyas kabul etmez derecede müterakki, münevver olan milyonlarca nüfusluk mazim milletler, onları zulmetten kurtaracak nurdan, galip kılıçlarıyla hırpalanan vücutlarını yaşatacak

ruhtan mahrum kaldıkları içindir ki bir sürü mevaşi gibi mahsur ve zelil her hakarete boyun eğiyor, ezeli düşmanlarının yaşamak istidatlarını söndürmek, onları boğmak için boyunlarına doladıkları zincir-i esarete katlanıyorlar. Bir harikanın iddia ettiği mucize, tarihe karıştığı ilan edilen [76/77] Türkleri büyük harbin galiplerinden çok şerefli ve kadir bir mevki i'la etmişti. Bunu inkâr etmek, görmemek mümkün müdür? Her nefes aldıkça yaşadığımız, hissettiğimiz, hayatımızı tazelediğimiz gibi ayaklarımızı bu aziz topraklara her müstakil bastıkça bu inanılmaz mucizenin büyük mübdiine karşı olan şükran borcunu kaydetmeliyiz.

Bir şahıs, mazîm bir milleti mahv ve inkiraza da sürükleyebilir, ümitsiz zamanda en büyük felaketten de kurtarabilir... Dünyanın bütün çilelerini çekmiş, zehirlerini tatmış olan millet, tarihin her türlü ızdırabat devirlerini yaşamış, memalikini yağmaya kalkışan canilere de kendini kurtarmaya uğraşan müncilere de şahit olmuştur.

İktisat sahasında metin adımlarla yürüyebilmek, her şeyden evvel gideceği yolu bilir bir rehberin peşine takılmakla mümkündür. Gayesiz, usulsüz mesai heder olur; gayr-ı kabil-i inkârdır ki asırlardan beri yıkıla yıkıla viranelere çevrilen şu topraklarda, aç sefil bir aile gibi sayısız ihtiyaçlar karşısında şaşkın, ümitsiz bir haldeyiz... Ne vatanın, ne evladının iktisadî kabiliyeti henüz inkişaf edememiştir. Halkı usul tahtında çalışmaya, mesleğe, sanata alıştırmak için senelerce beklemek lazımdır. Bekleyecek zamanımız var mı? Açlıktan günden güne yaşamak kudretini kaybeden vatan evlatlarını sefalet orak gibi biçiyor... Bu millî felaketin önüne geçmek için ne yapmak lazım? En müessir tedbir, en müsmir çare nedir? Memleket evlatlarının [77/78] bu işlere akli eren ve muvaffakiyeti asarıyla sabit olan mütehassısların etrafında toplanarak çalışmak, onların tecrübe ve ihtisasından

istifade etmek, iktisadî sahada ileri giden milletlerin tuttuğu en kestirme yoldur. Dünyada hiçbir iş hiçbir sanat yoktur ki en kabasından en basitinden en ince ve mühimine varıncaya kadar mütehasısına ihtiyaç görülmesin... Yeryüzündeki her şeyi tecrübe doğurmuş, ihtisas tekemmül ettirmiştir... Milyonlardan mürekkebi bir cemiyeti yaşatmak, sefaletin ölümün pençesinden kurtarmak ne büyük bir ihata ve ihtisasa mütevakıftır. Bilmeyenlerin imkânsız sandıkları şeyler, bilenler için basit tekrardan ibarettir. Halkı iktisaden yükseltmek ferden hayat mübarezesinde aciz kalanlar için bir teklif-i mala-yutaktır fakat bütün hayatını bu işlere hasır ve vakf edenler indinde iktisadî zafer belki istisalı en kolay emellerden biridir. Şu kadar ki milli faaliyetlerin mazide çok defa görüldüğü gibi heder olmaması, uyanan ümid ve emellerin inkisara uğramaması için izleri üzerinde yürüyeceğimiz mütehasısların tecrübe ve vukufi, maddî asarıyla sübut bulmuş olmalıdır. Bizde mütehasıs deyince hatıra ilk gelen fikir Avrupalıları ülkemize sokmak, işimize karıştırmaktır! Bu memleketin insanlarına, tabiatına, itiyadatına maddî ve manevî varlığına, hülasa her şeyine yabancı, ruhen düşman oldukları, millet ve memleketimiz için faydalı bir iş görmek de istemediklerine son senelerin elim, acı tecrübeleri kâfi delildir... Kendinde vatani imar edecek iktidar göremeyenler memlekette [78/79] kendilerinden başka insan yokmuş gibi yabancı mütehasıs getirmek fikir-i sakîmine saplanacaklarına, aczlerini anlayıp çekilseler hiç olmazsa memlekete fenalık etmemiş olurlar, aczini itiraf etmemek seciyesizliği öteden beri millî sefalet ve felaketlerin en müessir bir amilidir.

SON

EK II

İKTİSADİ İLLETLERİMİZ

(Orijinal Metin)

191000

[کتابخانه سودی] نکه اقتصاديات کلیانی :

اورمغانه معرفت

اقتصادی علتلریمز

بر حسب حال - نظریه جیلهك - اقتصادی
 نظریه لرك قابلیت تطبیقیه سی - شخصی
 اختراصلرك اقتصادی تخریبانی - فردی
 سلطنتلرك سیتانی - امقبالی تهدید ایدن
 تهاكلر ... اقتصادی عیاده نك اهمیت -
 عزم سزلك اراده سزلك - خلفك وظیفه سی ،
 حكومتك وظیفه سی - حكومتده حكمران
 اولان فناذه نیتلر - وطن پرورلر (!) یوزندن
 وطنك چكدیكي جیلهلر - آجاق وسفالتك
 اوگنه ناصل كچیله بیلیر ؟ - اقتصادی اغزی
 كیلر فور تاره بیلیر ؟ - غیر مسلملرك اقتصادی
 تفوقلری اسیبانی . سبیه سزلكك الم
 نتیجه لری - عجزدن متولد منق تدبیرلر -
 اجنبی متخصصلردن استفاده ممكنمیدر ؟ -
 قانونلرك اقتصادی تأثیرانی - ملكتی ده
 خلق ده خراب ایدن اداری و اجتهای
 قنالقلر - خلاص چاره لری .

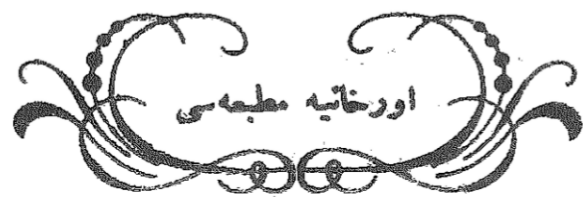
Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Yazma No:	191000
Tes. No:	330

صاحب و ناشری :

کتابخانه سودی

استانبول - باب عالی جاده سی

۱۳۴۰

اقتصادی علتیغز

D.

3893

- ۱ -

بر حسب حال

نظریہ جیلک - غرب علماسی - وضاحت اقتصادی من - مترق ملتک
غایہ سی ، بزم ہدفزہ .. مات و عملکتک احتیاجاتی - نظریاتک تطبیقی امکانی -
فعلیات اولان احتیاجز - فکرلک قیمتی و امکان تطبیقک درجہ سی - اقتصادی
سفالتمزہ چارہ - مثبت و عمل فکرلک - ملتک اضطراریاتی - وطنک اعماری -
اقدام و تحمل - افرادک وظیفہ سی - یابانجیلرک ملہم فکرلک - شرائط حیاتہ
واقصدیہ من - اقتصادی ترقینک لزوم حیاتہ سی - دشمنلرہ جرات ویرہن
سبیلرہ .. اقتصادی دوشکونلکمزک نتیجہ لری - ترقیات و اختراعات مدنیہ -
حق اندیشہ لری .. ظفردن صوکرہ انتباه و اعتلا لازم - سفالتک یاراتدینی
مصائب - اقتصادی استقلال - ماضینک خطئیاتی - خسیس منفعتلر اوغورندہ
اقتصادی اسارت - تاریخی شائبہ لری - یابانجیلرک نفوذ اقتصادی - دیورولہ
مایان احتراصات - حادثاتک آنہ جق درسہ لری - بویوک ظفردن اقتصادی قیمتی -
وطنہ اک بویوک خیانت - انتباه چارہ لری - متخصصلرک ہیئت اجتماعیہ دہ
موقی - عالم کچینن عاجزلر - شخصی احتراصلر - خسیس قازانچ یوللری -
ملکتی ببادن کالہ میراث سفاحت صافانلر - بودجه نہدر؟ - افلاس سیاسی -
امور مالہ منوی ادارہ و اصلاح قابلیت - نظریات و مؤلفات اقتصادیہ تک
تطبیقاتدہ قیمتی - مل فلاکتلرک باشلیجہ طاملری - حیات مجادلہ سنک
قدسیت و اہمیت .

عصر لر دنجری صایسی بلایسز فلا کتلا ایچنده ازیلان ، پتیریلان تورکک صوگک نسلانی تهیدید ایدن تهلهک لرك اگ بو یوکی اقتصادی علتلر یزدر .

سائر ملتاردن هر شیدن زیاده اقتصاداً کری قلمه نرك سببینه آراشدیرانلرك فکیرلرندن ، مطالعه لرندن بر فائده حاصل اولمادینی و مثبت بر نتیجه الده ایدیه مدیی بو کونکی وضعیتیمزله ثابتدر . چونکه بو فکیرلرك ، مطالعه لرك مهم بر قسمی یابانچی اثرلردن طوبیلاشمش و مملکتیمزده شیمدی به قدر تطبیق ایدیه مه مش نظریه لر دن عبارتدر .

فریبته یاشایان اقتصاد علملری کندی مملکتلرینک وضعیتینی ، استقبالی احوال طبیعیه سنی دوشونه نرك منسوب اولدقلری ملتلك احتیاجلرینه کوره آتیلرینی تأمین ایدیه نك اساسلر ، اصوللر تحریرینه قویولمشلردر . اونلر حالاً استحصالانک ، اقتصادی ترقیاتک صوگک مرحله سینه واصل اولدقلری ایچون حالدن زیاده استقبالی دوشونمکده .

درلر . حال بوکه یوقسوللقدن باشقه برشی طانمایان ، نهایتسز محرومیتلر ایچنده ابتدائی انسانلر کی یاشایان تورکک بو کونکی حیاتی قازانمق مجبوریتیمزده در . آجلق ، سفالت ، یوقلق ، اولوم تهیدیدی آلتیمده نسل آتینک مستقبل احتیاجاتی ، اقتصادی انکشافی دوشونه نك حالده دکلدر . . . . کونک مبرم احتیاجلری تأمین ایدیه دیکجه آتی ایله علاقه دار اولمق ، فردایی دوشونمک امکانسزدر . حالک احتیاج واضطرارندن وارسته قالان انسانلر ، ملتدردرکه بو کونی دوشونمک لزومندن مستغنی قالدینی دقیقه دن اعتباراً یارین ایچون چالیشمق اقتدارینی کسب ایدیه بیلیرلر . استقبالك ایلک مرحله سی حالدر . بو کونکی

حیات مجاہدہ بندہ موفقیت کو سترہ مہ یوب عاجز قالانلرک یارین داھا
 یو یوک برہزیمتہ اوغراہ جقلری محققدر .. غریب ملتیرینک بر چوقلری
 اقتصاداً پک چوق رقی ایتدکلری ایچون عالملرینک دوشونجہلری ،
 سعلری ، غاپہلری ؛ یوکسان جمعیتلری داھا زیادہ یوکستمک، صوک
 درجہ پی بولان استحصالانی داھا چوق آرتیرمق ، ملی فعالیتی تنظیم
 ایتک ، ذاتاً نافع صورتدہ قوللانقلری ملی سرمایہ پی داھا قائدہ لی
 شکلدہ استعمال ایدہرک تزییدینہ جارہ لر بولق کبی اساساً اقتصاد
 ساحہ سندنہ ایلریلہ مش اولان خلقی داھا ایلری سوق ایتک املنہ
 معطوفدر . بزم بو کونکی ابتدائی وضعیت اقتصادیہ من غریبک متری
 ملتیری ایچون پرقاچ عصر اولہ عائد برماضیدر . شہہ سزکہ : اقتصادک
 مرزمان و مکان ایچون تطبیقتہ امکان اولان بر چوق عمومی قاعدہ لری
 واردر . فقط ملتک روخندن ، احتیاجندن ، سہجہ و سویہ سندن
 دوغہ جق اصوللرہ مساعد بر زمین حاضر لامادجہ او عمومی قاعدہ لردن ،
 نظریہ لردن استفادہ ایتک ممکن دکلدر ... باقیمسزلقدن ، ہمئسزلکدن
 ایصسز چوللرہ بکزمہ یں آفادولینک چتین بوللارندہ ائک ابتدائی وسائط
 نقلیہ دن اولان قاغیلر قدر ایشہ یارامایان صوک سیستم قامیونلر کی
 بو خراب کیمسہ سز ایللردہ غریبک متکامل افکار ونظریاتی تطبیق ایتک
 مشکلدر . بلکہ یارین وطنسز اقتصادی برانکشافہ مظهر اولور . واوزمان
 متری مملکتلرہ فیض ویرن اقتصادی قانونلر مملکت مزددہ ساحہ تطبیق
 بولور فقط بو کون نظر یاتدن ، فرضیاتدن زیادہ تطبیقات و فعلیاتہ محتاجز ...
 بزم اقتصاد عالملرینک نہ قارنی طوق ملتیری اویالایان فرضیہ لری ، نہ بزم
 حالیمزہ اویمایان نظریہ لری لازمدر . بزم عصر لردن بری بر میراث منڈات

كېي نسلدىن نسلگە انتقالايدىن سىڭىزگە ئىقتىسادىمىزنىڭ سىڭىزگە تەيىن قىلىشقا
 ۋە چارەلەر ئارقىلىق مەجبۇرىيەتتە يۈز بەرگەنلىكىنى : بولغان چارەلەر ،
 تەشەببۇس ئىدىيە بىلەن ئىقتىسادى خىستەلقلىرىمىزنى تەدۋىيە يازاملىق ۋە قابىلىت
 تەتبىقىيەسىنى قوللايدۇ . نەقدىر پارلاق بىر فېكىر اولورسە اولسون مەھەللىگە
 بىر سەبب ۋە مەجبۇرىيەت تەختىدە يەنە جەمئىيەتتە تەتبىقىيە ۋە بىر فائىدە تەمىنە
 امكان اولمادىقنى مەشغۇل نە يە يازار . . . جەمئىيەتتە جەمئىيەتتە مەھەللىگە
 اولان مەسئەلەلەردە فېكىرلەرنىڭ قىممىتى امكان تەتبىقىيەنىڭ دەرىجىسى ۋە تەمىن
 ئىدىيەسى مەھەللىگە ، مەدەنىي نەتىجىلەرگە تەيىن ئىدىيە بىلەن . كەڭ مەھەللىگە كۆرۈن
 فقط تەتبىقىيە قائل اولان بىر فېكىر ، فى الحال ساھە تەتبىقىيە بولامايان كە
 بولمىگەن فېكىر بىلەن كەڭ مەھەللىگە . . . بىنا ئىدىيە مەھەللىگە بولمىگەن
 باشقا خراب ۋە پەرىشان ئىدىيە ، تەمىن كەڭ بولمىگەن مەھەللىگە كۆرۈن
 مەھەللىگە بولمىگەن بولمىگەن ۋە مەھەللىگە بولمىگەن مەھەللىگە ، مەھەللىگە
 تەشەببۇس كۆرۈن كۆرۈن كۆرۈن ئىقتىسادى سىڭىزگە ئىقتىسادى سىڭىزگە ئىقتىسادى
 نەھەتتە يۈز بەرگەنلىكىنى . . . ئىقتىسادى تەتبىقىيەنىڭ مەھەللىگە مەھەللىگە
 مەھەللىگە بولمىگەن . لېكىن ئوقۇر چوقى سىڭىزگە مەھەللىگە مەھەللىگە :
 بولمىگەن فېلىق بولمىق ئىچۈن بولمىگەن مەھەللىگە مەھەللىگە مەھەللىگە
 كەڭ مەھەللىگە تەيىن قىلىشقا مەھەللىگە مەھەللىگە مەھەللىگە . . .

ۋەتەننىڭ بىلەن دورلو مەھەللىگە پارچەلەنگەن ئىقتىسادى تەمىن قىلىشقا
 ئولمىگەن فېلىق كۆرۈن بىر مەھەللىگە خەلق كېي ئىدىيە بىلەن مەھەللىگە مەھەللىگە
 مەھەللىگە بولمىگەن ۋە يازان قەلەمگە مەھەللىگە تەمىن قىلىشقا مەھەللىگە
 بولمىگەن مەھەللىگە . بىر فېلىق كۆرۈن بولمىگەن مەھەللىگە مەھەللىگە مەھەللىگە
 مەھەللىگە ؛ تەمىن قىلىشقا مەھەللىگە مەھەللىگە ، تەمىن قىلىشقا مەھەللىگە .

نه هائله نك دو كديرديكي كوز ياشلرنن بر دامله ا كسيلير ، نه مضطرب
ملتك فریادی كسيلير ... بو كون مملكتك پریشانلغنی دویماق ،
كورمه مك ، طانیماق ایچون یالکز اهما و صاغیر اولق کافی گلز ،
بلسکه روحسز بر جسد و بو وطن و ملته علاقسی کیلیمش بر شخص
اولمالیدر .

صارارمش صولمش ، چيله چكمدن بیلمش ، هر كونكي احتیاجك
سرت صدمه لریله بلی بو كولمش ، شمندی په قدر عمرنده بر كون بیله
كوله ممش و بو فقیر فقط هنیز طوبراقلر ایچون هر شینی فدا ایتمش
ملتك ؛ یانمش بیقیلمش بر ویرانه په جوریلش اولان وطنی اودنیایی
حیرته بر افان عزیم و ایمانیله اعمار ایده جگنه آرتق قورتاردینی کی
یاشانماسی ده بیله جگنه شه یوقدر .

وطنی قورتارمق خصوصنده بوتون ملتك کوستردیکی اقدام ،
و تحمك اوندی بری اقتصاداً یو کسلك خصوصنده عینی دقت عینی
جدیتله کوستریلسه حصول مقصده کفایت ایدر . مملکتی قورتارمقدن
غایه ؛ یاشامق و یاشامقدر . خلاصه : هر وطن اولادی سفالت
اقتصادیه مزك هم شاهدی هم محکومیدر . عالمی ، متخصصلریز ،
متفکرلریز مملتك یوزبیک اقتصادی دردندن بحث ایده جگنینه برتك
دوا ، برتك چاره کوستریلر . لکن دائماً کوز او گنده بولوندیریلماسی
ایجاب ایدن بر نقطه وار ؛ یابانچیلردن ملهم فکرلردن بو مملکت
شمندی په قدر فیض آلاماشدر . مترقی مملکتلرک دساتیر ونظریاتی
تطبیقه یلنمکدن ده بر فائده حاصل اولاماشدر . هر يك مترقی محیطنده
یاشایان انسانلرک شرائط حیانییه سی ایله بزم یاشایشلریز آراسنده کی

فرق بک بار زدر . اورالرده یاشایانلرک هپسی مسعود و صرفه اولمایه بیلیر .
 لکن دردلری ده دوارلی ده باشقهدر . بزدن بوسبوتون آیریدر .
 چونکه اومتقی دیارلرده نهر باقراج یوغورتی صامق ایچون سکیز
 ساعتک مسافه بی قطع ایدن ، نه بوتون عمرینی آچاج کولکه سنده یاتمله
 کیره ن انسانلر واردر .

اقتصاداً یوکسالمک بر ضرورت حیاتیهدر . دورلو دورلوشکلره
 انقلاب ایدن تشکیلات اجتماعیه ناک غایه سی ملتری یاشاتمقدر . حقیقی
 ظفر ، مجادله اقتصادیه ده ، هر کونکی مجادله حیاتیهدر موفقی
 اولانلر گدر . حرب میدانلرنده قازانیلان غلبه عملکته ، ملته تعرض
 ایدن بر دشمنی دفع ایدر . حالبوکه هر احتیاجله عملکتک الیوبیوک
 دشمنی کی مجادله ایتمک ، و او احتیاجی تطمین ایله موفقیت تأمین
 ایله مک لازمدر .

وطنک ، ملتک ، هر شینک یاشامه سی و یوکسالمه سی اقتصاداً
 یوکسالمکه باغلیدر . هیچ شیهه ای دیلمه سین که دشمنلر مزه بزلی قولایجه
 محو ایتمک امیدینی ویره ن و اوزریمزه صالدیرتان فقیرلکمز ،
 دوشکونلکمزدر . اولنر یالکنز پارانک هر شینیه قادر اولدیغنی
 صاندیلر ، سفاتک کیردیگی ضعیف وجودلریمزله وطنه سپر اولدق ،
 قوللریمیزک درمانسزلی ایمانمیزک قوتندن هیچ برشی اکیلمه دی
 وبزلی هنرمزدن کری چورمندی ... فقط بز اقتصاداً دوشکونلکمزدن
 متولد نقصانلری قانله ، صاییمیز قربانلرله تلافی ایتمک ...

اقتصادی بر انکشافه مظهر اولمادجه عصری ترقیاتدن استفاده
 ایتمکه امکان بو قدر . هر کون یکی بر خارقه ابداع ایدن غریبک بو کونکی

معظم سرمای مدنیقی اقتصادی بر انقباه اوزرینه قورولش ینه اقتصادی ترقیات سایه سنده یوکسه مشدره . هراختراع ، بشرك مجادله حیاتیده قازاندینی ظفرک ازی بر آیده سیدر .

یاشامق ، دشمنلرک تسلطلرینه قارش قوعق ، استقبالدن امین اولق ایچون هرشیدن اول موقع اقتصادی تآمین ایتمک لازمدر . . . .
 ضعیف بر فیه عارض اولان خسته لقلرکی اجتماعی محیطلر ، بر ماق خراب ایدن عامللر ، فیه جمعیتی ضعفه اوضراتان مجادله لر ، مقاتله لر ، شورش و فساد ، اختلال و احتراض هپ اقتصادی دوشگونلرکدن ایلری کلیر . . . . تاریخ صحیفه لرینی چویرمه که حاجت یوق . بز بومصائبک آز زمانده برچوغنه شاهد اولدق . . . . بوکونده دنیاره حیرت ویره ن بر ظفر قازانمش ، هر طرفدن بر سیل بلا کی اوزریمزه صالديران دشمنلری هزیمته اوضراته رق محقق بر اولومدن قور تولمشکن نشسته ظفرله پارلایان کوزلرمزده بلیره ن براندیشه وار . . . . بوعومی اجتماعی بر قاعده در . وطنی اندیشه لر ، بر طرف ایدیلدی کون شخصی اندیشه لر اویانیر . بویوک تهلککلر آتلا تیلدقن صوکره کوچوک تهلککلر کوزه چارپار . فیکرلر ، نه قادار آجی اولورسه اولسون صمیمیتی ، وضوحیه اولجیه بیلیر . سقاریا دوکولن شهید قانیله یا تاغندن طاشدی ، یشیل بورسه قانه بویاندی ، آنادولی بئش یوز سنه اوله عاند کیمسه سز تاریخی خرابه لره دوندی ، هر بویا ؛ بر قاق یاوروسنی جکرنندن قوباره رق ملته باغشلادی ، تاریخده نادر تصادف ایدیلن بو مدهش جدال ؛ ملتی ، مملکتی قور تارمق یاشامق ایچوندی ، یوز بیگلرجه وطن اولادینک اولومی و ایرماقلر کی آقان قانیله پک بهالی په مال

اولان ظفر؛ قالانلارڭ حيات و سعادتى ايجوندى . بوظفر اقتصادى اقباه و اعتلامزه خدمت اتمزسه سرايدىر . نتيجه اعتباريله آجالقدن ياخود سفاتك ياراتدېنى بىك دورلو اولومدن بربله اولمككە دشمن قورشونيه اولمك آراسنده بويوك بىر فرق يوقدر . بىر شىمدى بجر مھىطك اورتەسندە خلاص احتمالى اولمايان مدھش بىر قاصيرغەدن قورتولمىش قىسازدەر وضعىتقندە بىر اولوم تھلىكسى بىر طرف ايدلدى . فقط ساحل سلامتە ، زواللى آنادولينك ، زواللى وطن اولادلرينك آدىنى بىلەبىلمىدىكى حظوظ و سعادتلرى تامين ايدىن مدىتە ناسل ايرىشە جگىز ؟ . عصرلر ك امواج قھرىنە كوكس كرك نھايت پارچەلانان وطنك انقاضى قورتاردىق . . . صوك قالان پارچەنى آلغىزدن چىقارماق ، دشمنلر ك مھىنانە تعرضلرېنە اوضارماق ، مسعود و صرفە ياشامق و فلاكتلر ك تكررېنە سد چكملك ايستەيور ايسەك مەرشىدن اول وضعيت اقتصادىە مۇزى اصلاح ايتلىز افاكارانە مجادلە مۇزك ھدفلىرىدن بىرە اقتصادى استقلالزە نائل اولمىدى . . . اقتصاداً يوكسە مۇزسەك ، كندى منافع ئروتمۇزە ياشامق ، كندى احتياجانمۇزى كندىمۇزى تامين ايتك قابىلىتى كوسترە مۇزسەك يارىن بىر چوق قان دو كرك آلە ايتدىكمۇز استقلاليمۇزى كندى احتيارمۇزە ترك ايتك ذلتى ارتكاب ايدە جكمۇزە شېھە يوقدر . . . باشقەلرېنك مساوتقنە عرض افتقار ايدىن ملتۇر ، استقلالدىن فداكارلىق ايتك مجبور قىقندە دىرلر . . . عصرلر جە اغيارك اقتصادى ياردىملىرىلە ياشامق اضطرارندە قالان اسكى عثمانلى سلطنتى استقلال ماليسنى تىماماً غىب ايتدى ، بوسبوتون اجنبى وصابتى آلنە كېرەك قىدر ألىم دركەلرە

دوشوردی ، مشروطیتدن سوکره مالیه منری وصایت مطلقه آلتنه قویه جق اولان « خزینه دارلق » اصولی بر دولت دکل ؛ بر تجارت مؤسسہ سنک بیله استقلال مالیه سیله قابل تألیف دکلدی . مالیه ناظر لغندن زیاده کنددی حسابنه سیمسارلقده قابلیت کوستره انقلاب طفیلیلرندن بری کندیشی اقتصاد متخصصی طایفه رقی خسیس مقصدلر اوغورنده بو خزینه دارلق اصولی اولانجه طلاقیه مدافعه ایتمش ، قبولی پک زیاده التزام ایله مشدی مع مافیہ دولتک ، استقلال اقتصادیه سنک زوالنه ، مالیه سنک انحلالنه خارجدن چالیشانلردن چوق داخلدن اوضاشانلر واردی ، باشده تاجدارلری اولدینی حلاله وزیرلر ، ناظرلر بو کونک اسراف وسفاخته ملت و مملکتک آتیشی فدا ایتمیلر . خسیس . ذلیل منفعتلر مقابلهنده استقلال مزیده ، استقبال مزیده تهلیکه یه قویدیلر ، نهایت کندیلری دبدبه وطننه ایچنده کوکل اکلندیرمک ایچون ملتہ فحیح عاقبتلر حاضر لادیلر . تاریخمیزک محیفه لرنده منافع خسیسه ایچون مملکتک منفعتنه مغایر اوله رقی خائن وزیرلری دلالتیه حکمدارلرک بیله تعهد آلتنه کیردیکنی بو امله مخالفت ایدن وطنپرور دولت رجالنک غضبه اوضا دیغنی قید ایدن شائبه لر وار . اقتصادی اسارتمز اومرتبه لره واردی که : بابانچیلر بزدن زیاده مملکتتمزله علاقه دار اولمغه هر ملی تشبتمزه سدچکمکه ، صنایع و تجارتیزک انکشافنه مانع اولمغه بو عزیز طوپراقلری تصاحب ایتمکه ، مملکت ملک مستقللری کبی بربرلریله محاسده استرقابیه یه کیریشمکه ، اوزلاشمغه باشلادیلر ، یالکنز استقلالیزک شاهدی اوله رقی سہای وطنده داغعلان بر قیرمیزی باراقی قالدی . استحصال ایتمکلری

برامل ، استیصال ایده مدکاری بر منفعت قلمادی ، برم اسارت اقتصادی‌ه‌مزه مقابل اونلر قاهر بر حاکمیت تأسیس ایتدیلر ووطنك اوزاولادی آجلاق ایشسزلك ، سفالت ، محرومیت ایچنده سورونورکن مملکتک ثروتندن ، سعادندن ، هر شیتندن استفاده ایتدیلر . یابانچیلرک دبدبه وآلایش حیاتی یاننده ملت ؛ حقیر بر قافله اسرا منزله‌سنه ایندی ... یالکز یابانچیلرک عاطفته آووج آجان بر زمیره دائماً صرفه ومطمنن یاشادی ، لکن هیچ بردورده نه حامیلری نه کندیلری ملق صویق احتیاجنی تطمین ایده‌مدی ، نه سرایلر ، نه خزینه هیچ برشی کوزلرینی دویورمادی .

تاریخک بر تکرردن عبارت اولدینغی چوقدن سویله‌مشلر . فقط تاریخ یالکز بر تکرردن عبارت دکدر . تاریخ استقبالك ده رهبریدر . ماضی‌نی نسیانه کومک ، کچمشاره لاقید قالمق استقباله کوز یومقدر ... عینی نهاسکلی یولاره دوشمه‌مک ، عینی اسارته مصاب اولمامق ایچون چکیلن چیلر ، آجیلر ، ألملر اضطرابلر اونو- تولاملیدر . . دولتک حاکمیتی هر فرصتدن بالاستفاده بالطله‌لایان مداخله اجنبیه‌ک باشلیجه سیلرندن بری مملکتک اقتصادیاتنه حاکم بولونمه‌لریدی ، اساساً کندی مملکتلرینک خارجدن مخرجلر ، مستملککلر بولمق املنی تعقیب‌ایدن غرب‌دولتلری استهداف ایتدکاری یرلری اول امرده اقتصادی اسارت آلتنه آلدقن صوگره مدافعه‌سز وزبون بر حالدله کچیرمشلردر . بزده متغلبه‌مک ، وزرای سلطنتک غفلت داها دوضروسی خیاتی یوزندن عینی سیاسته قربان . اولمش . عینی کریوه اضمحلاله دوشمشدک .

نزیه قانلالرله یازیلان کتاب حیائیزک هیچ اونولیه جوق بک چوق عبرت صحیفه لری وارددر .

ماضی نی کوز او گنده بولوندیرمقله برابر بوتون قوتمزله اقتصادی، مالی استقلالیزی قیصقماق ، واوکا الارینی اوزاتماق جرأتنده بولونانلری، مقدساتمزله تجاوز ایتمش قدر نفرته قارشیلماق وطنی بر وظیفه در . بو ملت ملی مجاهده نك قازاندیردینی استقلاله دور استیلاده بیله نائل اولاماشدر . . اورته ده نه سلطنتک جبر واکراهی ، نه منسوینتک ظلم تعدینی نه ده اغیارک بلیه مداخله سی وار .

بو ظفرله ملتک او گنده نامحدود بر اعتلا و تجمدد ساحه سی آچیلمش اولویور . تاگرینک تصورمنزک بیله ایریشه میه جکی درجه لرده بویوک اولان لطفندن استفاده ایتماک آتی ایچون چالیشماق جدا عفوایدیلز بر خطادر بویوک بر کفران نعمتدر . یا عمقدن ییتمق ، یا شامقدن اولدیرمک قولایدیر . دشمنلرک بیرنجی طیرناقلرینک آراسندن خوز- یزانه مجادله لرله قورتاریله بیلین وطنی یا شامق ایچون دون قانمزی آقیمقدن چکنم دیکز کی بو کون ده آلمزک ترینی ایثار ایتلی یز خیانت وطنیه نك اک بویوکی وقتنی بوش کچیرمک عطالت و مکسنت ایچنده اویوشوب قالمقدر .

فی الحقیقه شو خراب ایلارده اجتامی، اقتصادی هیچ بر تشکیلاتمز یوق . . . پایانسز بر چولک اورته سنده قالمش نه یا باجغنی ، نزیه کیده جگنی کسدره مه یین رهبرسنز سیاحلر کی یز ملتک حضور و رفاهی، مملکتک عمران و انکشافی اقتصاد آترقی تعالیسنه باغلیدر . بر دستور اعتلا کی هر یرده بوندن بهت اولونیور .

لکن بو رفاه وانکشافی ناصیل تأمین ایده بیه‌جکزه . بوراده بوتون متفکرلره ، عالمره خصوصیه متخصصلره ترتب ایدن بر وظیفه وار : اوده اقتصادی ملت‌پرستی تحلیل ایده‌رک قابل تطبیق مثبت فکرلره ملته رهبرک ایتکدر .

نظریاتیمیلر هیچ بر زمان میدانه مادی بر اثر قوی‌مایان مفکوره‌لری بر طرفه براقه‌رق دوشوندکاری فیلیاتله تثبیت ایتمش اولانلره ترك موقع ایتمیلدرلر . بو وادیده یازی یازانلرده تألیف وترجمه‌دن واز کچهرک خلقت روح و احتیاجندن و مملکتک طیبی ، اجتماعی شرائط حیاتی‌سندن دوغان اساساته ، وقوف و تجربه‌یه مستنده اثرلر میدانه قوی‌مایددرلر که : ملته اقتباهنه مملکتک عمرانه ، وضعیت اقتصادی مزرقه اصلاح و تکملنه خدمت ایده‌بیل‌سین ... کچن عصرلرک عالم‌لری حادثات اجتماعی‌بی‌کندی دارالمساعیلرنده بر طاقم فرضیات نظریات ، احتمالات ایله تحلیل‌یه چالیشیرلر ، حقایق عامیه‌یه وصوله اوغراشیرلردی . تجربه‌یه مستند اولمیان بو افکار و مطالعاتک فعلیات ساحه‌سنده خطاسی ، اکثر یا هیچ بر قیمتی اولمادینی کورولوردی . حال بوکه : زمان حاضر عالم‌لری هر شئی یقیندن تدقیق و تحلیل ایده‌رک حقیقی مثبت نتایج علمیه‌یه دسترس اولمقدم‌درلر . دینیله بیلیر که : عصری علومک منبئی ؛ تماس ، مشاهده ، تجربه‌در . ملتی‌بالکتر علمیه ، عرفانه تجهیز ایتکده کفایت ایتمز . مکتسبات علمیه‌سندن حیاتی قازانمق بولنی اوکر تمیلدر . یوقسه علم ، بو‌گونه قدر اولدینی کی آچلقدن اولنلره بالکتر وسیله . تاخر اولماملیدر . چوق بیلوب برشی یا به‌مامقدن آز بیلوب بیلدیکندن استفاده ایتک اولادر . بر علمک عالمی اولمق تطبیق‌اتنده مطلقا موفقیت تأمین ایتک

ایچون کافی دکلدر ، برفنک نظر باتنده یوکسک بر موقع صاحب اولانلرک تطبیقاتنده عجز و خسرا نه اوغرادقلری کورولمشدر . اداره سزلکک ، وقوف سز لاش ، خلاصه « دهرک هر دورلو مصائبک ، اضطرانی چکن ملت ، بویله عالم کچین عاجزلرک تعمیری مشکل بلکه غیر ممکن فنا . لقلرینه ده هدف اولمشدر . مثلاً کونک برنده خلقک معنادی اولان توکل و تسلیمتندن و اطرافنی آلانلرک جهل و غفلتندن بالاستفاده یوزنده دیکیلی بر آغاجی بیله اولیان ، اونی اداره ایتکدن عاجز آج سفیل بر زواللی ؛ نه یابدیغنی بیلمز عینی درد احتیاج و همیشه ایچنده یو وارلانان بر سورو مستویلرک یاردی بیله یوکسکلی ملتک مقدراتنه حاکم اولدی ، مالیه ناظر لغنه قدر ارتقا ایتدی ، تطمیننه امکان اولیان بوبوک بر حرص و اشتها ایله ایشه باشلادی . مملکتی باباسندن قالمش بر میراث سفاقت صاندی . ذاتاً مستغرق دیون اولان ملتی ، میلیو - نلرجه لیرا استقراض ایدرک آلتندن قالقیله میه جق درجه لرده آغیر بر بورج آلتنه سوقدی . قومیسون آلق حرصیله یاییلان بو استقراضلر اودرجه پی بولدی که : فاضی ، واردات عمومی مملکتی آشدی . استقراضله پارا تدارک ایدمه مدیکی زمانلرده ال چابوقلغیله اجدادک بر چوق امک صرفیله وجوده کتیردیکی قیشله لری ، میدانلری ، زرهلیلری حیثیت دولت مملکتی دوشونمه دن بر آووج آلتونه صاندی ، ملتک رفاهنی ، امور مالیه منرک اصلاحنی خاطرینه بیله کتیرمدی . بودجه نلک مناسی وارداتی مصارقاته تقابل ایتدیرمک دکل ؛ بر مصرف جدولی تنظیم ایتک ایش کی متبادیاً مصرف قپوسی آچهرق یگی یگی استقراضلره زمین حاضر لادی . بو اقتصاد متخصصنک اجرا آنی باباسندن قالان

ثروتی اداره ایده میهرک ساتوب صاومقاه ، بورج ایتمه که کچین سفیه وسفیل بر میراث یدیدن فرقلی دکلدی . یالکز نتایج آلمهسی اعتباریله آراده بو یوک برفرق واردی ، میراث یدینک اداره سنزلکندن دوغریدن دوغری به متأثر و متضرر یالکز کندیسیدر . حال بوکه بو اداره سنزلک بو افلاس سیاستیله مملکتک آتی و مقدراتی علاقه داردی ، معنای اولدینی اوزره ایلك فرصته اجنبی دیارلرینه التجا ایده بیله جکندن امین اولدینی ایچون مالیه منری افلاسه سوق ایتدی . ملقده مملکتی ده آغیر تمهدلر آلتنه سوقدی . نه عمران نامنه برشی یاییله بیلدی ، نه اورته یه بودجه یه بگزه ر برشی قوندی ، نه حکومتک مصارفی بر ساتیم تنزیل ایدیله بیلدی . نه ده واردات دولته برشی علاوه ایدیله ی . علمندن ، عرفانندن ، مهارت و درایتندن کندیسندن باشقه کیسه برشی آگلامادی . خزینه ک ضرورتی ملکتک سفاتی آرتدی . . . ذاتاً عمرینی محرومیت ایچنده کچیره ن کندی حیاتی تنظیم و تأمین ایتمکدن عاجز اولان علی الماده بر شخصیتده مملکتک مالیه سی اداره و اصلاح قابلیتی آرامق فاحش برخطا ایدی . ارتکاب ایدیلن بوتون خطیای کبی بوده ملته پک بهالی یه مال اولدی . دنیاده ارقامک میدانه قویدینی غیر قابل اعتراض حقایق او قدر بلاغته هیچ برشی افاده ایده من . بو سوزلرک واقعه درجه مطابقتی ارقامله هر زمان اولچمک قابلدر . وقوعات و حادثات کوستریورکه :

نظریات و مؤلفات اقتصادی نیک حافظ کتبی اولق بر ملکتک اقتصادیاتی اداره و اصلاح ایتک دکل ؛ کندی قارتی دویورمق قدرت و قابلیتی بیله ویرمیور .

صمیمی حسب حالز آراسنده یقین بر ماضی به عائد اولان بوفضایحی
موضوع بحث ایتمکدن مقصد؛ عقلی ابرمهینلره بر موقع و اعتبار
ویرمک ملی فلاکتلرک باشلیجه، عامللرندن اولدینغدن عینی خطائک
تکررینه میدان ویرمه مک و کوستریشه، آلایشه قایلماق ایچون
میلیونلره مال اولان بوجبع مثاله نظر دقتی جاب ایتمکدر. اقتصادی
موقعمز صلاح کسب ایتدیجه، بویوک ظفر مزدن اومدیغمز اقباله رفاه
وسعاده نائل اولامایز. بوساحره، تأمین موفقیت ایچون؛ بر طرفدن
نقصانلریمزی علتلریمزی، خطالرمزی تدقیق و تحلیل ایده رکن دیگر
طرفدن چاره لر تدبیرلر دوشونمک. چالیشمق، چابالامق ایجاب ایدر.
مجادله، حیاتک مجادله، وطنی قدر قدسی بر وظیفه اولدیغنه ایمان
ایتملیز. . ذات، مسکنت، سفالتله کچن بر حیاته اولوم بیک کره
مرجعدر.

عطالت

تدقیقات و مشاهدات - دور استیلاضه بر نظر ... - ماضینک آثار
و آبدائی - تاریخی بر مقایسه - فتوحات و دیانت سیاست - ماضیده وضعیت
اقتصادیهض - احتیلاى اقتصادى - ملی ثروتلر - عطالت و الیم نتیجه لری -
وطنک عمران قابلیت و منابع ثروتی - فعالیت ملیه نك تربیدی - جمعیتك آهنگنی
تهدید ایدن مضر عنصرلر - عطالتی دوغوران ذهنیت - قانونلر ضلک نقصانی
- جراحی مسلك و صنعت اتخاذ ایدنلر - صلاح چاره لری - سى ... - سعبه
دائر غرب عالمینک افکارى - حکومتک وظیفه سی و اجرا آتک مملکتک
اقتصادیاتی اوزرنده کی تأثیراتی - حکومت و ملتک مناسبات اقتصادیه سی دره
بکلی مفکوره سی - تحصیل و تربیه نك و طائل محیطنک اقتصادى تأثیراتی -
قانونلر ض و صورت تطبیق - عدلی مساعهلر - سعبک اقتصادى اجتماعی اهمیت
- سوبه و سعبه سی یوکسلن سببلر - استقبال اندیشه سی - جمعیته مضر اوله رق
باشامه سی اعتبار ایدنلر - اقتصادى ظفرک یولی ... - اقتصادى انحلال، عصرى
ترقى - حکومت مؤسسسه لری - جمعیتک منافعی وقایه ایدن قوت - مستبد
اداره لرك اقتصادى تخریباتی - خلقک حیات و حریت و ثروتک مصونیتی -
خلفدن دوغان حکومت - ماضیدن آتله جق درسبلر - حکومت نه در ؟ -
حکومت مستبده ذهنیتی - حاکمیتک طرز تلقی سی - خلق و حکومتک مشترک
غایه سی - سفالتله مجادله ... - ملت خراب ، مملکت ویران ... - حکومتک
رهبرلکی - بویوک تولاک - سفالت قربانلری - خلق و حکومت - ملتک ضعفی ،
حکومتک عجزی - عطالت ، مسکنت ! - انسانیتک اگ یوکسلک سعبه سی -
غایه تحصیل ... - اراده سزک ... - اقتصادى سفر برک - بابانجی عناصرک
قدرت و تمهید اساسی - خلقی عطالتله سوق ایدن حاملر - معانی و مأموریت دردی -

سٺن ذڪارو، احتياج سائنسي - مسٽر ادارو لڳ استناد ايندڪاري قوت - خلاص - اقتصادي مبارزه - حڪومتڪ اقتصادي مجادلده حصه اشٽراڪ و مسٽوليتي - خلاص آئي ادارو اين ملٽ... قيلجلاڪ قيننه مسٽوليتي سلاح لڳ چائيديني ڪون - جهيتي بوڪسته جڪ عنصر لڳ - اقتصاد اوردولري - اقتصاد قهرمانلري - ملٽڪ قابليت اقتصاديهي - سي وٽيات معجزه لري - يابانجي عنصر لڳ اسباب تفرق - جاعت تشڪيلاتي وماهيتي - انسان لڳ عزتمنده ڪي قدره و عظمت - عبرت صحيفه لري - ناصل چالشمالي بز... مجادلده اقتصاديهيده عناصر موقيت - حيات مأموريت... - ياپيلان تسيقاتلر و نتايج عمليه سي - صنعت و تجارت ساحه سي - اقتصادي مجادلده ايلڪ مدد ا - غايه و وصولي ايجون... - حيات مبارزه سندن موقيت عاملري .

برچوق عصر لڳ دڻيري مملڪتڪ عمران ورفاهدن محروم قلماسنڪ وسفالت اقتصاديه منڪ باشليجه سبي عطالت در .

اقتصادی ملٽريزم، آراستنده اڪ مههي اولان عطالتله شيدتله مجادلده مجبورز... اثرمنه علمي، نظري قيمت ويرمڪدن زياده وطنڪ سينه سنده ياپيلان تدقيقات و مشاهداته استناد ايندڪ عملي بر ماهيت تامين ايتڪ املنده اولديمنز ايجون وطني بر حسب حالدن عبارت اولان شوسٽر لري بازار ڪن باشقه لرينڪ باشقه جمعيتلر اوزرنده ڪي تحليلات و تقبعا نه يقيندن ڪورديڪمز ما حاصل تدقيقاتي ترجيح اينده جڪمز شهبه سزدر .

دور استيلاده هر يگي قوريلان زنڪينلشن ملٽر ڪي مملڪتڪ اعمارينه چالشميلدي فقط او زمانلر وجوده ڪتيريلن اثرلر، فڪر اهمار دن زياده ظفر لڳ تامين ايتديڪي حدسز حسابمنز غنائمڪ و خاڪڪ رفاه و سفاهته تمايلنڪ تيجه سيدي. خلاقڪ قازانجڪ، حڪومتڪ واردائنڪ مهم بر قسمي غنائم تشڪيل ايندردي . اسٽحصالاتڪ

تزییدی ، استمالا کاتک تنقیصی ، ادخالات اخراجات مسئلهلری ، سرمایه نك فعالیتنی وملی استعدادلرک انکشافنی تأمین ایتک ، وطنک طبیعی منابع ثروتندن استفاده ایله مک کی اقتصادی اندیشهلر نه خلق نه حکومتی مشغول ایتزدی ، او عصرلرده ضرب ملتلری ده ایکی اللری قانده بربرلرنی بو غمقله مشغولدیلر ، یا بقدن زیاده ، یا قغه ، بیقیمغه اوغراشیورلردی . اولره نسبةً اک بویوک فیض وقوتی دیندن آلان اجتماعی تشکیلاتمز چوق مکهملدی ، لکن ملاتک حکمدارلرندن ملهم عمدسی یا لکیز عسکری ظفر واستیلادن عبارتدی ، هر پاییلان شی مراورته یه قونان اثر ، فتوحات و دیانت ایچوندی . هر دورک درجه عظمت وشوکتک شاهدی و بویوک خاقانلرک استانبولک شاهقه لرنده معلا برر تحت سلطنت کی یوکسلتدیکی تورک صنعت ودهاسنک لایموت طاق ظفرلری اولان جامعلر ، مملکته علم اوردوسی حاضر لایان مدرسهلر تورکک اوزمانکی سجه سنی کوستیر . تورکارده صنعت وتجارت ، دنیالقه میل ورغبت آرتدی . استیلا سیاست تعقیب ایتک ، بویومک ، ظفر قازانق دائما حرب و ضرب ایله اوغراشمق مجبوریتنده اولان بر خلقک سلاح و سکون محیطنده انکشافه مظهر اولابیان تجارت و صنعته فضله اهمیت ویرمسی ماده امکانسزدی . مع مافیه اجداد منرک عمرلرینک بر چوق زمانلری یووالرندن اوزاق جادیرلرده ، سرحدلرده ، حرب میدانلرنده کچدی بی حالده صنعت و تجارت خصوصنده بزدن چوق بختیاردیلر ، چونکه : کریلرده قالانلر ارکک قادین چالیشیر ، باشقه مملکتلره ، یا بانجی الارک صنعته محتاج اولمادن هر شیرینی یاپار ، یا قیشد برلردی ، تپه دن طیرناغه قدر کیلن ، پهن ،

ایچمان ہرشی تورکک امکیلہ میدانہ قونوردی ہرشی تورکدی۔ فقط
 بوکون صیغندیغمز اولرک کیرہ میدندن قبوسنک کلیدینہ قادر طاشندن
 طویراغندن باشقہ ہرشی یابانچیلر کدر۔ کییدیگمز البسہ ناک قوماشندن
 تیرہ سنہ حق دیکیشنہ قدر ہرشی باشقہ لرینکدر۔ یدیکمز شیلرک
 یاغندن صالحہ سنہ قدر ہیبی باشقہ مملکتلرک محصولیدر۔ بونک
 ص۔ وکی زریہ وارجق؟ بو حال دوام ایتدجکہ ایکی یقہ مزک بر آرایہ
 گلہسی، جیبمزدہ برشی قلماسی امکانی وارمی: ہر شیمزی یابانچیلر
 آلوب کو توریور۔ ہر شیشی یقیشدیرمک استعدادندہ اولان طویراقلرمن
 چوللر کی ہمتسز لکدن فیضسز، ثمرہ سز دوریور۔

اوت بیلہ یتمیور، آجاق، قیطلق تہیدی آلتندہ دنیانک
 تا اوبر اوجندن کلہ جک اونلرلہ ا اوزاقدہ کی انسانلرک مساعیسیلہ
 یاشایورز۔ مملکتسز بر زراعت مملکتی اولدینی حالہ عطالت،
 مسکنت سائقہ سیلہ اگ ابتدائی حوائجیمزی بیلہ خارجدن تدارک
 ایدیورز۔ مارسیلیادن پاناس، اسویچرہ دن سود، هولاندادن پنیر،
 صربیدن رومانیادن بولغار یادن ہر جنسی حیوانات ایتالیادن یمورطہ،
 دومانس حق قرانفیل، کل کبی ہر نوع چیچک وطنمزدہ ادخال
 ایدیلہرک ثروت ملیہ آووج۔ آووج اجنبی مملکتلرینہ آقیور، بونلر
 وطنمزدہ استحصال ایدیلہرمن، اکیلہرمن، یقیشدیریلہرمن شیلرمی؟
 بونلری استحصال ایچون دہ فنک، صنعتک قولای قولای احاطہ
 ایدیلہرمن ایچہ لکری مدینت حاضرہ ناک عقللری حیرتندہ بر اقان
 اختراعاتی، ماکنہ لریمی لازم؟۔۔۔ عجزک، عطالتک، دوینوسزلرنگ
 بودر جہسی ناصل تاویل ایدیلہ بیلیر؟۔۔۔ اورتہ دہ نہ بر شیشی بیلن،

نه بايان، نه او كرنك ايستين وار... بوو الرمنى قورمق، بيه جكمزى
 كيه جكمزى تدارك ايتك ايجون ده يا بايجى اللره محتاج بر وضعتنده ز...
 ملي ترقى، ملي تعالى، آنجق ملي فعاليت سايه سنده الله ايديله بيلير،
 يالكز افرادك حيات و موجوديتي دكل؛ ملتلكده حياتي حركت
 و فعاليتلريله قائمدر... قوللري جالشمايان، دماغى جالشمايان بر ملت

را كد صولر كه تفسحه، محق بر زواله محكومدر. اجدادك يادكار
 همق اولان آثاره بر طاش علاوه ايده مديكمز كهي بادانا سنه بيله
 قدرتمز يتمور...

ماضيده آناطوليناك هر ولايتي كنديني اداره ايده ردى و هر
 ولايتك طبيعي، صناعي بر خصوصيتي واردى، احتياجاتي تطمين
 ايده جك مواد ابتدائيه يي حازدى. عثمانلى سلطنتك تاسسندن اول
 آناطوليله بر چوق كوچوك و مستقل حكومتلك تشكلايه و اوزون
 مدت حال انفرادده ياشايه بيلمه لرينه آناطوليناك قابليت ارضيه و ثروت
 طبيعيه سنك بر عامل مهم و مؤثر اولديني اوتدنبرو ادها ايندلمكده در.
 بنسائ عليه يا غموريناك، نهرلرينك آزلقنه رخمأ حدودسز اورمانلري،
 حسابسز معدنلري، نهايتسز يايلالري، هنوزال سورولمه مش دفينه لري،
 جغرافى، اقتصادى مهم موقعيله دنيا نك الك فياض بر پارچه سى اولان
 وطنك بو خزينه لري قارشيسنده سيرجى قالمق؛ آنا وطندن آريلان
 ملكتمزده كي معدنلر، ثروتلر كهي كونك برنده يا بايجيلرك، جبالامه دن
 هيچ بر شيناك نه استحصاله، نه ده انكشافه امكان وارد. وطنك
 پترول منبعلرينك اوستنده قرا كاق كيجه لر ياشايان، كومور معدنلرينك
 ياننده صوتوقدن قاتيلان، زمره اوو الرنده آجلقندن صاراران خلق؛

فعالیتہ کثیر بلکہ ہونارہ ال سورولمکہ برقاچ عصر داہا کچسہ ثروت و رفاہہ ، حیاتہ یارایان بوتون پوشیلردن هیچ بر استفادہ ایدیلہ میہ جکی آشکاردر . بزى عصر لرحہ کریدہ بیراقان عطالت ، غفلت او یقوسندن باشمزہ این قاتل ضربہ لرلہ اویاندق .

قائلی طیرناقلرینی بوغازیمزہ کچیرمشکن دشمنہ صالدریق ، تا کرینک یاردیمیلہ اولومدن قورتولدق . بو مجادلہدہ قوللریمزک ضعیفی ، بذیہ مزک قوتسزلکی ، سلاھزک نقصانلغنی آکلادق . . . بو اکیکلری تلافی ایتمز و قوتلیمز سہک دہامدھش ، داہا قاضی بر ضربہ ییہ اوغرابہ جغمزہ شہہ ایتمہ ملی بز ، هنوز اوستمزده آغیر براویقوردن اویاتانلرک آغیرلنی وار . لکن وقتمز او قدر دار ، نقصانلرمنز او قدر چوقدر کہ بر دقیقہ بی عطالتہ کچیرمک وطنہ خیانتدر . بو مملکت خلقنی سفیل و آوارہ ایدن عطالت ؛ ایش سزلکندن ، ایش بولامامقدن و چالیشمق ایستہ مہمکن متولددر . مملکتمزده آیلرحہ ؟ حتی سنہ لرحہ ایش آرادینی ، برچوق یرلرہ ، برچوق ایشلرہ باش ووردینی حالہ یینہ هیچ برایشہ کبریشہ مہم ییہ یاخود سنہ لرحہ صاتوب صاومق ، حیاتی قازانلرہ مسلط اولقلہ یاشایان انسانلر وار . فقط بورادہ اصل مہم اولان ایش بولامامقدن ایلری کلن عطالتدر . مسکتلہ ، ذلتلہ بی حرکت عمر سوردمک ایستہ یینلرک بوسفیل حالت روحیلرینہ سبب سہجیہ سزلکلریدر . مع مافیہ بو کیلرک روحی تردیدن قورتولوب مملکتہ نافع برعضوا اولایلماسی ، سہجیلری یوکسلیتلرک حالت روحیلرینہ بر انقلاب یایلماسی ، فضیلت ساحسہ سسوق ایدیلہ میہ مہمکندر ؟ زمانک دوغوردینی صابیسز حسابسز طوقان احتیاجات قارشوسندہ چیرینمایان ، بوغوشمایانلر

حکومتی محکومدرلر . چالیشمان یاشامق امانده اولان بو مضر سورولر ؛
معمور اقلیملری خراب ایدن حشرات ، اهلی حیواناته مسلط اولان
پیرنجی مخلوقات کی جمعیت ایچنده اقتصادی ترقیاتی حق جمعیتک
آسایش وانتظامی اخلاص ایدن بر تهاکدر :

محسنلری دولدیران ، بر قاج لیرانک جاذبه سنه دایامیه رق
اؤ فوج شکلرده همجنسلیق افنا ایدن ، ناموسلو آداملرک
آرتدیردقلری ثروت ملیسه بی چالان ، ملکیتک محور نظام و
انتظامی اولان حکومت ماکنه سنی سکتیه اوضاتاجق صورتده
اختلاسیر یان ، قاصه لر قیران ، باشقه لرینک ییلارجه اوضاشهرق
قازاندقلری بر جمله ده اؤ قانلی واسطه لرله اله کچیرمه ک قالدیشان ،
خلاصه دائما غیر مشروع ، غیر قانونی ، غیر اخلاقی قازانچلر ،
جرملر ، جنایتلر بوشنده قوشان سرسریلرک بوزده طقسان بشنی
چالیشمان باشقه لرینک صیرتندن یاشامق ایسته ینلر تشکیل ایدر . . .
جمعیت ایچنده صاف برآق صولری بولاندیران مضر ، ملوث
شیلره بگزه بن بوسورولری فائده لی بر عنصر حاله قوعقدن زیاده ایقاع
ایده جکلری ضررک ، خسارک اوگنه کچمک هیئت اجتماعیه تک اصل
غایه سیدر .

دینه بیایرکه ؛ جمعیتک الدن ، آیاقدن ، چالیشماق قدرتندن محروم
معلول اولادی کی بونلرده چالیشان عنصرلرک صیرتنه یوکلنمش بر
یوکلر . مع مافیہ معلوللری یاشامق قدر بونلری ضرر ایقاع ایده میه جک
حالده بولوندیرمق اجتماعی بر وظیفه در . چالیشمان یاشامق میلی ؛
سجیه سنر وسویه سنر انسانلرده کورولور ، عائله محیطنده دوغان ایلک

تایملاری آنانک ، بابانک ، مکتبک ، معلمک لاقیدیسی بسلر . . آرقق بر اعتیاد حالنه کان سرسر یلکدن یقهبی قورتارمق ، دماغنده یرلشن تلقیلری ، سنه لرجه استیناس ایتدیکی ذهنیت وهوقتی ده کیشدیرمک بک مشکلدیر . هر هانسی بر قنالی ایقاع ایدنلر اول امرده محیطک زمان ومکانک مساعده سندن استفاده ایدرلر . جرائم ارتکابیه کچینلرک عادتاً کندیلرینه غضب و سرقی ، دولاندیر یجانی ، امنیق سوء استعمالی ، یغما کرلکی ، حیدودلق او شقاوتی مسلك اتخاذ ایدمه لرینه وسنه لرجه بویوزدن کچینه لرینه قانونلر منزک کفایتسزلکنک وتطبیقاتنده کوستریلن اھمال ولاقیدینک بویوک تأثیری واردره بر طرفدن مجرملری باشقہ لرینک جرائمی قیرہ جق صورتده سرعت وشدتله جزالاندیرمقله برابر دیگر طرفدن اکثریا اونلری مجرمیتہ سوق ایدن عطالتدن و عطالتک نتیجہ طبیعیہ سی اولان ضرورتدن قورتارمق ناموسکارانه ، جمعیتہ مضر اولیه جق شکلدہ یاشامغه آلیشدیرمق لازمدیر . جزائی قانونلر منزک تطبیقمنده کوستریلن مسامحه او قدر بویوکدرکه : بر سرقندن دولایی حقندہ تعقیبات قانونیہ یه توسل ایدیلن بر مظنون محکمه یه سوق اولونوب محاکمہ سی رؤیت ایدیلوب محکوم اوله رق محبسہ کیره جکی کونه قدر کچن مدت ائناسنده بر قاچ سرقت داھا ایقاع ایلدیکی نه علیہندہ کی تعقیباتدن نوده دوچار اولاجنی مجازاتدن هیچ اخترازا ایتدیکی کورولمکده در . چونکہ بوکون بر جرم ارتکابنه اجترا ایدن بر مجرم ، یقہبی الہو یردیکی دقیقه دن اعتباراً پنجه عدالتدن قورتولماسده اؤک آز بر سنه محاکمی اویالایه جغه امیندر . خلاصہ جزا قانونلر منزک مسامحه کارلغنه انضمام ایدن مملکتک فقر و ضرورتی

بر چوق جراثمك عادتاً بر صنعت حالنده بر چوق سرسریله مدار
 میبشت تشکیل ایله مسنی انتاج ایتمکده در . بو قیل ارباب جراثمی
 سیه ، ناموسکارانه حیاته سوق ایچون مجازات و تطبیقاتنده سرعت
 و شدت کوسترمکه برابر جرم و جنایتله یاشامغه امکان بر اقلیلاملیدر .
 اصل مؤثر ، اساسی چاره جرم ارتکابنه قابلیت قلماسی ایچون
 ایشسز لکک اوگنه کچمک هر کسه فضیلتکارانه یاشامق چالیشمق
 فرصتی ویرمک هیئت اجتماعیه نك وظیفه سیدر . ایشسز لککرنه فنا لکک
 آناسی اولدیغنی سویله این حکما بزم شو اوزون سلمه مقاله ایله ایضاح
 ایتمک ایسته دیگمیز بر حقیقت مسلمه بی نه موجز بر لسانله افاده ایتمیدر .
 فی الحقیقه دینه بیلیر که : میلیونلرجه انسانی بر آتمک وانتظام نمونده
 یاشامان ، اونلری مشغول ایدن اونلرک تصور و تصمیم ایتدکاری فنا لکک
 عقیم قلماسنی انتاج ایدن سی در . انسانلر دوشوندکاری فنا لکک ملیونده
 برنی قوه دن فعله ایصال ایده منزلر بوممکن اولسه جهان بر آنده آلت
 اوست اولور . . . فقط اونلرک دماغ و قوللرینک دائم حیاتنی قازانمق
 غایه سی ایچون یورولمه سی ، جمعیه بر چوق رابطه لرله مربوط بولونماسی
 فنالغه نه زمان نه ده امکان بر اقییر . رفاه و سعادتک انسانلرک سویه
 وسجیه سی یوکسلتدیگنه ، ضرورت و سفالتک اڭ ابي طانمش
 شخصیتلری فنالغه ، روحی ، اخلاقی تردی به سوق ایتدیگنه شبه
 یوقیدر . بوگون چالیشهرق حیاتنی قازانه بیله یارینی تأمین ایتمک
 اندیشه سی کایر . ویارینی دوشونمک ؛ چالیشمق ، چابالامق ، آتی بی
 قورقارمق ایچون اڭ بو یوک ساهقدر . حالبوکه استقبالی اندیشه سی
 بزم دماغیزی اڭ آز اشغال ایدن شیردنددر . حالک موقت سراب کی

مغفل سعادتتی ایچون استقبالك اوزون بر سلسله سفالته قاتلانانلر من
چوقدر وبر کونلك ذوقی بوتون بر عمرک محنت و ضرورتیه ده کیشنلر
واردر .

جمیته مضر اوله رق یا شامنی اعتیاد ایدنلر ، قنالقله یا شامق امکاتی
بولاما نیجه حیاتی تأمین ایچون ایلك آرایه جنی ایش در . برایش
بولورده جالبشیر ، وثبات ایدرسه هیئت اجتماعی بر فرد قازانمش
اولور . مملکته مضر بر عنصر حالنده بر مدت یا شادقدن سوگره
ایشنی یولنه قویوبده ماضیسنی تمامیه اونوتدیره جق صورتده یوکسلن ،
ناموسکارانه یا شایان انسانلره هر جمیته تصادف اولونور . . . ایش
بولاما یانلرک کچنمک اضطرار یله جمیته مضر عنصرلره التحاقی یعنی
مشروع صورتده حیاتی قازانه مایوب یا کلتش یوللره صابمسی مملکتک
اقتصاد یانندن زیاده انتظام و آسایشی ایچون تهلیکه تشکیل ایدر .
عطالت ، مملکته ضرورت و سفالت کتیردیگی کجی فعالیتده ثروت
ورقاه تأمین ایلر .

اقتصاد عالمینک نقطه نظرلری ، فکری ، نه اولورسه اولسون
دنیا ده طبیعت ایله طبیعتدن استفاده امکاتی ویرهن سسی اصل مولد
ثروت در . ذاتاً سبک مولد ثروت اولدیغنی ضربک بر چوقی عالمی
قبول ایتمشلردر . بز مملکتتمزک استعداد طبیعتسندن فعالیت ملیه یی
تزیید صورتیه استفاده ایدم بیلیرسه ک اقتصادی ترقینک ، اقتصادی
ظفرک بولی بولونمش اولور .

بوراده محاکمه ایتدیگمز خلقک عطالتی ، خلقک سجه سزلکی در .
مملکتک فیض و عمراندن بوسه بوتون محروم قالماسی یالکز خلقک

عظالتندن متولد دکلدر ... ماضیده اولدینی کی حالدهده حکومتکده
اقتصادی انحلالزده بویوک بر حصه مسئولیتی واردر .
آرادن ایجه زمان کچدیگی ، سویه یوکسلدیگی حالده نه حکومت ،
نه خلق ؛ حکومت تشکیلاتندن مقصد نه اولدینی لایقیله احاطه
ایدهمه مشدر . حکومت یالکز خلقک قازانجه حصه دار اولوب منسوبینه
معاش توزیع اتمکه مکلف بر مؤسسه دکلدر . حکومت ، مملکتک
قوای مادیه و معنویه سنی بر نقطه به جمع ایده رک افرادک مساعیسی
تنظیم ایدن ، فردک عاجز قالدینی بویوک ایشلری باشاران ، آسایشی
محافظه ایدن تجارتی قولایلاشدیران ، افراده امنیت وسلامتله چالیشمق
قدرتی ، حقنی ، مالی حیاتی اوزاق یقین ، داخلی ، خارجی هر دورلو
تهلیکلره قارشى مدافعه قوتی ویرمن بر هیئتدر . عادتاً افرادک منافع
مشترک و خصوصیه لرینک کافلیدر . حارسیدر . یوقسه شخصاً ، مالاً ،
معناً ، مادهً ، تعرضلردن ، تجاوزلردن ظلمدن غدردن مصون
اولماقدن ، سعینک ثمره سنی الده ایده مدکن ، امنیت ورقابله یاشابه .
مادقدن ، جمعیتک قانونلردن ، نظاملردن استفاده ایده رک مساعیسی
نسبتنده عصری ، مدنی ، بر انکشافه مظهر اوله رق صنعت ، معرفت
تجارت ساحه سنده فرداً یوکسله مدکن هر آیدمه انظللر ، تهلیکلر ،
اضطرابلرله قارشیلانمقدن وهیچ بر استنادگاه بولامادقدن سوکره
بر حکومتک تبعه سی اولمقله حکومتلرک نفوذ حاکمیتلری خارجنده
قالان برچولده وطنسز ، قوتسز تهلیکلرله محاط یاشامه نک نه فرقی وار ؟
افراد ، یاشامق قابلیتینی حکومتدن آلدینی کی حکومتده افراددن
آلر . فردلر یاشارسه حکومت یاشارس . حکومتی خلقی ازملک جبر

و شدت کو سترمک حقنی، قوتی حائر افراددن آیری بر هیئت شکلنده تلقی ایتک حکومتلرک مقصد تشکله بوسبوتون منافیدر... بوانسانلرک وحشی حیوانات کی اولاندینی، حیات بشره هیچ بر قیمت ویریلدیکی انسانیتک قارا کلق زمانلرینه، تاریختک اسبی دورلرینه عائد بر ذهنیتدر. دایها آجیق تعیرله بو علی العاده بر دره بکلکی مفکوره سیدر .

مستبد ، خودیین تاجدارلرکده اداره و دوشونجهسی بویوک مقیاسده دره بکلکندن باشقه برشی دکلدی. مملکتی باالرندن موروث مالکانه ایچنده یاشایانلری ایسته دکلری کی قوللانجه قلمری حق اولدیره. بیله جکلری مال صریحلری صانیرلردی . خلقک شخصی مصونیتنی ، سر بستجه چالیشه بیلمه سنی ماننی ، جاتی ، وقایه ، محافظه ایتدکن باشقه حکومتک افرادک حریمنه ، حیانه مسلط بر بیله ، هر زمان ایچون اجتنابی لازم کن بر تهلهک تشکیل ایتدیکنی واستقباد دورنده صباحلین اوندن چیقان آفرندن بر سوز قاچیران ، حکمدارک ویا بنده لرینک خوشنه کیمیه جک هر هانسی بر حرکتده بولونانلرک بر دایها حریم ناله سینه دوغمه مک شرطیله برچوق اضطراب و اشکنجهیه معروض قالدقن صوکره جانیرلردن جوق بدبخت چوللرک زندانلرنده قاورولدیغنی خاطر لاق، حکمدارلرک خلقی بلا تردد حقنده هر شیشی روا کوریلن بر قافله اسرا ، مملکتی ده مالکانه لری تلقی ایتدکلرینه ایمان ایچون کافی بر مثالدر . حال بوکه : نه بر اسیر ، نه بر حیوان حقنده غیر انسانی حق غیر قانونی حرکت امکانی یوقدر .

مملکتک اقتصاداً یوکسلمه سی، خلقک حیات وحریت قازاندیقنک مصونیتدن امین اوله رق چالیشه سینه باغلیدر. انسانیتک هر حرکتی

حیاتی بر اندیشه مستند در . بویوک ایشلری ، بویوک تروتلری ، بویوک اثرلری وجوده کتیرهن سائق استقبال اندیشه سیدر . آتی ایله علاقه دار اولمایان جمعیتلر ، فردلر هیچ بر ایز براقادن کولکله کی کلیر ، کچرلر ...

سلطنتک ییللرجه سورهن استبدادی ؛ بو مملکت خلقنده کی یاشامق قابلیتنی ، یاشامق امید و آرزوسنی بیله سوندوردی . بو کون اورتهده بیقیلان بر شخصک اکثر یا بوتون وطن خلقنک منافعه مغایر اولهرق - هر اراده سنی ، نا محدود آرزولرینی تطمین ایله اوغراشان حکومتک انقراض نارماری اوستنده یاشایان یاشامق قابلیت و قدرتی کوسترهن بر خلق و یالکیز فردک دکل بوتون مملکتک حیات و سعادتی تأمینه چالیشمق ایسته یین و ملتک روخندن دوغان بر حکومت وار . ملی حکومتک غایه سی خلقک غایه سیدر . چونکه حکومت ؛ قوت و نفوذی فردی حکومتلرده اولدینی کی ناجدارلرک شخصنده موجودیتی فرض اولونان حاکمیتدن دکل ؛ مقدراتنه حاکم و قانی سمیعانه آقیتدینی وطنه حکمران اولان ملندن آلیور ...

ملی حکومتک استهداف ایتدیکی غایه و وصول ایچون اعظمی هنرم و اراده کوسترمک ضرورتنده اولدینی شبه سزدر . برچوقی مؤسساتک اس الحریکه سیله غایه و وصول ایچون قطع ایده جکی زمان و مکان آراسنده بر چوقی تحولاته اوغرایهرق غایه سنندن بوسبوتون اوزاقلاشدینی حادثاتله مبتدیز ، بناء علیه پروغراملر ، قانونلر ، نظاملر ، پرنسیپلر نه قدر مکمل اولورسه اولسون مسئله قومدن فعله چیقارمقده ، تطبیقاتنده موفقیت تأمین ایده بیلمکده در . مملکته مهادت و مساوات

بر شکل آلان عطالتله ، وعطالتك انتاج ایلدیکی سفالتله مجادله ایچون خلق و حکومت؛ استقلال حربنده کوستریلین هنم و ثباتی داها دواملی صورتده استخلاص مجادله سنده ده اختیار ایتلیدر . . . مملکت او قدر ویران، یوقسوللق او قدر تخریبکار که: بوش کچیره جک هیچ وقت مز یوقا . . . حکومت هر ایشده خلقه رهبر اولمالیدر . . . اقتصادی ظفره وصول ایچون ده فوق البشر سی و فعالیت کوسترمک اضطراریدر . مملکتده حکمران اولان سفالت، یوقسوللق اطرافزی صاران دشمنلر، دن داها آز تهلاکلی دکلدن .

مملکتی ، ملی قورقاره جق اقتصادی ترقیدر .

حقایقک فجاعتی ، بوتون مرادتیله بیلملیدر که: تهلاکناک بویوکلی لایقیله تقدیر ایدیله بیلمسین . . . مملکتده خسته لقدن سفالتدن ، باقمزلقدن اولنلر؛ سرحدلرده ویردیگمز قربانلردن چوق فضلدر بو استیلائی خسته لقلرک سببی ده یوقسوللقدن . . . لزومی قدر بسله نهین بریفیه ناک کوندن کونه قابلیت حیاتیه سی غیب ایدم جگنی ، نهایت کونک برنده بیقیلیویره جگنی تخمین ایتمک کوچ بر شی دکلدن . . . افرادک حیاتی قازانمسی فعالیت ملیه ناک ترییدی سایه سنده ممکندر . فردک ثروتی حکومتک ثروتی دیمکدر . حکومت بوتون قوت و قدرتی ملتن ملتن آلیر ملتک ضعفی ؛ حکومتی ضعیف دوشورور حکومتک عجزی ملی فلا کتله سبب اولور . . . اونک ایچون اقتصاد متخصصلری ؛ مملکتک ثروت عمومی سنک افرادک ثروت جزئیه سندن تشکل ایتدیگنی سویلیه رک اقتصادی نقطه نظر دن افراد ایله مملکتک مقدراتنده کی اشتراکی افاده ایتمک ایسته مشلردن . . .

بىناەئىلىيە اول امرىدە اقتصادى خىستەلقىلر مىزك اڭ مەھى عىطالت اولدىنى ايجون عىجزە ، مىسكىتە ، مىنتە راحقى وسكىوتتە قارشى قويعقى آتپىلاجقى ايلك خطوھىنى تىشكىل ايدىر ...

عىطالتلە عمر سورەنلەر مىنت و ذلتك ازلى مىحكوملىرىدەر . شىرف و رفاھ آلتىك تىرىپە ياشايدىنلر كىدەر ... چالپىشان چابالايدان ، ناموسكارانە ياشايدان بىر شىخىمىك مىرورى ، عىزىم و جىسارتى ، حىضور و جىدانى ؛ بىر سورو خلىق مىرىندىن كىچىن تاجدارلردىن زىادەدەر .

بىر انسانك كىندى سىمىيلە ، امكىلە كىنمىسى تىمىمىلەك تىرىپەنىك استىمىداف ايتىدىكى اڭ صوڭ غايە ، انسانىتىك ايتىدىكى اڭ بو كىسك سىجىيەدەر . چونىكە : مىر كىسك كىندىنى قورقار دىنى ، جىمىتە فائىدەلى بىر عىنصر اولايلىدىكى كون سىفالتە ، مىروروتە بىرىپەتى خىانتە ، جىنايتە سوق ايدىن عىطالتە ابدىيا وداغ ايدىن انسانلەر ؛ عدىم الوصال صاندقلىرى سعادەتە ايرىشىد كلىرى كىبى بوتون دىيادە اڭ خراب اقلىملىرىنە وارنجىپە قىدەر عىمراھ مىظىھر اولور .

مىجادلات حىياتىدە مىحكومتك خلىقە رىھبىلك ايتىمىسى مىمىصدتأ مىيىسى مىقتىضاسىندىن اولمىقلە بىر ابر خلىق دە مىر شىشى مىحكومتدىن بىكلەپەرك بو سىبوتون ارادە سىز و عاظل بىر حالدە مىقدىراتە بىل باغلامى سىودە دوغىرو دىكلدەر . مىحكومتك رىھبىلكى مىلتك عاجز قالىدىنى نىقطەدىن باشلار ، مىحكومتك ياپەجىنى شىپىلر كورەجىكى ايشىلر نامىحدوددىر لىكن خلىق كىندى كىندىنە رىھبىرسىز يورويە بىيلەجىكى ساحة دە او قىدەر دار دىكلدەر . حىيات مىبارزە سىنە مىزم و ايمانلە كىرىشىلر ، مىر مىشكىلە غلبە ايدەرك امللىرىنە واصل اولورلر . يەنە مىزە ياپىشان سىفالتدىن قورقوتولمىق ايجون نە مىحكومت خلىقدىن ، نە خلىق مىحكومتدىن بىر شى بىكلەپەرك مىشرك غايەپە دوغىرو يوروملىدەر .

بوتون قوتپيله هدفه ظفرياب اولقى ايچون تهاككاري ، مانه لري
 چيكنه پرك ايلر يله ين سفر بر اورسو كي ملت و حكومت اعتلا يوللرينه
 آتيلمايدير .
 ايچيمزده ياشايان يا بائجيزك وضعت اقتصاديه لرينك بزدن يوكسك
 و حياتلرينك مؤهن ايشلرينك يولنده اولديغه شبه يوقدر . چاليشمه
 لرنده ، ياشامه لرنده مترقي ملتلك انتظام و آهنكي وار ... هر بيلير
 قدر دكلسه ده هر حالده كوزيمزك او كنده اقتصادي ، اجتماعي بر موجوديت
 و قابليت كوستردكلري قابل انكار دكلدر ... شهر لرمزك هر هانكي بر
 نقطه سندن كچر كن انتظام و عمرانندن يا خود قسوت و خرايتندن
 كيلر له مسكون اولديغي صورمانن تخمين اچمك قولايدير . يانغه بيقيلمغه
 محكوم سياه يوزلي اخشاب اولر بزم ، دمير و طاشدن ياشامق عزميله
 ياپيلمش عصرى مسكنلر اونلر قدر . خزينه حكومه اتساب پيدا
 ايده رك آلنه جق معاشه قناعت ايدوب عاطلانده ، چاليشمانن ياشامق
 امكاني اولماديني ايچون اونلر كندى سعيلىر يله كچمك يوللريني بزدن
 عصر لرجه اول بولمشلر او كره نملر ، تماميله استيناس حاصل ايده رك
 نسل آتى ايچون مسكنلر ، تجارت اولري دستكاهلر تاسيس ايتمشلر در .
 كله جك نسلر ك حياتلريني تا مين ايچون تعقيب ايده جكلري يول ،
 بابالرينك ايزى اوزرندن يورومكدن عبارتدر . حال بوكه بزده
 زمان اولدى كه : افراد ملت ، چاليشمه يي ديدنمه يي هر شيئي اونوتدى ،
 بوتون املي ؛ هر هانكي برواسطه ايله اولورسه اولسون بر قاج غروش
 معاشه حكومه قاييلاقمقن عبارت قالدى . دوغديني كوندن اعتباراً
 عالمه لك تشويقاني ، تمسباتي ، تصوراتي حكومه صيغيتمق نقطه سته

منحصردی .. خزینہ حکومت ایچہ ایچہ بتیریلہ منبردکز کی هرکس اورادن کچنمک ایسته یوردی . شهرلیلر و تفنن تنور ایدن آنادولی اولادلری علمیه ، مکتسباتیه و طنته دونوب یوواسنی اعمار ایدہ جکی یرده برمعاش الہ ایدہ ریک شهرده قپانوب قالیورلردی . زحمتسزجه خلقه کچنمک فرصتی و یرهن بومعاش بلیهسی ؛ مملکتده نه انکشاف ایدہ جک ذکا ، نه چالیشه جق قابلیب بر اقدی ... هرکس اویوشوق بر حالده چالیشمہ دن یاشایه بیلدیکنه جوق ممنون آی باشنده قابه جنی لقمه یه کال ذلتله منتظر دی ... مملکتک منورلری صاییلان متفکر عنصرک سی و فعالیت ساحه سنده دیگر عناصره رهبرک ایتمهسی و آتی بی لایقیله دریش ایله سی لازم کلیرکن خلقه درس عطالت و مسکنتی اونلر و یردیلر .. اونلری مجهز اولدقلری معلوماتلری ، مکتسبات علمیلری حقیر برصندالیه نائل اولق ایچون بویون اتمکدن فورقارہ مادی ، علم ، معرفت مؤسسہ لرندہ ، مملکتلرده تنور ایدن مملکتک کنجلیکی ، حکومتک بی حرکت محیطنده سوندی . بیلنلر بیلدیکنی اونوتدیلر . چالیشانلر چالیشمق استعدادینی غیب ایتدیلر .. معافیله بوتون انسانی حرکت و فعالیتلرک بر احتیاج و مجبوریت سابقه سیله وجوده کتیریلدیکی شبه سزدر .

ایچمزده یاشایان یا بانجیلری اقتصادی انکشافه مظهر ایدن اکتیویوک سبب احتیاجدر . کندی سعیلرندن باشقه اونلری یاشاهه جق ، اونلره یورولمادن ، اوزولمه دن رزق و یره جک نه مؤسسہ ، نه امید واردی ، حق اونلرک ایچلرندن بیله اک سفیل و بدبختلری کندی سعیلریله کچمه یوب مأموریتہ اتساب ایدنلردی . هر نه شکلده اولورسه اولسون

فعاليت مليه ؟ استبداد اداري تدهيش ايدر . مستبد حكومتلك بويوك تحكم و تغلب قدرتي خلقك عجز و مسكنتدن آلايدندن سكونت و عطااتي التزام ايدر و تجدد و تجلاد كو سترمك ايسته ينلري دشمن سايارلر . هيچ بريشي باشاراماين حكومت ما كنه سني تنظيم و اداره ايدجك مأمورينك حياتي ، بر حيات اسارت و مسكنتدن باشقه بريشي دكلدي ، ملت و حكومت عصر لرحه نه بگله ديكني بيلمز بر حلاله كوندن كونه كوچولهرك ، دوشهرك ، سفيللا شهرك بگلدی دوردي ، اسقيلا دورلرينك حسابسز ثروتيله ياپيلان اثرلر يواش يواش طوپراغه قاريشدي . جامعلر ييقيلدي ، مدرسه لرك قپولري چوكدي ، چشمه لر قوروددي ، اورمانلر ياندي ، وطنك يشيل يايلا لري ايجنده ياشايانلرك بگزي كبي ساراردی ، هرشي كوچدی . . . مملكت باشدن باشه نهايسز بر خرابه منظره سي آلاي ، چونكه بو ايللرده بيللردنبري نه حيات نه حركت اثری كورولمدي . حقيقت و وضعيت ميدانده . . . بو كابوس سفالتدن قورتوله جغز ؟ ناصل عصری انسانلر كبي مستريح و آسوده ، خالندن ، آتيسندن حياتندن امين ياشامق سعادتنه ايريشه جگز . نه زمان ايكنه دن ايله كيه قدر هر شيشي يابانچيلردن بگله مك مسكنتنه نهايت ويره جگز . بونلر ملي ثروتك ، ملي صنعتك ، ملي تجارتك خلاصه هر كسك بيلديكي و آگلا ديني كبي ملي اقتصاد يا تمرك انكشافنه باغلي . . . فقط بو انكشاف نه صورتله حاصل اولاجق ؟ . . . نره دن باشلايوب نره يه كیده جگز ؟ . . . بولزومي تقدير ايتك نه بر اثر ذكا ، نه ده زاده كرامت در . اقتصادي مبارزه مك ملتك پيش عزمنده استقلال حريبندن داها مهم و دواملي بر ساحه جدال و تحمل آچديغي

ادراك ايمھن يوق ... بو مبارزەدە قدرت و موفقيت كوسترە منسەك
نتيجە استىلاكار بر دشمن قارشىسىندە اوضرائە جق ھزىمت و مھوريەتك
عنى در .

نتيجە ؛ اسارت ، سفالت و اولومدر ...

ايلك چارە فعاليت مليەك تزيىدى قضىە سىدر . ملت و مملەكتەك
ناظم و مقدراتى حكومت در . خلكك ادبار ويا اقبالندە حكومت ائك
مؤثر بر عاملدر . مھم بر حصە اشتراكى ، حصە مسئوليتى وارددر .
عنان حكومت ، ابي شائبە سز اللردە ايكن خلق حضورە ئائل اولاش
فنا اللردە ايكن اوچورومە سوق ايدلشدر . بناءً عليه ملي فعاليتى
وجودە كتيە جك ، خلقى تحريك و تشويق ايدە جك ، كيرە جكى
چيقە جنى يولى كوسترە جك حكومت در . ملتك روحى عزىم و ايمانى
چاليشمق و موفق اولمق فيضى حكومت الھام ايدر ... عزىمك سراپا
منور . مترقى محيطلرندە صنايى تجارتنى تشويق ، فعاليت مليەنى تنظيم
ايدن و خلقى معين غايەلر اطرافندە طوبلايان حكومت در .

عزىمك مترقى اقوامى بىلە اقتصادى مبارزەدە تامين موفقيت ايجون
حكومتلرئىك مظاهرت و معاونتتە و محتاج اولدقلىرى حالە سويە
و سحجىە اعتباريلە لايقيلە جدال حياتە حاضر لائامش اولان افراد
مملەكتك حكومتسزك رھبرلەكندن مستقى قالايلىماسى يالگىز
باشنە كندىنى قورتارمىسى امكانسزدر ، شو حالە مەجزەلر ابداع
ايدەرك و طنى دشمنلرئك سيل استىلاسندن ، خلقى اولومدن
قورتاران حكومتە برده ياشاتمق وظيفەسى توجە ايدىيور . ملت
سپماي اعدامدن ، محقق برقتل عامدن قورتولدى ... خلاص آنى

ادراك ايتدى . فقط ياشايەمدىقن ، ياشانماقدىن سوڭرە بوجىدال ، بوقدا كارلىق ، بوخارقەلر ، اساطيرى ظفرلر تارىخى سوسلامىدىن باشقە نە يە ياراز ؟ شەھەرز خالصكارلر ملىق ياشامىقن اچون قورتاردىلر ... فقط قىلىجىلر مىزك قىزىنە سو قولدىنى ، سلاھلر ك جاتىلدىنى گون حرب ساھلر نەدە شانلر ، ظفرلر قازان قوماندانلرى تىجىل و تەدىس ايدەرك تارىخىك سايف مەخزىنە تودىع ايدەركن قىلىجىك يرينە اوراغە ، سلاھك يرينە ساپانە يايىشان خلاقك تىشكىل ايتدىكى حيات وحرىكت اورىدولرىنى مظهر قوماندانلر مىز درجەسىندە موفىقىتلە سوق وادارە ايدەرك اقتصاد قەھرىمانلرىنىك اطرافىدە طبقى قواى ملىه يى وجودە كىتىردىكىمىز كى طولانلىق ، اقتصادى وادىق كوسترمىك مېجورىقەندەمىز ... خلق آراسىندە سى وئىباتى ، مىنم و ايمانىلە اقتصادى ساھەدە قەرد ايتىش ھىچ بر طرفە انخا ايتەدون حيات و مقدراتىنە حاكم اولىش خلاصە كىندىنىك دكل انسىال آتەسنىك دە استىقبالى تامين ايدە بىلىش نە يوكىك سىجىلى شىخىدىلر وار . فقط مىلكىتك استىقبالى موافق اولماقدىن سوڭرە شىخىك آتەسى تامين ايدىلىش سايليرىمى ؟ مە مافىە جەمىتىك اعتلاسى فردى اعتلاىلە قائىدەر . جەمىتى يوكىلە جىكار فردا يوكىلەن ، يوكىلەك قابىلىتى كوستردەن مىناز ھەيتلردەر . تارىخ جەھان ؛ اقتصاد قەھرىمانلرىنە شەمىدى بە قدر بر موقە شرف و شان و ىرمىدى . كىم بىلىر بىلكە شەمىدىن سوڭرە مىننە رفاھ و سەمەدات ايراث ايدىلرە دە بر حصە شرف آيىرر . اونلر اچىون جىدال ساھەسى يالگىز بر اين اوڭى ، بر سىقاريا دكلدر . و مىنك ، آجلىقدىن ، سەفالىدىن قاورولان ھەركوشەسى بر مبارزە ميدانىدىر ...

کنندنی قورتاره بیلنلر مملکتی ، ملتی قورتارمق استعدادینی حازدرلر ، فقط حیات مجارله سننده شخصاً خسران وهزیمته اوضایانلر مملکتی ناصل قورتاره بیلیرلر ؟ کنندی اداره ده کی عجزلری شخصی سفالتلریله مثبت اولانلرک مملکته رفاه ویره بیللمه لرینه امکان تصور اولونورمی ؟ .. بشرک دهاسی ؟ بر واسطه نفوذ وموفقیتدرکه : هر محیطده آتارینی کوستیر .

بو وطنک اولادی قابلیت حیاتیه سنی یالکز حرب میدانلرنده دکل ؛ استعداد بلندیکن انکشافنه فرصت ویریلدیکی زمان هریرده اثبات ایتشدر . هیج بر یابانجی یاردیمه عرض احتیاج ایتمه دن قیزغین چوللری آلتنک تر یله وقایله صولایه رق بیکلرجه کیلومترولق شمندوفرلر یامشدر . کندیسنه دائماً عجز اسناد اولونماسی کنندی قابلیت بیلمه مسندن وفرط محویتندندر . حجاز شمندوفرلی یالکز خارق العاده لکله توصیفه لایق بر اثر صنعت دکل ؛ عینی زمانده مستثنا بر فدا کارلاق نمونه سی ، سعی وثباتک ملترک نادراً اظهار ایده بیلدکلیری بیلیغ بر معجزه سیدر . کورولبورکه : شو وطنک اولادلی طوپراقلری قدر فیاض وپر حیاتدر ... بناء علیه بو یوک موفقیتلر بو یوک اثرلر ابداع ایتک ایچون یالکز رهبرلره ، علمدارلره محتاجدر ... شهه سزکه : بزمله برابر یاشایان یابانجی عناصرکده اقتصادی انکشافنه حکومت یاردیم ایتدی . فقط اونلردائما بژدن داهامساعده موقعده بولوندیلر ، بوکونکی اقتصادی نفوقلری بوسبوتون رهبرسز ، تشکیلاتسز دکلدر . اونلرک جماعت تشکیلاتی ، عصرلردن بری تذبذب وانحلال ایچنده بوجالایان حکومتمزدن چوق فائده لی بره وئسه در . بو تشکیلاتدن

دوغان اقتصادى ، علمى ، حرئى تاسىسات ساپەسىندە يوكسامشلىرى ،
 ھكومت ايچىندە ھكومت قورمىشلىرى ، ھىلىكىنىڭ اوز اولادلىرىدىن باشقە
 ھكومتلىك تابىتىندە ياشايان مىتداشلىرىدىن چوقى مساعدىر موقىع اجتماعى
 تامىن ايتىملىرىدۇر .

خلىق ، ھكومتىز ھىشىدىن اول اقتصادى تشكىلاتىزە صرف دقت
 وغىرت ايتىملىكە مەكلىدىر . . . مىلت دە ياشامىق عىزم و ايمانىلە چاليشمايدىر ،
 يوز سىنە ارل انسانلىك خاظر و حىيالىدىن كچمەين . يوكونكى مىدىتىك
 — عقلك كوچلىككە احاطە ايدە بىلىدىكى — خوارقى ھىب عىزم و ثبات
 مھسوليدىر . دىگىزلىك دىيىندە كىزىمك ، داغلىق كى زىھلىلىرى
 دەويرىمك ، دىقىقە دە دىيانىك اور اوچىلە مخابرىتىمك قدرتى كوسترەن
 سىمالردىن بىلىدىمىز ياغدىران فقط طبعا ضعيف اولان انسانك
 ھىزىندەكى دەھشت و عظمتى ائباتە حاجت يوقىدىر . . . ھىمىيات بشرىيىنى
 سوق وادارە ايدىن مادى قوتلىرى ، مادى عامللىرى ياندى مەزىياتك ،
 مەنوى سىواتىك نە بويوك موقى اولىشىدىر . ھىمىيىلىرى ، مىلىتىرى
 ياشانان قوۋ مەنويىدىر . ياشامىق ، اعتلايە عىزم ايدىن مطلقا ياشار
 واعتلايدىر . . . ھىياندە خلاص و دىفاء يولنى بولمىق بىر ماكنە اختراع
 ايتىمك قدر مەشكىلىرى دىكىدىر . چاليشىرق ياشامىق ھىزمى و ياشاپ بىلىمك
 ايمانى بومبارزە دە اىك بويوك سائق موفىقىدىر . . . بويوك بارزە ھىقىقە ،
 وىزم عطالىتىمىز سبب سىفالىتىز اولدىغىنە ھىلىكىتمىزدە ياشايان مىلتىجى
 روسلىك ھىيات و موفىقىلىرى ھىرتلە ، دقتلە تىدقىقە شايان بىر مىتالىدىر .
 ھىلىكىلىرىنى استىلا ايدىن اولومدىن قاچىرق بىر غىرەبت ايللىرىندە قارا بىر
 سىفالىتە اولوم قدر قورقونچ آجاتىق ، چىپىلاقلىق ، يوقسوللىق قارشىلاشدىلىرى .

لساتی ، عاداتی ، اخلاقی ، یولنی ، ایزینی بیمدکاری وطنمزدده مجادله حیاتییه قویولدیلر مسکنسز ، مأواسز ، حمایهسز قیرلرده کیجه لیه رک بیک دورلو محرومیتله بچه لشدیلر ، آج قالدیلر ، صوسز قالدیلر ، ییلما دیلر ، مجادله دن برآن فارغ اولمادیلر ، هریره باش ووردیلر ، کیمسه سز اکلرینه ، باشلرینه بوسقاتی دعوت ایدن اصالتارینه باقیهرق هر ایشه کیردیلر . چالیشیرکن درمانسزلقدن دوشدیلر ، آجلقدن بایلدیلر ، چالیشمقدن کیری قلما دیلر نهایت یاشامه نیک یولنی بولدیلر . آرالرنده جمعیتلر وجوده کتیردیلر ، تشکیلات یابدیلر عصر - لردنبری بو وطنده یاشایان مملکته صاحب اولان خلقدن چوق مرفه بر عمر سورمکه موفق اولدیلر ، دمیرجیلک آراباجیلق کی ائک قاباضعتلردن قویوجیلق کی ائک ایجه ایشه وارنجه یه قدر دپسندده چالیشمق سایه سنده لیاقت کوستردیلر ، بو مملکتده یاییله بیلمه سی امکانی اولان شییلری بولدیلر . چیفتجیلک ، طاووجیلق ، سوروجیلک ، بالقجیلق ، سبزه جیلک ، چیچکجیلک ، ده میرجیلک ، دوزما جیلق ، دیوارجیلق ، معمارلق ، رساملق ، مأمورلق ، محاسبک ، شوفورلک ، سیار صا جیلق کی هر بری استعداد و قابیلیق نسبتنده بر ایشه قویولدی . سفیل و نومید قره دکیز ساحلارندن دو کیلوب وطنمزدده صا جیلقلری فلاکتلی کونلریله بو کونکی مسعود مستقر حیاتلری آراسنده بر قاق عصرلق برفرق وار . اونلری بو اقباله فائل ایدن چالیشمه لری ، دیدنمه لریدر . مکتبلر آچدیلر ، مطبعه لر تأسیس ایتدیلر . غزنه چیقاردیلر کتاب باصدیلر . . . بویا بانجی مملکتده صنایع ، تجاری ، علمی ، خلاصه عصری متکامل بر وارلق کوستردیلر . یوزبیگه یقین ملتجی ایش کوچ صاحب اولدی . ایچلرندن

آج و نو ميد قالانلر يوزده برييله دكلدر . اولرده يا عليل ، ياسفيل در .
 كورولبوركه : ملكتك اولادلرندن چوق غير مساعد شرائط تختنده
 ايشه باشلايانلر ، حيات مجادله سنه كيريشنلر آز زمانده موفق اولويورلر .
 ياكز چاليشمق نه ياپه جنفي بيله رك چاليشمق ، بيقمادن ، ييلمادن
 اوصامادن چاليشمق لازمدر .

انقلابدن سوگرا ياييلان تنسيقاتلر ، حكومه عاطلانه بل باغلايان
 برچوق كيمسه لري آچيقده براقدينى همچون خوشنودسز لقله قارشيلاندى ،
 ييللردن بري اويوشوق برحالده صنماليه لرينه ياپيشوب قالانلر ك بردنبره
 اورته يه فيرلاتيلمالي اونلري شاشيرتدى . ضربه تك آنى اولماستندن
 متولد سر سمالكدن قورتولد قلري زمان چاليشمق لزومنى حس ايتديلر ،
 حيات مبارزه سنه ايتديلر ، حكومتك بر قاچ فروش معاشى اسير كه يوب
 آچيقه چيقارديني مأمورلردن بر چوغى آز زمانده اسارت و متله كچن
 عمرلرينى تاثرله ياد ايده جك قدر مهم بر ثروت و موقع اجتماعى صاحى
 اولديلر . ايجلر نده سفيل قالانلرده اولدى . فقط چاليشه بيلنلر ،
 چاليشمق ايسته ينلر قازانديلر . . . بناء عليه آنى اوله رق بوسبو تون
 مدار معيشتدن محروم براقامق بر مدت حايه ايتك و سنلري
 نظر دفته آلتقى شرطيله محدود بر معاشه قناعت ايده رك عمرلرينى
 عطالته كچيرين مأمورلري سربست حيات ، فعالته سوق
 ايتك كرك كنديلري كرك ملكت همچون اكثر يا داها مساعد نتيجه لر
 توليد ايتمشدر . بو تحولات و تنسيقاتك سبب اولدينى مجادلات حياتيه ،
 مزعج و يوروجى اولمقله برابر يك غير كافي اولان بو كونسكى انقباه
 اقتصادي ، اون بش سنه اولى حيات و تلقيلر مزه نظراً مهم بر

خطوه در ، بر کره ذهنیت تماماً دیکشمشدر ، هر کس حیات اسارت دیدکاری مأموریتدن مجتنب ، متفر انسال آتیهی صنعت و تجارت ساحهسنه سوق ایتمکه چالیشمقدمه واولجه هر دورلو اقبال و رفاهی حکومته اتسابدن ، حکومت مأموریتدن بکلهین خلق شمیدی اصنافلق ، تجارتلق ، صنعتکارلقه یا شامق یولنی آرامقدمه در . فقط کوندن کونه آرتان احتیاجاتک اضطراباتنه بر آن اول نهایت ویرمک ، خراب یوردیمزی شنندیرمک ، سفالت و مایوسیتدن قیریشان ، صاراران چهره لرمزه رنگ و طراوت ویرمک ، اقتصادی دوشکونلکمزدن تولد ایدن ملی فلا کتاره کوکس کرمک ایچون کیجهی کوندوزه قاهرقی اوغراشمق ، یاپه بیله جگمزه نه وارسه یایمق ضرورتندهیز ا . هر فرد کندی ایشنی دوشونمهللی ، عقلنک اوردیکنی کوچنک یتدیکنی یایمالی ، بر دقیقه نی بوش کچیرمه ملی در .

لایقوله تدقیق ایدیلیرسه آکلاشیلیرکه : بوش قالمق ، یالکمز ایشسز لکدن دکل ؛ داها زیاده طوتولان ایشده نبات ایتمه مکدنر . اقتصادی مجادلهده تصادف ایدم جگمزه و هنممه فتور ایراث ایدم جک ایلمک مانعه ، عصر لریک اعصابمزه حاکم قیلدینی عطالت ومسکنتدر .

چالیشمق وچالیشه رقی غایه مزه واصل اولمق لزومه ایمان ایتدیکمزه کون اقتصادی مجادلهده ظفرکارانه حقمزه قانع اولاییلیرز . چونکه سی ثروت تولید ایتدیکی کی هر موفقیتده هنم وایماندن دوغار .

جہالت و سچیہ سزاک

فلاکت عاملری - عاٹھ، جمعیت، حکومت تشکیلاتی - حکومتک خطیباتک
ملتک مقدراتی اوزرنده کی تأثیراتی - حادثاتدن آلہ حق درسیر - حکومت
تأسیندن مقصد و غایہ - فردی سلطنتلرده ملتک موقع اجنامیسی - حقیق
مسؤلر - تاریخی مثالرو حادثہلر - اقتصادی ظفری تأمین ایدہ جک منصرلر ...
حکومت وایش آداملری ا - حکومتک وظیفہ - ملتک موضوعی ، غایہ سی -
حکومت رجالنده آرانہ حق اوصاف .. - یالکز وطنپرورلک موقیبت تأمین
ایدری؟ .. فرداً یوکسلن ممتاز شخصیتلر - شخصاً حیات مجادلہ سنده ہنرم
اولانلر .. اک عالی وطنپرورلک - احتراماتک بذیہ وطنده کی تخریباتی -
معمرو طیت، دورینک فجع خاظرہلری .. بر مقدمہ اضہلال .. اقتصادی
ہزیمتلر .. - مستبد ادارہلر - ملی فعالیت و حرکتلر - متخصص ، ایمانلی
اللر - حیات مجادلہ سندن غایہ .. واضح قانونک وظیفہ سی - فعالیت ملیہ ناصل
مثبت نتیجہلر ویرہ بیلیر؟ - نمونہ غفلت قانونلرک اقتصادی تخریباتی - خسیس
اندیشہلر، ناقص تدبیرلر .. - تلافیسنہ امکان اولیانی فلاکتلر - ثروت اسلامیہ
ناصل نحو اولدی؟ اقتصادی ہزیمتلری تثبیت ایدن ایستانتیلر - جہالتک
فجع نتیجہلری .. - شاہدی اولدیق منظرہ صفات - اقتصادیاتدہ ملی
ہنمنہ - ہرمست قومار باز ذہنیتی - استانبولک اقتصادی انحلالی - صوگ
مسعود تھیل اولماسہ بیدی - قیامق امکانی اولیانی رخنہلر .. - خلق خراب ایدن
ادارہ سزاک - حکومتک مدار حیاتی - سیم ذہنیتلر - مالکتمزده تطبیق اولونان
اجنبی قانونلری و تأثیراتی - قانونلرک محیطک اجتماعی ، اقتصادی شرائطیہ
درجہ انسیت و مناسبی - تدبیردہ تقصیر - تحدیدات ، تقییدات ، مشکلات -
حسن وظیفہ و مسئولیت - تورک کویلیسی ، کویلی نظرندہ حکومت - اوردہ نکلہ
یتیمہ بن مال و جاہ بورجی - کویلی ایچون استقبال ا - حکومتک خلقہ قارشلی
وظیفہ سی - حیات یوانی ، رفاه یوانی کویستردہ جک ضیای معرفت - گاہ صاپانہ

گاه سلاحه صاریلان چلیک قولار!... مأموریت ابتلاسی - سرپرست حیات -
 اقتصادی تشبث و فعالیتلر منک عقیم قالماسی اسبابی - عملی ونظری کنجلیک...
 تحصیل و تربیه ده عملی و مثبت اصولار - حیات ایچون لازم اولان بیلگیلر -
 عملی حیات - مسالک مکتبلری - تاریخی عنعنلر - ثروت ملیه نیک طرز تالقیمی -
 اک بوبوک سجیه منک - ملیت پر نسیپلری - تساند، تجانس ، ملی دو یقولر...
 ملتک موقع اقتصادیلر بنک معیاری - ادخالات اخراجات، صرفیات واردات...
 مقدس غایلر... شخصی اندیشه لر... متخصصلره توجه ایدن وظیفه...
 خلقک اک مبرم احتیاجاتی - امید منک ، رهبر منک - شخصیتک تأثیراتی -
 علمی و عملی وقوف و اختصاصک اقتصادیا تده اهمیت - فنا مجربلر - اک مؤثر
 صفات عاملاری - بیلنلر و بیلمه ینلره ترب ایدن وطنی وظیفه .

ملکتک اوهر ادینی فلا کتلیک، ملتک چکدی بی چیلرک عواملی
 آراسنده جهالتک نه مهم موقعی وارد ا اوزاق و یقین ماضیمزده
 حدسنر ، حسابسنر خسرانلرک ، سیاسی ، اقتصادی ، مادی ، معنوی
 هر یملرک باشلیجه سببی خلقک جهالتی ، حکومتک جهالتی در .
 دره بکلکنندن باشلا هر قی مطلقیت اداره دن تفریق قوا اساسلریله
 بو کونکی شکلره انقلاب ایدن حکومتلرک اک ابتدائی تشکیلاتلرندن
 عصری اداره لرینه کنججه یه قدر غایه بردر ، پر یوزند ، یاشایه بیلیمکدر...
 عائله لرده جمیتلرک کوچوک برر نمونه سیدر وعائله ایله جمیته آراسنده کی
 قطعی ، رابطه و مناسبت میدانددر . جمیته قوتی ، آهنگ و انتظامی ،
 عائله لری تشکیل ایدن افرادک سجیه سیله قائمدر . حکومتده ملتدن
 آیری بر عنصر ، آیری بر موجودیت دکلددر . اونی اداره ایدن
 افرادده ، اولاد وطندر . شوقدوکه : فردک خطاسندن متولد ضرر لر
 محدوددر . موضعی در . فقط قوتی بوتون مملکتی محیط اولان حکومتک
 اجرا آندن هر فرد متأرددر . حکومت التده کی نا محدود صلاحیت

وقدرته فرداً یا بیله میه جق معظم ایشلری کورور، وقویدینی اساسلر، قانونلر، قوردینی بنالر عصر لرجه یاشار، ملتده یاشامق قابلیتی ویرر. . انکاتره، داها حالا عصر لریک یادکار انتظام ومسکتی اولان قانونلریله اداره ایدیلرور. بوتون آوروپا قانونلری روما سرای حقوقک هر طرفه داغیلان ستونلرینه استناد ایدیور، ملت ومملکتک واسطه عمران واعتلاسی قانونلریدر. اداره مملکتده ایلاک خطوه مظهریت احتیاجدن دوغان واحتیاجی کافل وضامن اولان قانونلر یایمقله آیلیر، تطبیقاتنده کوستریله بیله جک جدیدیت، اهتمام، موفقیت نسبتنده مثبت نتیجه لر الده ایدیلیر.

اقتصادی ملتبریزی تحلیل ایدرکن خلقک وحکومتک جهالتک، سجه سزلکنک موجب اولدینی فلاکتلری آیری آیری تدقیق وتعمیق ایتک، سوائق ومؤثراتی لایقینه تشخیص ایلیه رک تعمیر چاره لرینی دوشونمک سلامت واصابت محاکمه نقطه سندن ضروریدر. اراده ملیه نه درجه لرده بارز برنجلی به مظهر اولورسه اولسون حکومتلرک، ملت لریک حیات ومقدراتی اوزوننده کی تأثیراتی قابل انکار دکادر. بناء علیه ملتک صلاح وفلاحی اوزلرکن اول امرده شمندی به قدر حکومتک جهل و غفلتیه ارتکاب ایتدیگی خطالر و ایقاع ایتدیگی اقتصادی تخریبات محاکمه ایدیلیدر.

دنیاده حادثات ووقوعاتدن آلمان درس انقباه قدر مؤثر وروحلره نافذ برشی تصور اولنه ماز ملتبر وقعه لر دن متنبه اولمق استعداد وقابلیتی کوستردکلری کون زوال تهلاکسنی آتلاشمی تاقی ایدیله بیلیر. . . وقایع وزمان کوستریورکه : بنیه اجتماعیه عارض اولان سقوط

والمحطات عاملرينك اساس و منشأري برور ، بر جمعيتہ عطالتك ضرورت ، سفاهتك سفالت ايران ايمہ سي كہي ازلي ، لايتغير اساسلر در .
بنای دولت و مملکتی صار صوب بيقان ، خطبات و سيناتك تكرر و تواليسيدر . ايشته عصر لردنبري مساوئي حكومتك ، تقصيرات ملتك بربري قوواليان امواج قهری اوگنده خيربالانه خيربالانه زده انن بديان دولت نهايت صوك حادثه لرك قطعی صدمه لرينه دایانه مهربق بيقيليويردی ،

نه استقلال ، نه استقبال هيچ برشي قلمادی ، هرشي محو اولدی ؛
بيندی ؟

هراميد سوندي ، يالگزاورته ده دشمنلرك سيل تهاجمي آلتنده ازيلن برينين ملت و مملكت انقاضي قالدي . . .

لكن دائما حر ، دائما حكمران كچين تورك صوك و آني ضربه نك شدتيه سيل كيندي ، اوليويره جك صانيرلر كن ديريلدي . حال احتضارنده كي جلادتي دشمنلره ديريلن بر اولونك خوف و دهشتني و يردي ، جانگامزه قدر صوقولوق جراتي كوستره نلره دكزلر دار كلدي ، بابالرينك مالگاه سي كهي مملكتتمزي تقسيمه يالتمنلره دوستلغمزي قازانق ، ياشامق حقمزي تساييم ايتمك ايچون بربريه مسابقه يه كيريشدي . . . متوالي ، متسلسل خطالره غيب ايديلن هر شي تصوري روحه حشيت ويرن فدا كارلقلره قازانيلدي . فقط عيني خطالرك تكرراري بنه عيني فجييع عاقبتلري احضار ايدر . . . شو حالده اولا حكومتني مقصد و غايه تأسيسنه موافقي بر شكله و خلق ، مملكتي ، بيقان ، كيرهن بر قوت دكل ؟ ياشاتان يارايان بر مؤسسه حالنه قويمق ايچون نه پامالي ؟ حكومت

ناصل اللاراه اداره ایدیلیدر ؟ . حکومت ، اعتلا و ترقی ساحه سنده خلقه پیشدار اوله جنندن مملکت ایلک اصلاحات یوللارینی ده او گوستره جکدر . بناء علیه مسئله نك اساس و روحی بو نقطه در . ملت حق حاکمیتی ، عنان اداره سنی کیملره تودیع ایتلیدر ؟ ...

وقتیله مملکت مطلقیتله اداره اولونورکن فرما فرما اولان مستبد تاجدارلر نفوذ حکمرانیلرندن نصیبه دار ایتدکلی بنده لری واسطه سیله اجرای حکومت ایده لرلردی . او زمانلر خلق نك حیاتی ، استقبالی ، سعادت ، نکیکی بر شخص نك اداره سنه ، اراده سنه درایتنه ، لیاقتنه مودوع ایدی . حکمدار ای ایسه مملکت ای اداره ایدیلیردی ، فنا ایسه فلا کته او غم اوردی ، یوزبیک کیشینک حیاته مال اولسه ده حشمتنا هك اراده سی تنفیذ ایدیلیردی . تاریخ نك لایقیله تنویر ایدمه مدیکی دورلردن باشلایان عصرجه سورو سورو انسانلری بر بریله چار پیشدره رق دنیایی قانه بویایان بو ذهنیت زمان زمان مدهش بر قاصیرغه کی اسدیکی یری یاقوب بیقیور ، قاصوب قاووریور ... فردی سلطنتلرده مملکت نك مقدراتی اوزرنده حکمدار لر قدر اقدیارینک اءنادینی قازانمش منسوبینک ، ایش باشنه کچن آداملرینک ده بویوک تأثیر ایلوردی تاریخده عینی حکمدارک بر مدت مملکتی چوق ای اداره ایتدکن سوکره بر مدتله هر دورلو ظلم و حقارتی ارتکاب ایدمک غایت فنا اداره ایلدیکنی تثبیت ایدن مشاللر آز دکلدیر . بوتبدلک سائق ، حکمدارک شخصیت وهویتمده کی تغیر دکل ؛ محیط نك ، القاء نك دکیشمه سیدر ، تلقیناتک تأثیرینه تابع اولمایان هیچ بر فرد تصور اولونه ماز ، باخصوص حسیات و افکارمنزه ملایم کن تلقینات در حال

دماغىمىزدا، ئۇ يوكسىك بىر مەفكۇرە، ھالى ئايرى، تارىخىمىزدا بىر چوق
 مەسئەت ھەممىدارلار ئۇ قوتلى ھەرىت فەكەرلىرى، ئۇ ئاساسلى ھەدالت
 ۋە رۇف ھەسلىرى ئىلە مەشەۋەت اولەرق تەختە چىقىدىقۇن مەسكۇرە
 اطرافىدە كىلە ئىلك ۋە بىر دىكى ئىمان ۋە قەتەت ئىماما ئەكسەتە اولەرق
 تەبەسەنە ھەرىت يەنە ئۇ ئەسەسەز ئىسارنى، ھەدالت يەنە غەدر
 ۋە ھەتقى رۋا كۆرەشەردەكە، ئىلك او كچە مەتە، بىلەنچە ھەممىدارە
 ئىلم عاقىتەر ھەسەرلايان بۇ خەتە سەبب اولانلار، ئىلى الا كەتەر قەتەتلىرىنى
 غەسەرولاندىرەرق كۆزە كىرۋەب خەسەس مەنقەتەر تەمىنە چالەشەن
 ھەرىس شەخسەتەردە، كچەكە كوچەكە ھەككۇم اولان ۋە ھەچ بىر قەتەت
 ۋە مەسەبە تەملى اولمايان ھەتە ۋە غەدغەبى ھەتەسەلىرى او غەورەتە
 باشقەلەرنىك زۋالەتە، ھەتە ۋە ھەتەشەن ھەتەسە ھەممىدارلىرى ۋە مەسەبەنى
 شوكت ۋە سەتۋەتەشەن، قەدرەت ۋە غەتەتەرنەن ئىران زەمان، نەتە
 بىر دۋرەلە تەمىنە ئىدىلە مەن ھەتەسەلەرە دۋرەلە بىنەلەرنى تەشەن قەتەلەرنى
 بىنەنەن ئىرەشە، كەمكەرنى پارالامشە، كەبە كەبە بىر چەقەن كەسك
 بىر اوۋج تۋەرەق ھەتە قۋەشەدە، مە مەفە خەتە ۋە تەسەتەك
 ھەسەرلەرنى عاقەتە ئىلى بىر ھەقەتە اولەرنى ھەتە دەم ۋە بىسەتە قەدر
 تەبەنەقەلەرنى ھەم جەسەنەك جەكەلەرنەن چەكە مەن ئىسانلەر ۋە

تارىخىمىزدا، ئەسەسەفەلە مەشەۋەت ھەممىدارلار ئۇ ئىسەلەرنىك يەنە ھەتە،
 غەدەر بىنەلەرنىك ئىسەلەرنى بىلەكس ھەدالت ۋە شەفەقەتە ياد ئىدىلەنلەر
 يەنە غەۋمەتە، ھەسەنەلە مەتەسە ئىلە خەتەكە ھەفەتە تەكە مەتە يەشەن
 بۋىۋەك ئىسانلەر نام بىلەندە كچە، شە ھەتە خەتەكە ئىبارەنەدە
 ئىبارەنەدە مەشەۋەت ھەتە غەنەن ئىبارەنە بىلەنە بۋىۋەتەرنەردە ۋە قەبەدە

زمان دەھكىمى بويە وىرەشەر . ملت قاننى ايچىن حكمدارلرئىنە قارشى يورودىكى وقت حقى وانتقامنى يالگىز بر شخصدە آرامامشدر .
پوتون شريك ظلم و جنائتلرئىن برون مسئول طونمش هب برون ميدان سياستە سوروكلەمشدر .

۱۹۰۸ سنەسندە مصر دە باسيلمىش وبغدادك تاسيسندن باشلاپەرق ماضىسى ، حالى ، استقبالى حقتدە بر مستشرق طرفندن يازلمىش مكملى بر اردە مملكتك ترقيسى ملتك تعاليمى و حكمدارلر ك موفقيتلرئى عواملى براقچ سطر لەپك كوزەل افادە ايدلمشدر بغدادك ك پارلاق شەشەلى دورئىن ياشايان هارون الرشيدك سطوت وشوكتندن ، فضل ومعرفتندن ، مدنى ، عصرى آثار ومخولاتئىن ، حسابسىز خارقلرئىن بالخاصە اداره مملكتدەكى قدرت وموفقيتئىن بحث ايدىن صاحب اثر ؛ خليفەئىك اداره مملكتدە كوستردىكى انتظام ومكملتئى شخصى اقتدار ودهاسئىن زيادە هرايشى املتە تقويض ايتمىك مدير مدير بولمق ، اونلرئى اقتدار واعزاز ايلە تشويق ايدىر ك قدرشناسلىق كوسترمك كئى حسن انتخاب وتقدير ماهيت خصوصئىدەكى قابليت فطريەسنە مديون اولدىغئى قيد ايدىيور . بناءً عليه هر دورلو فوزونجئاتك محورى اولان حكومتك بحت ملت ومملكتە نافع اولايلىماسئى اجزاسئىك ، اعضاسئىك مكملتئى ، موفقيتئى ، قابليتئى ايلە ممكئىدر . حكومت ، جاهل ، عاجز برمؤسسە حالئىدە قالدغئى فردئى تعالى وانكشائى حمايە وتيمە دكل ؛ بالعكس عقيم براقير ... بناءً عليه هر شيدىن اقدام اقتصادى مجادلەدە تامين حيات وغاليت ايچون اداره حكومتدە انتظام وجديت كوسترمك لازمدر . بو انتظامى ناصل تامين و تقرير اتمەلى ؟ .. حكومتئى اداره

ایده جک شخصیتلر نه کی اوصافی حائر اولمالی ؟ ... صفر کده دوننده برکیت - اولان آداملرله ایش کوروله میه جی ، اداره مملکت ای دیله میه جی آ گلا شیلمالی و بو ایمان و قناعتله حکومتلر یارایه حق عضولر آرانمالیدر ... بونلر عالمی ، عالمی اولمالیدر ؟ بزه نظریه جی می یوقسه تشکیلاتچی می لازم ؟ ... شوراسی محقق که : مملکتک بو کون علامه لردن زیاده عاملرله ، نظریه جیلردن چوق تطبیقاً تجلیله احتیاجی واردور . بو کونه قدر نظر یا تجلیله ، عاملرله اثر فیضلری تطبیقات ساحه سنده کورمک میسر اولامامشدر ، کتبخانه لرده ، عمریشرک تدقیق و تقبینه کفایت ایتیه جک قدر بی حدود علوم قوتلک مخزنیدر . عالمک علمی او قومیان بر اثر کی نشر فیض ایتدکن سو گره نه یه یارار ؟ ... یولجیلره یول کوسترن رهبرلر کی افراده خط حرکت تعیین ایدن ، کیده جی بولاری کوسترن قانونلر نه قدر مکمل اولورسه اولسون تطبیق و تنفیذ ای دیله مدکن سو گره مکملیتدن نه فائده حاصل اولور ؟ حکومت آداملری هر شیدن اول بر عنصر فعالیت اولمالیدر ... یا به جی ایشی ، وظیفه سنک موضوعی ، غایه سی بیلملیدر ...

وظیفه سنک اهمیت و ماهیتی بیلمه یین کی مسهلرله اداره ای دیلین بر مملکت خرابیدن قورتولاماز . بر شخصی بر ایش باشنه کتیر مکه ، اوکا صفت و صلاحیت قوت و یر مکه مقصد حاصل اولماز ، منصبک جاذبه سنه دایه میهرق قوشان اوشخصیتده قابلیت یوقسه بر شی یاپاماز ، ، بالعکس موجودی یوزار ، خاقی ده مملکتی ده اضرا ایدر . اداره امورده اقتدار و موفقیت لازمدور ، اقتدار و قابلیتک میزانی بسیطدر . بر صنعتکارک قیمتی تقدیر اتمک ایچون اثر صنعت و مهارتی کورمک کافی اولدینی کی ایش باشنه کچیر یله جک بر دولت آدامک

قدرت و قابلیت اولچمك ايچون علمنك سيمينك ، ذكاسنك آثاريني كورمك ، آراشديرمق يتر ... يالكوز وطنه قارشى صداقتنى اثبات ايتش اولق ، عالم كچمك ، مقاله لر نشر ايتك ، كتاب يازمق ، وقتيله شو ويا بو مأموريتده بولونمق اثبات اقتدار و هويت ايچون كفايت ايتز . ايش باشنه كچمك ايچون مادي ، عملی آثار ايله مثبت بر اقتدار و اهليت لازمدور .

هيئت اجتماعيه ايچنده كندى علمي كندى ذكاسى كندى مكنه سبائيه فردا سنى و اقدامدن باشقه هيچ بر قوته استناد ايتمك سزین يو كسلمش استقبالي تا مین ايتش اولمايدير . عائله سنك حیات و آتيسنى قدرك دست تقدیرينه توديع ايدنلرك ، علمى ، ذكاسى كندينه يار اولمايوب اندیشه استقبال ايله تيره ينلرك كچه نك واسع و شموللى معناسيله برچوق افراددن متشكل ، معظم يرعائله اولان ملتك باشنه كچوب اداره ايدم ييلمه سى يرندن قيميلداميه جق حاليه منزل و كوتوروم اولانلرى قوشمه مسابقه سنه دعوت ايتك كى غريب ، غريب اولدینى قدرده محال بر تميدور . حكومت آداملرى ايچون يالكوز مستقيم اولقوده كافي دكلدر ، استقامت آرانير صفتلردن بریدر . فقط اقتدار و تفوذ نظرده لازمدور ، دوغرولق و تراحت هر فردك متصف اولماسى ضرورى اولان بر وصف انسانيدور ، بر وصف فطريدير ، علمله ، عرفانله ، وقوف و تجربه ايله قازانلير برشى دكلدر . هيچ برشى بيلمكدن ، يابامادقندن سوكره يالكوز استقامت مثبت بر نتيجه ويرمز ، يالكوز وطنپرورلكده مهم موقعلرى اشغال ايتك ، ايش باشنه كچمك ايچون كافي دكلدر . صداقتله دراييت و قابليت توأم اولمادقجه ساده وطنپرورلك

باشلى باشىنى بر عامل موفقيت اولاماز. بىلكە استعداد و قابليتىك بويوك
بر عنوم و ايمانله انكشافى ، غايەنىك استىصالى ايچون بر قوت در .
ايجابىندە تارىخىك ھايىف تىكرىمىنە كچە جىك فدا كارلقلار اختيارايتدىرە جىك
بر ساقدر . . مع مافىه ائى بويوك و ظىرورلك ؛ شىخسى احتراضانىنە
غايە ايدوب ياپەمىيە جىنى ايشىك باشىنە كچمە مكدىر . مملكت و ملت ،
و ظىرورلكى بك بەالى بە ساتانلر ك دست احتراضندە چوق چىلەر
چىكلىش ، بو اوغوردە بك چوق قربانلر وىر مشدر . موقع اقبالك
شەشە سىلە كوزلرى قاماشان ، بىنى دو مانلنن و ظىرورلر ؛ اك
يوكسىك منصبلىرى پايداشەرق مملكتىك كىنجلىكى سىنانك قىزغىن قوم
درىالرنىن قفقاسك قارلى شاهقەلرىنە ، فراتك زىرد ساحلارندە
غالبىيەتك بوزلىتە بلىرىنە قىزدو كوپ صاحىشلر ، قىروب كچىلردىر .
نظرلرنىن اولاد و ظنىك ھىچ بر قىمىتى مملكتىك اھمىتى اولمادىنى
ايچوندىر كە : اوردولرى آج و پرىشان مقتلارە سوق ايتىمكدن ، معمور
يوردلرى خرابە بە چویرمكدن چىكنمە مشلر ، بر برىنى تعقيب ايدن
جىج عاقبتلردن مئنبە اولمامش ، نظارت مقاملرىنە يايىشوب قالمشردىر .
و آنجىق اونلرى احتراضلرنىن اولوم آيىرە بىلمشدر . . اونلر ك و ظىرورلكى
اكثرى اختلاجلر كى اقبالپرستلىكدن باشقە برشى دىكلدى علتە حرىت
و عدالت تامين ايتىمىسى لازم كلن مشروطىتك اعلاننە چالیشدىلر
فقط بو كىندىلرى ايچون بر وسىلە سفاھت و سلطنت ، ملت ايچون
بر مقدمە اضمحلال اولدى . بر ياندن ملتك خانمانى سوندىر كىن بر
ياندن دە كىندىلرىنە سىرايلر ، كاشانلر ياپدىلر ، آنا بابالرك يىللار جە امك
و زحمتلە يتىشىدىر دىكلرى ، اوقشامايە قىيامادقلىرى ياوردولرى جەلردە

آجلق و اولومدن قیریلیرکن اونلر بردشمن قیدسز لغیله بوتون بوسر انجامة سیرجی اولدیلر . گاه سوریه مغنیه لرینک نشئه لندیردیکی ضیافتلرک هوای سفاهتی ایچنده گاه بوغازک ساحلسرایلرنده گاه برلینک دبدیه و احتشامی آراسنده بونالوب قالدیلر ، دوکوان شهید قانلری برشراب مسگر کی اونلره بهیمی ، مادی براحتراض ویردی ، قودورمش کی دیار دیار دولاشه رقی آرزولرینی تطمینه اوغراشدیلر ، مادی معنوی نه وارسه هر شیئی بیقیدیلر ، مملکته مشروطیت کتیره ن ، حریت اعلان ایتدیره ن عدالت وعد ایدهنلر او یله برطوفان بلا کی باشدن باشه وطنی استیلا ایتدیلر که ، احتراض و غفلتک بودرجه سنه دایانه میان آتی یوز سنه لک ایمراطورلوق ، پارچه پارچه اولدی ، بیقیددی . . . ایمراطورلوق انتقاض پریشانی آلتنده قلوب از یلمه مک ایچون قاجدیلر . لکن دست قضا اونلری هر یرده قووالادی و قوالادی . . . بناه علیه شخصاً اراده و اقتداردن محروم بولونانلرک کونک برنده تصادفک اضافه ایتدیکی وطن پرور لکلرینک اجری اوله رقی مناصب عالییه پی پایلاشهرقی مقدرات ملته حاکم اوله لری الک حریص بردشمنک یاپه میه جنی قنالقلر تولید ایله مشدر . هر ایشک باشی اقتصادی تر قیدر ، الک مستکره ، منفور و قورقونج شکلرده موجودیتیزی صارهان سفالتله مجاهدله در . چونکه بوتون دغدغه دن ، مجاهدله دن ، نهایتسنز فدا کارلقلردن مقصد؛ یاشایایلمک و هیئت اجتماعیه منزی ساحل سلامتیه سوق ایتکدر . برملت یالکز دشمن اوردولریله ، دشمن قورشونیه له محوایدیلز ، سفالت اقتصادی نلک ، ملنک وارلغنی تملکیه قویان قنالقلری؛ حریده اوغرا مان هزیمتلردن ، چوقی بویوک ملی فلاکتله سبب اولور .

حکومت بر شخص معنوی در که؟ هر عضو بکله ن ایشی کور ملی، کورمک قدرتی حائر اولمالیدر . بو ساحه حیات و جدالده اوزون برسفره چیقمش حیاتی، ثروتی، مادی و معنوی موجودیتی، هر شیئی کال اعتمادله سفینه وطنی سوق و اداره ایدنلرک دست تدبیر و تقدیرینه براقش یولجیلر کویز . . . آتی و مقدراتمز اونلرک اقباله اونلرک لیاقت و موفقیتنه باغلیدر . . . حکومتک عجز و جهالتی؛ ملتک استعدادینک، وطنک قابلیت حیاتیه سنک انکشافنه اکیبویوک حائلدر. آثار فیض و عمران کوسترمه ن حکومت ترقی دشمنیدر، سوسی دشمنیدر. مستبد حکومتلر، مستبد اداره لر ملی حرکت و فعالیتلردن اورکدکاری ایچون دائما عطالت، مسکنت سیاستی التزام ایله مشلردر. شکل اداره سی، مساعی پروگرامی، غایه سی، هدفی نه اولورسه اولسون عنان اداره، متخصص، ایمانلی اللره کچمدکجه هیچ برشی حاصل اولماز. . . یاشامق، خلاص یولنه قویوق ایچون مکمل قانونلر نظاملر، پروژه لره محتاج اولدیقمز قدر مکمل صورتده تطبیق ایده. بیله جک، نه یاپدیغی بیلیر شخصیتلره، احتیاجز واردر. مادی و معنوی موجودیتیزی، وطنمیزی، استقلالیزی هر شیمیزی قورتاره جق ملکیتی و بذیه اجتماعیه منری کیره ن سفالت، آجلغه نهایت ویره جک یگانه چاره؛ اقتصاداً یوکسلمکدر. قانونلرک و صورت تطبیقینک اکیبویوک تأثیرات و نتایجی اقتصادی ساحده کورولور. بو تشکیلاتدن تأسیساتدن، نهایتسز مجادله لردن، دیدنمه، چابالامالردن غایه، حیاتک، و حیاتی احتیاجلرک تأمیندن عبارت دکلیدر؟ . . . تا محدود ذکای بشرک ابداع ایتدیکی نامتناهی احتیاجلر بر سیل کبی کوندن کونه

انسانیک احاطه اییدیور ، و مجادله نك شدتی آرئدی بیور . مجادله دن بیلمامق ، اوصامامق ؛ دائما آرتان بر شوق ایله اوفراشمق یاشامق هنرمته اولانلر ایچون ضروریدر .

بو اقتصادی مجادله ده واضع قانونك وظیفه سی ده نه قدر مهمدر فعالیت ملیه بی مثبت نتیجه لر و بره جك استقامتله سوق ایده جك قانونلردر . ثروت مملکتك ، حیات مملک حارسی ینه قانونلردر . عوامل و مؤثراتی ، تولید ایده جکی نتایج دوشونولمه دن یاپیلان قانونلر ، اکثریا تلافیسی مشکل ملی فلاکت و خسرانلره سبب اولمشدر . . . .

حرب عمومینك صوٹ سنه سنده اورتایه آتیلان سکنا قانونی نامی ویریلن نمونه غفلت قانون ده بو ادعایك ایشبارز بر مثالیدر . . . . حربك هر کسی آزچوق داغدار ایله ین مصائبی یتیشمه بورمش کی اولاد وطن جنت و احتراضك یاراتدینی صاییسز جههلرده قربان ایدیلمک کیریده قالانلرک آجلقدن ، سفالندن قیریلدینی ، یاشامانك ، کچینه نك ده انحصار آلتنه آلتدینی کونلرده هر شی کی اکرالری ده یوکسلدی ، استانبولی باشدن باشه خرابه زاره چه ویرن یانغینلر ، دشمن استیلاستدن قاچان مهاجرلر ، بحرانی تشدید ایتدی ، ایکی غروشه آلنان شکرک اوچ یوز غروشه ، بر غروشه آلنان اکمک الی غروشه ، آلتش غروشه آلنان فوطینك بیک بش یوز غروشه تدارکنده مشکلات چکیلمدیکی و بیه جك ، کییه جکک وسطی یوزده بیک بش یوز میلی آرئدینی ، حرب فلاکتدن زیاده ارزاقی و اشیا اوزرنده یاپیلان سپه کولاسیون بو ترفهك باشلیجه سبی اولدینی حالده حکومت نه اختکاره مانع اولابیلدی ، نه اشیا به فیئات قویوب آچلغك اوگنه

کچه بیلدی . یالکز مسکن کرالرینک یوزده اللی نسبتدن فضله
 تزییدی بر کونده چیقاردینی اوج ماده لک قانونیه منع ایتدی .
 مسکن بحرانی سببی یك لازم و ضروری کبی کورونن بو قانون ییللرجه
 ثروت اسلامییه کوردی ، بیکلرجه خانمانی سوندیردی . . بدلات
 اجاره یه یوزده اللی ضم ؛ مسکنلرک ویرکیسنه ، سیغورطه سنه بیله
 کفایت ایتیه جک بر مقداردی . هرشی هر درلو قیددن آزاده حربدن
 اولکنک یوزلرجه مثنی قیناتله ساتیلیرکن ایرادیه یاشایانلرک یوزده اللی کرا
 ایله کچمه لری امکان خارجنده ایدی بناء علیه بوتون حوایج ضروریه مکده
 تحدیدات قانونیه یه تابع طوتولماسی اقتضا ایدرکن عنان اداره بی النده
 طوتانلرک یقیناً علاقه دار اولدقلری خسیس اندیشه لرله احتکارک اوکته
 کچیله مدی . . . اصحاب املاکی آچلغه محکوم ایدن بو قانوندن ائک چوق
 خساره اوغرایان ثروت اسلامیهدر . چونکه مملکتده یاشایان
 اسلاملرک مدار معیشتی یا مأموریت معاشی ، یا خود ایرادیدر .
 تجارتله کچینن تورکلر پک آزدر . غیر قابل تحمل درجه لری بولان
 حیات مالیاتی قارشوسنده مأموریت معاشیه کچنمکه امکان قالمادی
 معاش اصحابنک آلدینی یاره احتیاجاتنک اونده برنی بیله تأمینه کفایت
 ایتموردی ، سکنا قانونی ده ایرادیه یاشامق احتمالی اورته دن قالدیردی ،
 بر قسم مسلمانلر ییللرجه اولرینه برچیوی بیله قاقامادیلر ، آلدقلری
 بر سنه لک کرا بلکه اوک با ناسنه بیله یتیشمزدی . . تعمیرسنلک
 یوزندن بر چوق اولر خراب اولدی ، صاحب لری کچنمک ایچون
 اتقاضی صاتمق مجبوریتنده قالدی ، بر قسمی ده نه یایدیغنی بیلمز برحاله
 آج ، پریشان باشقلرینک اضمه حالاندن کندیلرینه بر حصه احتراض

چیقاران فائضچیلرہ قوشدیلر ، اللرنده کی املاکی ایلمک اوکجه وفاء فراغ ایتدیلر و عده سی حلونده بورجلریخی اوده به میهرک صنادیلر ، مدار معیشتلری تجارت اولان غیر مسلملر بوقانوندن متأثر اولمادیلر ، چوق صرف ایتمک ضرورتی قارشوسنده چوق قازانمق امکاتی بولدیلر ، مسلمانلر ائده آووجنده نه وارسه صاتوب صاومقله یاشامغه اوغرا . شیرکن اولر اجنبی بانقهلرینه یوز بیکلرجه لیرا تودیع ایتدیلر ، آپارتمانلر ، کاشانلر صانون آلدیلر ، قانونک تولید ایتدیکی ضرورت یوزندن ایرادیله کچینه مهین مسلمانلره آووج آچدیردیلر ، . . . بورج پاراویردیلر ، هر کونکی غزته لرک دردیجی صحیفه سنک ستونلری بورجفی اوده به مهین مدیونلرک مزایده اعلانلریله دولودر . اسملره دقت ایدیلیرسه کورولورکه : داینلر هپ غیر مسلم بورجلیلر ایسه هپ مسلمانلر . . .

او اعلانلردن یالکیز مسلمان املاکنک الدن چیقاریلدیغنی دکل ، یوواسی داغیلهرق سفالته آتیلان ، سورونمکه محکوم اولان تورک حائهلرینک نه قدر چوق اولدیغنی آ کلامق کوچ برشی دکلدر . . . . ییلر کچدی ، داها حالا غزته ستونلرنده کی او سفالت لوحهلرینک آرقه سی کیسلمه دی ، صوگ سنه لرده دفترخانه اداره سنک غزته لره ویردیکی مهم ایستانستیقارک یکونی عینی الواح سفالتک یکون عمومیسندن باشقه برشی دکلدر . . . . یو ایستانستیقار ملیونلرجه لیرا قیمتنده املاک کک مسلمانلردن غیر مسلملرک الیه کچدیگنی کویستریوردی . . . سنه لرجه ثروت اسلامیه یا بانجیلرک قوجاغنه آقدی چونکه معاشله یاشامق ، ایرادله کچتمک محالدی ، آجده دوریله مازدی ، سفالته مجادله یه طاقی

قلمیانلر بر قاچ کون کچینه بیلیمک ایچون یارینک قطعی خسراننه کوز یومارق سیغیندقلری یووالرینی فدا ایتکه مجبور اولدیلر ... قانونی یاپانلر ، قانونک تأثیرات ونتایجی دوشونمه دیلر . املاکک یوزده طقساننک مسلمانلرک عهدہ سنده اولدیغی بناء علیہ ایرادک تحدیدندن آنجق یوزده اون مسلم مستأجرلرله یوزده طقسان یابانجیلرک مستفید اوله جغفی بو یوزدن تورک و مسلمانلرک انه کچه - جک تروٹک غیر مسلمانلرک انده قالا جغفی بیلیمش و مملکتک حیاتیله علاقه دار اولانلر بو مسئله ده بو درجه لرده فاحش بر غفلت وجهالت کوسترمه مش اولسه یدیلر بو کون شاهدی اولدیغمز منظره سفالت بو قدر امیدسز وسوزشلی اولمازدی . یقین زمانلره کلنجبه قدر غیر مسلمانلرک عهدہ سنده کی املاک هیچ منابه سنده ایدی ، مملکت مزده کی غیر منقولاتک قسم اعظمی اوقافک ، میرینک ، تورکلرک املاکی تشکیل ایدرکه : بوده اقتصادیاتده ملی بر عنعنہ در . اجدادیمزک قیلیری ، استقبال اندیشه سیله چاریدینی ، اللرینه مساعد فرصتلر کچدیکی زمان آنجق ایرادلرینی تزید ایتکه آتی بی تحت امنیتده کوردکلرندن فردا ایچون ادخار تروٹدن زیاده ایراد ، عقار یاپدیرمه چالیشمشلر ، اولادلرینه خانلر ، حاملر ، دکانلر ، کاروانسرایلر ، باغلر ، باغچلر ، چیفتلکلر براقشلردور ... بو حقیقتلر ، دوشونولمه دن ملی اقتصادیاتمزی تملندن صارصان بو قانونی یاپانلر سرمست بر قومار باز ذهنیتیه ملی و مملکتی احتراصلرینه بازیمجه قیلیمقدن چکنمدکلری کی ثروت اسلامیه نیک هدرندن خلقک آجلقدن اولومندن ده بر شی دویمادیلر . قانونک اک بیویک آثار تخریباتی استانبولده کورولدی ، تورکلرک

یوزده سکسانی املاک اصحابی اولدیغندن اجدادندن قالان بویوک کوچوک عقاربینک ایرادیله کچینردی ، قانون خلئک بو منبع حیات ومعیشتنی قوروتجه نجاتله کچینن بازاراسز دینه جک قدر اوجوز اولرده اوطوران ، بو سایه دهده پارا بریکدیرمن یابانجیبار قولایلقله مال ، ملک صاحبی اولدیلر . سفالت اقتصادی دشمن استیلاسی کبی بر جوق عائله لری یوواسندن سوکوب استانبولک اوزاق ، ایصمیز کوشه لرینه آندی وقتیله مسعود و مرفه یاشایان تورکلر ایکی اللری قولتوغنده ملجاءسبز ، ماواسز یاشامق ایش بولق امیدیله هر شیلرینی صاتوب صاوروق بابالرینک مزار طاشندن باشقه بر شینه صاحب اولمادق لری استانبولدن چکیلمک آنادولی کویلرینه داغیلماغه باشلادیلر . تورک ومسلمان عالنه یگیدن حیات وامید ویرمن صوگ مسعود تجلی اولماسه یدی بو اقتصادی سیل استیلا اوگنده استانبولده بردیکیلی آغاجزک قالیه جنی محققدی . ثروت اسلامییه بی ھدر ایتدیگی بدیهی اولان بوقانونک بیقیدینی یووالری یایمق ، خلق بودجه سنده آجدینی رخنہ بی قیامق مھمدر ، مشکدر ، زمانه محتاجدر . اوزمان بوقانونک متغلبه نك املاک قیمتنی دوشورورک ادخار ایتدکلری روتله اوجوزمال آلمق احتراضندن دوغدیغنی ادعاایدنلر وارسه ده مسکن بحراننک اوگنه کچمک مستأجرلری حمایه ایتک ایچون نفع وضرری موازنه ایدیلهدن اختیار اولونمش بویوک بر خطا اثری اولدینی شهه سزدر .

یکنظرده پک مصیب کبی کورونن بو تدبیرک ، ثروت ملیه بی تلافیسی غیرقابل ضایعاته اوضراته جغنی تخمین ایدم جک قدر نفوذ نظر دن محروم بر حکومتک جهالتی اساساً بوتون ملی فلا کتارک آک بویوک

مولدی در حکومت، خلقک منافعی تأمین ایدہ بیلماک ایچون شخصیت معنویہ سنی ملتدن آری بر وارلق تاقی ایتملی، دائماً حکومت مؤسسہ سنک، بوتون بو معظم تشکیلاتک خلق ایچون یاشانیدینقی و مقصد تأسیسندہ کی موضوع و غایہ بی هر درلو اجرا آئندہ دریش ایتملیدر . . . خلق خراب ایدن قانونلر و ادارہ سزلیک، تغلب، تحکم؛ هپ حکومتک ملتک فوقندہ ایجابندہ سطوت و شدت استعمال ایدر بر قوہ عالیہ تلی ایدیلہ سندن ایلری کلکدہ در. بوتون حال انحطاطدہ کی حکومتلر، مأمورینک، مذسوپینک معاشرنی تدارک ایتمک، ایش باشندہ بولونانلری دویورمق خلقدن یالکز پارا چکمک ایچون تماشہ کلن برهیت حالی آلمشدر. حال بوک؛ حکومت خلقدن دوغار، حکومتک سبب و مدار حیاتی خلقدن، ملتک ثروتی، حکومتک ثروتی، ملتک عجز وضعی حکومتک عجز وضعی دیمکدر. واردات حکومتک تزییدی ایچون خلقدن ویرکی طرح ایتمک، خلقک صیرتہ بولکلیمک کی سقیم ذهنیتلر، اقتصادی ترقی و تکاملک اک بویولک دشمنیدر .

تکالیف امیریہ نیک سرعتلہ تأمین جیائی ایچون مشروطیتدن سوکره فرانسہ قوانین مالیہ سندن اقتباساً تحصیل اموال قانونی یایلدی کہ :
 الیوم تطبیق ایدیلکدہ، استیلائی بر شکل آلان سفالت اقتصادی صبری تزیید ایتمکدہ در. فرانسہ ایچون یک ملایم اولان بوقانون مملکتتمز ایچون بر آفت اولدی . . . ویرکی بورجی اودہ یه مینلر؛ قدرتلری اولمادینقی ایچون ویرہ میوردلردی، ایچلرندہ ییہ جک اکک بولامایانلردہ آز دکلدی، فرانسہ حتی بوتون متمدن مملکتلردہ اولدینقی کی

بزدہ ترهين اشيا باقہلری اولمادینی ایچون اشیا واموالنی بوسبوتون الدن چیقارمیهرق اهمیتسز بر فائض مقابلنده قیصه بر وعده ایله استقراض ایدهرك بورجنی اوده مك امکافی بولامیان مدیونك اموال واشیاسی هیچ آمان ویرمکسزین هجز ایدیلوب علی الا کثر ده کرینک اونده بری نسبتنده بدالله صاتیلیور ...

ذاتاً سفالت ایچنده بوجالایان عائلهلر بوسوك ضربه ایله بوسبوتون بیقلیور ... آرتق نه او عائله ایچون الدن چیقاریلان اشیا بر داهایرینه قویق ، نه ده برداهایرکی تحصیل ایچون صاتیق اشیا بولق امکانی وارد . . . ویرکی تحصیل ایتمک ، حکومتک منبع وارداتی بوسبوتون قورویق دیمک دکادر ، بر طرفدن بوقانونی موقع تطبیقه قویارکن بر یاندن ده خلق تضییق ایدیلتجه درحال استقراضله بورجنی ویره بیلمهسی ایچون باقهلر تأسیس ایتمکی دوستونمک لازمدی . خصوصیه یابانجی مملکتلردن کتیریلن قانونلری قبول وتطبیق ایتمزدن اول محیطک اجتماعی ، اقتصادی شرائطیه درجه مناسبت و انسیتی تدقیق وتحلیل ایتمه لیدر .

تحصیل اموال قانونیه برابره ترهين اشیا باقهلری کتیر یلاهیدی ، یاریم تدبیرلردن ، ناقص قانونلردن هیچ بر زمان مثبت نتیجه لر الده ایدیله من ... بو بر طرفدن یاپوب دیگر طرفدن بیقیمی کیدر ... اجراءات حکومتک آنا خطلرینی قانونلر تمین وتثبیت ایدره قانونسز مملکت ، رهبرسز سیاح کیدر ، سیاحک سلامق ، رهبرینک استقامتنه باغلی اولدینی کی مملکتک سعادتیه ده قانونلرینک درجه اصابت ومکملیتنه متوقفدر .

اداره آموزده کوسترین غفلت و عجز و تدبیرسنزک، لیاقتسنزک
 مملکتک اقتصاد یاتی بیتریر... حال حاضرده کی خرابینک عواملی ده
 باشقه برشی دکدر. شمیدی به قدر حکومت؛ خلقه رهبر اولماقدن،
 فعالیت ملیه بی دها مثبت نتیجهار ویره جک صورتده تنظیمه همت
 ایتدکن باشقه دائمی ترقیاته، ملی استعدادلرک انکشافنه انکل اولمشدر.
 کچن عصرلرک یادکار سینانی اولان بو فنا ذهنیت حکومته حکمران
 اولدجه هیچ برشی یایمق امکانی یوقدر. دها حالا بییقمق ایچون
 هیچ برمشکه تصادق ایتمینار برینا یایدیرمق ایسته، مش اولسه لریک
 دورلو تحدیدات، تعیدات خاطره کلمز مشکلاته قارشیشیرلر. حکومت
 ارکانی، نه یایدیغنی بیلمیدر. فقط اُک بویوک فنالق؛ اکثریتله مدیران
 اموریمزک عجزینی ادراک ایدمه ملری، اورته ده مسئولیت قورقوسی اولمادینی
 ایچون کایشی کوزمل حرکت ایتمه لیدر... مملکتک اک حساس، اُک جان
 آلاجق داماری اقتصاد یایدیر. حکومتک اجرا آتندن، سیاستندن،
 تمایلاتندن، موفقیاتندن، خطیئاتندن درحال اقتصاد یاتی متأراولور،
 حکومتک غفلتی قدر خلقک جهالتی ده اقتصادی دوشکونلکمزه سبب
 اولمشدر...

زده خلق نه تأمین ثروت ایدمه بیلیر، نه ده انده کی ثروتدن استفاده
 ایتمه سنی بیلیر؟ تورکلری اُک چوق تنبلاکله اتهام ایدرلر، حال بوکه
 تنبلاکی چالیشمق ایسته مه مکدن زیاده یالاجق ایش بولاماقدن، نه
 یالاجقنی بیلمه مکدن... سوگره عصری، مدنی حیاتک احتیاجاتی
 طایفه مانک، ابتدائی برشکلده یاشامانک ده عطائه سبب اولدیغنی قید
 ایتمه لیدر... طوپراق مسکینلرنده، قارا کلتی کیمجه لکچرن، طوپراق
 اوستنده یاتان تورک کویلیسی احتیاج نامنه اکمک، صودن، کییه جک

پلاسیارەدن باشقە برشی بیلەمدیکی ایچون بونلری بولدینی گون بوتون
 آرزولری تطمین ایتمش اولیور فقط حیانتک بواک بسیط ، اکتابتدائی
 شیلرینی تدارک ایتمک ایچون بوتون عمرینی چاا آلتدە کونشک یاقیچی
 ضیائی آلتدە کچیرمک بەضاً فوقالبشر مساعی صرف ایتمک آنحق
 کفایت ایدیور . تورک کویلیسنە تبتلک اسناد ایتمک هیچ دوعرو
 دکادر . کویلی حکومتک یالکتر خقسزلانقە ، ظلمنە ، تسلطنە اوفرا .
 مشدر . هیچ بر اییلکفی ، هیچ بز یاردینی کورمە مشدر . خلق
 نظرندە حکومت ، قیران ، دوکن ، آزن ، چیکنەین بر بلیەدر .
 مأمورلر بی انصاف دینسز ، ایمانسز جلادلردر . حکومتک اونلرلە
 تماشی یا صویق یا خود یاورولری جکرندن توپاروب ، هر هانسی
 بر احتراض و جنتک طوتشیدیردینی دشمن آتشنە آتقی ایچوندر .
 بردرلو اودە یەمدیکی ویرکی بورجی ، جان بورجی نیچون ویردیکنی
 بیلیمیهزک هر زمان مطیع ، هر زمان متحمل باشلرینی کوزندە دو کوملیهزک
 ویرر . . . نه جاننە ، نه مالنە صاحبدر . . . چالیشیر ، دیدینیر ،
 اوفراشیر ، ینە آجدر ، ینە سفیلدر ، ینە کیمسە سزدر ، حیاتی
 مقدردر . یازنی دوشونمز ، دوشونمک ایستەمز ، چونکە بیلیرکە :
 یارین دائماً فلاکت دوغورور ، یارین دائماً قارا کلق وقورقونجدر ،
 یارین قیرنک اوکنندە دیکیان ژاندارمە ، یا جانندن جوق سودیکی ؛
 چیفتنی ، داوارینی ، یا بیقاری هنوز ترلەین اولادینی ، یا داها
 یاراسی قاپانمایان قیمتلیسنی کورتورە جکدر . . . قادینی ارککی بو قدر
 فداکار اولان تورک کویلیسنی نه تبتلدر ، نه دە ارادە سزدر . چالیشیر ،
 یورولق بیلەمدن چالیشیر . قازانچی نهایتسز هر انلرلە بوغازتە قالان

بر دىلېم اكمكدر . قوراق چوراق طوپراقلىرى آلنى تىزىلە صولايە
 صولايە بىك دورلو مصائبك اولديرە اولديرە بىترەمدىكى اولادىنى
 بوتون فلاكتلرە گوئس كرەرك ياشاتمە اوغراشىر . هېچ برنى
 غزىنى قىراماز، هر فلاكتە آلىشىغىن درە، هر مصىبتك زهرىنى طاممشدر .
 يالگىز اوئى يىلدىران ، سارارقان ، اوگا يول ياپمادى ، اوئى او قوتماندى ،
 اشقىيائى تىپەلەدى ، هېچ برفاۋەسى دو قوتماندى مالئە ، ملىكنە ، جانئە
 مساط اولان حكومتدر .

استقلال مجادلەسندە تورك كويلىسىنك كوستردىكى بويوك انسان
 اللدە بو اسىل عىرك نە بويوك خارقلر ايداعنە قادر اولدىغى كوستر .
 مشدر . . . يالگىز كئاهى جھالتدر . . .

اڭ بويوك چىلەسى يوقسوللقدرد . بىلكىسىزلك يوزىدىن صرف
 ايتدىكى امكند الله كچن هېچدر . . علمك نورلاندىردىنى دماغلر
 دالغىلرلە مجادلەيە كىرىشوب سىدلر ياپارق ملىكتلرنى كىشىلەتكە
 اوغراشىر ، زىردىن اووالر ياپاركن دىكزلركى نھائىسىز طوپراقلىرىدە
 تورك كويلىسى نە ياپاچغى بىلمىيەرك دىدىنىر ، دورور . . . اوگنى
 كورەمىيەجك قدر كئىف برظلمت جھالت ايچىندەدر . اوگا رفاە يولنى ،
 قازانچ يولنى كوسترەجك برضيا ، ضياى معرفت لازمدرد . يوقسە
 چالشمقند بىلماز ، يورولماز ، كوشك آلتدە قورويان وجودى
 آبانوزدىن ساغلام ، هېچ دىگىنمەدىن كاه ساپانە ، كاه سلاخە سارىلان
 قوللرى چلىككك داھا قويدر ، فقط معارفسىزلك ، حكومتسىزلك
 ايكى چارەسىز دردىدر . . .

غىرب عالملىرىنك توركك سىجىسىنى تحليل سىددەندە يازدقلىرى اثرلردە

مملکتتمیزی طایفادقلری کی خلق ده طانیه مادقلرندن تفلیک اسناد ایدرلر . . . مع مافیہ تورک کویلدی سحیه اعتباریله شهرایسندن چوق یوکسکدر . شهرلیلر آز چالیشوب چوق قازانق ابتلاسنده درلر . استقباله تمامیله لاقیددرلر ، غایه سی بو کونکی احتیاجی تأمین ایتمکدن عبارتدر . مأموریته قاییلانق ، چالیشمه دن یاشامق آرزوسنه غایه ایده هنرلر . علملری ، ذکالری معاشله کچمک احتیاجی یاننده تماماً متروکدر سربست حیاته آنیلمق ، کندی آلتک تریله حیاتی قازانق اونلر ایچون سفیل پریشان سورونمکدن داها کوچدر . . . بونک اصل سائق وقتیه حیات مجادله سنه حاضر لامامش اولملری ، تربیه اساسیه نک نقصانلی در . عینی مملکتده عینی محیطده عینی اداره یه ، عینی قانونلره تابع یابانجیلر حیات مجادله سنده بویوک موفقیتلر کوسترمکده اقتصاداً یوکسکلمکده اولدقلری حالده بردورلوجدی مجادله یه کیریشه میورز اقتصادی تشبثلریمز ، غیرتلیریمز دائماً منفی نتیجه لر ویریور .

هرشیده موفقیت اختصاصه متوقفدر ، بو موفقیتسنزلکمز جهالتیزدن متولددر . چونکه بزم بوتون مؤسسات عرفانمز ، تجارت مکتبلرهنه وارینجه یه قدر مأموریت حیاته احضار ایچون تأسیس ایدلمش کی مأموردن باشقه برشی یقیشدیره مملکدر . او مؤسساته اوغرامایان کنجلاک بلکه حیات مبارزه سنده داها هنرکار ، داها مقشبت وغیوردر . چونکه : تحصیل صرف نظریدر ، کنجلاک ، دماغنده کی امکاساتی صورت استعمالی بیلمه یین ماکنلر کیدر . صول زمانلرده فرانسه دهده کنجلی هنرم واراده دن محروم بران نظری تحصیل علیهنده بر جریان اویانمشدر . هرشیه بوتون ادبار وفلا کتلیینه

رغمًا داما حالا اسرار انگیز بر قوت و غالبیتہ بوتون دنیا بازار لرینی
 دولدیران آلمان آثار صنعت و معرفتہ یگله مہین کینلری ، احتراصلری
 دعوت ایدن بو تفرقی تأمین ایله بن تحصیل و تربیہ دہ تعقیب ایدیلن عملی ،
 مثبت اصوللردر . غایہ سز ، اصولسز نظری تحصیلک هیچ بر ایشہ
 یارامادیغنه ، یوقسلاققدن قیورانه قیورانه ایکی الی باغلی حکومتک
 صیرتنہ یوکلتمک ایچون فرصت بکلہ بن منورلر منک حالی نہ آجبقلی
 مثالدر . تجارت مکتبندن چیقاندلر بر تاجر یازیجیلغنی جاہ مننت بیلیر کن
 تمامیہ تحصیلدن محروم صاییلانلر مکمل صورتدہ ایشلرینی اداره ایدہ رک
 جمع ثروت ایدیورلر ، حال بوکہ هر دورلو تحصیل و تربیہ دن
 بی نصیب تلیق ایتدیکمز او تاجر اشتغال ایتدیکی شعبہ تجارتدہ
 اقتضاییدن نظریات ، ومعلومات ایله مکمل مجهزدر . فی الحقیقہ طریزونلہ
 معاملہ سی اولان عملی بر تاجر بحر محیطک ائک درین نقطہ سنی ،
 باب المندبک عرضنی ، نوره ست تپہ سنک ارتقاعنی ، آمازونک طولنی ،
 ساخالینک مساحہ سطحیہ سنی ، قاناداتک محصولاتی ، اوسترالیانک
 معادننی بیلمز . فقط کندینہ لازم اولان حیات علمنہ واقفدر .
 تجارتیلہ مشغول اولدیننی مملکتک تجاری ، صناعی ، اقتصادی ، ریاضی ،
 طبیعی حتی سیاسی جغرافیاسنی بیلیر . طریزونک محصولاتی ، ادخالاتی ،
 اخراجاتنی استاتبولدن طریزونه اولان بحری مسافہ بی ، مصارف
 قلبیہ ، روسیہ بہ اخراجات یا بیورسہ مرہانکی بر روس لہمانیلہ اولان
 مسافہ بی ، طریزون محصولاتیلہ رقابت ایدن دیکر عملر محصولاتی ،
 احوال طبیعیہ سنی ، مملکت داخلندہ کی یوللرینی ، صنعت و تجارت
 مرکز لرینی ، ائک محصولدار ، ائک زنسکین منطقہ لرینی ، قرہ دکیزک

فوزطنه موسملرینی، مالی ممالک اجنبیه به اخراج ایدیورسه نه قدر زمان نظر فنده، نه قدر مصرفله محله ایصال ایده بیله جگنی، طربزونک استحصالاتنک مقدارینی، لیمانی، سکنه سنی، درجه عمرانی پیک اینی بیلدیکی و بیلهرک ایشه کیریشدیکی ایچون موفق اولور. یوقسه اونلر هر هانکی بر مکتبک صدره شفا و یرمه یین مذهب، مزین شهادتنامه سیله یوقسوللقدن قیریلانلره سرمایه افتخار اولمقدن باشقه بر شینه یارامایان متنوع معلومات ایله ایش کوره منزل، فقط بیلگیلری یالکنز اشتغال ابتدیکی ایشه منحصر اولانلری هندیلیرک غرائب عاداتی، هر ای کیرک سکنه سنی، چینده کی مختلف ادیان، پاناما قنالتک اقتصادی، سیاسی، اهمیتنی، فرانسه نیک حرب و تجارت لیمانلرینی بیلمدیکی ایچون جهالتله اتهام ایتکده دوغرو دکلدور. برچوق معلومات صاحب اولوب بیلگیسندن هیچ بر استفاده ایده مه مکدن آز بیلوب علمندن مستفید اولوق البته مرجحدر...

صنعتک، تجارتک اعتلاسنه خدمت ایده جک عملی وقو قدر صوگ سنه لرده تحصیلده داها عملی بر خایه تعقیب ایدیهرک تطبیق اولونان اصوللر؛ غیر کافی اولقله برابر کنجلیکده بر هزم وانتباه حصوله خدمت ایتمشدر.

اقتصادی ساحده الک بویوک قصاصمز مسلك مکتبلریدره مملکت مزده هر شیدن زیاده اهماله اوغرایان مسلكی مؤسسهر اولمشدر... وقتیه ساعتلرجه نظری اویالایان اثرلر وجوده کتیره ن ملی صنعتکارلر مزده صنعتلری ده بوکون تاریخی قاریشمشدر. مسلك مکتبلرینه یالکنز صنایع مزک احیاسی دکل؛ اقتصاد یا تمزک احیاسی ایچون ده احتیاج جزوار،

ہر استاد حجۃ مساعیسی برمسلك مكتي ديمك اولديغندىن بللى باشلى
صنعت و مسلك مكتبلىرى اولمادىنى حالده غير مسلملرده صنعتكار
داها چوقدر ...

اسكيدن ده بزده مسلك مكتبلىرى يوقدى ، عادتقا صنف صنف
ارباب صنعتدن اولان استادلارك دكانلرى مكمل صنعتكارلر
يقتيدىردى و يالكز مى اثرلره بوتون خلقك احتياجاتنى تأمين
ايدىرلردى ، ادخالات هيچ مئابه سنده ايدى ، خلقك سعيه سزلكى ،
اوروپا مصنوعاتىك غير قابل غلبه رقابى قارشيسنده بو اصنافده
صنعتلىرى ده اورتهده قالدى ، بركره خلق ثروت مليه مفهومى لايقيه
آكلما يوردى ، يلى مصنوعاتنه محصولاتنه و بريدىكى پارانك مملكتنه
قلاجنى مملكتدن خارجه مئاديا برسيل كى پارالرمز آقدينى صورتنه كونك
برنده پاراسز قلاجىمىزى تقدير ايدىمىور ، دوشونه ميوردى ، هيچ تردد
ايمدون مملكتمزده امثالى ياييله بيلن نسييله باشنى دونوب اجنى
مصنوعاتنه يابانجى دكانلرينه قوشويوردى ، برقم خلقك بو ابتلاسى ،
نتيجه نك و خامتى ادراك ايدىمىيله جك سويده اولماملرندن ايلرى
كلورسده منور ساييلان اقتصادى جريانلره آز چوق واقف اولان
قسمده حق كنديسنك حصه دار اولدينى منافع مليه بى چكته برك
يابانجىلره آلدش و يریشه كيريشمكى دائما ترجيح ايمك سعيه سزلكى
كوستر مكدوم درلر ، ملتك سويه عرفانك يوكسلمه سى قدر سعيه
صاحبى اولماسى تعالى ايجون ، استخلاص ايجون ، جدال حياتده تفوق
ايجون ضروريدر ، ذاتاً شو چكديكمز سفالت و چيله نك سيبلىرندن
برىده سعيه سزلكدر ، دشمن كوزيمى اوبار ، بوزيمزه قارشى

اظہار نفرت و خصومت ایدر ، روحی یارالیان طاشقینلقلر یاپار ، ایلک مساعد فرصتلرده هریشی اونوتورق رنگنی دکیشدیرر ، آتی عصرلق اقدینی بر سائلدن داها حقیر کورور ، بز تعریفی مشغل بر آکلایشسز لقله داٹما اونلرک آرقه سندن قوشارز ، انسانلر نه قدر تنور ایدرلر سه ایتسینلر ملیت پرنسپلرندن ، ملیت دوینغولرندن آریلا۔ مازلر ، زمان ناصل انقلاب و استحاله لره شاهد اولور سه اولسون ماضی ینه روحلره حکمراندر ، انسانک دامارلرنده جولان ایدن قان احداتک قانیدر ۔۔۔ ملتلی یاشاقان قوتی تمثیل ایدن حکومتلر ، دکل فردک روحنده دوغان ملی دوینغولر ، ملی تربیه ، ملی مؤسسہ لر دره دورلرک بوتون انقلابلرینه کندی ادعالرینه نظر آ بوتون تضیقلره رغماً آرامزده اداره من آتته کیردکلری کوندن چوق مساعد موقعده بولونان غیر مسلملرک موجودتی ، عصری ترقیاتی و مادی ترقی؛ بر ملتک یاشایه بیلمه سی ایچون حکومتک قوتندن زیاده ملی حره محتاج اولدینغی کوستریبور ، شهرلر مزده طویل اوله رق بولونان ودائماً اکثریتی تشکیل ایدن تورکلر کوچلکله یاشایه بیلیرلر کن یا بانجیلر مکمل مسعود مرفه عمر سورمگده درلر ۔۔۔ ایشته مملکتک اک منور عنصری اولق اوزره سکز یوز بیک تورکی سینہ سندن طاشیران استانبولک بوکونکی سفیل منظره سنی کوزلری یاشارمادن دوشونمک ممکن دکلدر۔ حکومت خزینہ سنک یاشاتدینغی مسلمان استانبول ، اومنبک قوزوماسیله ایصنر جولاره ، تاریخی خرابلره دوغمشدر ۔ آفاطولینک خرابیسنه بدل معاشله کینغی استانبولک عمرانی ، رفاهی عارضی ایدی ، خزینہ نک صیزیتیسنه باغایدی ۔۔۔ شهبه سزکه : مملکتک هر طرفنده وطن

اولاد لری جانی دیشنه طاقه رق چالیشوب چابالارکن معاشه کووه۔
نوب ذوق و سفاهتدن باشقه اندیشه سی اولیان استانبولی آنادولی
الی الابد بسلیه مزدی ؟ سکز یوز بیک تورک آج ، سفیل شاشقین بر
حاله حکومتک مروتنه صیغتمش ایگله یور ، حال بوکه غیر مسلم لری کی
آرالرنده کی تساند تجانس ، اراده ، هنرم ، ایمان اولسه بوسکز یوز بیک
انسان کچینه مزمی ؟ یالکز برور لو استیناس ایده مدکاری ملی دو یغولرله
متحلی اولوب ده محتاج اولدقلری شیلری بر برندن ندارک ایتمک لزومنی
دوشونسلر آرالرنده کی اقتصادی فعالیت بیگله رجه عائله نیک رفاهنه مدار
اولدینی کی ملی ثروتک یا بائیمیلرک الله کچمنسه مانع اولور ... خلق
میلترور یا بق ایچون جبر و شدت استعمال ایدیله من فقط حکومت
فعالیت ملیه بی حمایه ایده جک قانونلر یا یا بیلیر .. مع مافیہ ، هرشیدن
اول تربیه اساسیه ، تربیه ملیه لازمدر . ملی فلاکتک اک آجیقلی
کونلرنده بیله دشمن عنصر لره آلیش ویریش ایتمکده کی سحیه سزلکی
آ کلامتی چوق کوچدر ؟ اولرله اقتصادی مبارزه ده حیات مجازله سنده
موفقیت تأمین ایدن ملیتپرور لکلر یندر ، فرداً الدن چیقار دقلری ثروتی
مذسوب اولدقلری جمعیت ، ملت محیطندن خارجه چیقارمازلر ، دائماً
اندیشه لری ثروت ملیه لرینک ضیاعه اوغرا مامسی ملی فعالیتلرینک
اکسیلمه مسیدر ... غریبه بوتون دولتلری اشغال ایدن اقتصادی حادثه ؛
ادخالات اخراجات مسئله سیدر ... و غایه لری ادخالاتک تنقیصندن ،
اخراجاتک تزیدندن عبارتدر دولتلرک میزان ثروت و اقتصادی ده بودر .
ادخالاتی اخراجاتدن فضلر اولان دولتلرک اقتصادیاتی اراکچ فلیجه محکومدر
ملتلر ، فردلر ایچون ده بویله در . ملی ثروته خارجدن علاوه ایده بیله یکنندن

فضله خارجه چيقاران بر ملت سفالته نامزد اولدینی کبی وارد اتندن
 فضله صرفیات پایان فردلرکده افلاسی براصر واقع تالق ایدیلر بیلیر...
 بناء علیه بوگون ملی موجود تمزی صارصان اقتصادی سفالتمز، یالکز
 صوك حادثه لرك، صوك انقلابلرك محصولی دکلدیر. بو عصر لر دنبری
 معنویا تمزی بیقان غفلتک، سجه سزلکک نتیجه سیدر... خلقده اوبله
 بر قباعت اویا مالیدر که: هر ته سبیلله اولورسه اولسون صرفنه مجبور
 اولدینی ثروتک یا باجی عنصر لرك انه کچمه سنه میدان ویرمکه ملی
 ثروتی ضیاعه اوغرا ایدینه، وطنه فنا لقا ایتدیکنه شه سی قلامالیدر...
 ووطنی وظیفه لر بی آراسنده ثروت ملی بی اسیر که مه تشده مهم بر موقی
 اولدینی بیلدی، ملت پرور لکک یالکز نمایش و آلایشن عبارت
 اولدینی اعتیاد ایله، تحسائیله، سیدائیله، ماضیسیله مجادله ایتک
 هر شیئ و مان اندیشه سی ترجیح ایتک لازم کلدیکنی آلامالیدر...
 مقدس غایر اوغورنده انسانلر ذوقلرندن دکل حیاتلرندن ده
 فراغت ایتشلردر.

ماضی و حالی باشدن باشه یالکز فدا کارلقدن و فدا کارانه مجادله لر دن
 عبارت اولان ملتک کچمش کونلرک فنا اعتیاد لرینه قارشیده - زهرلی
 درس لرك آجینسی هیچ بر زمان اوتورما یه زوق - عینی فدا کارلق حسیله
 مجادله ایتک قابلیتنی حائر اولدینی شه سزدر. مادامکه ملی منعمزک
 ترقیسی، ملی ثروتک فعالیتمزک تزییدی احتیبال واستقلالنر ایچون
 ضروریدر... مادامکه ظفر منزی اقتصادی مجادله ده کی موقیامتزه
 انعام ایتمز سک استقلال لرك تهاسکیه معروض قالاچنی، ملتک باشماق
 قابلیتنی سفالتک سوندییره جکی، دشمنلرک ضعف مزدن استفاده ایدرک

تحکمہ قلعیشہ جفی محققدر ، او حالده کیجہ پی کوندوزہ قاتہرق
چالیشوب ثروت استحصال ایتک والده کی ثروتی محافظہ اوغراشمق
یا بانجی اللره کچمه مسی ایچون تیرہ مک، چیرپینق ملی براعتیاد حالی
آمالیدر... شوراسینده تأثرله قیده شایاندراکه؛ منور صاییلان زمیرده
سجیه سزلکله معلولدر .

جاهل طبقه تک سجیه سزلکی غفلت ، دویتوسزلغه حمل اولنه بیلیر
فقط ایشک تره به وار دینغی وارہ جفی آزچوق آکلایه بیانلرک متفکر لرک
قیغوسزلنی ملیتسزلکدن باشقه برشی دکلدر ایرلی معمولاتی قوللانوب
باشقه مملکتلر معمولانلک ظرافتدن محروم قالمق ، ایشسزلکدن ،
آجلقدن اولن وطنداشلرک محرومیتی یاننده هیچ منابه سینده در ...
صوگره اونلرک المزدہ کی ثروتی چکیمک ایچون کوستر دکلری تبصصہ
صیرناشیقلغه ، ریا کارلغه قایلیماملیدر... بناء علیہ ثروت ملیہ پی الدین
چیقارمق خصوصتده کوستریلن قیدسزلق ، دوشونجہ سزلک ،
ادرا کسزلک دوام ایدرسہ استقبال قارا کلقدر ، اقتصاد یخندہ
سجیه سزلکارمن ، غفلتلمن بالکنز یونلردن عبارت دکلدر ،
حکومتده کویا بالکنز کندہی موجودیت و شخصیت معنویہ سنی
دوشونجکله مکلف بر مؤسسہ ، بر شرکت ایش کی یا کلس بر ذہنیت
حکمران اولدینی کی افرادده بالکنز شخصی آتیبسیله علاقہ دار
کورو نور ، بر ملت افرادینک دکل ؛ بوتون دنیا اقوامنک یگدی کیرینک
حیات و آتیبسیله دشمنی ده اولسہر علاقہ لری ، مناسبت و ارتباطلری
واردر... آتیبسندن نه قدر امین اولورسہ اولسون افرادک استقبال
مملکتک استقبال و مقدراتنه باغلیدر... مملکت خرابسہ افرادده

خرا بذر . ملی ، وطنی اندیشه لر خار جندہ یاشامق ایستہ یئره اولاد
 وطن نظریله باقق ، اولردن خیر اومق عین خطادر .
 خلقک کرک جهالتدن کرک سجیه سزلکدن قورتاریلمه سی زمانه ،
 اوزون ، یوروجی مساعی به محتاجدر . حالبوکه بزبوتون بونقصانلرمزه
 رغماً اقتصادی مجادله به کیریشمش بولونیورز . خلقک سویه وسجیه سی
 یوکسانجه به قدر بوجادله یی ناصل اداره ایده جکز ؟ ... ناصل موفق
 اولاجفز ؟ ... اساساً منور ، مترقی ملتدده خلق دائماً متخصصلرک
 حیات مبارزه سنده شخصاً موفقیت تأمین ایتمش اقتصاد قهرمانلرینک
 اطرافنده طویلانه رق اولرک اختصاص وتجربه سندن استفاده ایدرک
 محرب ، موفق بر قوماندانک امری آلتسده کی اوردو کی اقتصاد
 ساحه سنده یورورلر اقتصادی موفقیتلر ایچون بوتون خلقک یوکسلمه سی
 بکله که نه لزوم ، نه ده امکان مادی وار ... عصرک ضیانک سرعتی کی
 عقلک ایریشه میه چی مرتبه لرده سریع اولان ترقیاتنه لاقید قالان ،
 سیرجی اولان ملتله پوشدتی جریانک اوکنده سوپورلک تهله که سنه
 معروضدرلر دورمادن ، دیکلمه دن نه یایمق لازمه یایمالی جالی شوب
 چابالامالی یز ... عصردن بری انتظار ایچنده کچن زمان ؛ سیکرلرمزه
 حاکم اولان عطالت ، مسکینلکی هنر سزلکی ، امید سزلکی زیاده .
 لشدیرمکدن باشقه برشیننه یاراماشدر ... ذاتاً سفالتک باشلیجه سببی ،
 حرکت سزلکی انتاج ایدن هنر سزلکدر ... کویلی ائک ابتدائی شکلده
 کندی حالنه ترک ایدلمش دیدیفیور .

منور قسم ایکی الی قوتوغنده بوتون امیددی حکومتهاغلی بکلور .
 وکننده هیچ برایش یایمق قدرتی کور میور ، برشی یایله بیه جگنی ،

شخصی تشبث و سمیله یا شامق امکانی اولدیغنه اینا مایور ..
 کنجلیکده کی بو عجز و فتوره تحصیل و تربیه ده کی غایه سزلك
 سیدر . دنیاده کی اک معظم ایشارک ، اک فدا کارانه حرکتلرک ، اک
 بویوک خارقه لرک والدی عنم و ایماندر . لابوراتووارلرنده تجربه
 اوغورنده قربان اولانلردن قطبلرده آجلقدن کنندینی دیدیکلرین ،
 مھرای کیرده یرتیجی حیوانلرله پنجه لشن ، فضالره یوکسلن دوشوب
 بیک پارچه اولان انسانلره وارنجه یه قدر هپسنه بر داها اله کجه سی
 احتمالی اولیان حیاتی فدا ایتدیرمن قوت ؛ بشریتک حدودی اولیان
 معنوی وارلقیدر .

خلقمزک بو کونکی احتیاجی حالاً یا شامق چاره سی بولمقدن
 عبارتدر . چالیشیق هر سینه قابلیتی اولان بوفیاض طوپراقلرده حیاتی
 قازانق ، کونلرجه آجلقدن ، یوقسوللقدن قیورانه قیورانه اولمقدن
 چوق قولایدیر . لکن مملکتی کیره ن ، یتیره ن امیدسز لکدر ، رهبر-
 سز لکدر ... هیچ بر شی پایه میانلر ، بر کونلک حیاتی قازانه میانلر
 هر کسی عین عجز و ضرورت ایچنده کورمکده درلر ... امیدسز لک ،
 چالیشیق عنمنی اساسدن قیران بر علتدر . حال بو که گئندنه کی
 عجزی هر کسه تشبیل ایتک ، هر کسی عینی حالده کورمک قناعت
 وجهالتی ؛ او یانق استعدادینی بوسبوتون سوندیریور . بو صورتله
 مملکته خدمته بولونمق رهبر لک ایتک ایسته ینلرک او کنه کچیلیور .
 هر دورلو قابلیت و استعداد لرک انکشاف ایدمه مسنه خلقک بیلدیگندن
 شامق سنک ده بویوک تأثیری اولمشدر . بو مملکت بیلمه مکدن زیاده
 بیلنری کورمه مکدن ضرر کورمشدر . فردی ایشلرده دکل ؛

مىليونلارچە انسانك علاقەدار اولدىنى حادثەلەردە شەخسك خىزمىتى ،
 القاتنى انكار ايدىلەبىلمىدى؟ كىمىش زىمانلاردا شەخسك نائىراتىنە مطيع
 اولان انسانلار كەلك زىمانلاردا دەپ اويلايدىچە فطرىتە نادىر ياراتىدىنى
 دىھالرك نورىتە محتاجدۇر . تارىخىي ملتىزىم دىكل ؛ شەخسلەر ادارە
 ايتىش ھەر عصر دە خرىپتە ئالىي قەھرىمانلار كى قىلغىچى چىزمىشدر .
 بىقىلان اىمپراطورلار كى خرابەلەرنە ، دىشمىن سونكولرى آراسىدىن
 يوكىلىن ھەر ، مستقل تور كىيانك ھىچ اومولمايان ، وىلاھ دەشت
 سالان اقبالىنە آنادولنىك قارا كىك اقلۇرنە كوش كى بارلايان بويوك
 خلاسكارىنك يوكىك شەخسىتەك باشلى باشنە بر عامىل اولدىنى ھەرىتىنك
 قىرىلوب پارچەلاندىنى ائك امدىسىز كوتلەردە باران رحمت كى ھەرىتىنە
 سايسىز بلالردىر غەمما ياشامق امدى و ايمانى ملتە ايتار ايتىدىكى بىلمەن ،
 كورمەن وارمى ؟ ...

ھىچ كىمىسە انكار ايدەنمەن كە : استخلاص مجادلەستىدە يوقسولۇق
 اچىندە قازانىلان نۇقر ، اونك دىھاسنىك ، اونك ھىچ بر فلاكت
 قارىشىنىدە سارەبىلمايان ايمانك ، خارقەلەر دوغوران قابىلىتەك شاھ
 اربىدر . تور كىيان قىياس قبول ايتىمىز درجەدە مەرقى ، نۇور اولان
 مىليونلارچە نفوسلۇق مەظىمەتلەر ، اونلرى ظلمتەن قورقارە حق نوردن ،
 غالب قىلغىلە خىرپالانان و جوردلرىنى ياشاتماق روھىدىن ھىروم
 قالدقلىرى اچىوندىر كە : بر سورو مواشى كى محصور و ذليل ھەرقارە
 بويون ا كور ، ازلى دىشمىنلارنىك ياشامق استعدادلرىنى سوندىرىمك ،
 اونلرى بر غمق اچىون بويونلرىنە دولادقلىرى زىنجىر اسارتە قاتلاندىورلەر .
 بر خارقەنك ابداع ايتىدىكى مەجزە ، تارىخىي قارىشىدىنى اعلان ايدىلن

تورکلی بویوک حریک غالبلرندن چوق شرفلی وقادر بر موقعه اعلا
ایتمشدر . بونی انکار ایتمک ، کورمه مک ممکنیدر ؟ هر نفس آلدیجه
یاشادیغمزی حس ایتدیگمز ، حیاتی تازوله دیگمز کی آیاقلریغزی بو
عزیز طوبراقلره حر ، مستقل باصدیجه بو اینانلار معجزه مک بویوک
مبدئعه قارشى اولان شکران بورجنى تأیید ایتلی ز .

بر شخص ، معظم بر ملتى محو واقراضده سوروکلله بیلیر ،
امیدسز زمانده اک بویوک فلاکتدن ده قورتاره بیلیر . . . دنیانک بوتون
جیلهرینی چکمش ، زهرلینی طامش اولان ملت ، تاریخک هر دورلو
اضطرابات دورلینی یاشامش ، ماملکنی یغمايه قالقیشان جانیره ده
کندینی قورتارمنه اوضراشان منجیلرده شاهد اولمشدر .

اقتصاد ساحه سنده متین آدیملره یوروپه بیلمک ، هر شیدن اول
کیده جکی یولی بیلیر بر رهبرک پشیننه طاقیلمقله ممکنیدر . غایه سز ،
اصولسز مساعی هدر اولور . غیر قابل انکار درکه : عصر لر دنبری
بیقیله بیقیله ویرانه لره چوریلن شو طوبراقلر ده آج سفیل بر عائله کی
صایه سز احتیاجلر قارشیسنده شاشقین ، امیدسز بر حالده یز . . .
نه وطنک نه اولادینک اقتصادی قابیلی هنوز انکشاف ایدمه مشدر .
خالق اصول تحتنده چالیشمه یه ، مسالکه ، صنعته آلیشدر مق ایچون
سنه لرجه بکله مک لازمدر . بکلیه جک زمانمز وارمی ؟ . . . آجلقدن
کوندن کونه یاشامق قدرتی غیب ایدن وطن اولادلرینی سفالت
اوراق کی بیچور . . . بو ملی فلاکتک اوکنه کچمک ایچون نه یایمق
لازم ؟ . . . اکتیوئر تدبیر ، اکتیوئر چاره نهدر ؟ . . . مملکت اولادلرندن

بو ايشاره عقلی ايرهن ، و موفقیتی آناریله نابت اولان متخصصلرک
 اطرافنده طویلانهرق چالیشتی، اولرک تجربه و اختصاصندن استفاده
 ایتک اقتصادی ساحهده ایلری کیدن ملترک طوتدینی اک کسديرمه
 یولدر . دنیاده هیچ بر ایش هیچ بر صنعت یوقدرکه : اک قاباسندن
 اک بسیطندن اک اینجه و مهمنه وارینجهیه قادر متخصصنه احتیاج
 کورولمه سین ... ریوزنده کی هر شیشی تجربه درغورمش ، اختصاص ؛
 تکمل ایتدیرمشدر ... ملیونلردن مرکب بر جمیتی یاشامق ، سفالتک
 اولومک نجه سندن قورتارمق نه بویوک بر احاطه و اختصاصه متوققدر .
 بیلمه یلرک امکانشز صاندقلری شیریلنلرایچون بسیط بر تکراردن عبارتدر .
 خلقی اقتصاداً یوکسلیتمک فرداً حیات مبارزه سنده عاجز قالانلرایچون
 بر تکلیف مالا یطاقدر فقط بوتون حیاتی بوایشلره حصر و وقف
 ایدنلر عتدنه اقتصادی ظفر بلکه استیصالی اک قولای امللردن بریدر ...
 شو قدرکه ملی فعالیتلرک ماضیده چوق دفعه کورولدیکی کی هدر
 اولمامسی ، اویانان امید وامللرک انکساره اوغرامامسی ایچون ایلری
 اوزرنده یورویه جکمز متخصصلرک تجربه و وقوفی مادی آناریله نبوت
 بولش اوللیدر . بزده متخصص دینجه خاطره ایلک کلن فکر ؛
 آوروپالیلری مملکت مزه سوقق ، ایشیمزه قاریشدر مقدر ... بو مملکتک
 افسانلرینه ، طبیعتنه ، اعتیاداتنه مادی و معنوی وارلقنه خلاصه هر شینه
 یابانچی روحاً دشمن اولدقلری ملت و مملکت مز ایچون قائده لی بر
 برایش کورمک ده ایسته مدکلرینه صوک سنلرک آلیم ، آجی تجربه لری کافی
 دلیدر ... کتندنه وطنی اعمار ایده جک اقتدار کورمه یلر مملکتده

کندیلرندن باتمه انسان یوقش کی یا انجی متخصص کتیرمک فکر سقیمنه
صاپلان جقلرینه عجزلرینی آکلایوب چکیلسه لر هیچ اولمازسه مملکته
قنالق ایتمه مش اولورلر ، عجزینی اعتراف ایتمه مک سهجه سزلکی ؛
اوته دنبری ملی سفالت وفلا کتارک اک مؤثر بر عاملیدر .

موک

ÖZET

Modern anlamda iktisat düşüncesinin Osmanlı fikir hayatına girmesi 19. yüzyılın içerisinde başlamıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında iktisat alanındaki fikirlerin ve eserlerin artması, yeni iktisadi düşüncenin yayılmaya başladığını ve geliştiğini göstermektedir.

Liberal yaklaşımların egemenliğinde gelişen iktisadi fikirler liberal görüşün diğer seçeneği olan korumacı görüşün de belirmesiyle Osmanlı iktisadi fikir hayatı gelişmeye devam etmiştir. I. Dünya Savaşı'nın kesintiye uğrattığı bu iktisadi düşünce birikimi yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin ve günümüz iktisat biliminin temelini oluşturmaktadır.

İktisadi İletlerimiz Cumhuriyet'in ilanından (1924) sonra iktisat sahasında kaleme alınmış ilk eserlerden biri sayılabilir. Eser eğitici bir iktisat kitabı olmaksızın sosyo-ekonomik özellikleri ön plana çıkaran bir kaynaktır. Kitap eleştirel bir bakış açısıyla Türk toplumunun kronikleşen sorunları anlatırken, bu sorunlara çözümler sunmaktadır.

ABSTRACT

That the “economics” in modern sense fell into the Ottoman life of thinking began in the 19th century. In the second half of the 19th century, the increase of ideas and works in the field of economics show that new economic thought started spreading and improved.

Together with the emergence of economic ideas developing under the domination of liberal approaches and later with the protective ideas which are the substitute of the previous one, the Ottoman life of economics continued growing. This background of economics which was disrupted by the First World War forms the basis of the current science of economics of new Turkish Republic.

“*İktisadi İletlerimiz*”(1924) might be regarded as one of the first works of economics written after the foundation of Turkish Republic. The book is a reference book which puts forward socio-economic qualities rather than economics. It both critically explains the problems of Turkish society that became chronic and provides solutions to them.